IRINA AIRINEI

ANAMNESIS

MarLink

București, 2011

IRINA AIRINEI

ANAMNESIS

MarLink
Bucureşti, 2011

Editura MarLink
str. Vaselor nr. 2, sector 2, Bucureşti
tel./fax: 021-211 89 76

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

AIRINEI, IRINA

Anamnesis/Irina Airinei. - Bucureşti: MarLink, 2011

ISBN: 978-973-8411-81-4

008(498):929(047.53)

Foto: Irina Arinei

Dedic această carte,

mamei mele…

Totul stă sub semnul *Clipei*...

Cu toată afecțiunea, Maestrului Dinu Săraru,
alături de care am onoarea să lucrez...

Cuprins

Constructorii de poduri

Oameni pentru oameni

Ce e un actor?

Nu nouă, Doamne…

În loc de prefață

Cu mulți ani în urmă, pe când eram student la filologie, mi-a căzut în mână o carte neobișnuită. Era pe vremea când erau la modă gramatica structuralistă și lingvistica matematică. Autorul, un francez, al cărui nume nu mi-l amintesc oricât m-aș strădui, își propusese să scrie un roman alcătuit exclusiv din fraze utilizate anterior de alți autori în cărțile lor. Peste o sută! Un experiment perfect justificat. Căci, nu spune Eclesiastul: „Ceea ce a fost, aceea va mai fi și ceea ce s-a petrecut, aceea se va mai petrece, căci nimic nu este nou sub soare”?

Vă dați seama, dincolo de concepție, ce muncă imensă presupunea o astfel de încercare într-o epocă în care nu existau calculatoare personale! Posedând unul performant, am avut ambiția ca, utilizând aceeași tehnică a colajului, să compun o prefață la această carte a distinsei universitare, om de litere, de cultură și traducător care este Irina Airinei. Evident, folosind exclusiv fraze din interviurile și cronicile literare cuprinse în prezentul volum. După două săptămâni de cazne am închis cu obidă computerul, am pus mâna pe stilou, de care nu mă atinsesem de foarte multă vreme, și am început să scriu acest text. Ceva, ceva, însă, tot realizasem: o listă cu formulări remarcabile ale interlocutorilor, unele dintre ele veritabile aforisme, cu atât mai valoroase cu cât erau spontane.

Mi-am dat repede seama cât de anapoda fusese ideea mea, mai ales atunci când am încercat să deslușesc sensurile titlului cărții: *Anamnesis*. Pentru început, gândul m-a dus la anamneză, metoda prin care medicul obține de la pacient un inventar al tuturor datelor cu privire la apariția și evoluția bolii. Apoi, în mod aproape automat,

mi-am amintit de o celebră poezie a lui Attila Jozsef, cel mai mare poet maghiar modern. Se numește *Mi-e inventarul gata* și se sfârșește cu versurile: *„Ce-o fi o fi, de-acu' mi-e inventarul gata. Basta! Eu am trăit – și alții au murit de boala asta*.”

Dar chiar dacă *„Cu-o moarte toți suntem datori*”, cum ne-a învățat încă din clasele primare George Coșbuc, să nu uităm că tot el ne spune că *„… nu-i totuna leu să mori/Ori câne-nlănțuit*.” Fiecare își are moartea pe care o merită, după cum a trăit…

Și astfel am ajuns la marele poet ermetic Giuseppe Ungaretti care, în finalul unei superbe poezii, are o sentință pe măsură: *„La morte si sconta vivendo*” – *Moartea se ispășește trăind*… De aici, la sensul religios al conceptului de *anamnesis*, care evocă momentele esențiale ale mântuirii, nu a fost decât un pas. Căci firul roșu al majorității interviurilor din această carte este mântuirea prin dăruire, iubire de semeni și creație. Și totuși, nu m-am putut opri să mă întreb, având în vedere tehnica *„au rebours*” a interviurilor Irinei Airinei, insistența de a merge spre izvoare, de a-și incita interlocutorii să-și reamintească ideile pe care sufletele lor le-ar fi contemplat în decursul existenței lor, n-ar putea fi totuși vorba de o parafrazare a conceptului platonician de *anamnesis*?

Nu știu... Eu mă opresc aici cu detectivistica literară. Tu*,* cititor, *"mon semblable, mon frère",* tu trebuie să decizi. Ceea ce mai știu este că, dincolo de valoarea umană și literară a interviurilor din această carte, ele împreună cu interviurile din cele două cărți anterioare, *Sortiți să vadă* și *Călători spre Cythera*, vor depune mărturie peste decenii, că în această țară, nu numai că „nasc oameni”, dar că au trăit şi vor trăi OAMENI, care s-au mântuit prin dăruire, iubire de semeni și creație.

DORIN SUCIU

Arheologii
şi identitatea noastră

Alburnus Maior:
salvare prin cunoaştere

„Am rămas țăran în toate vibrațiile inimii mele şi arheologia m-a ajutat să mențin o legătură vie cu pământul. Sunt născut în Spineni, la nord de Scornicești, în partea munteană a județului Olt şi, deşi toată lumea îmi zicea că sunt oltean, unul dintre conducătorii mei de doctorat, mare arheolog al Olteniei, domnul Popilian, îmi spunea: Niciodată să nu te dai oltean. Şi, deşi mă simt bucureştean prin toți porii, ştiu că, odată, mă voi întoarce la mine la țară... Îmi amintesc, se treiera grâul şi se căra cu care cu boi şi bunicul meu mă ducea cu el. Bucuria mea era mare. Nici Ferrari dacă aş avea nu aş mai putea trăi acea bucurie pe care o simțeam când mă lua bunicul în carul cu boi."

(arheolog, PAUL DAMIAN)

Cum s-a desfăşurat viața dumneavoastră de şantier, domnule director?

Arheologia e o pasiune care te consumă, dar îți şi dă energie. Soția mea, tot arheolog, şi cu mine, de mai bine de 20 de ani, suntem pe diverse şantiere arheologice. Ne întâlneam din când în când. Nu o dată mi s-a întâmplat ca dimineața să plec de la Histria, ca să fiu seara la Roşia Montană. Şi plecam cu maşina,

cumpăram *audio-book*-uri sau ascultam muzică clasică pe drum şi mă simţeam extraordinar.

Cum aţi ajuns arheolog?

Am terminat facultatea, am fost profesor într-un sat în Bărăgan. După stagiatură, am lucrat la Muzeul din Călăraşi, într-o perioadă în care se făceau mari lucrări de amenajări funciare, lucrări care, ca şi la Roşia Montană, duceau la distrugerea unor importante situri arheologice. Am avut şansa să lucrez în zona Prundu, din judeţul Giurgiu, Căscioarele, din judeţul Călăraşi, câte şapte-opt luni pe an şi mi-am dat seama că arheologia nu mai poate fi făcută la modul boem, romantic, ci într-un stil nou, modern, ceea ce s-a numit, în Occident, arheologie preventivă, de salvare. Aveam douăzeci şi opt de ani şi răspundeam de oameni cu douăzeci de ani mai în vârstă decât mine. Pe lângă satisfacţii de ordin profesional, aceste lucrări aduceau şi anumite beneficii Muzeului.

La începutul anului 1989 am fost transferat la Muzeul Naţional de Istorie a României şi am lucrat pe diverse şantiere tot anul, iar Revoluţia era cât pe ce să mă prindă pe teren. Se construia canalul Dunăre-Bucureşti, am lucrat spre Olteniţa, cu rezultate extraordinare, descoperind aşezări din toate epocile istorice, de la neolitic până la perioada medievală. Am valorificat cercetările prin studii şi comunicări, iar bunurile de patrimoniu descoperite au intrat în patrimoniul muzeelor şi, încet, încet, am putut să formăm o echipă.

La începutul anilor '90 am profitat şi de lucrările autostrăzii spre Constanţa. Şi, pentru că era deschiderea asta, Andrei Pleşu, ministrul Culturii, a iniţiat, printr-un acord cultural cu Franţa, un stagiu de pregătire pentru tinerii arheologi care să cunoască principiile arheologiei preventive/de salvare. Şi au venit specialişti

francezi care ne-au învățat cum se lucrează în astfel de situații, cu totul altfel decât lucram noi. Ne-au învățat de la felul în care se înregistrează săpăturile arheologice până la lucrul cu instrumente de măsurat performante, pe care noi nu le avusesem până atunci.

Şi, mai mult decât atât, o echipă de zece arheologi români am mers la un stadiu de formare în Franța.

Din acel moment, m-am dedicat arheologiei preventive/de salvare. Am avut şi noroc…

În 1992, fiind pe şantierul de la Brăneşti, pe traseul viitoarei Autostrăzi a Soarelui, am descoperit şi un tezaur de tetradrahme thasiene format din 149 monede, de argint, de vreo 22 de grame fiecare, emise în Insula Thassos, folosite de geto-daci. Am arătat atunci că valorificarea acestui tezaur ar conduce la acoperirea tuturor cheltuielilor legate de cercetările desfăşurate în acei ani. Am convins atunci pe cei care ne conduceau atunci să fie reconsiderate aceste cercetări, dar în 1993 am intrat în recesiune economică şi lucrările mari de infrastructură au stagnat.

Şi apoi, cum au decurs lucrurile?

Prin 1999-2000 şi-au dat seama că lucrările la Roşia Montană sunt foarte importante. Pe vremea aceea, aveau prioritate investițiile industriale. Însă lucrurile s-au schimbat an de an, au început cu un studiu de diagnostic asupra patrimoniului. Ministrul Răzvan Theodorescu a avut inițiativa alcătuirii unui plan național de cercetare pe care să-l coordoneze Muzeul Național de Istorie. Firesc, era cea mai mare instituție de profil din subordinea Ministerului Culturii.

Eu am primit sarcina din partea Muzeului să coordonez acest program. Am implicat absolut toate muzeele, în primul rând muzeele din Ardeal, muzeele de la Cluj, de la Alba Iulia, de la Deva, dar şi Institutele de Arheologie ale Academiei. Nu aveam specialişti pentru galerii şi am colaborat cu o echipă de la Universitatea din Toulouse. Acordul pentru Patrimoniu de la La Valetta spune că, în asemenea cazuri, investitorul plăteşte, deci, în cazul Roşiei Montane, S.C. Gold Corporation.

Este cel mai mare proiect arheologic realizat vreodată în România. A fost cercetat cu metode specifice tot arealul care urma a fi afectat de proiectul minier. An de an, au fost prezentate rapoarte care au fost aprobate de Comisia Națională de Arheologie.

S-au întâmplat lucruri ciudate… Spre exemplu, pentru prima dată, o hotărâre a unei comisii de specialitate a fost anulată în Justiție. Fără însă ca acea comisie să-şi poată susține punctul de vedere. Şi acum suntem în această situație. Este un certificat de descărcare arheologică anulat. O altă problemă: se spune că s-a săpat puțin. Nu trebuie să decopertezi toată suprafața pentru a reconstitui starea inițială. Dar, prin excepție, noi am avut posibilitatea financiară să investigăm tot arealul afectat.

O vale ca asta, unde este proiectat marele baraj, unde se vor depune reziduurile, este o vale unde noi nu am găsit vestigii mai vechi de începuturile secolului al XX-lea. În alte locuri, la fel. Sunt ONG-uri care au început să însumeze suprafețele pe care noi am săpat şi au ajuns la vreo trei hectare. Dar, din perspectivă arheologică, să sapi trei hectare înseamnă enorm. Vă dați seama, la Histria se lucrează de aproape o sută de ani. Şi nu ştiu dacă, adunat, în Histria s-a săpat atât.

La Roşia, şantierul este finanțat de Gold Corporation, inclusiv publicarea rezultatelor, participarea la colocvii, dar şi alte lucruri care nu țin de arheologie. Filme documentare, studii de istorie orală pe care le-am evocat în studioul Radio România, studii de sociologie de impact care țin de patrimoniu. Am deschis calea altor specialişti, ornitologi, zoologi, speologi care au făcut alte descoperiri. Situația trebuie prezentată foarte documentat. S-a dorit trecerea localității în patrimoniul UNESCO.

Dar Roşia Montană este foarte afectată. Unul din munți a fost distrus în timpul lui Ceauşescu şi de-abia în 2006 s-a întrerupt exploatarea ca nerentabilă. Deci, dacă se merge pe această soluție, trebuie să fim foarte atenți pentru a nu avea o mare decepție.

Dr. **Paul Damian**, Directorul Muzeului Național de Istorie a României, este specializat în arheologie geto-dacă şi romană şi a lucrat pe şantierele de la Căscioarele, Carsium-Hârşova, Durostorum-Ostrov, Histria, Roşia Montană şi altele. Rezultatele cercetărilor domniei sale s-au concretizat în publicații de specialitate, cea mai recentă fiind monumentala ***Alburnus Maior***, volum colectiv apărut cu sprijinul financiar al S. C. Gold Corporation. Roşia Montană, numită în antichitate **Alburnus Maior**, aşezare minieră romană prosperă în galeriile căreia s-au păstrat celebrele

tăblițe cerate, scrise în latina vulgară, descoperite în galeria „Sfântul Iosif”, în anul 1788 şi în galeria „Cătălina-Monuleşti”, în 1855, documente scrise de o importanță deosebită pentru studiul dreptului roman, dar şi al vieții economice şi sociale în Dacia romană.

Rezolvarea unei mari părți din problemele de la Roşia Montană nu se poate face decât cu investiții majore. La sfârşitul lunii se va vernisa o expoziție cu descoperirile făcute la Roşia Montană, care vrea să fie începutul unui muzeu al mineritului.

În 2006, Ministerul Culturii şi-a întrerupt, din păcate, programul național. În aceşti ani de cercetări s-a adunat o cantitate foarte mare de obiecte de patrimoniu care trebuie restaurate, catalogate, evaluate. Ele aparțin locului şi trebuie să intre într-un muzeu al mineritului.

În studiul de impact în care şi noi am contribuit cu partea de patrimoniu, firma îşi ia foarte multe angajamente. Deja este în lucru un protocol de descoperiri întâmplătoare, deci activitatea arheologilor va continua şi 20 de ani de acum înainte, dacă se face exploatarea. Sterilul va fi exploatat şi el şi, prin urmare, vor urma alte descoperiri, sub acest steril.

Şi în Spania există astfel de mărturii, în Las Medulas, dar acolo au săpat numai romanii şi locul a rămas ca o relicvă. Pentru noi, Roşia Montană este mult mai importantă decât Las Medulas, noi ne-am legat sufleteşte de acele locuri.

A câta oară se întâmplă ca în balada meşterului Manole. De pildă, la Porțile de Fier, s-au încheiat cercetările care nici acum nu sunt publicate: un oraş roman inundat în totalitate – Dierna –, aflat astăzi sub apele lacului de acumulare, vestigiile arheologice din paleolitic şi altele. Dar de-ar fi numai atât…

De ce vă temeți?

De prea multă încrâncenare politică... Totul se focalizează pe Roşia şi, în spatele acestor discuții, în Apuseni, se petrec lucruri foarte grave. Defrişări, exploatări abuzive şi altele. Pe când la Roşia noi avem avantajul că am studiat, iar salvarea prin cunoaştere înseamnă enorm.

Descoperirile de la Roşia îşi găsesc foarte multe similitudini în zona balcanică, în Serbia, în Albania, în Macedonia, în Muntenegru chiar. Am reuşit să facem o colaborare cu colegi de la Belgrad, cu profesori de la Sorbona, specializați în minerit.

În Apuseni sunt şi alte situri extraordinare din minerit. La Brad, la Bucium, la Săcărâm, lângă Deva. Toată lumea e cu ochii pe acest „patrulater aurifer”, cum i se spune.

În cursul colaborării româno-franceze, la Roşia Montană s-au format arheologi pe domeniu. La Roşia nu s-a distrus nimic. Există o bază documentară extraordinară.

Cum putem să ne salvăm patrimoniul?

Patrimoniul se salvează când ai conştientizat poporul prin educație şi prin cultură. Copiii ar trebui să învețe istoria în excursii tematice, în muzee.

Ce reprezintă siturile arheologice?

Identitatea noastră. Sarmizegetusa este cel mai autentic sit de pe teritoriul nostru, iar Histria este, cred, cel mai complex, este o minune că-l avem. În ceea ce priveşte originalitatea acestui pământ, venim din neolitic cu celebrele noastre culturi Cucuteni, Gumelnița.

Are loc acum la New York o expoziție de mare, mare succes, care reprezintă neoliticul din România. Expoziția s-a bucurat de un răsunător succes în Elveția, americanii au văzut-o şi au adus-o la New York.

Ce vă doriți cel mai mult?

De trei ani de zile s-a oprit restaurarea Muzeului Național de Istorie a României, pentru că nu sunt bani. Noi, practic, nu funcționăm ca muzeu. Se pot vizita numai Tezaurul şi lapidariumul cu copia Columnei lui Traian. Ungurii au putut să facă în perioada asta din Muzeul de Istorie de la Budapesta, unul dintre cele mai frumoase muzee din lume.

Şi pe lângă asta, ştiință cu conştiință, sănătate şi pace dumneavoastră şi tuturor cititorilor revistei „Clipa”.

CLIPA, 26 februarie 2010

„Histria este, ca şi Sarmizegetusa, însăşi ființa românească”

Prof. dr. ALEXANDRU SUCEVEANU, preşedintele Comitetului Național de Arheologie

„Cum ai putea, amice, măcar să te gândeşti,
Că pe-un tărâm sălbatic ar fi cetăți greceşti,
Cu denumiri barbare… Coloni de la Milet
Venind, zidit-au case greceşti la Pontul get…”

(Ovidius, *Tristele*)

Prof. dr. **Alexandru Suceveanu**, cercetător ştiințific I în cadrul Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române din Bucureşti, preşedinte al Comitetului național de arheologie şi conducător ştiințific al şantierului Histria, a desfăşurat, timp de peste patru decenii, mai multe campanii de cercetări pe cel mai mare şantier arheologic din Dobrogea. După cum ne-a povestit la o ceaşcă de cafea aromată, ca absolvent de Filologie clasică, s-a adaptat destul de greu pe un şantier arheologic. A avut norocul să o aibă ca îndrumătoare pe Maria Coja, care l-a ajutat să se acomodeze

cu acest nou domeniu, în care intrase printr-o întâmplare şi care i-a schimbat cursul vieţii. Maria Coja, o profesoară de arheologie „cu o excepţională percepţie a pământului, care săpa dumnezeieşte pentru că punea în evidenţă nişte situaţii extraordinare”. Din 1966, i s-au încredinţat spre cercetare Termele II, din afara cetăţii târzii, unde a lucrat până în anul 1973. În perioada 1973-1977, a făcut sondaje în Termele I din cetatea Histria, sondaje pe care le-a publicat în volumul VI al monografiei *Histria*. De-a lungul anilor, a întreprins săpături şi la Fântânele, punct arheologic din teritoriul histrian, şi la Murighiol, care, în antichitate, se numea Halmyris, cercetări pe care, de asemenea, le-a publicat. În anul 1984, a revenit la Histria, iar în anul 2002 a terminat de cercetat Bazilica Episcopală, cea mai mare din Dobrogea, de 60 m lungime şi 30 m lăţime, neaşteptat de impozantă pentru o cetate de doar şapte hectare.

Ce specific are romanitatea pe teritoriul dobrogean?

Putem constata, aici, o imensă toleranţă a romanilor faţă de populaţiile cucerite. O altă caracteristică importantă ar fi un respect al propriilor legi. De asemenea, putem vorbi de o totală libertate economică acordată celor cuceriţi. Este remarcabilă acea extrem de mobilă promoţie socială, de la sclav sau libert la cetăţean, de la sclavie la cetăţenia romană, până în secolul al III-lea. Din secolul al IV-lea, o dată cu Diocleţian, a început declinul. Un declin care este asemănător, ca fenomen, cu degringolada valorilor pe care o resimţim noi, azi.

Cu ce sentiment priviţi înapoi, domnule profesor?

Eu nu prea am fost profesor, am lucrat toată viaţa mea pe şantier. Privind înapoi cu nostalgie, pot spune că abia acum, la finalul activităţii mele de şantier, am ajuns să susţin un masterat

despre viața rurală în Imperiul Roman. Când îmi amintesc însă, unele momente, privesc în urmă chiar cu amărăciune.

Cu amărăciune…?

Să vă povestesc nişte lucruri… Cursul activității mele s-a intersectat chiar şi cu Iacubov, cel de numele căruia se leagă scandalul de la RAFO. Acesta vine la Histria şi, cu aprobarea primarului PSD-ist de atunci, rade vreo 10 tumuli şi îşi face un punct hotelier, un fel de placă turnantă a traficului de droguri, din câte am auzit… Ministrul Culturii de atunci, Răzvan Theodorescu, îl dă în judecată acuzându-l de distrugere de monumente. IPJ Constanța, în schimb, mă întreabă dacă… am acte de proprietate asupra terenului… Privesc înapoi cu amărăciune, dar şi cu cre-dința că nasc şi în țara noastră oameni…

La cine vă gândiți anume, domnule profesor?

Să fiu mai explicit. În anul 2004, a avut loc, la Constanța, Forumul Cultural, prezidat de Ion Iliescu, preşedintele României şi de acad. Răzvan Theodorescu, Ministrul Culturii. Am spus, printre

altele, referitor la procesul deschis lui Iacubov: *„Pentru că nu ştiu ce curs va lua acest proces, domnul Iacubov ar face bine să finanțeze un gard care să înconjoare situl”*. Idee sprijinită atunci, cu tărie, de Ion Iliescu, domnia sa manifestându-se vehement la adresa celor care au distrus o parte din sit. Ca urmare, Grupul Media Sud, al lui Iacubov, a trebuit să finanțeze această lucrare.

Aşadar, nici Histria nu a fost ocolită de tarele politicii.

Viața în ziua de azi este, din păcate, focalizată pe politică. Nu mai există repere de civilizație şi de bună comportare. Dispariția acestor criterii mă determină să fiu foarte pesimist în legătură cu viitorul. Pericolul îl reprezintă nu criza politică, ci criza morală în societatea de azi. Mama era fiica unui modest funcționar de la Ministerul Muncii, care îşi plătea toate dările pe 3 ianuarie „pentru că nu-i frumos să ai datorii”. Asta e lumea în care am trăit. O mătuşă măritată cu fiul cel mare al lui Dinu Brătianu, Ion, a făcut să mă înrudesc, prin alianță, cu această mare familie românească. Dar eu m-am considerat toată viața un onest lucrător pe şantierul adevărului. Şi pot privi înainte şi cu speranță…

Ce v-a ajutat să nu vă pierdeți speranța?

Modelele noastre. Mai întâi, faptul că, încă din liceu, am avut şansa să am doi profesori extraordinari: Gheorghe Guțu, la limba latină, şi Constantin Dănciuloiu, profesor de greacă. Apoi, la facultate, am avut o generație de profesori remarcabili – Nicolae Barbu, Toma Vasilescu, Aram Frenkian, Eugen Cizek, Mihai Nasta –, care ne-au inoculat morbul pasiunii şi lecturii despre antichitate. Eram foarte pătruns de spiritul livresc al filologiei, când, în anul al doilea de facultate, am fost contactat prin intermediul mamei mele de Zoe Condurachi, fiica academicianului Emil Condurachi,

care a venit sa mă întrebe dacă vreau să lucrez la Histria, ca student, pe şantier. Aveau nevoie de cunoscători de latină şi greacă. La început, am refuzat, dar, la rugăminţile mamei mele, am cedat. În august 1958, împreună cu Emil Condurachi, ulterior devenit profesorul meu, pentru care am o mare veneraţie, şi un mare savant italian, Gianfranco Tibiletti, am făcut primul drum la Histria.

Drumul vieţii dumneavoastră…

Un drum numit speranţă… Da, şi de aceea privesc înainte şi cu speranţă… Şi pentru că mai avem oameni de cultură precum scriitorul Dinu Săraru: domnia sa s-a gândit să iniţieze un Festival de teatru antic al ţărilor balcanice, organizând o primă ediţie, magistrală, de neuitat, în chiar centrul sitului arheologic. Au fost nişte nopţi de teatru de o magie greu de descris în cuvinte. Privesc înainte, cu speranţa că spiritul formator al marilor noştri profesori, al marilor noştri creatori, a dăruit acestei ţări alţi oameni, care vor fi modelele generaţiilor următoare.

Ce înseamnă Histria pentru ființa românească?

Încă din 1914, Vasile Pârvan a prevăzut faptul că Histria este un punct cheie al istoriei universale. Histria reprezintă un prim contact între geto-daci şi civilizația greacă, cea mai dezvoltată de până atunci. Histria este martora unei sinteze între această populație şi o romanitate de factură orientală. În legiuni, intrau numai cetățeni romani, în trupele auxiliare intrau şi barbari, care, după 25-30 de ani, primeau cetățenia romană. În toată Dobrogea se vorbea latineşte până sub zidurile cetății. Astfel, sudul Dunării vine cu un aport de romanitate deosebit la formarea neamului românesc. Respectul pentru Histria reprezintă o chintesență a umanității noastre. Ca să parafrazăm cuvintele lui Călinescu, rostite sub cupola Academiei Române la aniversarea poetului nostru național, universalitatea Histriei este împrejurarea în care ființa sa, zămislită în timpul şi spațiul pe care le exprimă, iese din limitele epocii sale şi devine inteligibilă întregii umanități. Histria este, ca şi Sarmizegetusa, dacă vreți, însăşi ființa românească.

CLIPA, decembrie 2009

Modelând idei

Un poet al penelului: Constantin Apostol

Profesor de artă monumentală, pictor de icoane, îndrăgostit de tainele culturii tradiționale, ale mitologiei româneşti, a expus aproape 100 de lucrări de pictură şi grafică în expoziția *Rusalca*, deschisă la Clubul Envy, luni, a doua zi de Rusalii.

Temele creațiilor pictorului sunt desprinse din universul mitologiei româneşti. Sânzienele de rouă, Paparudele, Nefăcutul, Drăgaica, Poarta Soarelui, Ciuleandra, Tronul ielelor, Sufletul pământului, Cosânzeana şi multe alte umbre şi lumini ale basmelor şi legendelor copilăriei apar în opera pictorului în forme şi culori care trădează o explozie cromatică ascunsă de vălurile de ceață ale visurilor şi amintirilor nebănuite.

Criticul Adrian Silvan Ionescu remarca asimilarea bagajului de tradiții populare într-o artă doar aparent abstractă, în realitate conferind forma stihiilor. „Artistul vede forma şi apoi citeşte înlăuntrul ei, vede ansamblul şi dialoghează cu detaliul.

Prin această îmbinare… a palpabilului cu pictura, între relief şi perceptibil, miticul se umanizează acordând relației dintre realism şi pictural o conotație în *trompe l'oeil*". Criticul vorbea despre origin-nalitatea tehnicii lui Constantin Apostol, în straturi suprapuse, descinsă din pictura monumentală.

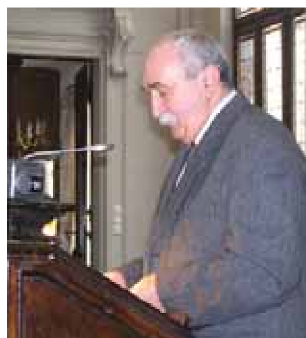
MEDUZA GĂVANELOR

Cloisonnarea formelor, între mozaic şi vitraliu, o natură solară care descinde din nostalgia pentru plaiurile natale, esențializarea viziunii adaptată spațiilor mici, toate acestea fac din Constantin Apostol un oniric, un filosof, un poet al penelului.

CLIPA, iunie 2010

Academia de Studii Economice: un Templu Regal al artelor

„Suntem aici pentru a educa prin cultură."

Prof. dr. **Ion Gh. Roşca**,
rector ASE

A redat strălucirea clădirilor de patrimoniu în care Academia de Studii Economice îşi desfăşoară activitatea din 1913 încoace, restaurându-le şi consolidându-le. Le-a restituit semnificația educațională, înființând galerii de artă. A avut inițiativa construirii capelei ortodoxe cu hramul „Sf. Ioan Gură de Aur", inaugurată şi sfințită la 1 octombrie 2008. A dus la îndeplinire Galeria Rectorilor, ale căror portrete au fost realizate de artistul Nicolae Aurel Alexi. A inițiat multiple proiecte în folosul studenților: sărbătorirea în comun a Paştelui, a Crăciunului, a Anului Nou, a Zilei Universității, colecționarea de lucrări de artă, organizarea de expoziții etc. A înființat cinemateca ASE-ului, venind cu filme artistice de mare valoare, prezentate de specialişti. Gazdă apropiată şi jovială, profesorul Roşca este, aş spune, lampadoforul învățământului românesc.

Sunteți adeptul armonizării ştiințelor cu artele şi literatura, în cel mai bun spirit umanist. Cu ce ați început construcția dumneavoastră educațională, domnule rector?

Şcoala ca atare era bine consolidată instituțional. Am făcut o consolidare şi la propriu a edificiilor, prima din România care are ca tehnologie tăierea clădirii de la bază, aşezarea clădirii „Anton Davidoglu" din Grivița, căci despre ea este vorba, pe un pat cu suspensii verticale şi orizontale. Casa nu mai are nicio legătură cu pământul. Asta înseamnă că, dacă pământul se mişcă, ea primeşte vibrații fără repercusiuni mari. Se mişcă jumătate de metru pe orizontală, iar clădirea rezistă la cel mai mare cutremur care se poate produce în România. Acea clădire nu va resimți un cutremur major, de peste 8 grade, decât ca un cutremur de 4 grade... După noi, se pare că tehnologia a fost aplicată la Primăria Capitalei. Clădirea din Grivița, care acum arată superb, se află lângă Muzeul de Artă şi lângă Spitalul Davila. Toate cele trei case au fost modernizate simultan. Este o mândrie pentru Bucureşti acest corp de clădiri restaurate.

Sunteți adeptul ideii lui Kant, care vedea în educație valorificarea naturii umane în folosul societății. Aş numi ASE-ul un „Templu Regal al artelor". Greşesc?

Nu cred. Mai întâi, pentru că numele a trei regi se leagă de construcția palatului. Carol I a semnat Decretul Regal nr. 2978 din 6 aprilie 1913, publicat în Monitorul Oficial al României din 13 aprilie 1913, înființând **„Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale"**. Actuala denumire datează din anul 1967. Ferdinand a susținut lucrările pe tot parcursul lor. Carol al II-lea a sprijinit extinderea clădirii. Îmi place o expresie a lui Elie Faure care spunea că „Arta şi ştiința afirmă un acord aflat mereu în plină geneză". Acest lucru se

referă atât la construcția edificiului propriu-zis, cât şi la construcția educațională a discipolilor noştri. Menirea noastră de dascăli este dubla construcție, de a instrui, dar şi de a educa în acelaşi timp.

Cum o împliniți?

Tinerii trebuie să se bucure de muzică, lectură, teatru, dans, pictură, sculptură, sport, de tot ceea ce intră în cosmosul lor sufletesc. Şi chiar dacă unii dintre ei nu ştiu acest lucru, credem că trebuie să-l afle pe parcursul vieții universitare. De aceea merită să încercăm să-i apropiem pe tineri de artă şi cultură, aducându-le pe acestea în casa lor. Iată de ce am inițiat multiple proiecte în folosul tuturor: spectacole muzicale, sărbătorirea în comun a Paştelui, a Crăciunului, a Anului Nou, a Zilei Universității, lansări de carte, ne-am preocupat de achiziții de lucrări de artă, de organizarea de expoziții, de construirea capelei ortodoxe etc. În pinacoteca Academiei de Studii Economice din Bucureşti sunt prezente lucrări ale maeştrilor: Cecilia Cuțescu-Storck, Sabin Bălaşa, Ion Sălişteanu, Dan-Cristian Popescu, Gheo-Vlad Boțan, Adrian Pârvu, Nicolae Aurel Alexi, Liviu Brezeanu, Valentin Tănase, Constantin Găvenea, Costin Petrescu, Nicolae Popa, Maria Mihalache-Blendea, Henri Catargi, Margareta Sterian, Ion Musceleanu, Ioan Țânțaş, Constantin Berdilă, Eugen Crăciun, Zoe Băicoianu, Maria Constantin, Radu Aftenie, Grigore Negoşanu şi ale altora, mai mult sau mai puțin cunoscuți.

Aula din clădirea principală este monument de artă.

În Aula noastră, recent restaurată, se află celebra frescă a Ceciliei Cuțescu-Storck, realizată în anii 1932-1933, cu ocazia împlinirii a 20 de ani de la înființarea Academiei de Înalte Studii Comerciale şi Industriale. Ea reprezintă istoria comerțului văzută

de sus în jos, pe o spirală, de la corăbiile feniciene până la vapoarele şi trenurile moderne. Are 100 mp, peste o sută de personaje, este pictată de prima femeie profesor universitar din Europa. Este cea mai mare frescă unitară din România. Ateneul Român are o frescă mai mare, dar formată din mai multe tablouri. Cele două busturi de la intrarea în aulă îi reprezintă pe Virgil Madgearu, marele economist, şi pe Ion N. Angelescu, constructorul acestui palat în mai puțin de doi ani!

Am ajuns în spațiul expozițional…

Aici sunt prezentate opere din creația pictorilor: Vasile Grigore, Geo Boțan, Dan Cristian Popescu, Viorel Mărginean, Margareta Sterian, Ani Catargi, Ion Muscelean, Andrei Crăciun, Maria Manolache, Nicolae Alexi. Iată o pictură a lui Costin Petrescu, autorul frescelor din Ateneul Român. De asemenea, mai avem două tablouri ale lui Valentin Tănase, portretele lui Carol I şi al lui Mihai Viteazul. Constantin Găvenea, marele acuarelist al Deltei, Nicolae Popa, un sentimental al picturii realiste.

Şi biblioteca din clădirea „Ion N. Angelescu" este un spațiu înnobilat cu două mari lucrări…

Biblioteca Academiei de Studii Economice, construită sub supravegherea lui Victor Stroescu, a fost restaurată aşa cum arăta ea inițial. Am realizat galeria rectorilor, care începe de la parter cu Anton Davidoglu şi se termină cu rectorul dinaintea mea, Paul Bran, care, din păcate, a murit. Restaurarea a fost făcută cu foiță de aur, cu ajutorul unor copii din Mioveni, pregătiți de profesorul lor de desen, şi al studenților de la Arte Plastice care provin din comună. Ultimele lucrări mari ale lui Sabin Bălaşa se află în biblioteca noastră: *Feerie* şi *Geneza*. Aceasta din urmă are toate elementele fertilității: apa, femeia, oul. Personajul principal îl urmăreşte pe privitor, oriunde s-ar mişca acesta. Am plecat de la ideea că studenții noştri trebuie să se apropie de miracolul artei.

Cu ce spectacole i-ați atras pe studenți?

În cadrul spectacolelor de Crăciun, de Paşte şi al altor spectacole, i-am avut invitați pe Tudor Gheorghe, Florin Chilian, Johnny Răducanu, Vasile Şeicaru, Mircea Vintilă, Dan Puric, Dan Bitman şi alții. Organizăm, periodic, proiecții de filme valoroase prezentate de specialişti. Avem în pregătire un volum despre istoria Academiei de Înalte Studii Comerciale şi Industriale. Sâmbătă, 10 octombrie, am avut o conferință în care studenților anului I li s-a prezentat istoria Academiei, amintindu-i aici pe marii profesori ai noştri, pe Iorga, Virgil Madgearu, Andrei Rădulescu, profesor de drept, academician, preşedinte al Academiei Române, Victor Slăvescu, N. N. Constantinescu, Gheorghe Taşcă, Viorel Blaga, Paul Bran, pe toți aceia care au dat strălucire şcolii noastre. Lucrarea noastră îşi propune să tezaurizeze şi să continue tradițiile de mecenat pe care Academia le-a avut, cu precădere, în perioada

interbelică. Dorim ca studenții noştri să se formeze ca oameni de cultură, nu doar ca specialişti într-un segment îngust de activitate.

Este, ASE-ul, un etalon al valorii, s-a spus…

Într-adevăr, absolvenții noştri se situează la cotele superioare ale valorii. În facultate, cei care doresc să facă performanță îşi pot realiza deziderațul. Au destule mijloace să o facă. Sunt absolvenți cu o evoluție şi carieră strălucite care recunosc cu mândrie faptul că au fost studenții Academiei de Studii Economice. Unul dintre ei este Mugur Isărescu. El se mândreşte cu faptul că este un produs al Academiei de Studii Economice. Dar sunt mulți alții, în diverse etape istorice, oameni care au marcat pozitiv istoria noastră. Este extraordinar să ai un Angelescu, un Taşcă, urmați de alții precum N. N. Constantinescu, Anghel Rugină, Ionel Blaga şi mulți alți profesori care au absolvit ASE-ul. Din păcate, astăzi nu mai avem oameni care să se implice în politică. Avem mare nevoie de valori şi în politică.

„Oricine va intra în clădirea «Ion N. Angelescu» va avea surpriza să constate, cu imensă bucurie, că aici, economicul şi esteticul se află în relație de înfrățire.” spunea profesorul Vasile Morar în prefața volumului *Artă şi artişti în Academia de Studii Economice din Bucureşti*. Ce vă doriți cel mai mult, domnule profesor?

Lumină pentru minte, inimă şi literatură. Este ceea ce faceți şi dumneavoastră la CLIPA, moştenitori ai unei bune tradiții interbelice, şi mă gândesc acum doar la minunata revistă „Boabe de grâu”, al cărui spirit îl continuați cu strălucire. Multă lumină…

CLIPA, octombrie 2010

Sculptorul Ioan Bolborea vrea ordine din haos...

IOAN BOLBOREA, sculptor

"Familia mă voia inginer. Dar eu mi-am urmat drumul meu. Am dat admiterea la Liceul de artă din Braşov în 1971 apoi, în 1978, la Institutul de Artă <Nicolae Grigorescu>".

Braşoveanul **Ioan Bolborea** şi-a petrecut copilăria în Țara Făgăraşului. Desenul i-a fost ca o a doua natură. Fiecare schiță era o poartă către lumea poveştilor. Părinții l-ar fi dorit inginer sau contabil, dar l-au lăsat să aleagă singur. Şi el a ales, fără ezitare, Liceul de Artă din Braşov. Pentru că nu urmase până atunci şcoala de artă, a trebuit să recupereze, cu ambiție şi printr-o muncă înzecită, toată partea teoretică şi practică pe care nu şi-o însuşise. Şi a reuşit atât de bine, încât artistul Florin Codre care i-a fost profesor în liceu, a remarcat în el "stofă de sculptor", încurajare care îi va lumina ucenicului drumul,

pe tot parcursul anilor de studii. Un drum anevoios, plin de obstacole, de frământări, de îndoieli. *"În '90 mi-am spus: gata! Plec în Franța!"*

Şi? Ați fost în Franța, maestre?

Da, şi acolo am făcut o expoziție colectivă în cinstea înfrățirii dintre Câmpina şi un orăşel de la marginea Parisului. Pictura era reprezentată prin Mihai Săvulescu, Simion Crăciun, Todecan Mircea iar eu eram cu sculptura. După vreo două săptămâni am plecat în Belgia şi Luxemburg.

Şi apoi?

Revenind în țară, m-am apucat de treabă şi am început să-mi fac turnătoria. Dar, ghinion! M-am accidentat la un picior şi, câtva timp, am fost nevoit să stau în pat. Dar atunci am desenat atât de multe schițe şi desene încât şi azi mă mai folosesc de unele." La început, toate uşile erau deschise pentru alți artişti, pentru Panait, pentru Paul Vasilescu, colegi mai mari ca vârstă, noi fiind generația nouă care lucram *altfel*. Am participat apoi la un concurs pentru Monumentul Infanteriei, am trecut de prima etapă luând locul doi, fiindcă locul întâi nu s-a acordat. În final s-a organizat un concurs unde am participat doar eu şi Radu Aftenie. S-a hotărât ca eu să fac lucrarea. Radu Aftenie nu era mulțumit. Eu eram prea tânăr şi fără experiență. Lucram la Politehnică. În parallel, lucram şi aici şi am reuşit să pun la punct făbricuța asta, dar era cât pe ce să mă înec. Aveam datorii mari la cămătari. Dar am avut noroc să fiu ajutat de nişte oameni de bine. Unul dintre ei a fost chiar Mugur Isărescu căruia îi port multă recunoştință. Ulterior a trebuit să învăț să fac o balanță a cheltuielilor în realizarea unui monument.

De ce iubiţi bronzul?

Iubesc bronzul pentru că bronzul înnobilează. Prefer metoda "la ceară pierdută” pentru că lumea pe care o creez este una vie, organică, în mişcare.

Şi apoi, cum s-a scris istoria pentru cel căruia prietenii îi spun Gioni?

Dintre momentele cele mai importante aş pune pe primul plan grupul statuar "I.L.Caragiale". A şi durat foarte mult, proiectul a început în 2002, iar lucrarea propriu-zisă în 2005. Apoi a urmat Monumentul Reconcilierii, la Arad, Eugen Ionescu la Slatina. Acesta din urmă a fost mai mult un monument de suflet pentru mine, cei de la primărie nu prea aveau bani, dar au fost foarte încântaţi de proiect, pentru că n-aveau decât un portreţel al marelui scriitor. Ministru al Culturii era domnul Răzvan Theodorescu şi dânsul m-a ajutat să fac şi lucrarea asta. Şi, pe urmă, la Alba Iulia am făcut monumentul Horea, Cloşca şi Crişan şi apoi a urmat Caragiale. A trebuit să mă pun serios pe treabă cu el pentru că era cel mai important şi îl simţeam cel mai aproape.

Ce a însemnat pentru dumneavoastră ansamblul statuar "I.L. Caragiale"?

L-am transformat, nu o dată, din 2002, din faza de proiect, apoi din 2005 când am început lucrul efectiv la el, l-am schimbat iar, căruţa cu paiaţe nu mai era căruţă, era o scenă pe baza unei structuri metalice în formă de cub, aşa cum fac scenografii, eu hotărând să-mi organizez toată compoziţia în acest cadru. Structura metalică pe care vedeţi acum ansamblul (adică o scenă de teatru sprijinită pe două căruţe paralele) e o idee care mi-a venit în timpul realizării, căci iniţial schiţa reprezenta o căruţă propriu-zisă, în care

erau îngrămădite 12 personaje cunoscute din opera dramaturgului, printre care Veta, Dandanache, Tipătescu, Pristanda sau Cetățeanul Turmentat, toate în acțiune. Axul central este Rică Venturiano, cel mai înalt din toate. În timpul lucrului, l-am poreclit "catargul". Mi-au plăcut însă transparențele care s-au creat şi apariția unui al doilea registru. Mai mult, am introdus acei doi Goe, doi vestitori ai teatrului, suspendați în această structură. Element destul de nou în arta monumentală. Compoziția e complexă, dinamică, are în ea viața unor cunoscute personaje interpretate de mari actori. Ansamblul are formă de U, pe o suprafață de circa 50 de metri pătrați, fiind vizibil şi chiar tangibil din toate unghiurile. Nenea Iancu, aşezat pe un scaun, zeflemitor, cu țigara în mînă, picior peste picior, contemplându-şi propria lume interpretată de mari actori ai teatrului românesc (Dem. Rădulescu, Lucia Sturdza-Bulandra, Grigore Vasiliu-Birlic, Alexandru Giugaru sau Mircea Diaconu etc.). Am reprezentat personajele pe scenă, jucând. Zița fumează, Farfuridi ține un discurs lângă Brânzovenescu, Cetățeanul Turmentat soarbe dintr-o ceaşcă de cafea, iar părintele lor, Nenea Iancu, îi măsoară din fotoliu, peste toți revărsându-se muzica patefonului. O abordare oarecum asemănătoare – deşi în cu totul alt registru – o găsim în lucrarea lui Rodin, "Les Bourgeois de Calais". Terminând această lucrare, mi-am dat seama că pot să duc orice monument, cât ar fi de greu, la bun sfârşit.

O sculptură cinematică…

Îmi place sculptura dinamică şi, în special, pentru ultima compoziție, Caragialiana, unde toate personajele sunt vii, în continuă mişcare. Farfuridi, Brânzovenescu sunt surprinşi în acțiune, după ce le-am studiat bine toate mişcările, tot hazul, toată profunzimea de expresie. Cetățeanul turmentat, Birlic: iată mişcarea

mâinii, a degetelor, toate astea sunt gesturile lui, nu e o invenție a mea. Toată compoziția este organizată şi în funcție de gestica fiecărui personaj. Este foarte important să îți alcătuieşti întreaga scenografie a piesei, să faci ordine din haos, ca un regizor, ca un dirijor, ca un arhitect...

Dar Monumentul Revoluției Române de la 1848 de la Arad?

Imaginea unui Arc de Triumf mi s-a părut cea mai potrivită pentru un asemenea Parc al Reconcilierii. Profilurile în bronz reprezintă România descătuşându-se şi Uniunea Europeană, de pe o față şi România şi minoritățile, de pe cealalta față a Arcului. Pe fiecare parte, între scenele menționate, se află câte un text, primul fiind un citat din Avram Iancu, iar al doilea din Simion Bărnuțiu. Urmează pilonii Arcului de Triumf pe care sunt reprezentati, în basoreliefuri de bronz, de câte 5 metri înălțime fiecare, cei mai importanți eroi paşoptişti: Cuza, Kogălniceanu, Negri, apoi Alecsandri şi Barițiu, Avram Iancu, Rosetti, Magheru şi, în fine, Bălcescu stând alături de Kossuth, aceasta fiind o dorință expresă a unor arădeni.

Cum se armonizează comanda socială cu viziunea artistică?

Iată două lucruri importante când faci un monument de for public: comanda propriu-zisă pe care ți-o propune primăria, Ministerul Culturii etc. şi apoi proiectul pe care ți-l propui tu însuți, partea artistică şi creativă care trebuie să domine mereu şi să iasă la suprafață. Prin noutăți de expresie a limbajului plastic pentru că toată lumea te judecă şi mai ales la noi unde toți se pricep la toate, eşti supus unui astfel de purgatoriu. Este greu, trebuie să suporți comentariile colegilor, ale ziariştilor, ale oamenilor de rând, tot

acest arsenal de corecturi. Dar, în primul rând trebuie să fii tu mulțumit. Gândindu-mă la monumentele pe care le-am făcut, sigur că nu sunt mulțumit de toate. De exemplu, **la Monumentul Reconcilierii de la Arad aş dori să iau basoreliefurile de acolo, să rămână doar arcul de triumf şi compoziția centrală, oamenii simpli care trec pe sub arcul de triumf.** Trebuia repede făcut, eram sub presiunea timpului, a propunerilor politice, din stânga, din dreapta, era o presiune groaznică şi aşa nu se poate lucra liniştit. Sigur că, acum, aş face altfel. Iată, de pildă, Monumentul Infanteriei care a fost atât bine fixat în pământ, încât s-a micşorat, acum eu aş vrea să-l mai înalț. Desigur, sunt monumente asupra cărora aş reveni. La Caragiale, care a fost în timp suficient făcut, nu cred că aş mai dori să schimb ceva. Istoria ilustrată a realizării lui o veți regăsi într-un album care va apărea în curând.

Apoi, în seria de statui istorice…?

A fost apoi şi Cuza, şi mai sunt tot felul de monumente pe care le refac, Lascăr Catargiu, Carada, în fața Băncii Naționale. Statuia lui Alexandru Ioan Cuza este un monument câştigat de mine acum doi ani printr-un concurs organizat de Primăria sectorului 3. Monumentul are o mărime de patru metri şi îl reprezintă pe Cuza cum îl ştim noi din pozele de istorie, cu o mână pe spadă şi cu una pe Constituție, fiind amplasat în parcul cu acelaşi nume. Statuia lui Lascar Catargiu urmează să fie amplasată la intersecția străzilor Povernei cu Viişoara, monumentul lui J. A. Mercie fiind "o metaforă a muncii acestui prim-ministru". Statuia de trei metri este de bronz şi a fost depozitată mult timp la Combinatul Fondului Plastic. La baza statuii lui Lascăr Catargiu va fi pusă o femeie cu spice în brațe şi un copil, ambele personaje fiind create de mine, din bronz. Monumentul va fi postat

pe un postament de 2,5 metri, din piatră. Monumentul Infanteriei din Bucureşti reprezintă, de asemenea, o coloană plină de forță, ca un trunchi plin de sevă, îmbinând clasicul cu modernul, viața cu moartea. După Monumentul Infanteriei din Bucureşti şi Monumentul lui Horea, Cloşca şi Crişan de la Alba-Iulia, au urmat, în anul 2001, Monumentul lui Burebista de la Orăştie, o lucrare înaltă de patru metri, în bronz. Am continuat în 2002-2003, la Slatina, cu Monumentul Eugen Ionescu, o lucrare de 3,5 metri, în bronz.

Ce se întâmplă cu proiectul monumentului Marii Uniri?

Cu Marea Unire am câştigat concursul de 5 ani şi acum totul s-a blocat, nu ştiu ce se mai aşteaptă. Am tot refăcut planşele şi schițele.Am mers de vreo cinci ori la Ministerul Culturii. S-au tot schimbat planurile zonei. S-ar putea face o cupolă de sticlă, s-ar putea organiza un spațiu fericit de expoziție. Să fiu sănătos şi să

realizez proiectele începute, Marea Unire şi proiectele pe care le am în cap. Vreau să îmbin sticla cu bronzul, e o dorință mai veche a mea şi, cu speranța că împrejurările ne vor ajuta, cu Dumnezeu înainte. E o cupolă pornită de la o entitate organică, de la un cactus; e o observație după natură care are logica ei, dinamismul ei... de la natură învățăm mereu. Monumentul românilor, care au participat la Adunările Naționale din 1848, va fi ridicat într-una dintre cele mai importante intersecții din Bucureşti. În locul parcării din rondul de la Piața Alba Iulia vor apărea chipurile țăranilor care, în urmă cu peste 150 de ani, au cerut independența pe Câmpia Libertății din Blaj.

În toate creațiile dumneavoastră se îmbină clasicitatea şi spiritual modern? Care fațetă vă este mai dragă?

Am fost atras şi de arta figurativă dar şi de cea abstractă. Pentru că eu, în tinerețe, mi-am început creația cu lucruri mai decorative, mai abstracte. Combinam formele, materialele, lemnul cu sticla, mă jucam cu vidul şi plinul... Cred că, pentru un sculptor profesionist, legile de bază ale sculpturii sunt aceleaşi, indiferent că e vorba de cea figurativă sau non-figurativă. Desigur, contează mult imaginația, recrearea lumii, filozofia de la care pleci. Măiestria formelor, simțul armoniei pot să te trimită într-o lume mai frumoasă, o lume a ta, care să se exprime şi să intre în dialog cu sufletul privitorului. Sunt două fețe ale aceleiaşi creații. Eu tind către o sculptură dinamică şi care să dea armonizeze ansambluri ale unui oraş în agonie. Lupta împotriva urâtului este una destul de grea. Acum câțiva ani s-a făcut concurs pentru refacerea centrului Bucureştilor. Şi erau acolo propuneri destul de interesante, nu ştiu ce s-a întâmplat cu ele. Cred că nimic, pentru că tot ce se face acum, se face haotic. Toată nebunia asta cu turnurile de sticlă nu m-ar

deranja dacă nu ar avea loc exact în centrul vechi al oraşului. Mă uitam la Biserica Armenească, sufocată de un turn din ăsta de sticlă. E dureros...

Ce vă doriți cel mai mult?

Mie şi tuturor cititorilor CLIPEI şi maestrului Săraru, sănătate. Doresc să călătoresc, să văd muzee, iubesc Parisul, iubesc Viena. Nu-mi place iarna, mă strânge, mă inhibă. Eu fiind şi Berbec, în aprilie încep să simt că trăiesc, încep munca din plin. Nu demult, la

Berlin am văzut, o expoziție care pleca de la o paralelă între arta egipteană şi Giacometti. El a studiat compoziția având ca model arta egipteană, în general, şi chiar au rămas desenele respective iar organizatorii au alăturat creațiilor artistului, şi modelul după care el s-a inspirat. O expoziție interesantă. Îmi place arta egipteană dar, mai ales, arta asiro-babiloniană, vechea mea dragoste din facultate. Am revăzut-o la British Museum. Câtă forță, câtă rigoare. Renaşterea a pus accent pe personalitatea artistului, a individului. Arta antică, însă, se baza pe şcoli, pe canoane. Era măreață. Ce filozofie, ce gândire copleşitoare. Îmi doresc ca prin acest spirit de armonie să pot pune ordine în haosul cotidian în care trăim. **Ordine din haos**, asta înseamnă să te armonizezi cu marea creație, asta îmi doresc cel mai mult.

Ce avem aici, meştere?

E Potecaşul român. Pe Potecaşul roman de la Slătioara l-au furat țiganii, mi s-a plâns maestrul Dinu Săraru. Am zis: *"Hai să-l refacem, maestre".* Şi iată-l…

CLIPA, martie 2011

Vasile Celmare – un spirit renascentist în secolul XXI

„Mă cheamă ca pe marele părinte al bisericii. Decizia a fost a naşului meu, care era colonel. Lumea ar fi vrut să-mi spună Mircea sau Ştefan. Imaginaţi-vă: Ştefan Celmare...”

Puţini artişti contemporani se pot mândri cu palmaresul impresionant al plasticianului **Vasile Celmare**. În ultima jumătate de veac, lucrările sale de pictură, gravură şi artă monumentală au făcut ocolul Pământului: de la Bucureşti la Atena, de la São Paulo la Beijing.

Vasile Celmare se năştea în 1931 la Breaza, într-o gospodărie aşezată. Originea numelui său deosebit ne-a revelat-o chiar domnia sa:

„De unde Celmare? La noi, la Breaza, nu era ieşit din comun să vezi oameni ajungând la 100, 105 ani. Ei bine, străbunicul meu a murit la vârsta venerabilă de 116 ani. Nimeni nu-şi aducea aminte cine fusese înainte de el. De aceea i s-a şi spus «Cel mare». Am moştenit cu mândrie această poreclă şi cred că încep să o onorez, dacă mă gândesc că am împlinit deja şaptezeci şi şapte de ani.”

A făcut primii paşi în lumea cunoaşterii la Şcoala nr. 1 din Breaza, în anii celui de-al doilea război mondial. *„Primul meu dascăl*

– Carol Cenetti, bucovineanul care a înfiinţat prima fanfară din Breaza. El m-a încurajat enorm, ca şi Bondoc, înlocuitorul directorului plecat pe front.

Pe lângă numeroasele ceasuri de joacă, în vacanţe începusem să desenez. Mergeam des acasă la Dan Grigorescu; părinţii lui, care făceau parte din elita intelectuală, aveau o bibliotecă impresionantă. Acolo am învăţat să joc şah şi tot acolo am primit cadou o cutie cu acuarele.”

Într-o vreme în care lupta pentru un loc într-un liceu bun era acerbă, ajunge mai apoi la „Aurel Vlaicu”, în Bucureşti. *„Am locuit la internat. Dacă nu aveai media 7,50, îţi pierdeai automat locul, iar regimul de viaţă era de-a dreptul spartan. Am avut însă noroc de nişte profesori extraordinari. După liceu, am intrat la Institutul de Arte Plastice din Bucureşti. O tranziţie bruscă spre societatea crudă a acelor vremuri – se exmatriculau studenţi pe motiv de „origine nesănătoasă”. Nu voi discuta despre acele lucruri, pentru că sunt într-adevăr de tristă amintire, ci mă voi opri din nou la dascălii care făceau din atelierul de lucru, un refugiu al normalităţii şi al libertăţii de expresie. Ei aveau vechea educaţie, cea dinainte de 1945, şi încercau să ne-o transmită şi nouă.*

Ne-a fost profesoară, de exemplu, Adina Paula Moscu, o pictoriţă excepţională, elevă a lui Tonitza, şcolită la Paris şi la München, despre care astăzi nu se mai vorbeşte deloc.

Sculptorul Constantin Baraschi – un artist desăvârşit şi un pedagog foarte sever – era rectorul institutului. El îl însărcinase pe portar să-i noteze pe o tablă pe toţi cei care întârziau. Unii studenţi erau mai glumeţi, pe acea tablă mai întâlneai aşadar câte un nume ca Michelangelo. Baraschi se enerva, dar îl pufnea râsul…”

O fire enciclopedică, pictorul şi-a însuşit cunoştinţe din domenii extrem de variate. Printre altele, chimia şi matematica în

liceu, în anii de facultate arhitectura şi scenografia. *„Am făcut cerere să mă înscriu la Artă monumentală. M-aş fi mutat cu totul acolo fiindcă profesorii erau deosebit de buni, dar, fiind o secţie nou înfiinţată, situaţia ei nu era foarte stabilă. N-am vrut să se experimenteze pe mine. Dar am participat la cursurile de tehnici şi tehnologii, am lucrat cu Ştefan Constantinescu şi Ghiţă Popescu. Ulterior, a trebuit să fac trei ani de stagiu. Îmi amintesc că, imediat după ce am terminat, am participat la un concurs pe tema Tudor Vladimirescu. Am concurat chiar şi cu unii dintre profesorii mei. Abia atunci, urcând pe aceeaşi treaptă cu ei, am simţit că începe adevărata bătălie. În termenii cei mai amicali, desigur… După stagiu am obţinut bursa Storck şi m-am mutat în atelier. ”*

Astfel, a fost începutul lungului periplu al lui Vasile Celmare în lumea artelor plastice. De-a lungul a peste patruzeci de ani neîntrerupţi, o singură altă profesie i-a fost atât de aproape de suflet: cea de profesor.

„Dacă mă întrebaţi cum sunt astăzi studenţii de la Arte… Există părţi bune şi părţi rele. Astăzi, studentul beneficiază de o libertate deplină, nu mai e ca în „epoca de aur", când, atât învăţăcelul, cât şi dascălul aveau de suferit de pe urma fiecărei mici erezii de care se făceau vinovaţi.

Din păcate, şcoala nu îi mai înarmează pe tineri pentru viaţă. Tumultul zilelor noastre face să fie mult mai greu să-ţi găseşti calea. Deşi România e o ţară cu tineri plini de talent, arta este în fiecare zi ameninţată de factori precum condiţia precară a creatorului, compromisul cu facilul şi prostul gust. Arta nu va dispărea, dar supravieţuieşte „înghesuită". Să sperăm că peste zece ani problema se va pune altfel."

CLIPA, septembrie 2010

Mihaela Şchiopu: arta de a trăi frumos

Despre **Mihaela Şchiopu** nu se poate vorbi în cuvinte palide şi veştede ca frunzele, toamna, ea nu poate fi văzută impersonal, ca un articol de dicționar.

Născută la 3 iunie 1962, în Bucureşti, director artistic al cotidianului "Ziua", grafician al Editurii "ZIUA” şi al revistei "România literară", picturile sale putând fi regăsite în nenumărate colecții particulare din lume, chiar şi în aceea a regelui Mihai I al României. Mihaela Şchiopu trăieşte prin ceilalți: *”De 1 iunie a venit la mine un copilaş care avea o tumoră sub un ochi. Copiii ceilalți mi-au spus foarte timid:* ‘ai grijă că nu vede’. *El a zis că vrea să-i desenez o inimioară pe mână, pe care, de fapt, nici n-o vedea. Şi m-am speriat, la un moment dat, avea o bavețică la nas şi la gură şi respira foarte greu. Şi, când colo, a venit mama lui, a dat la o parte bavețica şi el râdea în hohote. Pentru asta, zău, dacă nu merită să îi vezi în fiecare zi. Şi, dacă râde un copil, râsul lui te bucură mai mult decât zece tablouri la un loc.”*

Pentru că Mihaela Şchiopu ne oferă merele de aur din Gradina Hesperidelor, trecând de la visele penelului la materialitatea arhitecturii cu grația curbei catenare continue, pod sus-

pendat între aer şi lut, ea construieşte cu cărămizi de ulei, acril, tempera, acuarele, creion, cărbune, edificii de gânduri modelate în matricile elipselor şi hiperbolelor concretului. Jocurile sale cromatice sunt de o admirabilă simplitate. Guaşa sau uleiul sau tehnica de gravură conferă creațiilor sale o senzație de prospețime şi o lumină care îi aparține. Economia mijloacelor vine din mai celebrii săi înaintaşi formați la şcoala de la Barbizon sau dintr-o lectură şi mai abstractă a bucuriei de a vorbi prin culori sau non-culori a maeştrilor Pacea sau Baba... Mihaela Şchiopu este o melodistă a culorii şi o poetă care pluteşte peste realitate filtrând prismatic lumea în lumina Prieteniei.

Prin expozițiile personale a aşternut "Scrisori către tine", dragă cititorule, oferind, cu iubire, o "Mostra di grafica” sau întrebând, retoric, în limbajul vaporos al nuanțelor "Ce mai taciGary?", atunci când "Zilele de carton ale toamnei” conturau, rotund, un vis auriu la marginea căruia se profila figura de neuitat a etnografului Irina Nicolau... Irepetabila Irina Nicolau... plecată de şapte ani ”să mănânce nori” şi căreia nu îi plăcea să vorbească despre moarte... La un timp după plecarea ei spre nori, pictorița o căuta cu sunete de lumini şi umbre, la Galeria "Simeza”: îi dedicase o expoziție de gravuri numită, simplu, "Irina”... Era ea, în ipostaze grafice, rămânând mereu "Dincolo de tristețe", cu un umor reținut chiar, aşa cum am cunoscut-o cu toții, cu ”Vorbiri” de neuitat, pline de sevă, despre "Casa” țărănească tradițională ca despre dumnezeiasca matcă a geniului uman.

"Irina m-a învățat, dacă vrei, să iubesc oamenii. Poate de aceea m-am implicat în programul care vine în sprijinul tinerilor seropozitivi cu vârste de peste 16 ani, ***Promisiune pentru viitor.*** *Cei pe care i-am cunoscut eu sunt foarte talentați şi foarte gentili. Dacă le spui că te doare un degețel, se interesează de degețelul*

tău, când ei au problemele de pe lume, tratamentul lor este mai greu decât citostaticele, seara le e rău, sunt priviți cu îndoială şi sunt suspectați. Uneori trebuie să răspunzi la fel şi fel de întrebări... O fată m-a întrebat: de ce îți place de mine? Pentru că sunt bolnavă de SIDA? Şi am avut curaj, că eram pe Messenger şi i-am zis: Da, şi pentru asta, pentru că eşti altfel decât restul lumii, pentru că ai o anumită profunzime. Dar e foarte greu să răspunzi le întrebarea: de ce a trebuit tocmai eu să trec prin aşa ceva? De mici sunt traumatizați, de la tratamentul în sine până la tratamentul societății... Să mai îmblânzeşti spaima asta cumva, să îi faci să înțeleagă că se poate trăi şi altfel şi că poți supraviețui chiar omeneşte... Să lupți la fel cum luptă ceilalți, dar cu încă o mie de lucruri în plus. Unii sunt părăsiți, iar unii sunt luați înapoi de părinți, pentru bani... Doctorii de la Babeş sunt foarte omenoşi. Vin la ei oricând au probleme, îi vizitează, îi încurajează... "

Ce le dai, ce îți dau şi cum mergeți mai departe?

Vom face o expoziție la care ei nu pot participa. Şi, cu toate astea, sunt nişte ființe de o gentilețe şi de o putere extraordinară. Să vrei să faci ceva când nu ştii ce urmează mâine, e un lucru care te umple de admirație. E un fel şi de a-ți veni în fire şi de a-ți vedea lungul nasului, de a-i mulțumi lui Dumnezeu pentru tot ce ți-a dat. Trebuie să fii între ei ca să înțelegi ce înseamnă, sunt izolați, respinşi, sunt medici stomatologi care refuză să-i trateze, nu îşi găsesc locuri de muncă, nu sunt acceptați... Sunt comunități care îi resping. Visul meu ar fi să închiriez o casă în care să poată lucra şi să poată fi ajutați. Cel mai teribil personaj e un țigan extrem de talentat pe care dacă l-aş vedea că intră la facultate aş fi foarte fericită. Am înțeles că l-au părăsit părinții la patru ani şi a rămas în spital şi, mai târziu, o femeie de servici l-a

învățat să citească. O fată a şi intrat la facultate, la Arte şi am fost foarte încântată. Ca oricare om, ai nevoie de o perspectivă în viață şi faptul că ei reiau cursul normal al vieții îi ajută extrem de mult. Voi scrie câte o carte despre fiecare, numai că nu vor apărea cu numele lor, ci doar cu desenele şi cu poveştile lor care sunt absolut cutremurătoare.

În ce speri?

Am o prietenă, soția lui I.D. Sârbu, care este fermecătoare. Cred că secretul farmecului ei este că i-a iubit pe cei din jur. Acesta e, după mine, secretul fericirii. Nu zic că asta împlineşte totul. Dar îți transformă, cumva, viața. Secretul longevității sau secretul binelui este trăitul prin alții. Dacă trăieşti singur eşti închis în disperările tale. Irina Nicolau m-a învățat să iubesc oamenii. Am descoperit o mulțime de prieteni, care au colaborat cu ea în foarte multe proiecte. Ea face parte din categoria oamenilor cărora le sunt recunoscătoare că i-am întâlnit. Mi se pare un mare noroc de la Dumnezeu să fi trecut prin viața ta nişte oameni pe care să nu-i iubeşti cu condiția sângelui, pentru că suntem rude, ci pur şi simplu pentru că meritau iubiți.

Marshal, cafeneaua artelor

Mult soare în incinta restaurantului Marshal ai cărui pereți interiori sunt acoperiți de mărturiile pe peliculă ale întâlnirilor domnului Ion Antonescu cu numeroşi artişti români care i-au călcat pragul. Sunt şi fotografii cu autograf, dăruite de aceia care îi sunt, deja, prieteni. Un restaurant care tinde să devină o nouă cafenea artistică. Afabil, mereu în acțiune, cu o atenție distributivă înnăscută, domnul Ion Antonescu se apropie şi ne câştigă cu o strângere de mână şi cu un zâmbet. Undeva, printre portretele vii şi familiare ale artiştilor noştri, pe o filă aşternută cu o caligrafie căutată, citim: *"Un cunoscător atât de bun încât eu însumi am aflat lucruri noi despre civilizații pe care le credeam fără taine pentru mine. Pentru aceasta şi pentru tot ceea ce făptuiți în sfera culturală prin deschideri de noi orizonturi geografice compatrioților noştri, pentru noblețea şi generozitatea demersului Domniei Voastre în sfera publică, pentru lecțiile admirabile despre o lume de istorie şi de poveste sacră, vă sunt recunoscător şi vă îmbrățişez."* (Acad. Răzvan Theodorescu)

Cuvinte care, aflăm mai apoi, fac parte din „postfața" unei călătorii pline de reverberații la locurile sfinte, avându-l drept ghid pe domnul Ion Antonescu, preşedintele firmei Marshal Turism, un pasionat al istoriei ortodoxiei româneşti pe meleagurile Țării Sfinte, cunoscător îndeaproape al ctitoriilor româneşti din afara

granițelor şi al legăturilor spirituale din trecut şi din prezent între cele două spații culturale străvechi.

Domnule Ion Antonescu, viața dumneavoastră a fost legată de cea a unor mari actori, mari artişti vocali sau plastici ai noştri, cărora, nu o dată, le-ați oferit în dar călătorii în lumea ortodoxiei române, în spațiile pline de taină şi frumusețe ale aşezămintelor mănăstireşti din nordul Moldovei, din Oltenia... De unde această înclinație?

În semn de recunoştință pentru talentul lor şi pentru tot ceea ce ei ne-au dăruit de-a lungul anilor, le-am oferit o minivacanță actorilor şi artiştilor vocali în nordul Moldovei şi una în Oltenia. Au fost foarte bine primiți, au avut ocazia unică să fie toți împreună într-o vacanță de vis. După ce am dus în pelerinaj la mănăstirile Moldovei toată floarea cea vestită a actorilor români, am convocat artişti ai muzicii populare şi ai folclorului tot pentru un pelerinaj la celebrele mănăstiri de pe valea Oltului. Am reuşit să-i strâng la un loc, de fiecare dată, pentru aproape o săptămână, iar artiştii s-au simțit răsfățați şi apreciați la justa lor valoare.

În aprilie şi mai 2009 veți însoți, într-o călătorie în Țara Sfântă, în două rânduri, două grupuri de maeştri ai cântecului popular românesc. Sunt invitații dumneavoastră, în locuri legate şi de istoria românească. Cu ce gânduri sponsorizați din nou aceste turnee cu mari artişti români?

Şi de această dată, în aceste locuri emoționante le voi oferi o vacanță frumoasă şi explicațiile pe care le voi da despre istoria ortodoxismului în Israel. Între cele două țări există o punte de spiritualitate reprezentată de aliaua românească, de intelectuali proveniți din România care au continuat activitatea lor pe tărâmul

artei, literelor şi ştiinței în Țara Sfântă, fără însă a rupe vreodată legăturile cu țara în care s-au născut. Sunt legături unice între România şi Israelul în care vin creştinii români, plini de evlavie, să se închine şi să se roage acolo unde a trăit, a pătimit, a murit şi a reînviat Hristos; să-şi apropie sufletul de Harul Divin acolo unde au trăit Fecioara Maria, Sfântul Ioan şi de unde Sfinții Apostoli au plecat în lume pentru a propovădui creştinismul. Călătorii dedicate unor mari artişti care ne onorează şi care ne umplu viața de frumusețe prin cântul lor.

CLIPA, mai 2009

De la musique
avant toute chose

Les violons, parfois...

Violonista **Cristina Anghelescu**, sub cupola Ateneului Român

Joia concertelor la Filarmonică... Într-o seară aurie de Prier am intrat, pentru a câta oară, în incinta de opal a Ateneului Român, imaginându-mi construcția proiectată de arhitectul francez Albert Galleron ca pe un imens amonit care păstrează, în cochilia lui irizată, şi de la a cărui inaugurare s-au împlinit, deja, 120 de ani, efluvii de sonuri într-o fugă atemporală de vise şi armonii.

Am urcat treptele uneia din luminoasele scări din marmură de Carrara pentru a pătrunde în rotonda a cărei boltă, decorată la dorința lui Alexandru Odobescu cu numeroase elemente zoo, fito şi antropomorfe în relief policromat aurit, aminteşte de cerurile basmelor româneşti. O seară care ne propunea, încă de pe afiş, Concertul în mi minor de Mendelssohn-Bartholdy, în interpretarea Cristinei Anghelescu, într-un program dirijat de Alfaro Sainz şi Te

Deum-ul de Dvořák, lucrare puțin cântată la noi, aproape necunoscută, ca de altfel şi Recviemul compozitorului ceh, avându-i ca solişti pe Irina Iordăchescu şi pe Marius Boloş. Concertul pentru vioară de Mendelsohn Bartholdy, expresie specifică a contrapunctului cu valențe romantice, a fost prilejul de a asculta *vioara pentru mai târziu* a solistei care, din mişcarea arcuşului, pare a îngâna, uneori, o poezie pură, dusă până la imaterialul imaginilor pe care ni le evocă tonul său. Precizie, vigoare şi rațiune care alternează cu reveria, cu lirismul şi cu interiorizarea acestei soliste stăpâne pe tehnica interpretativă a marilor clasici şi dotate cu un nativ simț al polifoniei. Virtuozitate şi temperament, dinamism şi emoție, un timbru personal şi o arcuire a frazelor de respirație romantică…

Alături de solistă, în rotonda Ateneului nu se auzea decât orchestra Filarmonicii "George Enescu".Un singur suflu, cel al muzicii, prin glissando-urile de o infinită tristețe, o singură respirație, cea a partiturii şi magia care a cuprins tastiera şi arcuşul unei viori create de un lutier vrăjit…

Joia concertelor la Filarmonică, într-o seară albastră de Prier, în care gândurile cercetaşe îmi alunecă departe, însoțind o cantilenă pierdută undeva, în adânc… *"Muzica porneşte de la inimă şi se adresează inimilor",* spunea Enescu… Cochilia Ateneului, cutie de rezonanță perfectă, închide în porii ei ecourile atâtor inimi... E noapte şi e joi...

CRONICA ROMÂNĂ, aprilie, 2009

Muzica, acea stea incendiară de pe firmament

Andrei Roşianu s-a născut în Bucureşti, în 1961, într-o familie de intelectuali cu o îndelungată activitate muzicală. Un recital în Germania, la vârsta de 12 ani, a reprezentat debutul său în străinătate. La 15 ani, el a câştigat o bursă de studii la Interlochen/ Michigan, Statele Unite ale Americii. Andrei Roşianu a urmat cursurile Academiei de Muzică din Bucureşti, cu profesorul Ştefan Gheorghiu. El a trecut examenul de absolvire în 1983 cu distincția "cum laude". În 1979, a fondat Cvartetul de coarde "George Enescu". Andrei Roşianu a fost laureat al mai multor concursuri: în Polonia (Camera Music Competition, 1979), Germania (Concursul de Vioară J.S. Bach, Leipzig, 1980), Franța (Camera Music Competition, Colmar, 1981), România (Concursul Național de Muzică de Cameră, 1981, Concursul Național de Vioară, 1983) şi Elveția (Radio Suisse Romande, 1981, Concursul "Tibor Varga", 1984). În 1992 a preluat conducerea Orchestrei

oraşului Aachen, apoi Orchestra Filarmonică din Lübeck l-a angajat ca şef de orchestră. Din 1995 este prim-solist al Mannheim Nationaltheater Orchestra. În 1998, fondează "Mannheim Soloists". Susține numeroase recitaluri şi concerte în Belgia, Croația, Franța, Germania, Japonia, Olanda, Polonia, România, Rusia, Slovenia, Elveția şi SUA şi realizează înregistrări pentru radio şi televiziune.

La ceasul amintirilor, ne puteți spune care au fost maeştrii care v-au format?

M-au influențat David Oistrach, Yehudi Menuhin dar, mai ales maestrul George Enescu, muzician neegalat atât pe plan muzical cât şi uman.Maestrul Ştefan Gheorghiu avea acel talent de se adapta stilului fiecărui student dând soluții tehnice conform capacității proprii fiecăruia.

Cum decurgea lecția?

La începutul orei, te făcea să te relaxezi, cu câteva glume, după care, în această atmosferă destinsă, începea lecția de vioară. Desigur, trebuia să ai pregătite piesele, sonatele sau concertele la un nivel tehnic deosebit de înalt. Abia atunci Ştefan începea să-ți arate cum şi de ce muzica trebuie să fie cântată într-un anumit fel, plus că această educație muzicală era plină de povestiri legate de compozitor, de alți interpreți. Aveam o imagine completă despre compozitor, despre muzica sa şi despre epoca în care el a trăit şi creat. Ştefan era celebru pentru arcuşele şi digitațiile optime pe care le propunea, aceste soluții fiind, în egală măsură, adaptate posibilităților fizice si tehnice ale studentului respectiv. În plus, era întotdeauna foarte deschis la propunerile mele, eu fiind în permanentă căutare de soluții noi, atât tehnice cât şi muzicale Această curio-

zitate personală de a prezenta noi căi de exprimare artistică era apreciată de maestrul Gheorghiu cu generozitate şi entuziasm.

Cum ați început cariera solistică şi care au fost cele mai impresionante experiențe?

Cariera solistică am început-o la 10 ani când am avut, în România, primul concert cu orchestra, iar la 11 ani am susținut primul recital în străinătate, în Germania. „Reuşite" muzicale importante au fost concertul cu orchestra la Radiodifuziune la 12 ani, atunci succesul a fost atât de mare încât am cântat în bis Sonata a 3-a de Eugène Ysaÿe, piesă extrem de dificilă pentru un violonist matur, ce să mai spunem pentru un copil. În plus, era primul meu bis din viață! Alt moment concertistic important din viața mea a fost debutul meu muzical în Statele Unite ale Americii, la 14 ani, concert transmis în toata America „coast to coast" şi înregistrat pe disc. Au urmat, nenumărate imprimări pentru Radio şi Televiziune, diferite premii naționale şi internaționale.

Un moment de neuitat din cariera dumneavoastră...

...a fost interpretarea Concertului pentru vioară şi orchestră de Alban Berg „În amintirea unui înger", requiem scris la moartea lui Manon Gropius, fiica Almei Mahler şi a lui Martin Gropius, celebrul arhitect, fondator al stilului „Bauhaus". Acest concert m-a impresionat profund prin durerea şi tragismul său. Pentru mine acest concert este unul dintre cele mai importante din literatura muzicală universală.

Cum se vede România muzicală din Germania?

România este destul de palid reprezentată în viața muzicală germană. Eu (şi nu sunt singurul) fac eforturi deosebite de a include

în programele mele de concert piese compuse de compozitori români. Concret, George Enescu este un compozitor constant în programele mele, orchestra mea de cameră fiind prima care a cântat „Octetul” de Enescu în Germania. Cu Orchestra Operei Naționale din Mannheim am susținut câteva concerte cu prime audiții româneşti care s-au bucurat de un interes deosebit atât din partea colegilor mei muzicieni cât şi a publicului german. Festivalul „George Enescu” este un festival care, cu toate eforturile făcute, nu a căpătat, încă, renumele meritat. Aceasta se explică în primul rând prin lipsa de reclamă făcută în străinătate şi în al doilea rând prin lipsa imprimărilor audio-video pe piața vestică. Muzica lui George Enescu există în sângele nostru! Cum putem să-l popularizăm pe unul dintre cei mai mari compozitori ai secolului 20 când nici macar nu avem acces la notele şi partiturile lui! În afara faptului că notele sunt puse la dispoziție de către o editură franceză numai cu chirie, ele sunt foarte rare şi sunt într-o stare deplorabilă! Este o ruşine că artiştii români trebuie să plătească sume considerabile unei edituri franceze ca să poată cânta în concert public pe George Enescu, compozitorul nostru național cel mai de seamă! Dacă am plăti României nu ar fi nici o problemă, măcar am şti că ajutăm cultura româneasca în general şi o editură româneasca în special. Dar aşa?! Chiar nu este posibil ca statul român să cumpere toate drepturile de la francezi? Acei nenumărați miliardari români nu se pot uni şi dona, pentru ei fiind o sumă infimă, banii necesari achiziționării tuturor drepturilor privind întreaga operă compusă de George Enescu? Eu personal găsesc că este o ruşine!

Compozitori preferați?

Muzica este prea frumoasa ca sa te limitezi la câțiva compozitori. Compozitorul meu preferat este cel pe care îl interpre-

tez în prezent! Dar, ca să mă contrazic, voi face o încercare: în primul rând cei 2 giganți, Bach şi Beethoven. Mozart ocupă, în inima mea, un loc privilegiat! Haydn este părintele Cvartetului de coarde iar originalitatea şi profunzimea lui sunt unice! Pentru Wagner am o admirație şi un cult profund. „Der Ring der Nibelungen” este o lucrare colosală scrisă de un titan al muzicii iar în actul 2 din opera „Parsifal” începe muzica impresionistă franceză! À propos de muzica franceză, Claude Debussy, înainte să devină un naționalist francez, era, în tinerețe, un wagnerian convins fiind oaspetele permanent al familiei Wagner la Bayreuth. Richard Strauss este compozitorul de care mă apropii cel mai mult, el fiind un maestru profund al orchestrației şi culorii. Operele lui „Salome”, „Elektra”, „Rosenkavalier” „Ariadne auf Naxos”sau „Die Frau ohne Schatten”, ultima enumerată fiind şi opera mea favorită, sunt monumentale atât prin profunzimea ideii muzicale, originalitatea armoniilor şi a efectelor orchestrale cât şi a libretelor, aceste librete, cu excepția operei Salome, scrise de Hugo von Hoffmansthal, având o valoare literară deosebită! Liedurile lui Strauss se ridică la nivelul liedurilor compuse de Schubert, Schumann, Wolf sau Mahler. Mahler, prin exaltare şi sentimentalism, iar Bruckner prin construcție şi măreție sunt foarte aproape de sufletul meu! Apoi, Händel, Purcell, Vivaldi, Corelli, Puccini, Verdi, Saint-Saens, Debussy, Ceaikovski, Alban Berg, Schönberg şi Webern. Richard Strauss a spus o dată despre o lucrare de Mozart că nu este compusă de om, ci vine direct de la Dumnezeu!! Toți creatorii de cultură şi muzică sunt mesagerii lui Dumnezeu pe pământ!!

Ce vă mai preocupă acum?

O a doua pasiune muzicală este orchestra mea de cameră „Die Mannheimer Solisten” cu care, în calitate de solist, concert-

maestru şi dirijor susțin nenumarate concerte cu un program foarte divers, original si spectaculos. În afara muzicii, când timpul îmi permite, fotografiez destul de mult, natura în general, munții în special. Aceste monumente impunătoare ale "Creatorului", constituie pentru mine ceva magic şi unic în măreția, lumina schimbătoare, dependența de acea stea incendiară de pe firmament şi de mama natură, sentimentele total diferite care le inspiră, de la admirație la angoasă. În plus pictez cu pasiunea amatorului şi creez tot ce este legat de design-ul CD-urilor mele..

Cum evoluează gândirea muzicală azi? Dar publicul?

În ceea ce priveşte gustul şi estetica muzicală actuală, acum, astăzi, totul devine rapid si efemer. Peste noapte se creează „mari" personalități care, tot aşa, dispar fără să fi lăsat mai nimic culturii universale. Poate doar unii impresari şi misiți de case au câştigat de pe urma lor! Se investeşte enorm în desființarea criteriilor de valoare astfel încât să vindem orice punându-i o etichetă de calitate şi valoare fictivă! Reclama a ajuns mai importantă decât produsul. Omul, fiind bombardat de mass media flămândă de senzațional, decide aşa cum i se dictează! Cu cât oamenii sunt mai rătăciți în labirintul valorilor (sau al non-valorilor) cu atât sunt mai uşor de manipulat şi devin vulnerabili în fața non-valorii îmbrăcate în hainele împăratului! Poate e nevoie de vocea unui copil care să-i scoată din minciuna autoimpusă arătându-le, de data asta, goliciunea interioară atât de evidentă.

Revenind la public...

...acesta are, la rândul lui, o mare răspundere! Există public cultivat, public retrograd, public conservativ, monden, vizionar sau pur şi simplu snob sau/şi indiferent, a cărui prezență în templele de

cultură se justifică numai prin dorința de a fi văzut în diverse cercuri pentru a-şi umple universul mărginit cu eventuale teme de discuție! Ce este publicul? Greu de răspuns! Cum este publicul? Ceva mai uşor de răspuns: receptiv sau indiferent, entuziast sau rece, cult sau incult, tânăr sau bătrân, cumpărat sau cinstit, numeros sau restrâns. El este flux şi reflux, este Dumnezeu sau Diavol!

Care ar fi direcția actuală în muzica contemporană?

Muzica contemporană se dezvoltă diferit: un curent reprezentat de compozitorul italian Salvatore Sciarrino este acela al depăşirii limitelor instrumentului. Singura problemă a acestei muzici este o anumita lipsă de sentiment ce se face simțită! Efectele acustice nu reuşesc să pătrundă dincolo de aparatul auditiv lăsând straturile mai profunde ale sufletului omenesc neatinse. Alt curent este reprezentat de compozitorul polonez Henryk Mikołaj Górecki (a murit în noiembrie 2010). Mie, personal, îmi place enorm. În maniera clasică de compoziție este, totuşi, de un modernism impresionant, lăsând, în acelaşi timp urme adânci în sufletul şi în inima interpretului şi a ascultătorului.

Ce vă doriți cel mai mult?

Atât mie cât şi cititorilor şi realizatorilor revistei CLIPA, model de armonie publicistică, doar clipe de armonie şi lumină şi, mai ales *"De la musique avant toute chose"...*

CLIPA, aprilie, 2011

Şcoala Pitiş şi Minei
sau pianul bine temperat

„Simt câteodată o forță uriaşă, Care vine din alte zone ale Universului şi îmi dă puterea să înțeleg unele lucruri, cu o foarte mare pătrundere în adâncurile înțelepciunii şi să văd din alte unghiuri diferitele situații în care se află ființele omeneşti." (Ana Pitiş)

Ana-Maria Pitiş s-a născut la 17 martie 1918, la Prisăcani, jud. Iaşi, când familia se afla în refugiu, ca al patrulea copil al familiei Altenliu. Tatăl ofițer, mama casnică, dar cu o deosebită cultură, de care aveau să beneficieze toți cei patru frați. A absolvit Academia de Muzică şi Artă Dramatică din Bucureşti, la clasa maestrei Constanța Erbiceanu şi Facultatea de Litere şi Filosofie, cu „Magna cum laude". A desfăşurat o remarcabilă activitate concertistică, pedagogică şi teoretică. A susținut concerte cu Orchestra Filarmonică şi Orchestra Radiodifuziunii Române din Bucureşti, sub bagheta lui Alfred Alessandrescu, Ionel Perlea, Constantin Bobescu, Constantin Silvestri şi cu orchestre din întreaga țară, recitaluri, înregistrări şi emisiuni în direct la Radiodifuziune. Profesoară de pian la Şcoala de Muzică nr.1 din Bucureşti şi apoi la catedra de Pian principal a Conservatorului „Ciprian Porumbescu". Împreună cu Ioana Minei, a format generații de pianişti care au repurtat mari succese pe patru

continente. Printre aceştia, amintim pe: Dan Atanasiu, Alexandru Preda, Dan Poenaru, Luminița Ghencea-Duca, Matei Varga, Mihai Ungureanu,, Verona Maier, Livia Teodorescu-Ciocănea, Luminița Berariu, Bogdan Dulu, Mirabela Dina, Gabriel Bâtă, Rodica Marinescu-Iuoraş, Cristian Petrescu, Eugen Ciceu, Tudor Dumitrescu, Ionuț Prunner, Liliana Iacobescu, Virginia Săndulescu Pippidi, Cristea Zalu, Adriana Bocăneanu. Toate îndrumările domniei sale au fost însuflețite de flacăra vie a trăirilor şi de un talent pedagogic de excepție, după cum au remarcat mari personalități muzicale şi pedagogice, ca Florica Musicescu, Constanța Erbiceanu şi alții.

Ioana Minei s-a născut în anul 1931, la Bucureşti, fiind nepoata lui George Enescu. Absolventă strălucită a Liceului «Regina Maria» (1941-1949), intră la Conservator, la clasa de pian a Silviei Şerbescu. Pregătirea i-a fost asigurată, în paralel, de Ana Pitiş, cu care a studiat intens atingând culmile adevăratei măiestrii. Rectorul Conservatorului, Dimitrie Dinicu, o numeşte pianist acompaniator la clasa Vasile Jianu, Garabet Avakian şi Arta Florescu. Ulterior, a activat la catedrele de Pian general, Pian principal şi Metodica predării pianului. Ca pianist concertist, a desfăşurat o îndelungată şi strălucită carieră solistică, încheiată cu puțin timp înainte de «plecarea» ei dintre noi (în 2001). Împreună cu Ana Pitiş, a îndrumat nenumărați elevi şi studenți care au ajuns mari maeştri ai pianului.

Ana Pitiş şi **Ioana Minei** au publicat "Tratatul de artă pianistică” (Ed. Muzicală, 1982) şi "Teoria comportamentului muzical” (Ed. Sf.Gheorghe-Vechi, Bucureşti, 1997), articole în Revista «Muzica», studii şi referate ştiințifice. Ele sunt rodul unei experiențe de 40 de ani şi al consultării a peste 100 de lucrări, în patru limbi, din cele mai diferite domenii: acustică, fizică, biofizică, mecanică, biomecanică, anatomie, psihologie, biocibernetică, medicină, fiziologie nervoasă, estetică, lingvistică, semantică, semiotică. Concluziile celor două autoare clarifică tehnica şi arta interpretării pianistice, constituind lucrări de referință în acest domeniu. Una dintre remarcabilele lor discipole, minunata profesoară universitară Liliana Iacobescu le-a dedicat două volume prețioase: "Zbor spre înalt” şi "Scrisori către Ana Pitiş şi Ioana Minei” arătând că şcoala pianistică Pitiş şi Minei reprezintă un model în plan artistic şi uman, pentru abnegația şi dragostea cu care cele două doamne au dus la bun sfârşit ceea ce le-a fost hărăzit să înfăptuiască.

Ca nonagenară, **Ana Pitiş** pare neobosită. Pregăteşte în continuare elevi, răspunde la invitațiile pianiştilor pe care i-a format. Mulți sunt concertişti şi profesori la cele mai importante academii de muzică: Dan Atanasiu (la Conservatorul din Toronto), Alexandru Preda (profesor la "Mozarteum” din Salzburg), Gabriel Bîtă (profesor la TV University din Denton, SUA), Mirabela Dina (la Conservatorul din Köln) şi mulți alții…

Care e secretul tinereții dumneavoastră?

Îmi "irosesc” viața construind ceva… după cum spunea un poet …

După demolarea casei din str. Cazărmii, cum v-ați descurcat cu lecțiile în spațiul strâmt al acestor apartamente modeste de bloc din cartierul Militari?

În micul apartament de sus îi găzduiam pe cei care veneau, din provincie, să studieze cu noi: Mirabela Dina din Craiova, Gabi Bîtă din Botoşani şi alții... Noi n-am luat niciodată bani pe lecții. Pe Gabi Bâtă l-am găzduit, aici dormea, aici mânca, ba chiar, o dată când s-a îmbolnăvit, am chemat doctorul. Vecinul nostru, medicul nostru de familie care şi azi mă întreabă: ce mai face Gabi Bâtă? Ei, e celebru, e în America, îi spun.

Cum era Matei Varga?

Interesat de toate şi foarte comunicativ, foarte sociabil. Înainte să vină la noi, fusese într-un turneu cu Mirabela Dina unde nu aveau condiții să repete. Au fost solicitați să cânte. Mirabela nu a avut nevoie de repetiții, aşa erau elevii noştri, nu aveau nevoie să studieze tot timpul. Era o caracteristică, se spunea, a şcolii Pitiş şi Minei. Toți erau foarte surprinşi, cum e posibil, aşa, pe nestudiate să te aşezi la pian şi să cânți. A întrebat-o şi Matei... *"Noi, la doamnele Pitiş şi Minei aşa lucrăm. Dacă avem principiile tehnice de bază, nu-i nevoie să studiem ca nişte robi. Sigur că trebuie să te încălzeşti, când ai câte un concert. Dacă ai început să mergi pe calea asta şi pe principiile astea, poți să cânți fără să toceşti tot timpul."*

Matei Varga

Şi când s-au întors de acolo, Matei o căuta mereu pe Mirabela, pentru că voia ca ea să ni-l prezinte... Atât de perseverent era încât noi am crezut că s-a înfiripat o idilă. Dar el venea cu gândul să studieze cu noi. Şi ne pomenim, nu după multă vreme, cu un telefon de la părinţii lui care ne spun că fiul lor ţine morţiş să lucreze cu noi. Matei avea o formidabilă voinţă de studiu, o imensă nevoie de a şti, de-a cunoaşte. De trei ori pe săptămână venea... Şi repet, noi niciodată nu am luat bani pe lecţii. Am socotit că această meserie, de a pregăti pianişti, este un mod de a trăi, nu se potriveşte, în nici un caz, cu ideea de onorariu. Peste ani, Matei Varga a spus despre noi: *"M-au reinventat."*

Care sunt principiile teoretice ale concepţiei dumneavoastră pedagogice?

Pe atunci, noi tocmai lucram la "Tratatul de artă pianistică"... Încercam să ne fundamentăm teoretic activitatea de formare a tinerilor pianişti. Şcoala anatomo-fiziologică din Germania nu ne ajuta prea mult. Am suferit enorm în '60, când s-a înfiinţat concursul Enescu, pentru că veneau ruşii şi ne luau toate premiile. Şi atunci, ne-am pus în gând să formăm pianişti români de vârf.

Şi cum ați reuşit?

Pornind de la câteva principii...Totul se bazează pe ideea că "instalația” există încă de la naştere. Există o legătură ascunsă între creier şi vârful degetelor, în subconştient. Auzul interior, el îți face tehnica printr-o legătură extrapiramidală şi, dacă ai stimulul sunetului în minte, degetele, vârfurile lor, merg singure. În vârfuri sunt multe puncte nervoase care au stimuli în creier. Când a aflat Matei Varga treaba asta, a rămas uluit şi entuziasmat. Pornind de la aceste premise, el a reuşit să pregătească, în două săptămâni, *Concertul nr. 1* de Ceaikovski. Auzul interior creează sunetul. Pianul transmite o calitate sonoră pe care o ai în minte şi care corespunde unei stări sufleteşti, unei stări fixate de conținutul piesei şi de voința compozitorului. Inventezi formele muzicale printr-o astfel de decodificare instantanee cu cei o sută de ochi şi o sută de urechi din creier. "Lasă mâna liberă, ea e purtată de muzica interioară", îi spuneam adesea. Însuşindu-şi toate astea, Matei Varga a putut învăța, când era în liceu, în timp record, *Fantezia* în fa minor de Chopin. Fantezia asta are un sunet imaginar, de o calitate dincolo de realitate.

Care ar fi principium movens în lucrul cu elevii?

Legătura sufletească, afectivă, a noastră, cu toți cei pe care i-am pregătit. Amândouă ne ocupam de toate. Împreună am regândit tehnica pianistică.

Cum ați început cursurile de măiestrie?

Domnişoara Musicescu a observat că aveam, înnăscut, acest instinct muzical de a înțelege şi de a-mi însuşi rapid şi sigur orice piesă, oricât de grea. Îmi aduc aminte că aveam 13 ani când am intrat la Conservator şi Silvia Şerbescu m-a dus la Constanța Erbiceanu. Dar am rămas în permanentă legătură şi cu Florica

Musicescu. Domnişoara Erbiceanu a fost o vizionară, o artistă care a concertat mult în toată Europa.

Când ați cunoscut-o pe Ioana Minei?

Încă din '49, când am început munca la liceul de muzică, domnişoara Musicescu îmi trimitea elevi. Aşa am cunoscut-o şi pe Ioana. Eu am avut-o elevă pe Ioana, vreo zece ani. Nu pot să spun că semănam. Ea era o ființă stenică, deşi de o sensibilitate fantastică, percepea stările mele de depresie, de durere, de suferință. Eu am o fire pesimistă, descopeream cele mai ascunse intenții dramatice şi tragice din orice partitură. Era nepoata de sânge a lui George Enescu... Dar niciodată nu a vorbit despre asta, nu a vrut să se spună că s-a folosit de acest lucru în cariera ei profesională. Mama ei era vară primară cu tatăl lui Enescu.

L-ați avut învățăcel în arta pianistică şi pe Pascal Bentoiu...

Domnişoara Musicescu l-a trimis, mai târziu, la mine şi pe Pascal Bentoiu căruia i-am dat cartea noastră, "Teoria comportamentului pianistic", în care scriam despre darul cu care Dumnezeu l-a înzestrat pe om: muzica. Ne-au invidiat colegi, ba chiar unii au spus că nu suntem destul de bune pentru a pregăti genii ca Sandu Preda, Dan Atanasiu, Mihai Ungureanu şi alții. Ioana a lucrat cu Sandu Preda de pe când el avea doar 5 ani. Un copil cu o inteligență deosebită, deşi nimeni nu bănuia de pe atunci că va ajunge un mare pianist...

Cum decurge prima abordare a unei piese?

În primul rând îl familiarizăm pe elev cu spiritul compozitorului. Dezvoltăm gândirea prin imaginație şi imaginația prin gândire. Interpretului, ca artist co-creator, îi revine greaua sarcină de a

intui ce a gândit compozitorul, de a completa partitura, cod insuficient, de altfel. Fără sinceritate, fără acel dezinteres față de materie şi de realitatea înconjurătoare, fără acel elan de a tinde spre nişte zone supraomeneşti, transcendentale, nu poți fi un artist creator.

De ce mai are nevoie un pianist?

De moralitate, adică de puterea de a discerne între adevăr si neadevăr, între bine şi rău, pentru că interpretul, până nu pătrunde adevărul celor spuse de creator, nu poate reda opera respectivă. El trebuie să iubească acest adevăr şi să posede capacitatea de a-l trăi permanent. Adevărul nu trebuie confundat cu realitatea. Realitatea este materie, adevărul e spirit. Frumosul artistic mai înseamnă şi bunătate, iubire, modestie, iertare.

Care ar fi rolul valorilor morale în formarea pianistică?

În lucrarea "Educația estetică", am analizat în profunzime permanenta confruntare a binelui cu răul din existența omului; de aici tragismul, suferința ucigătoare, puterea sacrificiului şi a resemnării, ca şi bucuria izbânzii, transcendența şi frumusețea fascinantă a sentimentului estetic, adevărul cuprins în lumea imaginației creatoare. Sinceritatea totală, generozitatea, onestitatea, dezinteresul material, independență față de lumea crudă a realității înconjurătoare sunt indispensabile artistului adevărat; nicăieri ca în muzică, lipsa acestor valori nu apare mai izbitor ascultătorului, deoarece «creația interpretativă este oglinda omului» după cum spunea Constanța Erbiceanu.

Ce e muzica, iubită maestră?

Muzica este arta cea mai apropiată de Dumnezeu. Ea ne armonizează cu Universul. Prin practicarea muzicii în acest fel,

realizând interpretări la nivelul la care au fost gândite de compozitori, sunt cultivate energiile pozitive, cele care te apropie de divinitate.

Gândurile elevilor dumneavoastră vă însoțesc permanent şi s-au strâns în acest sac cu iubire, plin de scrisori din toată lumea de la pianiştii pe care i-ați format. Mi-aş dori ca revista CLIPA să le transmită, prin ediția ei online, gândul dumneavoastră...

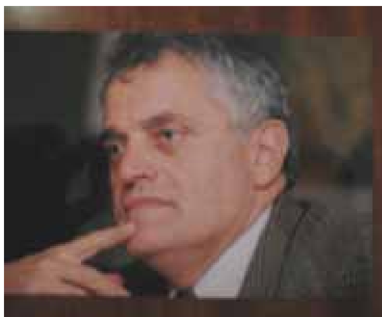
Urez fiecăruia dintre ei, prin vocea unui poet anonim:

"Dă oamenilor tot ce poți mai bun
Şi chiar dacă n-o să fie niciodată de ajuns,
Nu contează.
Iroseşte-te cât poți mai bine...
Frate, adevărul e simplu:
Totul, pe lumea asta,
E între tine şi Dumnezeu.
N-a fost niciodată între tine şi ei.
Şi numai asta contează cu adevărat."

Mai 2011

Carte frumoasă...

Cărți fundamentale. O istorie în istorie.

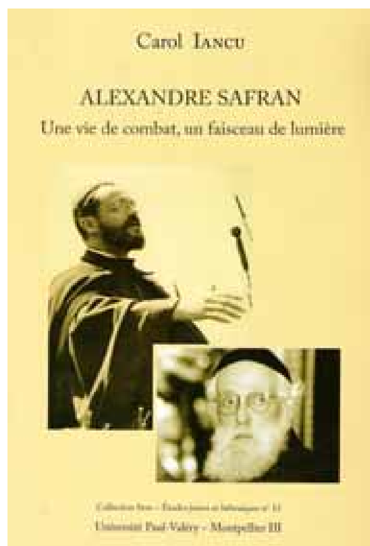

Carol Iancu este şeful catedrei de istorie contemporană la Universitatea Paul Valéry – Montpellier III. Este autorul unor lucrări importante consacrate istoriei evreilor români precum şi relațiilor internaționale. Din volumele apărute în limba română cităm: ***Lupta internațională pentru emanciparea evreilor din România,*** vol. 1 (1913-1919), vol. 2 (1919-1939), ***Miturile fondatoare ale antisemitismului – din Antichitate până în zilele noastre* şi *Bleichroeder şi Crémieux***, Editura Hasefer şi ***Shoah în România. Evreii în timpul regimului Antonescu,*** Editura Polirom. Recent a avut loc prezentarea celor mai recente apariții editoriale semnate Carol Iancu „Evreii din România. De la excludere la emancipare", Editura Hasefer, 2007 şi „Alexandru Safran. O viață de luptă, o rază de lumină", Hasefer, 2007.

Domnule profesor Carol Iancu, ați lansat de curând aceste două cărți fundamentale „Evreii din România. De la excludere la emancipare", Editura Hasefer, 2007 şi „Alexandru Safran. O viață de luptă, o rază de lumină", apărută la aceeaşi editură. Cu ce gânduri ați inițiat acest volum dedicat personalității lui Alexandru Safran?

Să nu uităm că Al. Safran s-a remarcat ca un mare filosof teolog. Prestigiul de care s-a bucurat se datorează spiritului său de

organizator şi inegalabilelor sale calităţi de cărturar, teolog, filosof, istoric şi literat. A publicat peste 200 de lucrari, studii, eseuri, articole, cărţi, traduse în mai multe limbi, care i-au adus o recunoaştere unanimă. Dintre acestea amintim "Cabala", "Înţelepciunea Cabalei", "Israelul în timp şi spaţiu", "Un tăciune smuls flăcărilor” şi "Memorii".

Totodată, a desfăşurat şi o bogată activitate de profesor la diferite universităţi europene, americane şi din Israel. Alexandru Safran a fost unul dintre cei mai acerbi critici ai comunismului. Opera sa cea mai importantă, tradusă în multe limbi, este aceea despre Cabala. În ebraică, înseamnă tradiţie, dar sensul mai larg al cuvântului este de „misticism”, „mistică evreiască”. Fiecare civilizaţie are o anumită mistică. El cunoştea aşa de bine textele, încât a scris prima şi cea mai importantă carte despre cea iudaică. În Cabala, cartea cea mai importantă e Cartea Splendorii. Cabaliştii vor să explice naşterea lumii... Peste tot există Dumnezeu, care s-a retras în el însuşi, când a dat naştere lumii. Safran a devenit un cunoscător incomparabil al istoriei religiilor. A editat de mai multe ori această carte împreună cu fiica sa, Esther, ca şi “Israelul în timp şi spaţiu”, reeditată sub titlul “Israelul şi rădăcinile sale”, o explicaţie excepţională a civilizaţiei Israelului de-a lungul vremii: o civilizaţie mondială şi prima religie monoteistă din istorie. Creştinii îşi dau seama astfel că

sunt foarte apropiați de evrei. Etica Bibliei e aceeaşi şi Safran demonstrează acest fapt. A scris câteva cărți privind etica ebraică şi modernitatea, răspunzând marilor întrebări despre sărăcie, tehnologie, singurătatea în marile metropole, problematica educației, diferența între lumea "sătulă" şi cea care cunoaşte foametea, omul în fața atomului, viața şi timpul, arta, libertatea socială... Solitudine şi comunicare. Safran a participat la întâlnirile de la Geneva, dintre 1949 şi 1975, alături de mari savanți, explicând poziția iudaismului pe aceste teme. Ne-a lăsat o operă colosală, cărțile sale fiind traduse în multe limbi. A scris o carte numită "Etica religioasă evreiască", unde pune accentul pe chestiuni morale. Efectiv, am explicat că Al. Safran a fost, într-adevăr, un mare rabin, care îi iubea pe semenii săi şi va rămâne în istorie ca un mare umanist. Era sever cu el însuşi, dar avea o mare blândețe şi înțelegere pentru ceilalți. Ceea ce am iubit eu personal la acest rabin carismatic, acest riguros filosof, maestru incomparabil, este omul, poliglotul, îndrăgostitul de cărți. Înțelepciunea sa era dublată de o personalitate excepțională. A ştiut să fie exemplar fără să se dea exemplu. El a fost un om de suflet, care a ştiut să le inspire discipolilor fervoarea admirației şi a prieteniei.

Ați lansat recent un alt volum apărut la Editura Hasefer, „Evreii din România. De la excludere la emancipare". Mi-ați spus că titlul cuprinde, în el ideea majoră, Firul roşu al cărții. De ce acest titlu?

La 1866 s-a emis o Constituție a României, care nu a recunoscut cetățenia română a evreilor, din cauza unor elemente naționaliste înfocate. S-a votat un trist articol 7, care impunea religia creştină cetățenilor români. Puteau deveni cetățeni români doar cei

care se converteau, se botezau. România a primit mulți imigranți evrei din Galiția, Ierusalim, Polonia, dar va fi printre ultimele țări care le acordă dreptul la cetățenie, în 1919. Ei făceau serviciu militar, au participat la războiul de independență din 1877. Combatanții de atunci au fost recunoscuți ca şi cetățeni, iar articolul 7 s-a schimbat, dar evreii nu erau încă emancipați. Evreii au luptat în tranşee pentru România încă din primul război mondial, foarte multe elemente din rândurile populației româneşti cerând emanciparea evreilor. Mai era un paradox: când Transilvania şi Basarabia au revenit la patria-mamă, s-a declarat că toți cetățenii din Transilvania vor fi recunoscuți ca şi cetățeni. Astfel, evreii care au luptat de partea Austro-Ungariei deveneau cetățeni, dar cei care au luptat de partea României nu! În 1919 s-a corectat şi această nedreptate...

Ați descris în carte evoluția luptei evreilor pentru emancipare. Care este importanța acestui capitol din istoria României?

Constituția română s-a schimbat complet în 1923. La Paris s-a pus problema supremă a drepturilor minorităților. Noua Europă s-a născut la Versailles: li s-a permis evreilor să aibă şcoli. Ceea ce am arătat în această carte este ultima fază a luptei pentru emancipare, ca şi importanța evreilor în cultura românească şi nu numai. În mijlocul secolului al XIX-lea ei nici nu ştiau bine româneşte, dar apoi s-au impus ca nişte mari valori. Volumul conține şi o bibliografie cronologică a chestiunii evreieşti: peste 500 de titluri! Şi chestiuni polemice, şi lucruri ştiințifice, 500 de titluri doar din 1861 până în 1919, care demonstrează că istoria evreilor din România este importantă şi pentru istoria românilor.

Ați reuşit să încheiați parteneriate între Universitatea pe care o reprezentați şi mari universități din România. Conduceți lucrări de cercetare ale doctoranzilor români la Montpellier. Ce viitor are această colaborare?

În cadrul universității Paul Valéry din Montpellier sunt responsabil cu relațiile cu Europa de Răsărit, în special cu România. Încurajez tezele despre România, relațiile Franței cu România. Am semnat acorduri cu universitățile din Cluj, Bucureşti, Iaşi, în aşa fel încât cercetătorii români pot veni la universitatea noastră, relațiile cu universitățile partenere din acest punct de vedere sunt foarte strânse, dezvoltate mult în ultimii ani. România trimite la Montpellier studenți foarte valoroşi... Încurajăm masterate comune şi reuniuni ştiințifice, la Montpellier sau în oraşele din România numite mai sus.

Ce reprezintă România pentru dumneavoastră?

Am spus aceasta în discursul meu în 2005, când mi s-a decernat titlul de Doctor Honoris Causa al Universității Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca. „Astăzi, dacă țara mea natală nu-mi este şi o patrie, îmi este cel puțin o ***matrie*** care niciodată nu m-a părăsit."

România: pluralitate şi multiculturalism

Profesorul şi scriitorul
CAROL IANCU:

*„Astăzi, dacă țara mea natală nu-mi este şi o patrie, îmi este cel puțin o **matrie** care niciodată nu m-a părăsit.”*

*„Sunt născut într-un orăşel din nordul Moldovei, într-o familie modestă, unde aspectele religioase contau mult. Diploma de maturitate am luat-o la Liceul **Costache Negruzzi** din Iaşi. După ce am părăsit definitiv țara mea natală, la vârsta de 17 ani, la Universitatea Ebraică din Ierusalim, am urmat studii de istorie generală, de istorie evreiască, de limba şi literatura franceză, de psihologie şi pedagogie. Obținerea titlului de **Master of Arts** cu mențiunea **magna cum laude** şi redactarea unei lucrări despre Charles Péguy mi-au permis obținerea unei burse de studii acordate de guvernul francez. Am beneficiat de o primire excepțională la Universitatea Paul Valéry din Montpellier unde mi-am început cariera universitară, preocupat de pasionanta cercetare a istoriei evreilor din România, care mi-a pus două probleme: statutul evreilor şi drepturile minorităților”*

(Din discursul ținut cu ocazia decernării titlului de Doctor Honoris Causa al Universității Babes-Bolyai din Cluj-Napoca, la 8 noiembrie 2005).

Sunteți din nou în România cu prilejul acestei duble lansări...

La Librăria Cărtureşti a avut loc marți, 16 mai, lansarea celor două volume ale mele, ***Miturile fondatoare ale antisemitismului*** şi de ***Bleichroeder şi Crémieux*** în care este vorba de istoria evreilor din România şi de alte subiecte conexe cum ar fi relațiile dintre evrei şi creştini, miturile fondatoare ale antisemitismului, studiu sintetic care merge din antichitate până în zilele noastre.

Cum ați scris "Miturile fondatoare"?

Această carte are o anumită istorie. Cu câțiva ani în urmă, un negaționist în Franța, Roger Garaudy a publicat un volum intitulat ***Miturile fondatoare ale politicii israeliene***. Dintr-un anumit punct de vedere, acest volum este un răspuns dat acestui pamflet negaționist, cartea mea fiind o lucrare ştiințifică având la bază o documentare serioasă. Ceea ce mi s-a părut important este de a percepe acest fenomen pe termen foarte lung în perspectiva miturilor sale fondatoare. Aceste mituri se perpetuează de la o epocă la alta şi de la o civilizație la alta. Un lucru foarte curios este legenda sângelui ritual sau legenda omorului ritual. Primii care au suferit de această acuză au fost creştinii în antichitate. Erau acuzați de greci că ei ar folosi sânge omenesc pentru riturile lor religioase. Regăsim această acuză în Evul Mediu până în contemporaneitate. Se credea că, în special înaintea Paştelui, evreii ar avea nevoie de sânge omenesc, să-l amestece cu făină pentru a fabrica pasca, azima şi această credință s-a înrădăcinat. Chiar Papa a emis o serie intreagă de bule pontificale prin care spunea că aceste lucruri nu sunt adevărate. Dar această legendă s-a menținut până azi. Miturile sunt lucruri false

in care oamenii cred. Legenda omorului ritual din Evul Mediu a avut consecințe teribile: pogromuri împotriva evreilor. Acuzațiile de omor ritual s-au înrădăcinat în Balcani şi în Țările Române. Niciodată, până la conflictul israelo-arab din Orient, această acuză nu apărea în lumea musulmană. Totuşi, din cauza confruntării din Orientul Apropiat şi Mijlociu, regăsim această acuză şi în Islam. Chiar un ministru arab a scris o carte care se intitulează ***La Matza de Sion (Pasca de Sion)*** în care spune că evreii nu au nevoie de sânge creştin ca să fabrice azima de Paşte ci au nevoie de sânge „omenesc", prin care el înțelegea arabii care, în majoritatea lor sunt musulmani. Iată un mit care s-a transferat de la civilizația creştin europeană spre o civilizație musulmană-mediteraneană. Un alt mit: conspirația mondială. Astăzi, din cauza conflictului din Orientul Apropiat şi Mijlociu nu se mai spune complotul evreiesc mondial, se spune complotul sionist mondial inițiat pentru a distruge creştinismul. Statul Israel ar intenționa să-şi impună hegemonia peste tot în Orient. Este vorba, în special de cel mai mare fals din istorie care se numeşte ***Protocoalele înțelepților Sionului***.

De când există aceste mituri?

Ura față de evrei are istoria cea mai îndelungată. Pentru a o exprima se utilizează tot felul de termeni: antiiudaism, antisemitism, iudeofobie, rasism, xenofobie şi aşa mai departe. „Antisemitismul" apare, pentru prima dată ca atare în anii '80 ai secolului al XIX-lea, în cartea unui pamfletar german care se numea Wilhelm Marr, intitulată ***Victoria iudaismului asupra germanismului***. El utilizează pentru prima dată cuvântul „Antisemitismus". Asistăm la o anumită mutație şi, într-adevăr, antiiudaismului clasic i s-a adăugat rasismul contemporan. Biserica

creştină a fost antisemită din punct de vedere religios, nu din punct de vedere rasial. Un evreu care se boteza putea deveni preot. În biserica catolică putea deveni episcop, arhiepiscop, cardinal, papă, au fost chiar doi papi de origine evreiască. În Spania medievală avem o excepție importantă numită „puritatea sângelui”, „limpiezza di sangre”, la un moment dat nu exista ideea rasială, dar exista un fel de protorasism. Nu putem spune că în antichitate sau în Evul Mediu exista antisemitism, ci anti-iudaism.

Dar, fenomenul apăruse în perioada precreştină. E vorba de ostilitatea unor mari imperii politeiste față de o minoritate monoteistă care aduce ceva nou din punct de vedere religios, adică credința într-un Dumnezeu care este pretutindeni prezent şi nicăieri materializat. Dumnezeu care este spirit. Poporul evreu este primul popor monoteist. Din iudaism se va naşte, apoi, creştinismul şi apoi o a treia mare religie monoteistă, Islamul. Dar acest fenomen de ostilitate față de evrei nu a existat peste tot. Nu s-a manifestat în China, în India ci doar în două tipuri de civilizații, în creştinism şi în Islam.

Care ar fi miturile pe care se bazează antisemitismul contemporan?

Mitul că evreii ar descinde din leproşi, fiind astfel, stigmatizați. E vorba de o idee protorasistă. Această ostilitate față de o minoritate monoteistă apare şi la anumiți polemişti greci şi romani. Asistăm şi la naşterea unor mituri grozave şi atunci când creştinismul a devenit religie de stat, evreii fiind marginalizați şi persecutați pentru religia lor diferită. Cel mai teribil mit este expresia „poporul deicid”. A-l omorî pe Dumnezeu este un concept metafizic grotesc. Alt mit este mitul poporului necredincios.

În religia catolică, până în anii '60 ai secolului al XX-lea exista o rugăciune "Oremus et pro perfidis Judaeis". Adică să ne rugăm pentru "evreii... perfidis". Să ne rugăm şi pentru evreii necredincioşi”, dar care, din păcate, s-a tradus „evreii perfizi”, cât rău a fãcut... Este o exagerare, pentru că evreii sunt cei care cred în Dumnezeul unic. Cât rău a făcut această acuză şi acest mit... Datorită unui istoric francez, Jules Isaac şi datorită intervenției fostului Mare Rabin al României, Alexandru Şafran, la Silsberg în Elveția, în 1947, s-a analizat cum s-a ajuns la Shoah (Holocaust) şi s-a spus că învățământul creştin trebuie schimbat pentru ca tineretul să afle cine sunt evreii în sens pozitiv nu în sens negativ cum s-a transmis din generație în generație.

De la conspirația mondială evreiască vom ajunge la mituri mai moderne care se vor menține până în secolul al XX-lea. Unul dintre ele spune că dispersiunea evreilor în lume apare ca o pedeapsă divină pentru răstignirea lui Iisus Hristos. Dar când Iisus apare în istorie, diaspora evreiască exista de şapte secole. Deci nu poți să spui că evreii au fost împrăştiați în lume ca o vină că l-ar fi răstignit pe El. Şi, în sfârşit, ultimul mit antic care s-a menținut este „iudaismul degenerat”. În loc să se prezinte faptul că în antichitate existau mai multe curente religioase, fariseii, saduceii, esenienii, acestea sunt prezentate ca secte. Astfel se denaturează sensul... Şi alte şi alte mituri cum ar fi evreul demoniac, în Evul Mediu sau prezentarea mitică a iudaismului şi a creştinismului. În catedrale şi biserici catolice din occident vedem reprezentarea sinagogii şi a bisericii. Ecclesia este o femeie fru-moasă cu o diademă şi cu un sceptru, având o privire deschisă şi sinagog este o femeie cu ochii acoperiți, care reprezintă legea cea veche care nu merge. Va apărea şi termenul „iudeofobie”, evreii fiind resimțiți ca un element de alteritate.

Cum se ajunge la manipularea în scopuri politice a acestor mituri?

În secolul al XIX-lea apare ideea de rasă, apar ştiințe noi: antropologia istorică, darwinismul social, genetica, lingvistica, statistica. O parte din aceste ştiințe au fost folosite pentru a-i marginaliza pe evrei. Rasismul însuşi este un mit. Vi-l citez aici pe Einstein care, când a fost forțat să părăsească Germania, a trebuit să completeze un formular în care apărea întrebarea: cărei rase îi aparțineți? Iar el a răspuns: speciei umane. Momentul teribil este acela când ideea de rasă se transformă în rasism. Când ideea de rasă se transformă în stigmat. Iată de ce, la Auschwitz, naziştii au omorât creştini, pastori protestanți sau călugărițe catolice. Pentru că aveau bunici de origine evreiască. Ajungem la epoca noastră, la ***Protocoalele înțelepților Sionului***. Este cel mai renumit fals din istorie, inventat de Ohrana, poliția secretă țaristă, pentru a motiva astfel marile probleme sociale care frământau imperiul rus: ideea că şefii evreilor, rabinii lor s-ar fi reunit şi ar fi pus la cale să cucerească lumea: fie prin revoluția bolşevică fie prin forța aurului. Din păcate pentru Ohrana, s-a descoperit că acesta este un fals. Antiiudaismul se va transforma în antisemitism şi antisemitismul în antisionism.

Cum interpretați negarea Holocaustului?

Ca o formă de manifestare a antisemitismului. Eu, ca istoric folosesc termenul „Shoah şi nu cuvântul „Holocaust" pentru că acesta are şi un sens metafizic: „ardere de tot a unei victime". Aici a fost voința unui stat puternic de a distruge un întreg popor. Dacă erai născut evreu erai deja condamnat la moarte."

Cum ați rezuma mesajul cărții?

Cartea are o menire demonstrativă şi una pedagogică. Este o sinteză asupra pericolului de a crede în anumite aserțiuni complet false. Soluția este învățământul stimei şi nu al dispreţului prin cunoaştere.

Care ar fi elementele de noutate ale volumului „Bleichroeder şi Crémieux"?

În urmă cu câțiva ani, la Paris, am descoperit o serie de scrisori inedite ale lui Gershon von Bleichroeder, bancherul lui Bismarck care a avut un mare rol în istoria Germaniei. Celălalt este o personalitate franceză, evreu de origine, ministru al justiției în guvernul de la 1848, în Franța, care a contribuit la eliberarea negrilor din coloniile franceze. România a fost recunoscută ca stat la Congresul din 1878 de la Berlin. Aceste două personalități au corespondat şi s-au manifestat la Congresul de la Berlin în favoarea coreligionarilor lor din România, unde exista o comunitate evreiască importantă, înrădăcinată de mai multe sute de ani şi care s-a bucurat de o mare toleranță şi o primire frumoasă din partea românilor. În 1848, revoluționarii au cerut drepturi şi pentru evreii noştri. Lupta pentru emancipare a evreilor din România începe în 1848. Crémieux a spus în Parlamentul României*: „Mă adresez dumneavoastră şi vă rog să faceți pentru coreligionarii mei ceea ce am făcut eu pentru negrii din coloniile franceze din Africa."* Elementele extremiste s-au împotrivit acordării drepturilor cetăţeneşti evreilor şi atunci s-a votat un articol teribil în Constituția României care spunea următorul lucru: „Orice străin poate deveni român dacă este creştin." Marile organizații internaționale vor cere guvernanților români să se dea evreilor drepturi cetăţeneşti. Congresul de la Berlin se

încheie cu recunoaşterea țărilor din Balcani, cu condiția ca să se recunoască drepturile de cetățenie tuturor locuitorilor. Rezistența extremiştilor, combinată cu alte probleme, precum cea a liniei ferate Varciorova – Bucureşti – Buzău – Brăila – Galați – Tecuci – Roman şi Tecuci – Bârlad, (în care Bleichroeder a intervenit energic, în sprijinul continuării lucrărilor, la cererea lui Bismarck) au dus la tergiversarea rezolvării problemei evreieşti. În ciuda eforturilor celor doi protagonişti ai cărții, problema încetățenirii evreilor tot nu s-a rezolvat. Erau peste 270 000 de evrei care au trebuit să aştepte până la sfârşitul primului război mondial ca, în sfârşit, să fie recunoscuți cetățeni. Ei au luptat pentru România, dar statutul lor era acela de străini nesupuşi unei protecții străine. Bunicul meu a murit ca erou la Mărăşeşti fiind considerat „un străin nesupus unei protecții străine” deşi provenea dintr-o familie cu străvechi rădăcini în Moldova. Este paradopxal faptul că tocmai România care a primit evreii încă din secolul al XVI-lea, a fost unul din ultimele state care le-a acordat cetățenie. Această carte interesează diplomația europeană, e vorba de relațiile internaționale şi despre lupta pentru drepturile omului.

Cum pot fi schimbate aceste rezistențe?

Am încercat să reconstitui istoria Shoah-ului în România. Peste 90 la sută din evreii din Moldova, Muntenia, Transilvania de Sud au rămas în viață, dar în Basarabia, Bucovina şi Transnistria, situația evreilor a fost mult mai dramatică. Mă bucur, că astăzi, se prezintă situația reală din şcoala românească. România transmite Europei un mesaj extraordinar, prin funcționarea Universității Babes-Bolyai care are 19 facultăți cu limba de predare română, 16 facultăți cu predare în limba maghiară, 10 în germană şi două departamente de studii ebraice. România dă un

exemplu de pluralitate şi multiculturalism. Ca profesor responsabil al doctoratelor privind istoria religiilor conduc o serie întreagă de teze şi mă bucur că o serie de studenți din România vin la noi pe baza acordurilor dintre Universitatea din Montpellier şi Universitatea din Bucureşti, Universitatea din Cluj şi Universitatea din Iaşi. În cursurile mele, România este prezentă întotdeauna şi nu-mi uit niciodată țara mea de origine.

CRONICA ROMÂNĂ, 2008

Virgil Duda: profesionalism de cursă lungă

Scriitorul **Virgil Duda** ne-a dăruit joi, 6 noiembrie 2008, la Clubul Muzeului Țăranului Român din Bucureşti, cel mai recent roman al său, “Ultimele iubiri”, apărut la Editura Polirom, în colecția "Fiction Ltd.” Cu această ocazie, au luat cuvântul, alături de autor, Carmen Muşat, Bianca Burța-Cernat, Cosmin Ciotloş, Gabriel Dimisianu şi Daniel Cristea-Enache.

Frescă plină de pitoresc a Tel Aviv-ului contemporan şi a comunităților sale de imigranți din toate colțurile lumii, romanul lui Virgil Duda are ca fir călăuzitor pasiunea târzie dintre economistul Radu Glasberg şi seducătoarea Marieta, femeie de afaceri de succes şi onorabilă mamă de familie. Cei doi împărtăşesc, pe lângă erotismul debordant, amintirile studenției comune bucureştene, în care relația lor debutase strict carnal. Însă singurătatea, înstrăinarea şi senectutea care se apropie îi potențează bărbatului iluzia unei mari iubiri…

Despre această apariție de excepție, criticii prezenți au dat seamă asupra intrării unui nou titlu de valoare în patrimoniul literaturii române contemporane.

„Faima sa nu i se datorează unor vizibilități extraliterare, extra estetice... Ca om este foarte discret, cu un extraordinar bun-simț. A venit tocmai din Israel pentru a se întâlni cu prietenii

şi cititorii săi, deşi cartea lui a fost mai rapidă, a şi fost nominalizată drept „Cartea anului” de către revista „România literară”. (Daniel Cristea-Enache).

Gabriel Dimisianu: *„El face parte din marea generație de şaizecişti, publicând pentru prima dată în „Gazeta literară” după care s-a manifestat în „România literară” alături de George Bălăiță, Alexandru Ivasiuc, Norman Manea, Augustin Buzura, bucurându-se, încă de la început, de stima confraților şi a cititorilor pe care a început, încă de pe atunci, să-i cucerească. El este unul din creatorii români contemporani care creează personaje feminine memorabile, deschise către iubire, senzuale şi, în acelaşi timp ironice. Erotismul este prezent în carte cu plusul acesta al inteligenței şi al bunului simț, este o carte a intrării în amurgul acestei relații vechi de 25 de ani când apar tot felul de schimbări fizice şi sufleteşti. Este vorba de Israel, de oameni care au trăit o parte din viață în Europa, în estul Europei, se constituie într-o altă lume care anexează literaturii române şi alte teritorii ale proceselor istorice de acolo. E un scriitor român care ne introduce în această lume a dramelor pe care emigrația le produce, dar, în acelaşi timp este o lume pe care aceşti oameni şi-au însuşit-o. Şi în cazul acestor cărți care vin cu problemele de acolo, determinantă este limba. Aceştia reprezintă valori ale literaturii române.”*

„Ce impresionează la prima lectură? Ritmul povestirii şi personajele. Este o carte foarte bine construită, în care găsim profesionalismul romancierului de cursă lungă. Dacă ar fi să mă gândesc la o apropiere de un prozator român cu care l-am comparat pe măsură ce citeam, acesta este Cezar Petrescu tocmai

pentru că şi Virgil Duda ca şi Cezar Petrescu, are ştiința de a-şi prinde, încă de la început, cititorii într-o plasă în care aceştia intră imediat. Personajul principal care îşi deapănă, în fața ochilor noştri, povestea, face, de fapt, o arheologie a memoriei. Suspendat între două spații geografice, România şi Israel, personajul este, în egală măsură, suspendat între două ființe. Şi poate că şi asta contribuie la indecizia identitară pe care o traversează în intervalul în care povestea lui se întinde. E un personaj interesant pentru că în el se reflectă, cumva, mai multe problematici: problematica socială, problematică umană, erotică, intelectuală, Radu Glasberg este un nod, din acest punct de vedere şi ştiința prozatorului face ca toate aceste planuri să se armonizeze şi să se îmbine fără ca cititorul să aibă, pe parcursul lecturii tentația de a vedea cusăturile, partea din dos a pânzei pe care o țese romancierul. Este o poveste spusă cu foarte multă naturalețe, cu foarte mult firesc, personajele se mişcă şi vorbesc în ritmul vieții de zi cu zi şi, în acelaşi timp au adâncime, nu sunt personaje plate, nu sunt efemere. Cred că, de fapt, romanul acesta spune povestea unui cuplu care se pierde şi se regăseşte periodic, a unui cuplu care partenerii învață să se cunoască reciproc şi mai ales să aibă capacitatea extraordinară de a-l privi pe celălalt de fiecare dată altfel, cu un ochi foarte proaspăt, de a se reinventa permanent. Şi probabil că aici este secretul, cheia fascinației pe care o exercită unul asupra altuia şi pe care, împreună, o exercită asupra cititorului. Este un roman în care omenescul irumpe la tot pasul fără nici un fel de ostentație şi fără nici un fel de crispare. Romancierul nu vrea să demonstreze nimic. Şi acesta este, după părerea mea, unul dintre meritele cărții. Există foarte multă plăcere de a construi lumi ficționale, de a inventa situații de viață şi de a pune personajele în relație unele

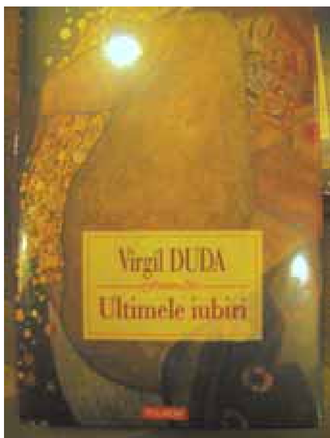
cu celelalte. Mai multe personaje care aparent sunt pe planul doi, rețin atenția pentru că sunt foarte puternice. Doru, un regizor ratat care se reinventează într-un fel, în noul său teritoriu, în noua sa viață, după o perioadă destul de încordată de căutări, de rateuri şi personajul acesta te urmăreşte chiar dacă nu el este personajul central. Aş putea spune că romanul „Ultimele iubiri" este şi un roman al rateurilor existențiale, al mai multor tipuri de ratări: decizională, erotică, ratare a destinului în toată complexitatea lui." (Carmen Muşat).

Autor de mare forță.Virgil Duda stă alături de prozatori bine cotați ca Augustin Buzura, Nicolae Breban, cu o narațiune voit înşelătoare, narațiune de o subtilitate care scapă unei lecturi neatente. Romanul „Ultimele iubiri" nu este, în mod cert, un roman pentru cititorul grăbit. Este un roman care se dezvăluie abia de la pagina 200 încolo, până atunci cititorul stă la pândă. E mai mult decât un roman de dragoste. În mod înşelător, în prim-

plan stă povestea unui cuplu aflat în imposibilitatea adaptării la viața din Israel şi imposibilitatea adaptării la viața post-modernă. Avem aici foarte numeroase discuții, dezbateri, pentru că „Ultimele iubiri” este şi un roman de idei pe tema acelei nebunii care se cheamă „corectitudinea politică”. Personajele discută despre excesele homosexualilor, despre năvala narcomanilor, despre dictatura minorităților şi despre tot felul de alte subiecte fierbinți nu numai la noi ci şi în alte părți. În mod curios, personajul cincuagenar, are o atitudine de bătrân şi o intuiție a sfârşitului. „Ultimele iubiri” este un roman despre extincție, un roman poem despre ceea ce înseamnă timp, narațiunea, stufoasă, încheindu-se cu o replică destul de casantă şi nu întâmplător un alt, personaj vorbeşte despre lumea de ieri, despre valorile care încep să se efaseze în fața valorilor lumii post-moderne, o lume cinică, puțin flexibilă.

“Ultimele iubiri” ale lui Virgil Duda

Scriitorul **Virgil Duda**, stabilit în Israel de 20 de ani, a revenit în România pentru a-şi lansa noul roman, “Ultimele iubiri”, apărut la Editura Polirom, în colecția "Fiction Ltd.", apariție nominalizată drept „Cartea anului” de către revista „România literară”. Cu această ocazie, joi, 6 noiembrie, la ora 17.30, la Clubul Țăranului, Muzeul Țăranului Român, au luat cuvântul, alături de autor, Carmen Muşat, Bianca Burța-Cernat, Cosmin Ciotloş, Gabriel Dimisianu şi Daniel Cristea-Enache.

Frescă plină de pitoresc a Tel Aviv-ului contemporan şi a comunităților sale de imigranți din toate colțurile lumii, romanul lui Virgil Duda are ca fir călăuzitor pasiunea târzie dintre economistul Radu Glasberg şi seducătoarea Marieta, femeie de afaceri de succes şi onorabilă mamă de familie. Cei doi împărtăşesc, pe lângă erotismul debordant, amintirile studenției comune bucureştene, în care relația lor debutase strict carnal. Însă singurătatea, înstrăinarea şi senectutea care se apropie îi potențează bărbatului iluzia unei mari iubiri…

De ce “Ultimele iubiri”, domnule Virgil Duda?

Pentru că sunt, într-adevăr, ultimele. Vine o vârstă când trebuie să recunoşti că nu mai eşti în situația să ai toate posi-

bilitățile. Şi e un amestec de resemnare, de înțelepciune, ei bine, e vorba de un personaj, fireşte, fără nici o legătură cu mine care sunt întotdeauna gata să mă îndrăgostesc. Personajul meu trăieşte această clipă de dramatism al acestei relații.

De unde vă inspirați când vă scrieți romanele?

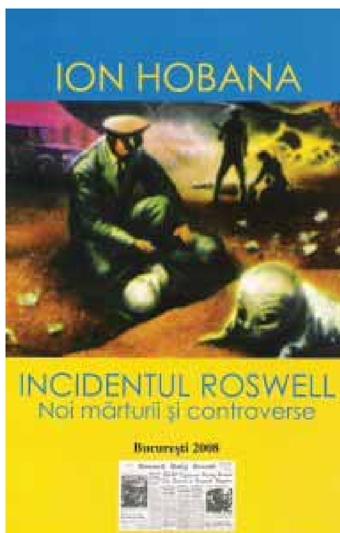
Cum se spune, din viață. Şi, cum spunea Rebreanu, câtă viață, atâta literatură. La un moment dat tema principală este cercetarea relațiilor interumane, în ce măsură personajul care îşi trăieşte drama are numeroase comunicări, la toate straturile, la toate nivelele şi reuşeşte să rămână el însuşi dar să rămână, în acelaşi timp dependent de toți ceilalți.

Care credeți că ar fi ideea majoră prin care dumneavoastră, autorul, atrageți cititorul către acest roman?

Arghezi spunea: *„Romancierul umblă haplea după subiect."* Subiectul este foarte interesant şi am moştenit din familie, de la fratele meu ideea de a nu-ți plictisi cititorii. Găseşte calea de a-i păstra şi să ai grijă ca şi cititorii să simtă plăcerea lecturii. Cred şi sper ca şi această carte să ofere cititorilor mei o lectură plăcută.

JURNALUL SĂPTĂMÂNII, noiembrie 2008

Un Transformer: Ion Hobana

Ion Hobana,
"Incidentul Roswell. Noi mărturii și controverse", Editura pentru Știință, București, 2009.

„Am văzut dosare secrete care arată că Guvernul ştia despre asta, dar a hotărât să nu spună publicului." – afirmații semnate Edgar Mitchell, pilot al misiunii „Apollo 14", care însoțesc faptele relatate seducător de autorul SF Ion Hobana. Volumul prezintă noutățile date la iveală, între timp, de unii martori la eveniment şi demontează lucrurile care s-au dovedit a fi născociri. Aceste noi mărturii au apărut datorită unei femei, profesor de astronomie şi astrofizică la o mare universitate din Statele Unite, care a fost numită secretar al Air Force. *„Nu mai încape nicio îndoială că atunci, în apropiere de Roswell, s-a prăbuşit o navă extraterestră"* – spune autorul. *„Asta este con-*

cluzia la care am ajuns, în primul rând, pe baza mărturiilor celor care au adunat resturile navelor şi cadavrele de pe câmp, au dus aceste trupuri la infirmeria bazei Roswell, unde s-au făcut primele analize, înainte de a fi trimise mai departe.”

O carte bogat ilustrată, a cărei apariție, pândită de iubitorii genului, va fi urmată de o ediție definitivă a povestirilor SF semnate Ion Hobana şi care va fi lansată la Bookfest. După care, va urma o istorie a imaginarului ştiințific în literatura franceză de la origini până la 1900. Texte medievale care anticipează multe descoperiri de mai târziu. Cu Ion Hobana, viitorul şi trecutul se transformă, magic, în prezent.

CLIPA, aprilie 2009

Mircea,/fel de vorbire/a lui "a fi"/"fire" (Nichita Stănescu)

Scriitoarea Veronica Bârlădeanu vine cu o restituire necesară: volumul biobibliografic ***Cu şi despre M. N. Rusu*** apărut la Editura Ramura de Măslin şi primit entuziast de membrii cenaclului literar Mihai Eminescu din New York, condus de scriitorul şi preotul Theodor Damian. Culegerea de față a vrut să semnaleze doar existența unei virtuale opere risipite, ca o ploaie de aur, în paginile periodicelor culturale în care semnează MeNe-ul, după cum îl alintau confrații de condei. Este semnalată munca de migălos arheolog al literaturii vechi a celui care l-a descoperit pe Dimitrie Ciocârdia Matila, valoros pamfletar politic până atunci necunoscut, redând memoriei colective pagini inedite despre Unirea Principatelor, Diversitatea cărții, Istoria lui Del Chearo, Lucian Blaga, inedit, Jurnal vienez, Urmuz şi istoria arhitecturii româneşti, Eminescu şi spațiul mioritic, texte inedite ale unor scriitori prepaşoptişti şi altele.

Acest volum semnal readuce în conştiința oamenilor de litere una din cele mai dăruite voci critice ale contemporaneității care vorbeşte despre constelația literară a deceniilor şapte şi opt, despre frământările unei strălucite generații de scriitori, a

căror operă este trecută, discret şi profund prin filtrele judecăților sale esteticofilozofice. „Cu... şi despre M. N. Rusu” este – aşa cum mărturiseşte autoarea cărții – *„un semnal, sau poate o semnalare, socotind că restituirea cuvenită în toată dimensiunea ei trebuie să o facă istoricii literari şi istoria literaturii”*. Volumul realizat de Veronica Bârlădeanu este, credem, un splendid cap de serie care obligă istoria literară la alcătuirea integralei M.N. Rusu, necesară continuare a apreciatului său volum de critică literară apărut în 1969, autodefinitoriu intitulat "Utopica".

Activitatea de critic literar, de pamfletar, de ziarist şi reporter – pe care M. N. Rusu a desfăşurat-o timp de peste patru decenii, în România şi mai apoi în Statele Unite ale Americii se reflectă în însemnările critice şi eseurile care, înşirate în nenumăratele pagini ale periodicelor vremii escaladează şi sondeză cosmoidul creației unor mari autori, proiectând o inedită aventură gnoseologică optimistă şi antidogmatică.

Critica sistemică a *Utopicii*, critică aplicată, cu predilecție, în aria poeziei şi exercițiile de stil structurale şi existențiale din "Luceafărul", "Viața studențească", "Amfiteatru", "Săptămâna", "România literară", "Viața Capitalei” şi alte publicații cum ar fi: "Almanahul Coresi", "Braşovul Literar şi Artistic", "Manuscriptum", "Dialog", "Astra", "Caiete de Literatură", "Cronica", definesc un corn al abundenței spirituale din care se revarsă mii de articole, fragmente sclipitoare ale unei opere încă neantologate.

"Artist loial idealului sfărâmat al generației mele” (Ovidiu Genaru), "braşovean luptător pe câmpul literar” (Al. I. Ştefănescu), "critic premonitoriu” (Mihaela Minulescu), *"polemist cu limbă ascuțită”* (Marin Mincu), *"utopic al revelației existențiale”* (Aurel Sasu), M. N. Rusu mărturiseşte că este în posesia unor volume în manuscris “parțial sau total inedite” lăsate în păstrare de Nichita

Stănescu, o fotografie a poetului realizată cu puțin timp înainte de moarte, poezii dedicate de Nichita prietenului său *meneul.*

La cei 72 de ani ai săi, cum cărțile nu au vârstă, este dator a se mai dărui o dată, plenar, în pagini de volum, cititorilor de aici şi de peste ocean. Utopica II va revela o conştiință critică esențială fără de care nici o istorie a literaturii române de azi pe mâine nu ar putea fi considerată completă.

CLIPA, februarie, 2011

Lumea lui Mosari

G. MOSARI,
„Lumea lui Mosari”
Editura SIGMA, București, 2010.

Născut în Bacău la începutul anului 1933, **G. Mosari** locuieşte, de peste 30 de ani, în Israel, unde s-a remarcat ca avocat şi publicist în ziarele şi revistele de limbă română. Este vicepreşedintele Asociației Scriitorilor de Limba Română din Israel, a doua ca mărime după cea din Bucureşti. Este membru al PEN Clubului şi al Uniunii Scriitorilor din România.

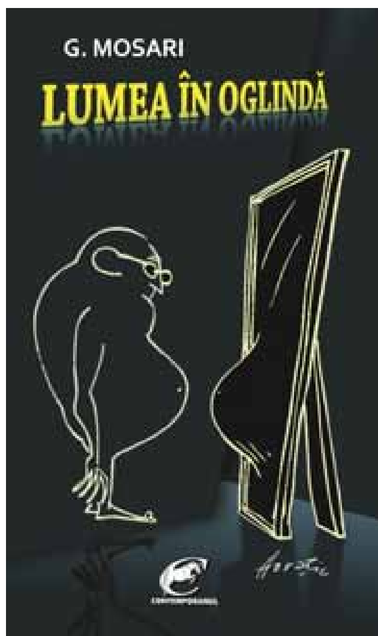
Recent, Biblioteca Județeană „Costache Sturdza” din Bacău a găzduit lansarea volumelor Tablete internaționale, apărut la Editura Cronica, ştiri transpuse în cheie umoristică de autor, şi Lumea lui Mosari, la Editura Sigma, lumea călătorului împătimit care vede detalii pur omeneşti, emoționante şi se opreşte să culeagă un zâmbet, un gest, o privire din fiecare particulă de viață. Mosari abordează proza scurtă, de călătorie, cu entuziasm

şi candoare, cu un ochi proaspăt, cu bucuria celui care descoperă adevărul cotidian în fiecare colţişor de realitate. Aceleaşi volume au fost prezentate unei audienţe alese la Centrul Cultural Evreiesc, duminică, 6 iunie.

Elementul insolit semnalează existenţa unei lumi pe care doar scriitorul-călător o vede. Revelaţia acestui „altceva" transcende cotidianul cu blândeţe şi amuzament. Un surâs solidar alungă monotonia şi tristeţea rutinei, transformând derizoriul condiţiei umane într-o lume aparte: lumea lui Mosari.

CLIPA, iunie 2010

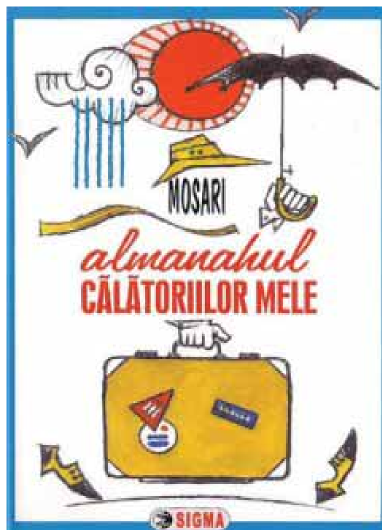
Lumea în oglindă a lui Mosari…

Băcăuanul **G. Mosari**, emigrat în Israel în 1977, nu a putut uita perioada tinereții în care a colaborat la ziarele locale şi a realizat nenumărate spectacole de satiră şi umor precum şi emisiunile pline de haz la postul de radio local. Sunt ani pe care îi evocă în pagini scrise mult mai târziu (neuitatul Costel, actor, dansator şi cântăreț, coleg de aventuri actoriceşti, fabulosul erou anonim al cărții sale cu actori). Mosari îți arată, cu vervă, „Lumea pe dos" şi, când nu îți face „Capul calendar", îți trimite, din „Călătorii fără granițe", „Salutări de departe", de unde transpar „Zâmbete de turist", căci sigur nu sunt „Vorbe în pustiu", ci e „Lumea lui Mosari" care, iată, ți se dăruieşte, cu candoare, cu o lacrimă abia ascunsă, uneori, în colțul ochiului. O emoție a detaliului descoperit de un scriitor pentru care omenescul vieții este subiectul major al povestirilor sale, un poem în proză pe care Mosari îl țese la nesfârşit în oglinda pe care o întinde lumii cu o veselă tristețe pentru a înşira întâmplări care închid în ele o întreagă experiență de viață. Horațiu Mălăele, ilustratorul **Lumii în oglindă,** dă vina

pe oglinda care deformează realitatea. Mosari spune că oglinda e cea care readuce realitatea la normal. Ce realitate mai fantezistă decât "Mâncătorul de sticlă", "Regina zburătoare", "Petrecere de… divorț” sau "Trenul duhurilor” ne-ar putea oferi oglinda? Sau seara când s-a stricat nunta în Askelon iar invitații au participat, totuşi, până dimineața, la cea mai grozavă petrecere a vieții lor… Mica Românie din Israel râde şi plânge prin Mosari cu nostalgia ascunsă a țării de dincolo de negură…

Mosari vede lumea cu ochi noi…

Mosari,
"Almanahul călătoriilor mele",
Ediția a III-a, Editura Sigma,
Bucureşti, 2009.

Proust spunea că adevărata călătorie a cunoaşterii nu constă în noi ținuturi, ci în a avea ochi noi… Lumea călătoriilor lui Mosari este plină de culoare, plăsmuită mereu şi mereu din închipuiri şi vise ca un adevărat colac de salvare pentru structuri sufleteşti care încîntă.

Sunt imagini surprinse cu intuiția clipei esențiale a timpului care alunecă pe lângă noi, uneori fără să ne dăm seama.

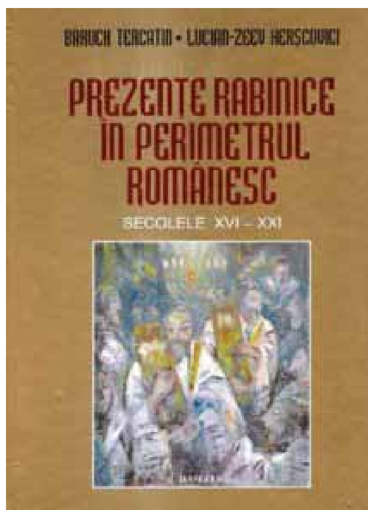
Mosari ne opreşte, ne trage de mânecă să ne arate caleidoscopul realităților filmate cu camera de luat vederi a sufletului, pe străzile New-York-ului sau pe drumurile de apă ale Sankt Petersburg-ului, pe cărările Alpilor elvețieni sau în fiordurile norvegiene…

Mosari spune, cu ritmul fermecător al unui Creangă iudaic a cărui inimă se hrăneşte din sevele unei Moldove de legendă, întâmplări de pe toate meridianele globului, într-o poveste plină de farmecul pe care-l dau mărunţişurile aparent insignifiante ale clipelor…

Şi pe care el le redescoperă cu ochi noi…

CLIPA, septembrie 2009

Prezențe rabinice în civilizația românească

Aşa a numit acad. Răzvan Theodorescu volumul lansat marți, 4 noiembrie, la Sinagoga Mare din Bucureşti, intitulat "Prezențe rabinice în perimetrul românesc – secolele XVI-XXI", de Baruch Tercatin şi Lucian Zeev Herşcovici, apărut în condiții deosebite la Editura Hasefer. Volumul este un dicționar biografic al rabinilor din România, prefațat de o prezentare sintetică a rolului rabinilor în viața evreimii române şi, implicit, europene, intitulată „Aspecte din trecutul iudaismului şi al rabinatului în România".

Aflăm cum a evoluat conceptul, dar şi instituția rabinică, de la sensul dublu inițial de învățat şi învățător, cunoscător profund al Torei, la rabinul halahic, cunoscător al dreptului, de la țadikul ce conducea comunitatea ca predicator modern, la rabinul ca îndrumător al poporului său către Eretz Israel. Reducerea comunității de aproape un milion de evrei în provinciile istorice ale României la prezența actuală în spațiul nostru îi determină pe autori să se întrebe: „Asistăm la un sfârşit de veac în istoria rabinilor din România?" Iar răspunsul lor vine, încărcat de emoție: *„Nu credem. Totuşi, prezentăm istoria lor, având în vedere că trecutul este cel care hrăneşte viitorul".*

O pleiadă de prezențe strălucite în istoria seculară a conviețuirii evreo-române numără mari învățați al căror nume era cunoscut şi lăudat în Europa: rabinii Şafran, Roller, Rath şi mulți alții. Într-un capitol special intitulat *Izkor* este publicată lista rabinilor care au murit pentru sfințirea Numelui lui Dumnezeu.

Cartea este o încercare de a pune în lumina conştiinței cititorului memoria a două mii de rabini care au funcționat în comunitățile evreieşti de la noi.

CLIPA, decembrie 2008

Sufletul cu ochi al lui Riri Manor

„Poezia este, pentru **Riri Manor**, un prilej de a se regăsi pe sine, regăsindu-şi, în acelaşi timp, şi patria lingvistică. Poemele sale sunt contemplative şi meditative, fidele unui modernism peren, în afara curentelor şi tendinţelor literare actuale. Temele ei sunt autobiografice şi livreşti în egală măsură." – aşa prefaţa prof. Mircea Martin volumul apărut în Editura „Paralela 45", cu ale cărui versuri Mariana Mihuţ, Maia Morgenstern şi Victor Rebengiuc ne-au plimbat printr-o lume plină de sensuri tragice, de lumini şi umbre, de personaje atât de familiare. O seară de poezie şi muzică găzduită luni, 6 aprilie, de Teatrul Bulandra, deschisă de Dan Mircea Cipariu şi încălzită de sunetele vibrante ale viorilor Siminei şi a lui Gabriel Croitoru. Biograficul e mereu prezent, viu, dureros, autoarea pare îndrăgostită de o lume care se apropie şi se îndepărtează dezvăluindu-şi chipul evanescent. Retorica absoarbe trecutul şi prezentul într-o alternanţă între „a fi" şi „a avea" căreia poeta îi dă sensul major al descoperirii de sine. Ea îşi descoperă rădăcinile, cu patetismul limbii în care s-a născut şi conştiinţa etică a existenţei sale lirice: *„Caut şi nu găsesc nicăieri atât de clară adresa bunicii: /Cazărmii 21 colţ cu Logofătul Nestor, mais ou sont les maisons d'antan? /Era o casă care totuşi n-a făcut rău*

nimănui, o casă /cumsecade /ce îşi deschidea largi porțile spre grădină şi spre lună /şi a fost ucisă ca un om, dar fără să i se mai pună piatra /funerară.”

Un limbaj poetic prin care Riri Manor, redescoperind registrele grave şi pline de finețuri ale limbii natale, controlând magic nuanțele mici, interpretează propria partitură, cam prețioasă, cu acuratețea celui care efectuează întreaga operație la microscop: asupra sufletului cu ochi, în toată frematarea lui iscoditoare.

CLIPA, aprilie 2009

Dr. Florin Rotaru: *„Biblioteca Metropolitană – un centru al artelor și al culturii”*

Dr. **Florin Rotaru** este directorul general al Bibliotecii Metropolitane București, foarte activ în domeniul modernizării bibliotecilor românești, al extinderii acestora, al dreptului tuturor de a avea acces la o bibliotecă. Născut la 11 noiembrie 1952, Florin Rotaru este doctor în istorie cu teza *Istoria cărții bucu-reştene de la 1582 până la 1859*; a lucrat la Oficiile pentru patrimoniul cultural Argeș și București ca expert în carte veche românească şi străină, la Inspectoratul pentru cultură al Municipiului Bucureşti în calitate de consilier, iar din 1996 este director al Bibliotecii Municipale „Mihail Sadoveanu”. Între 2001-2003 a fost secretar de stat în Ministerul Culturii şi Cultelor, având ca responsabilitate cultura scrisă, lectura publică, educația permanentă şi instituțiile de spectacol. Între 2000 și 2004 a fost senator în Parlamentul României. Pentru activitatea sa, Florin Rotaru a fost inclus de Institutul Bibliografic Central din Cambridge între cei 2000 de intelectuali de frunte al secolului al XXI-lea, tom

magistral a cărui ediție revizuită va apărea anul viitor. Are o activitate ştiințifică prodigioasă, incluzând articole, studii și cărți.

De la un lăcaș al cărții propriu-zis, căutat de tinerii care găseau aici un cămin al cunoașterii deosebit de primitor, de toți cei care aveau nevoie de surse bibliografice ample, Biblioteca Metropolitană din București a evoluat, în timp, devenind un adevărat centru al artelor și culturii, emblematic pentru o capitală europeană. Cum ați reușit această performanță, domnule director?

Biblioteca Metropolitană București face parte din rețeaua bibliotecilor publice formată din bibliotecile județene, municipale, orășenești și comunale, aflate în subordinea autorităților locale; într-adevăr, dintr-un simplu lăcaș al cărții de care se ocupau și se ocupă foarte buni specialiști, biblioteca noastră s-a transformat într-un factor activ al vieții culturale românești, de-venind un adevărat templu al artelor și culturii prin programele sale culturale deosebit de bogate și de variate pe care le dezvoltă cu ajutorul acelorași cadre specializate, precum și în parteneriat cu numeroase instituții și personalități culturale ale țării. Un centru al culturii cu o viață frenetică, dovedită de numeroasele lansări de carte, vernisaje, concerte, simpozioane, care se desfășoară aici cu regularitate, manifestări mediatizate care au reușit să facă din biblioteca noastră o entitate emblematică pentru ceea ce ar trebui să fie o capitală europeană în adevăratul sens al cuvântului.

Domnule director, ați putea să frunzăriți numai programul manifestărilor celor mai importante desfășurate aici în ultima vreme?

Biblioteca Metropolitană a coordonat, numai în luna aprilie, manifestări organizate de diverse filiale ale noastre având urmă-

toarele titluri generice: „Poveştile lui Hans Christian Andersen” (la 175 de ani de la publicare), Ziua internațională a cărții pentru copii, „Sfintele Paști la români”, „Ziua Mondială a Sănătății”, „Modernitatea lui Camil Petrescu”, „Cuvântul arestat – martiri ai închisorilor comuniste”, lansarea volumului *Hoțul de curcubeie* de Constantin Mironescu, Ziua mondială a cărții, „Vasile Voiculescu, romancier al permanenței” și altele. O expoziție deschisă creației micilor noștri prieteni, copiii, și care se intitulează „Floarea de cireș”, *sakura*, cea care naşte o sărbătoare, tradiționala *hanami* (sărbătoarea privitului), și reprezintă un omagiu adus primăverii, speranței în ziua de mâine. Noi, slujitorii cărții, nu ne-am pierdut speranța, bucurându-ne să adunăm în jurul nostru un public cititor din ce în ce mai larg, iubitor, în același timp, de artă și interesat să vină la manifestările noastre culturale interactive.

Vineri, 16 aprilie, a fost marcată de o manifestare deosebită dedicată unui monument de artă de prim rang, din păcate, pierdut.

Da, este vorba despre evocarea „Mănăstirea Văcărești între zidire și amintire”, înscrisă în seria de acțiuni „Biblioteca de la A la Z”, masă rotundă la care au luat parte prof. univ. dr. Dinu C. Giurescu, drd. Mihai-Daniel Gheorghe, drd. Mirel Anghel, precum și Florin Preda de la Biblioteca Metropolitană. Încercăm să readucem în atenția publicului valori de artă pierdute care, însă, vor rămâne înscrise pentru totdeauna în istoria artei și culturii românești.

Ați inițiat și realizați o „Biblioteca virtuală a literaturii române”. Puteți releva câteva aspecte ale acestui valoros proiect?

Pasiunea cu care am militat în favoarea acestui proiect rezidă, în primul rând, în conștiința profesională, în datoria pe

care o ai față de contemporanii tăi, față de țara ta. În Occident, bibleoteca publică reprezintă o forță a binelui. Există o cultură care determină tratarea în mod egal a utilizatorilor. În același timp, există educația care face din bibliotecă o fereastră de acces la cunoștințe, instruire, diversitate, un catalizator pentru schimbări. Astăzi, mai mult ca oricând în istorie, întreaga societate este bazată pe cunoaștere, iar cunoașterea implică abilitatea de a căuta informațiile necesare și de a acumula cunoștințe în mod activ și independent. Noțiunile deprinse în şcoală trebuie îmbogățite de-a lungul întregii vieți. Instituția care oferă această posibilitate, prin gama largă de media, cât și prin îndemânarea profesională în tehnicile de căutare a informației, este biblioteca.

Alături de biblioteca tradițională, este obligatoriu să dezvoltăm biblioteca virtuală. În caz contrar, națiunea noastră nu poate rezista nici unei concurențe. Nașterea ciberspațiului este cel puțin tot atât de însemnată pe cât a fost revoluția industrială. Asistăm la formarea unui bun comun mondial inepuizabil şi de o bogăție infinită. Vechea antinomie dintre suflet și Univers reapare astazi în viziunile destul de contradictorii despre conceptul de globalizare. Virtualul este forța primordială a globalizării, este emergența unei noi Reforme. Transpunerea publicațiilor pe suport electronic prelungește mult mai mult viața cărților. În lume s-a înființat, în urmă cu câțiva ani, Asociația Internațională a Bibliotecilor Virtuale. Imediat dupa inaugurarea Bibliotecii Virtuale vom începe demersurile pentru a deveni membru. Realizarea acestui proiect, în această fază, a fost finanțată integral de catre Primăria Municipiului București care, prin Direcțiile de Cultură și de Informatizare, ne-a ajutat foarte mult. Anul acesta vom începe introducerea în Biblioteca Virtuală a bunurilor culturale de patrimoniu.

Cum vedeți, în viitor, relația dintre cele două tipuri de biblioteci?

În ceea ce privește obținerea de informații din perspectiva utilizatorilor, în mod indubitabil Biblioteca Virtuală, biblioteca fără pereți, va înlocui într-un viitor mai apropiat sau mai îndelungat Biblioteca tradițională. Totuși, biblioteca tradițională nu va dispărea. Funcția ei de păstrare a memoriei culturii scrise, a lucrurilor de patrimoniu nu va dispărea niciodată.

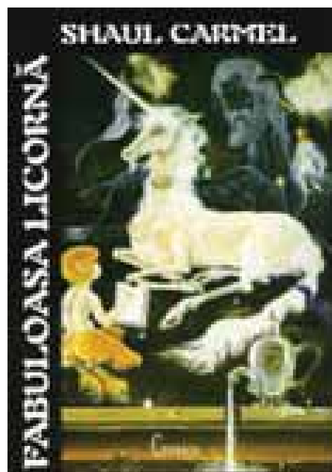
Din agenda dumneavoastră viitoare ce ne puteți dezvălui?

În perioada 20-23 septembrie 2010 va avea loc cea de-a treia ediție a Simpozionului Internațional „Cartea – România – Europa”, dedicat împlinirii a 300 de ani de la urcarea pe tronul Moldovei a marelui savant Dimitrie Cantemir. Simpozionul cuprinde patru secțiuni. Prima se numește „Istoria şi civilizația cărții”, coordonată de către domnul Frederic Barbier, director al Institutului de Istorie Modernă şi Contemporană, Paris, Franța, cu temele: „Francofonia,

în contextul Europei de Est şi de Sud-Est” și „Tiparul și limbile europene”. Secțiunea a doua se numește „Ştiința informațiilor”, coordonată de domnul Réjean Savard, profesor la Universitatea din Montreal, preşedinte al Asociației Internaționale Francofone a Bibliotecarilor și Documentariștilor din Montreal – Canada, cu tema „Francofonii și modernități în biblioteci în era Web2″. Secțiunea a treia este intitulată: „Studii euro- și afro-asiatice” și este coordonată de prof. dr. Jan Houben, având subsecțiunile „Veda-Vedanga și Avesta între oralitate și scriere” și „Reconfigurarea divinului și divinității”. Secțiunea a patra se numește „Dunărea – frontieră sau cale de comunicare între popoare și culturi?”, coordonată de prof. dr. Nicolae Şerban Tanaşoca și prof. dr. Adina Berciu. O reuniune cu invitați de marcă din întreaga lume care vor duce renumele valorilor culturale românești pe meridiane. Dorim să semnificăm o prezență valoroasă în viața culturală mondială contemporană.

CLIPA, aprilie 2010

Melanholia neasemuitei Licorne…

"Cu Shaul Carmel, limba română păşeşte, cu graţie, prin nisipul sfânt al Psalmilor şi Parabolelor". „Versul său te trimite cu gândul la cei mai mari poeţi religioşi ai secolului XX, la Rilke şi Arghezi." „El este ultimul mare psalmist" ... au spus, pe rând, Doinaş, Eugen Simion, Nicolae Balotă.

Volumul de faţă, *Fabuloasa Licornă,* iubite cetitoriule, este o poveste în care te vei regăsi. El vorbeşte despre vremelnicie şi veşnicie, despre nădejde şi îndoială, despre credinţă şi tăgadă.

Situat între două genuni, cea a începutului şi cea a sfârşitului, poetul îşi rosteşte infinitul lui monolog despre iubire şi fiinţă şi stă în faţa unui Dumnezeu supranatural-istoric, cu toate marile lui întrebări. Un Augustin semit ale cărui Mărturisiri definesc o conştiinţă neliniştită şi lucidă în care se naşte implorarea

şi dorul chinuitor al psalmistului. Un Augustin semit care se miră în fața misterului timpului.

Femeia apare, în versul său, ca un receptacul al vieții şi morții. Dacă viața şi moartea există, atunci eternitatea nu există. Dacă eternitatea nu există, atunci nici timpul nu există. Avem aici un mister al condiției noastre umane. *"De ce mă întrebi? /De ce vrei să ştii,/ Femeie? /Prețul vieții e moartea."* Misterul se adânceşte atunci când îl luminăm. Punctul de pornire, unde se află ***ființa necesară***, punctul pe care totul se sprijină, *argumentul ontologic,* viața, există cu prețul morții, ca un hotar ultim al continuității. *"Prețul morții? /E viața, /Femeie! /Moneda, galbenii ei. /Sămânța de vietate /Se iveşte odată cu ea, /Din viscerele născătoare. /Durerile acelea, /Din pântecul tău, /Vestesc prezența Trăirii."* Ființele contingente, Poetul şi iubita depind de hotarul ultim al continuității, cauza primă, Dumnezeu. *"Tu, femeie mult râvnită, /Dumnezeu al împlinirii, /Elohei Hatehila!"*

În deşert se tulbură tot muritorul. Se tulbură, dar, la sfârşit, va renaşte prin Poezie. Ca focul se aprinde, dar ca trestia se mlădie în armoniile partiturii sale lirice. Ca vârtejul de vânt se înalță, absorbind Femeia în ființa Poeziei lui. Ca flacăra focului se aprinde, ca arca pluteşte înainte… *"Când lumea va muri în ochii mei /Tu, draga mea, nu vei mai fi în ea; /Te-am smuls urcându-te în suflet. /Pe arca asta vei pluti spre mâine, /Un mâine-n care iar ne vom iubi."*

Arhaicul către care tinde constant poezia sa îl face să-şi mărturisească dragostea pentru tot ce a fost creat de mâna lui Dumnezeu şi păstrat astfel. Drama lui se consumă între două tărâmuri, țara născătoare şi cea găzduitoare, având conştiința dublei obârşii, cea moldovenească şi cea iudaică, adevărată placă turnantă a liricii sale cuprinzând, în simplitatea formelor sale

moderne, poezia fiorului religios, poezia sentimentului erotic, poezia vizionară, poezia universului mic, poezia metamorfozelor materiei, poezia jocului, poezia absurdului. Cu o putere inepuizabilă de invenție artistică, Poetul a realizat o fuziune între tradiție şi modernitate, s-a prezentat mereu sub fețe nebănuite, noul răsărind din sunetul străvechi al shofarului. *”Duceți-mă înapoi /În târgul furat, /Târgul sfâşierii /Din mine. /Acolo unde Dumnezeu /A vrut să mă nasc /Şi Diavolul /Să mă smulgă /Din el, /Acolo unde Prutul /Mângâie îndrăgostit /Trupul Basarabiei /Şi plaiul Mioriței /Din care vin.”*

Ancorarea permanentă în mit transformă Femeia iubită într-o înfiorată plăsmuire a unui misterios fluid subteran. “Tu, Maria Magdalena, /Clipelor de-nsingurare, /Semnele iubirii tale, /Îmi alină răstignirea /În Golgota Poeziei.”

Temele religioase abundă în lirica poetului culminând cu elanul mistic dintr-un imn ca acesta: *“Cine, Doamne, /o să sape /Săpătură-n cerul Tău, /Să mă scoată spre mormânt? /Îl întreb însingurat. /Îngerii nu au hârlețe, /Nici lopeți să mă adune /Din Impărăția Ta.”*

În ciuda întâlnirii paideice dintre Creator şi poet, universul liric al lui Shaul Carmel n-a păstrat religiozitatea la baza structurii intime a operei. Materia modernității sale vine din înclinația spre jocul psihologic îndreptat spre izvoarele tulburi ale sufletului. Jocul dragostei în care Dumnezeu este călăuza şi inițiatorul în tainele propriului suflet*.” Numai Tu mai poți s-o faci /Şi cu brațele sfinției /Să mă dai femeii mele: /Țesătură de lințoliu, /Fir înlăcrimat pe fus, /Tors din lâna-ndurerată /A iubirilor târzii.”*

Poetul este un confesiv oscilând între orizontul laic şi copleşitorul sentiment al recunoştinței celui care a văzut moartea şi a revenit, sfâşiat de remuşcări, pe pământ. *“Când tu vei pune*

masa cu-ale tale /Îmbelşugate şi zemoase fructe, /Eu nu voi fi decât cu Dumnezeu, /La un ospăț a celuia întors."

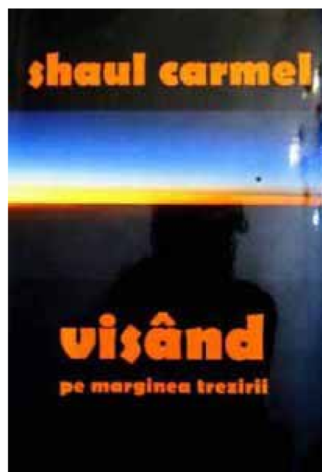
Oscilând între credință şi tăgadă, între multiplele ipostaze de homo ludens, sapiens, faber, viator, Shaul Carmel o alege pe aceea de homo religiosus frământat de iubire*." Meşteşugarul /Te va întoarce-n coastă, /Femeie fără căutare, /La plecare."*

Volumul *Fabuloasa Licornă* se remarcă printr-o viziune hipocromă şi prin simplitatea gesturilor lirice. Temperamentul năvalnic, clocotitor al Poetului este estompat, pe această treaptă poetică înaltă, de împăcarea cu lumea într-o invocare rostuită, de multe ori, în forme de sonet liber. Poetul, aflat la vârsta senectuții, înalță imnul iubirii, o iubire necurmată pentru ființa imanentă şi o iubire profundă, monocordă, pentru entitatea transcendentă, sub calmul căreia se ghiceşte dramatismul cel mai neliniştitor. Captiv eliberat, Fabuloasa Licornă a ieşit în afara peşterii şi contemplă o lume magnifică, soarele, Ideea Binelui suveran. Poetul nu poate evada din sine spre un dincolo ce n-ar mai fi uman. El rămâne mereu ancorat *hic et nunc* şi doar cu condiția acceptării limitelor sale ajunge să privească dincolo: *"Sub soarele care te strălucea /Mişună atâtea diamante /S-aprindă minți şi suflete străine, /Indiferente la prezența ta. /Mai dă-mi o dată, Doamne, ce-mi tot iei /Să umilesc această păgânime /Şi-n apele de patimă din pietre /Să m-oglindesc precum mă oglindeam /Când colindam, căutător de ele /Să le atârn şirag în bătrânețe."*

Melanholia neasemuitei Licorne îmbogățeşte, iată, literatura română, cu un nou volum, mărturisind, încă o dată, dacă mai era nevoie, că "nasc şi în Moldova oameni"…

CLIPA, martie 2009

Shaul Carmel, poetul căzut

SHAUL CARMEL,
"Visând pe marginea trezirii",
Editura tradițiioltene.ro,
București, 2010

Iubirea, pură prin elementaritatea ei, este, în versetul carmelian, expresia unei stări de inocență erotică, descrierea unui sentiment naiv, o geană de lumină la marginea nopții: *„Aşa te-am visat /Azi-noapte /Când îmi linişteai rănile /Valurilor unei vieți /Înfurtunate"*. Naturalețea cuplului primordial căzut din Eden răzbate prin incantațiile cunoscute ale poeziei lui: *„Din vis fără întoarcere /E coca dumnezeiască/ Frământată /Şi pusă la copt /În cuptorul Tăcerii /Din Eden /De către Adam şi Eva".* Iubirea, ofrandă neuitării suferințelor neamului din care poetul îşi sângerează tânguirile. Imagini nu doar ale marii rătăciri în deşert, ci şi ale rătăcirilor secolului al XX-lea spre cuptoarele lagărelor de concentrare. Iubirea şi moartea, două teme predilecte

ale poetului contemplând marginea visului cu nostalgia paradisului pierdut: *„Cine ar putea visa /În lipsa noastră? /Numai dorul /Numit Dumnezeu”.* Îndumnezeirea poetului cu harul liric şi chinul neputinței de a transcende imanentul sunt răsplata şi blestemul între care se zbate psalmistul. Flămând de vise, căzut în abisul iluziilor, în jocul său cu moartea, poetul îşi asumă dureros condiția umană lăsându-ne pradă mirajului poeziei sale, care vine de mult mai departe, simplu performer al unui cânt îndepărtat. Shaul Carmel, cu noul său volum apărut la Editura 24 de ore,

Visând pe marginea trezirii – *„Carte frumoasă, cinste cui te-a scris…”*

CLIPA, octombrie 2010

Kadish pentru Poet: Shaul Carmel

5 iulie 1937 - 31 martie 2011

Mi-e dat să mor cântând cum am cântat;
cu lanțul limbii ăsteia de rob,
când alte vânturi ieri m-au adunat
să mă sădească-aicea, bob cu bob."

S-a vindecat a moarte prin iubire… e sunetul shofarului de vis. Un vaiet, un bocet, suspine… Suav… violent… pătimaş… tânguios, ne-nvăluie cântul, ne poartă în aer, Poetul, cum spune, e hoț de frumos…

Din târgul lui cu brațele în Prut
Şi trupul în ogoare însetate,
Furtuna de nisip l-a încăput
Spre arderea de tot, spre libertate…

Clocotitor ca Moise, tunând asupra lumii profeții grozave… cu lacrimi ascunse în psalmii sufletului, implorând mereu un Dumnezeu ascuns şi căutând umbra iubitei din vis.

"Ce-i moartea?!
Mă-ntrebi ce-i moartea, iubito?!
Clipa aceea când zâmbetul
Ți se șterge de pe obraz,
Alungat de mânie,
În cutele brăzdate de ani,
Cum vântul fierbinte,
Din pustiu,
Ștergea și ducea
Nisipul din dune."

Doar întrebându-l ce-i moartea, Poetul ne-ar spune, de-acolo, din nouri, la ora aceasta din noapte, şi, totuşi, vibrant de frumoasă, povestea iubirii şi-a morții, amar transformată în cântec...

"Da. Ce mi-e scris în veacuri o să fie:
să mor cum am trăit, în poezie."

CLIPA, aprilie 2011

Tudor Muşatescu, 40…

Sub Cupola Târgului de Carte Gaudeamus, duminică, 21 noiembrie 2010 a avut loc lansarea ediției anastatice *Vitrinele toamnei* de Tudor Muşatescu, la împlinirea a 40 de ani de la ieşirea din scena vieții a lui Tudor Muşatescu, alături de o expoziție documentară comemorativă. Au evocat amintiri Rodica Popescu Bitănescu, Ilinca Tomoroveanu, Lucia Hossu-Longin, Traian Stănescu precum şi fiul scriitorului, Bogdan Muşatescu. Manifestarea a fost prezentată de directorul Editurii Ars Docendi, Ioan Crăciun. Tinerii actori, reprezentanți ai Companiei Dell'Arte, Ana Maria Crăciun, Ana Maria Bardan, Smaranda Găbudeanu şi Claudia Prec (Teatrul Mic) au recitat versuri din *Vitrinele toamnei* şi câteva *Scrisori găsite*. Evenimentul la care au participat şi realizatorii TV

Lucia Hossu-Longin şi Dan Necşulea a fost urmat de vizionarea unui scurt fragment dintr-un interviu cu Tudor Muşatescu. Tot cu acest prilej editura a realizat şi o miniexpoziție de fotografii şi documente din arhiva familiei Muşatescu, reproduceri de manuscrise şi dedicații inedite legate de apariția primei ediții a volumului *Vitrinele toamnei*, publicații dedicate scriitorului (revista *Pardon Mersi*, Albumul "Tudor Muşatescu"*, De-o vârstă cu veacul*, realizate de Ioan Crăciun), coperți ale volumelor lui Tudor Muşatescu, locuri şi case din Câmpulung Muscel, fost comitat săsesc condus, în secolul al XIII-lea de Laurentis de Longo Campo de unde şi numele urbei de la poalele Iezerului. Oraş de unde provin şi C. D. Aricescu, Goleştii, Dimitrie Nanu, C. I. Parhon, Ion Barbu, George Ulieru, Constantin Baraschi, Mihai Tican-Rumano, Radu Gyr, Eugenia Bădilă Karp, Theodor Aman, Iacovache Constantinescu, Dimitrie şi George Mirea, Pârvu Mutu Zugravul, Ion Negulici şi alții. Un oraş descris, astfel, de scriitorul intrat în nemurire acum 40 de ani, într-o Scrisoare către Camil Petrescu: *"Am regăsit oraşul meu de provincie, tot aşa cum îl ştiam,/ Cu aceleaşi strade înguste şi case mici cu ghivece de flori la fiecare geam (…)/ Am regăsit pensionari mai bătrâni şi mai puțini la cafenea…/ În parc, am regăsit aleile pe cari alerga, cu picioruşe crude, copilăria mea."*

Migdalul a înflorit a doua oară

Francisca Stoleru,
"Migdalul a înflorit a doua oară",
Editura Fundația Culturală Libra

Proza autobiografică a **Franciscăi Stoleru** nu se situează în registrul autoconfesiv, ci, mai degrabă, în cel narativ, autoarea fiind preocupată, mai ales, de agitatul mozaic de spiritualitate care reuneşte etnii, religii şi tradiții. Scriitura vibrantă a scriitoarei plecate din Dorohoiul natal suprapune istoria cotidiană pe conflictul dintre cele două populații care au, fiecare, în roman, câte o reprezentantă: evreica Mira şi arăboaica Nasrim, încercate, ambele, de tragedia pierderii copilului, tragedie recuperată de destin prin simbolica naştere a fiului lui Ron, întru continuitate şi speranță. *„Doamnă Mira, cele două neamuri ale noastre locuiesc pe aceeaşi bucată de pământ şi suntem legați prin acelaşi destin. Moartea nu alege."* Este, acest roman, o cutie a Pandorei, o solară vale a Plângerii la poalele Muntelui Carmel, de unde scriitoarea, căreia

talentul îi curge prin artere, pleacă spre inima cititorului cu bagajul ei de amintiri vesele sau triste, purtând cicatricele şi izbânzile trecutului care i-au influențat viața pe tot parcursul ei. Care e cheia succesului doctoriței-scriitoare?

Parafrazând-o pe autoare, el constă în arta de a dezvălui trupurile ieşind din învelişul hainelor, sufletele apărând din găoacea lor protectoare de sfială şi discreție, dezvăluindu-se într-un neaşteptat amestec de adevăruri tăinuite în umbra morții, în care migdalii, ca într-o ninsoare extatică, înfloresc a doua oară...

CLIPA, octombrie 2009

Constructorii de poduri

Dialoguri interculturale sino-europene

Interviu acordat
de **SONG ZHE,**
ambasadorul extraordinar
şi plenipotențiar al Chinei
la Uniunea Europeană.

Cum vedeți acum, în pragul anului 2012, relația dintre China şi România?

Există o veche şi profundă prietenie între popoarele chinez şi român. De la stabilirea relațiilor diplomatice acum 62 ani, legătura noastră s-a întărit prin respect reciproc, egalitate şi beneficiu mutual. În ultimii ani, schimburile au devenit din ce în ce mai intense, la nivel înalt. Am obținut rezultate îmbucurătoare colaborând în domenii precum cultura, educația, tehnologia. Partea chineză acordă o importanță deosebită relațiilor cu România, şi sperăm ca partea română să continue să joace un rol constructiv în consolidarea legăturilor Chinei cu întreaga Europă.

Cum se desfăşoară cooperarea dintre China şi Europa în domeniile educației, culturii, ştiinței?

China şi Europa sunt într-un schimb permanent de experiență în aceste domenii. În domeniul educației, de exemplu, pot menționa recenta înființare, în parteneriat, a trei şcoli superioare (în domeniul dreptului, al afacerilor şi al energiei regenerabile). Am încurajat schimbul academic prin intermediul a numeroase programe de studiu. În ceea ce priveşte parteneriatul în cultură, să nu uităm numeroasele evenimente precum Festivalul de arte China-UE, Forumul cultural la nivel înalt sau Anul Tineretului. Anul viitor vom organiza şi mai multe programe pentru a marca Anul Dialogului Intercultural China-UE. În domeniul ştiinței şi tehnologiei, dialogul este la fel de avansat, oamenii de ştiință chinezi fiind implicați activ în cel de-al şaptelea program cadru de cercetare al Uniunii Europene, FP7.

Economia mondială trece printr-o perioadă dificilă. Se răsfrânge spectrul crizei şi asupra Chinei?

Economia globală şi mediul politic sunt într-o continuă schimbare. Pe fondul instabilității regionale şi al crizei financiare cronicizate, China accelerează ritmul reformelor pentru a asigura o dezvoltare echilibrată, coordonată şi susținută, stabilitate politică şi creştere economică. În prima jumătate a anului curent, PIB-ul Chinei a crescut cu 9,6%. 6,55 milioane de locuri de muncă au fost create în mediul urban. Veniturile fiscale au crescut cu 30,9% în primele opt luni ale acestui an. S-a înregistrat, de asemenea, o dezvoltare notabilă în domeniul programelor sociale iar venitul pe cap de locuitor continuă să crească. Privind în perspectivă, economia Chinei va înfrunta o serie de provocări pe măsură ce situația se complică pe plan intern şi internațional.

Vom menține direcția dezvoltării macroeconomice, o prioritate fiind stabilizarea prețurilor mărfurilor; vom creşte flexibilitatea şi eficiența politicilor noastre, menținând continuitatea şi stabilitatea. Vom echilibra cu grijă creşterea economică, ajustările structurale şi managementul inflației. Vom intensifica reforma pentru a asigura progresul economic rapid şi sigur.

Ca o potențială superputere, cum vede China relațiile cu Statele Unite, Uniunea Europeană şi Rusia?

Deşi China are cele mai mari rezerve valutare şi o economie considerabilă, încă nu am atins locul 100 mondial la rubrica PIB pe cap de locuitor. China este încă o țară în curs de dezvoltare, cu o populație enormă şi o bază economică fragilă. Lipsa resurselor naturale, productivitatea scăzută, dezvoltarea regională neechilibrată şi alte probleme de actualitate fac ca țara noastră să fie încă o țară relativ subdezvoltată.

Pentru a-şi asigura progresul, China trebuie să aibă relații stabile şi paşnice cu mediul internațional. De aceea suntem foarte implicați în dezvoltarea legăturilor cu SUA, UE şi Rusia. În timpul vizitei preşedintelui chinez Hu Jintao în SUA, în luna ianuarie, cele două părți au ajuns la un acord istoric, stabilind un parteneriat pentru cooperare şi beneficiu reciproc. O relație stabilă cu SUA serveşte atât interesului Chinei, cât şi al Statelor Unite şi al lumii. De asemenea, China va căuta să îşi aprofundeze parteneriatul strategic cu Rusia, ca şi cu organizațiile regionale şi internaționale.

Ca ambasador al Chinei la Uniunea Europeană, aş dori să abordez mai ales subiectul relațiilor UE-China. De-a lungul ultimelor trei decenii, China şi Europa au stabilit o structură de cooperare matură şi solidă, pe niveluri multiple şi extinsă asupra a numeroase domenii. De la începutul anului curent, relațiile dintre noi au mai

depăşit o serie de praguri. Preşedintele Van Rompuy a făcut prima vizită oficială în China, în calitate de preşedinte al Consiliului Europei. În cadrul întâlnirilor sale cu liderii chinezi s-a ajuns la acorduri importante de cooperare prin suprapunerea țelurilor celui de-al 12-lea cincinal cu Strategia pentru 2020 a Uniunii Europene. În plus, am încheiat cel de-al doilea Dialog strategic la nivel înalt între China şi UE, iar "Anul tineretului UE-China" a avut un succes considerabil. În următoarele două luni vom desfăşura cel de-al 14-lea Summit China-UE şi al patrulea Dialog la nivel înalt pe teme de economie şi comerț. China va colabora cu Europa pentru a valorifica pe cât posibil aceste evenimente, dând relațiilor noastre o profunzime deosebită.

Uneori între China şi Occident apar divergențe de opinie în ceea ce priveşte drepturile omului şi democrația. Credeți că, într-o anumită măsură, viziunile noastre asupra democrației sunt diferite?

Democrația are o anumită universalitate, ca un rezultat al progresului politic şi cultural de pretutindeni. Cu toate acestea, fiecare țară are propria ei abordare, propriul ei mod de a obține democrația. Ideea de democrație se dezvoltă şi se îmbogățeşte constant, iar noi, chinezii, nu considerăm că democrația înseamnă doar "omul şi votul".

Grație efortului necontenit al poporului chinez şi al reformelor întreprinse de-a lungul anilor în mod activ de către guvernul nostru, am pus la punct un sistem politic socialist, democratic, specific pentru țara noastră. Am îmbunătățit sistemul democratic, am introdus noi manifestări ale democrației şi am extins participarea populației la luarea deciziilor. Transparența acestui procedeu arată că politicile adoptate sunt ştiințifice. Am făcut paşi importanți

spre a asigura alegeri democratice şi o administrație aşijderea şi am muncit din greu pentru a apăra dreptul oamenilor la participare, exprimare şi informare. Guvernul chinez a integrat respectul față de drepturile omului în tot ce înseamnă legislație, administrație şi menținerea ordinii. Autoritățile publice sunt atent supravegheate. Sistemul nostru legal, socialist şi democratic, consta la sfârşitul lui 2010 din 236 legi, 690 regulamente administrative şi peste 8600 legi şi regulamente locale. Protecția drepturilor omului este asigurată în China, de aceste legi. Ca o realizare deosebită, în 2010 Congresul Național Popular chinez a adoptat un amendament important, care asigură reprezentarea egală în Congres, a cetățenilor din mediul urban şi a celor din mediul rural.

Care sunt domeniile principale de colaborare economică între China şi Europa? Se poate consolida această colaborare?

În ultimii ani, China şi UE şi-au consolidat relațiile, atât volumul comerțului cât şi al investițiilor crescând considerabil de ambele părți. Din punctul meu de vedere, sunt trei aspecte de care trebuie să ținem cont ca să asigurăm buna dezvoltare a acestor legături bilaterale. În primul rând, trebuie să ne asigurăm că această colaborare este benefică ambelor părți, astfel încât acestea să fie motivate să o ducă la îndeplinire. În al doilea rând, relația trebuie să fie una de complementaritate, pentru că fiecare dintre parteneri are atuurile sale. În al treilea rând, trebuie să înțelegem schimbările din mediul economic internațional şi să deschidem în permanență noi canale de cooperare. Împreună, al 12-lea cincinal al Chinei şi planul european pentru 2020 duc la noi şanse de colaborare în domenii precum urbanizarea, sursele regenerabile de energie şi economia verde.

Colette Avital: mai multă lumină...

Născută la 1 mai 1940 în Bucureşti, Colette Avital emigrează în Israel, unde absolvă Facultatea de Ştiințe Politice şi Relații Internaționale din cadrul Universității Ebraice din Ierusalim, urmând, apoi, un masterat în Administrația Publică. Este vorbitoare a şase limbi străine, în afară de ebraică. Atașat de presă la Bruxelles, consul la Boston, ministru plenipotențiar la Paris, ambasadoare în Portugalia, consul general la New York, director general adjunct pentru problemele Europei Occidentale, deține apoi funcția de președinte al Comisiei parlamentare pentru Imigrare, Absorbție și Diaspora. În august 2006, și-a anunțat intenția de a candida pentru funcția de președinte al Israelului.

Pentru prima dată, o femeie intenționa să devină șef de stat și pentru prima dată un om politic de origine română aspira la cea mai înaltă funcție. Colette Avital este președinta Asociației de Prietenie Israel – România și a Asociației evreilor originari din România. Ea declarase că, în cazul în care va fi aleasă președinte al Israelului, va contribui la strângerea relațiilor cu România.

Ce v-a determinat să candidați la preşedinția Israelului, într-o lume dominată de bărbați, în condițiile în care colegi din propriul partid s-au exprimat împotriva acestui gest?

Mandatul lui Moshe Katsav, președinte al Israelului pe atunci, urma să înceteze la începutul verii anului 2007, el fiind inculpat oficial de către Procuratura Statului Israel pentru viol și hărțuire sexuală şi suspendat din funcție de către Knesset. O femeie ar fi putut induce în acest post un comportament mai calm. Față de atâtea probleme și scandaluri, o femeie ar fi putut aduce liniştea în țară. Era evident, că trebuia făcut ceva. Am considerat, că sunt potrivită pentru acest rol. Mi-am anunțat intenția de a conduce negocierile cu palestinienii și de a aduce pacea și armonia între diferitele componente ale poporului israelian.

Politica impune sacrificii în viața unei femei? Mai aveți timp şi pentru viața personală?

Bineînțeles, sunt multe sacrificii pe care şi politica, şi viața diplomatică le impun. Poate că diplomația cere chiar mai multe sacrificii decât politica, pentru că trebuie să renunți la foarte multe dimensiuni din viața privată. Dar e bine să ajungi să te cunoşti şi să-ți stabileşti obiectivele. Pentru mine, scopul nu a fost numai să am un titlu, ci să-mi îndeplinesc misiunea în fiecare post în care am activat, inclusiv în politică.

Ce loc ocupă cultura şi educația în viața dumnea-voastră? Dar în viața societății?

Cred că, în viața mea personală, cultura a stat la loc de cinste toată viața, am urmat, pe lângă studiile de politică, studii de literatură şi civilizație engleză şi de muzică. Pentru mine, cultura este unul din țelurile vieții, prin ea trăim… Întotdeauna, în fiecare

etapă a devenirii mele, am reuşit să combin munca principală cu activitățile culturale valoroase, care întotdeauna au fost un fel de compensare pentru momentele mai grele din cariera mea diplomatică sau politică. Şi în prezent sunt preşedinta a două manifestări culturale, Concursul Internațional de Harpă şi Festivalul Internațional de Interpretare Corală. Sunt şi membru în conducerea Teatrului Gesher, un teatru de foşti imigranți din Rusia. Cred că poporul evreiesc întotdeauna a prețuit foarte mult cartea şi muzica, şi-a creat propria lui cultură şi a contribuit foarte mult la progresul culturilor europene. În Israel au sosit din România mulți dirijori şi muzicieni importanți, ca Mendi Rodan, Sergiu Comissiona şi mulți alții care au contribuit şi la cultura românească, dar şi la cultura noastră aici. Cred că Statul Israel, care se bucură de o dezvoltare extraordinară a artelor şi culturii, a teatrului şi filmului, de exemplu, ar trebui să investească mult mai mult în aceste domenii decât o face acum.

Şcoala formează tinerii ca oameni de cultură?

Cred că nu. Să nu uităm că suntem o țară relativ nouă şi obiectivul nostru principal a fost acela de a integra copiii în societate. Au venit foarte mulți oameni din Etiopia, din Rusia, din alte țări şi s-a pus accentul pe însuşirea limbii ebraice, a ştiințelor şi poate mai puțin pe domeniul artelor şi culturii umaniste. Aspectele culturale s-au dezvoltat în activități extra-curiculare: trupe de teatru, formații muzicale. Dar cred că, aici, ar fi nevoie de mai multă lumină...

Ați semnat, din partea Israelului, primul acord cultural cu România în februarie 1988. Ce a însemnat acest moment?

România a avut relații diplomatice neîntrerupte cu Israelul, fapt care a fost apreciat foarte mult în Israel. În perioada în care

eram director general-adjunct pentru cultură şi informație, am încercat să obțin schimburi între noi şi câteva țări, printre care şi România. Era o perioadă în care au emigrat mulți evrei dinspre România spre Israel, iar imaginea de marcă a României nu era foarte bună. În Israel nu se ştia prea mult despre cultura poporului român. Dar când au început să vină în turneu trupe de teatru, să se verniseze expoziții ale artiştilor din România, lucrurile au început să se schimbe şi imaginea României s-a îmbunătățit mult. Dar şi reversul era adevărat, pentru că, de multe ori, imaginea Israelului, cunoscută doar prin relatările mass media, nu era prea bună în România. Românii nu aveau cum să cunoască una din bogățiile Israelului, viața sa cultural efervescentă. Cunoaşterea reciprocă e importantă, de aceea cultura are, cred, un rol deosebit în diplomație.

Este România o țară antisemită?

Nu cred că România este o țară antisemită; nu există țări antisemite. Există regimuri antisemite, ca în cel de-al Doilea Război Mondial, şi există antisemiți în fiecare țară. Există şi la noi antisemiți, există şi partide de dreapta rasiste. Dar nu trebuie să considerăm o țară ca antisemită. De exemplu, în Olanda şi în Danemarca sunt acum partide de extremă dreapta, rasiste. Asta nu înseamnă că ele sunt țări antisemite sau rasiste.

Cum se vede România din Israel? Este ea interesantă pentru investitorii israelieni?

Sunt foarte mulți oameni de afaceri israelieni interesați de România. Dar marea problema este, nu lipsa de interes, ci birocrația din România. Foarte mulți oameni interesați să facă afaceri în România sunt, pur şi simplu, descurajați din cauza birocrației.

Nu şi din cauza corupției?

Nu ştiu, cred că nu asta este problema esențială, ci birocrația. Recent, vice-ministrul Comerțului din România s-a întâlnit cu ministrul israelian al Industriilor şi Comerțului. Am fost la această întâlnire şi sperăm să găsim în acest sens o soluție.

Cum vedeți soluționarea conflictului israeliano-palestinian?

Cred că din cauza conflictului, care durează de atâta amar de ani, am plătit un preț foarte scump, tradus în pierderi umane şi materiale considerabile. Cred că este în interesul nostru să soluționăm problema palestiniană cât mai repede. Cu toate că sunt convinsă că se poate ajunge la pace, cel puțin jumătate din responsabilitate le aparține. Pentru că, de multe ori li s-au oferit soluții concrete pe care ei le-au refuzat. În 1947, dacă lumea arabă ar fi acceptat rezoluția Națiunilor Unite care trebuia să creeze două state, un stat evreiesc şi un stat palestinian arab, acest stat ar fi existat şi nu am fi avut niciun fel de conflict... Şi totuşi, cred că, cu foarte multă bunăvoință şi cu ajutorul Statelor Unite, vom putea să ajungem, la o soluție, în curând.

Cum considerați acțiunile lui Mahmud Ahmadinejad?

Pot numai să-l judec după ceea ce văd şi după cum se exprimă: de fiecare dată, spune că statul Israel trebuie să dispară. Şi mai e şi faptul că vrea să aibă arma nucleară pe care să o utilizeze contra noastră. Cred că aceasta nu este o fantasmagorie, ci un pericol real de care oamenii ar trebui să fie conştienți. El, cu arma nucleară, ne amenință nu numai pe noi, ci întreaga regiune. Lumea ar trebui să se trezească şi să înțeleagă ce se întâmplă în zonă.

Centrul „Simon Wiesenthal” l-a criticat dur pe preşe-dintele israelian Shimon Peres, care a mulțumit public poporului român pentru salvarea a sute de mii de evrei în trecut, susținând că liderul israelian ar fi trebuit, de fapt, să condamne statul român pentru celelalte zeci de mii de evrei, care au murit în România în timpul celui de-al Doilea Razboi Mondial. Ce credeți despre asta?

Domnul Peres, un preşedinte cu un comportament foarte elegant, a preferat să vorbească într-un astfel de cadru despre lucrurile bune care s-au întâmplat şi nu despre lucrurile rele din istorie. Bineînțeles că a fost şi o perioadă foarte grea pentru evrei sub regimul Antonescu, în al Doilea Război Mondial. Dar trebuie să vorbim şi despre lucrurile bune care s-au întâmplat, despre românii care ne-au ajutat şi sub regimul fascist, şi sub regimul comunist. Cu toate că au fost multe dificultăți, regimul Ceauşescu s-a comportat destul de favorabil Israelului şi evreilor. Trebuie recunoscut şi acest lucru.

Ce şanse au femeile într-o lume dominată de bărbați?

Cred că lumea se schimbă în mod rapid, nu numai aici, dar în toate țările din Europa. Sunt multe femei în posturi importante, multe femei miniştri şi chiar prim-miniştri sau preşedinți, iar situația este mult mai bună decât, să zicem, acum zece ani, dar mai avem multe de făcut în această privință. Am exemple româneşti strălucite. Doamna Mariana Stoica a fost o ambasadoare foarte bună şi foarte activă, şi a făcut enorm pentru imaginea României în Israel. Ca şi Madeea Axinciuc la ICR.

Ce vă doriți cel mai mult?

Să continui să fac lucruri esențiale pentru Israel, fără a-mi uita țara în care m-am născut, să fiu activă cât mai mult timp cu

convingerea că, de-a lungul carierei mele politico-diplomatice, am reuşit să obțin câteva lucruri importante. Cred că, dacă abdicăm de la aceste idealuri, atunci nu trebuie să fim în politică. Un ideal al meu a fost şi este prietenia dintre țările noastre. Am avut relații extrem de bune cu ambasadorii României în Israel. Şi în România au fost ambasadori ai Israelului minunați, oameni apropiați de România. Şi cred că şi actualul ambasador al nostru la Bucureşti, căruia îi doresc mult succes prin intermediul revistei CLIPA, se înscrie în aceeaşi linie. Dați-mi voie să adresez o urare de suflet scriitorului Dinu Săraru, căruia îi păstrez o amintire luminoasă, să îi urez felicitări pentru ceea ce a făcut şi face în cultura românească şi să transmit cititorilor revistei CLIPA şi tuturor românilor un gând de pace.

CLIPA, decembrie 2010

Sorin Ducaru: un om pentru România

Ambasadorul **Sorin Ducaru**
cu secretarul general al NATO,
Jaap de Hoop Scheffer

Sorin Ducaru este reprezentantul României la NATO din septembrie 2006, după ce, anterior, a ocupat postul de ambasador în Statele Unite. În perioada 2000-2001 a fost reprezentantul permanent al României la ONU, la New York. A absolvit Facultatea de Relații Internaționale, studii postuniversitare la SNSPA, apoi a urmat un master în Relații Internaționale la Universitatea din Amsterdam.

În anul 2005. a obținut un doctorat în relații economice internaționale la Academia de Studii Economice din Bucureşti. În 2000 i s-a decernat Ordinul Pentru Merit în grad de Comandor de către Preşedintele României, iar în 2003, după invitația adresată României de aderare la NATO, a primit, din partea MAE, titlul de Ambasador al anului. În 2008, după Summit-ul NATO de la Bucureşti, a fost decorat cu Ordinul Steaua României în grad de Cavaler. Are 44 de ani, este căsătorit, are doi copii, este născut la Baia Mare şi a crescut la Râşnov şi Braşov.

Spuneați, într-un interviu anterior, că în perioada mandatului dumneavoastră ca ambasador al României în SUA au fost două momente memorabile, rod al intensei activități diplomatice în vederea aderării țării noastre la organizația nord-atlantică. Ați putea să le rememorați?

Au fost momente importante de împlinire profesională, cum ar fi ridicarea steagului românesc la comandamentul NATO de la Norfolk sau depunerea instrumentelor de ratificare a Protocolului de aderare la NATO cu ocazia unei ceremonii pe peluza Casei Albe.

Ce reprezintă, pentru dumneavoastră, acest mandat de ambasador al României la NATO?

Un element de continuitate a demersului de întărire a legăturilor între SUA şi Europa; o reîntoarcere la diplomația multilaterală în domeniul căreia m-am format în MAE şi în cadrul căreia am operat la ONU, cu accent pe consolidarea profilului strategic al României în NATO.

Sunt oamenii din țările membre, sunt românii, în particular, conştienți de privilegiul de a trăi în siguranță sub umbrela NATO?

Două aspecte trebuie explicate. Primul evidențiază un paradox: cu cât avem parte de ştiri mai puțin spectaculoase din activitatea acestei organizații politico-militare, cu atât mai mult trebuie să recunoaştem că viața noastră este una trăită în pace, netulburată de conflicte şi amenințări. Din păcate, doar când apare câte o criză, un conflict, conştientizăm existența NATO şi faptul că Alianța este chemată să îşi facă treaba. După 11 septembrie a fost invocat pentru prima dată articolul 5 – toate

statele s-au considerat egal amenințate de atacul terorist. Acțiunea NATO în Afganistan este şi ea o expresie a solidarității în fața amenințării teroriste. Al doilea aspect vizează nevoia ca NATO să reuşească o mai bună performanță în comunicarea publică şi o percepție actualizată la nivelul vieții de zi cu zi

Parafrazându-l pe Huxley, am putea spune că pacea înseamnă libertate şi, în acelaşi timp adevăr. În ce măsură a trăi într-o zonă de securitate a devenit o marcă a normalității pentru noi, românii?

Spinoza spunea că pacea nu înseamnă doar absența războiului ci o virtute, o dispoziție spre bunăvoință, încredere, dreptate şi, aş adăuga, implicit, libertate. Revenind la paradoxul pe care l-am enunțat, în mod natural, cu cât suntem bombardați mai puțin cu ştiri dramatice despre organizația care asigură umbrela de securitate, cu atât înseamnă că ea îşi face treaba, pentru că putem să ne trăim viața în pace şi în siguranță. Viața sub toate aspectele ei, dezvoltarea culturii şi învățământului, toate acestea sunt şi datorită NATO care asigură această umbrelă virtuală, printr-o serie întreagă de elemente, valori, capa-bilități şi acțiuni. Partea nedramatică, dar necunoscută suficient – şi aici cred că trebuie să generăm o nouă strategie de comunicare – o constituie aspectele pe care NATO le promovează dincolo de acțiunile militare (cea din Afganistan şi cea de stabilizare în Balcani) – dincolo de aspectele acestea, care, uneori, sunt ştiri de prima pagină. NATO a dezvoltat parteneriate cu țările din vecinătatea estică – Rusia, Ucraina, Georgia – cu țările mediteraneene, cu țările din Orientul Mijlociu, cu Australia, Noua Zeelandă, Japonia – țări care contribuie militar, financiar sau conceptual la anumite componente. Destul de interesantă este zona "soft security" unde putem face mult mai multe sub aspectul

comunicării. Inclusiv acțiunile militare au componente semnificative de “soft security” prin construcția de şcoli, spitale, dezvoltarea infrastructurii etc. – lucruri pe care, sigur, dacă accesezi websiteul NATO, le vezi în derularea lor integrală şi care e bine să fie cunoscute şi apreciate de cetățenii statelor membre. Partea de “hard security” are, desigur, aspecte de confidențialitate. Întotdeauna un eveniment cu efecte dramatice captează însă mai mult atenția opiniei publice decât o veste bună care intră deja în normalitate.

Care este, în general, percepția României?

Revenind la percepția României, chiar anul acesta, un sondaj de opinie a indicat că România şi Polonia au fost țările în care NATO are percepția cea mai consistentă. S-a manifestat o creştere a rolului său şi în alte țări, datorită operațiunilor din Afganistan şi a unor evenimente mai tensionate în zona de proximitate a Alianței – mă refer la Caucaz; atunci automat lumea îşi pune problema “cine îmi garantează existența aşa cum o cunosc?” România şi Polonia sunt printre țările în care conştientizarea rolului NATO este ridicată. Trebuie înțeles că apartenența la NATO nu este o chestiune statică, ci una dinamică. Trebuie să îți marchezi această apartenență şi s-o cultivi printr-o atitudine proactivă în termeni de contribuții strategice de ordin conceptual sau operațional. E important să fie înțeles şi la nivelul generației noi din România, care s-a născut într-o perioadă când deja beneficiem de un plus de securitate, de garanții de securitate şi trăim într-un alt context de dezvoltare economică şi socială, că principiul pe care se fundamentează Alianța este unul de „solidaritate activă” bazată pe contribuții consecvente la obiectivele Alianței.

Care ar fi reperele etice ale acestei relații între România şi NATO?

Trebuie înțeles că există un preț al apartenenței noastre la acest spațiu de securitate şi prosperitate occidental – nu mă refer aici la o cotizație anuală – ci la acel principiu de "solidaritate activă", pe care încerc să îl aprofundez. Fiecare țară participă la operații NATO proporțional cu ponderea ei în NATO definită prin populație, teritoriu, capacitate economică şi militară etc. Participarea în operațiuni este expresia solidarității, dincolo de cuvintele din tratat, ea este garanția că atunci când securitatea ta proprie este amenințată, toți ceilalți membri răspund solidar cu tine. Pe de o parte, NATO e o organizație de consens. Orice acțiune e bazată pe acordul tuturor membrilor. Fiecare țară are un vot şi un veto, dacă vreți... Pe de altă parte, trebuie înțeles că, în funcție de datele care definesc identitatea geostrategică a unui stat – populație, suprafață, forțe armate, economie, PIB – există, desigur, o ierarhizare obiectivă a ponderii şi a contribuțiilor aliaților. Sunt țări mai mari, sunt țări mai mici, ca pondere. Ceea ce ne uneşte sunt valorile, obiectivele şi garanțiile de securitate pe care ni le-am oferit, ca aliat, prin Tratatul de la Washington. Valorile democrației, ale libertățile individuale sunt înscrise în Tratat şi sunt valori ale acestei comunități transatlantice. Nu întâmplător, articolul 10 al Tratatului spune că Alianța rămâne deschisă pentru toate democrațiile europene care vor să îmbrățişeze valorile, obligațiile şi obiectivele ei. Deci să nu credeți că o extindere a NATO cu 12 membri față de 1990 nu înseamnă o schimbare a Alianței, care a evoluat semnificativ de la o postură statică în timpul Războiului Rece, în care era prevăzută să reziste în fața unei amenințări masive a fostei Uniuni Sovietice, la o Alianță unde elementul de proiecție strategică, de forță expediționară contează mult mai mult.

În acest context, pe ce principii îşi dezvoltă NATO relațiile cu Israelul, cu țările din Golf?

Israelul este unul din partenerii NATO în cadrul Dialogului Mediteranean. Modul în care NATO îşi dezvoltă parteneriatele este bazat pe câteva principii: egalitatea de tratament a tuturor partenerilor, transparență totală şi autoselecție, deci fiecare dintre parteneri poate să-şi aleagă profunzimea relației cu Alianța sau să folosească instrumente de parteneriat, în funcție de interesul pe care-l are, iar Israelul este printre țările care au o abordare ambițioasă, proactivă în acest sens. Mai sunt şi alte câteva țări din cadrul Dialogului Mediteranean cum sunt Iordania, Egiptul, care manifestă un interes în creştere. Există un cadru în care toate statele din acel pachet participă la reuniuni politice ministeriale, în paralel există şi posibilitatea dezvoltării de programe individuale de parteneriat. Israelul este una din țările care au un astfel de pachet individual, Iordania la fel. NATO îşi foloseşte instrumentele de parteneriat tocmai pentru a facilita aceste relații. O reuniune ministerială cu toate țările din regiunea mediteraneană şi cu toți aliații înseamnă a facilita dialogul într-un anumit format. Există şi un parteneriat special pe care NATO îl are cu țările din Golful Persic, care are o definiție separată.

Dar relația cu Rusia?

Prin Actul fondator al relației NATO-Rusia, care are 11 ani, NATO a definit parametrii unei relații particulare cu Rusia. Acum şase ani a fost lansat şi Consiliul NATO – Rusia în care aceasta participă alături de aliați ca membru egal. Avem însă percepții diametral opuse asupra unor subiecte, de exemplu extinderea NATO. NATO consideră că se extinde ca zonă de securitate,

stabilitate, Rusia percepe extinderea ca un avans al NATO într-o zonă pe care o consideră drept sfera sa de influență şi interes. Ori NATO spune că politica sferelor de influență este o chestiune a trecutului. Mai sunt şi alte subiecte. De exemplu subiectul scutului antirachetă. Argumentul NATO este că un proiect de acest tip este prevăzut ca un proiect limitat, capabil să răspundă unor amenințări punctuale, cum ar fi o potențială amenințare iraniană cu rachete, nu unor atacuri masive din partea unei țări cu un arsenal semnificativ cum ar fi Rusia. Rusia, însă, în continuare, consideră că proiectul afectează statutul său de stat nuclear tocmai prin faptul că, prin anumite caracteristici tehnice, bătaia radarului, traiectoriile interceptoarelor etc. acoperă şi o parte din teritoriul ei. De aceea, singura soluție e să găsim o formulă de a dezvolta un sistem în comun.

Care ar fi noile amenințări la adresa NATO?

Mai nou se discută foarte multe despre amenințările cibernetice. Din 2006, de la summitul de la Riga, şefii de state au dat organizației un „task”, o temă, de a dezvolta o nişă de evaluare a amenințărilor şi de dezvoltare a capabilităților de răspuns în fața acestor amenințări. În acelaşi sens, problema securității energetice a fost pusă pe agendă şi este în curs de dezvoltare din perspectiva protecției infrastructurii de transport a resurselor energetice. Este necesar de a atrage atenția asupra zonei de frontieră sud-estică, unde câteva teme generale capătă o importanță deosebită: apărarea antirachetă, securitatea energetică, combaterea terorismului. De aici, interesul şi activismul nostru de a focaliza interesul Alianței pe zona Mării Negre, a Caucazului şi a Mării Caspice. O altă zonă de interes particular pentru noi este cea a Balcanilor.

Cum comentați faptul că România a găzduit un Summit al Alianței doar la patru ani de la intrarea în NATO?

A fost şi rezultanta acțiunii de lobby, de convingere a celorlalți în legătură cu nevoia de atenție asupra regiunii. Țara gazdă întotdeauna atrage atenția întregii Alianțe şi a opiniei publice transatlantice asupra regiunii şi agendei pe care o promovează. De aici, câteva aspecte-cheie, cum am spus, securitatea energetică, apărarea antirachetă, extinderea NATO, parteneriatele, spațiul Mării Negre pe care le-am promovat cu predilecție. La Bucureşti au fost marcate şi câteva premiere cum ar fi participarea, pentru prima dată, la un Summit NATO a secretarului general al ONU, a preşedintelui Comisiei Europene şi a preşedintelui Federației Ruse. Tema cooperării NATO cu ONU, cu UE şi cu alte organizații internaționale a fost, de asemenea, una predilectă pentru România, iar la Bucureşti am reuşit o interacțiune „la vârf" între aceste organizații.

Care au fost paşii pe care i-a făcut România de la intrarea în NATO?

În toate țările membre s-a redus numărul de forțe, în schimb a crescut nivelul de echipare, de antrenament, eficacitatea, capacitatea expediționară a acestei forțe. NATO a înțeles să opereze în afara teritoriului țărilor membre. Acest aspect a fost introdus în conceptul strategic din 1999 pentru că în acel moment era clar că amenințările nu mai sunt neapărat de tip teritorial, ci pot să vină şi din afară, din zone de instabilitate. Practic, după 11 septembrie, sintagma „out of area" a început să fie percepută dincolo de vecinătatea imediată, vizând conceptul de „distanță strategică", respectiv orice zonă care ar putea să însemne o amenințare teroristă asupra unui alt stat. Noii membri

ai Alianței au adus o percepție nouă din zona de vecinătate a Alianței. Au venit cu foarte multă flexibilitate în cadrul Alianței pentru că toți noii membri şi-au reformat armatele, ca în cazul României unde armata a scăzut de la jumătate de milion, înainte de 1989, la mai puțin de 100 000 de militari astăzi, dar în rezonanță cu această abordare expediționară. Nu întâmplător, România a fost printre primele țări care au beneficiat de un program american achiziționând, la începutul anilor`90, avioane de transport strategic Hercules, deşi nu era încă membru al NATO. A fost singura țară care şi-a deplasat singură forțele de sprijin în Afganistan, încă din 2003, neavând nevoie de asistența altor state. Nu este doar o metaforă faptul că, aşa cum se spune, a fost o injecție de sânge proaspăt, de abordare proaspătă, în cadrul Alianței, aderarea noilor membri. Probabil că ar trebui să proiectăm mai multe detalii despre ceea ce se întâmplă în Alianță la nivelul opiniei publice.

Expresia americană „where is a will, there is a way "(daca vrei cu adevărat, poți) este o dovadă a unei mentalități optimiste care vă caracterizează, nu-i aşa?

Prin natura meseriei diplomatice şi a acestei rotații dintr-o țară în alta, dintr-un mediu de activitate în altul, eşti obligat să te adaptezi la o nouă provocare, eşti obligat să te reinventezi de fiecare dată. Se spune că în ziua de astăzi dacă vrei să-ți menții capacitatea de gimnastică intelectuală e bine să-ți schimbi jobul din cinci în cinci ani. Meseria diplomatică cere, prin definiție, are acest element inclus „în job description”. Aşa că fiecare nou job înseamnă o nouă provocare. Am avut o provocare ca ambasador la ONU când am promovat campania de inhibare a contracandidaților şi obținerea acordului grupului nostru regional, ca Ro-

mânia să obțină un loc rotativ în Consiliul de Securitate, am avut la Washington, în momentul în care trebuia să obținem sprijinul Administrației SUA, al Congresului american pentru intrarea în NATO, au urmat, după aceea, negocieri legate de bazele militare americane din România, de atragerea în România a unor mari firme americane cum ar fi Ford, Oracle, Smithfield, iar la Bruxelles a fost provocarea summitului NATO de la Bucureşti şi a prezenței noastre articulate în dezbaterea privind viitorul Alianței.

Ce vă doriți cel mai mult?

Ceea ce am încercat să promovez ca ambasador la NATO a fost să potențez ponderea românească, dincolo de ceea ce ne este dat prin geografie, demografie ş.a.m.d. şi **interese pornite de la interesele şi identitatea geo-strategică a României. Şi, nu în ultimul rând, semnalez interesul şi obiectivul constant pe care îl avem ca diplomați român, oriunde ne-am afla, de a promova vizibilitatea şi identitatea României cu toate componentele sale, inclusiv cultura autentică.** În plan personal, focusul este pe tânăra generație – copiii cresc şi ne provoacă în fiecare zi cu întrebări şi ambiții specifice vârstei. Nu am alte dorințe decât ale unui om normal care vrea să maximizeze, în măsura posibilului, ceea ce poate lăsa în urmă, în plan profesional şi social, într-o viață de om.

Septembrie 2009, Bruxelles

Oren David, ambasadorul Israelului:
„Urări de bine poporului român!”

Excelența sa, dl. **Oren David**,
ambasadorul statului Israel
la Bucureşti

M-a primit cu un bun venit cald, uman, într-o românească pe care dorește cu ardoare să o deprindă la ea acasă. Ambiție care ne dă încă un motiv de încredere și admirație pentru discreția și bunătatea acestui Om, adevărat prieten al românilor.

Ați putea să punctați evenimentele care au caracterizat activitatea culturală israeliană pe tărâm românesc, domnule ambasador?

E foarte importantă pentru noi legătura dintre cele două popoare și suntem extrem de activi în domeniul cultural. Anul trecut, în octombrie, a avut loc Săptămâna Israelului la Odeon.

Pentru aceasta, Lia Konig, îndrăgita actriță israeliană de origine română, a venit și a susținut o serie de spectacole. A avut loc apoi o seară de balet israelian, un concert cu artiști israelieni, au fost lansări de carte, întâlniri cu scriitori din Israel. Și, ca în fiecare an, în noiembrie, s-a desfășurat Săptămâna Filmului Israelian.

În continuare, vom participa la Festivalul Next, aici, la București, la Festivalul de la Timișoara, la TIFF, cel mai mare festival al filmului de la Cluj, cu zece filme, și o zi va fi dedicată Israelului, la care vor veni importante personalități culturale din Israel. Acest festival va începe la 1 iunie. La sfârșitul lui mai, începutul lunii iunie, ca întotdeauna, vom fi la Festivalul de la Sibiu, anul acesta cu echipa de dans modern Kibutzim și încă o trupă de dans modern, Barak Marshall, de la Centrul Susan Delal, care va juca pe 3 iunie. Sunt trupe de dans foarte apreciate în Israel. La Zalău și Sighet, apoi la Oradea și Timișoara, sunt programate, de asemenea, două expoziții de fotografii care vor prezența publicului românesc imaginea Israelului contemporan.

Activitatea culturală este foarte diversificată în ambele noastre țări. Ce ne puteți spune despre manifestările care se vor desfășura în Israel ?

În ceea ce privește acțiunile noastre bilaterale din Israel, aș vrea să menționez numai Festivalul Mondial al Teatrelor pentru copii, în luna august, la Ierusalim, unde sperăm să participe și teatrele „Ion Creangă” și „Țăndărică”. Anul acesta, la „Țăndărică” a venit Teatrul de copii din Israel, care a câștigat Premiul I la Festivalul de Teatru și la Festivalul „Next”. A fost un spectacol deosebit, trupa israeliană interpretând un spectacol cu totul special intitulat *Povești adevărate din viața lui Mozart*, cu roluri interpretate de copii.

Mi-ați spus, ca un preambul la discuția noastră, că aveți un mesaj special pentru români cu prilejul Zilei Israelului. Care ar fi acesta?

Cu prilejul Zilei Israelului, primul lucru la care mă gândesc este relația profundă, de suflet și spirit dintre popoarele noastre, o legătură cu totul specială și datorită importantei comunități a evreilor plecați din România, dar și comunității evreiești din România, mai mică, dar de o mare calitate spirituală, comunitate foarte activă și care este, realmente, un fel de miracol. Aș vrea să menționez aici activitatea extrem de susținută și valoroasă a centrelor culturale din Iași, Oradea și altele. Aceste schimburi culturale dintre țările noastre sunt foarte pregnante, suntem hotărâți să continuăm bogata activitate culturală bilaterală și, de aceea, îi invit pe toți cititorii revistei, pe toți cei care ne sunt aproape, să participe la activitățile noastre aici, în România, și să urmărească noutățile din programele noastre pe pagina de *web* a ambasadei și chiar pe Facebook, unde publicăm cele mai noi știri. Prin intermediul revistei „Clipa” aș dori să transmit, încă o dată, urări de bine poporului român.

CLIPA, mai, 2010

Dubla cetățenie
în ceasul al unsprezecelea…

"Vrem să vorbim despre soarta României şi nu despre interesele unui grup sau altul care, în mod vremelnic, se află la cârma țării." – cu aceste cuvinte, domnul ambasador **Ion M. Anghel** a deschis reuniunea **DUBLA CETĂȚENIE, reglementări în legislațiile naționale şi în dreptul internațional** organizată joi, 7 aprilie, la Casa Titulescu, de Asociația Ambasadorilor şi Diplomaților de Carieră din România şi Societatea Română de Drept European.

Măsura prin care un stat vecin atribuie cetățenia sa persoanelor care aparțin etniei sale, deşi acestea au deja cetățenia unui alt stat şi locuiesc pe teritoriul acestuia apare ca un act grav,

în contradicție flagrantă cu normele şi principiile Cartei O.N.U., cu principiul suveranității statelor, constituind o intervenție în treburile interne ale altui stat, un export de jurisdicție, act care atrage răspunderea internațională.

Senatorul **Titus Corlățean,** preşedintele Comisiei de Politică Externă a Senatului a evocat câteva concluzii ale recentei vizite oficiale la Budapesta. Chestiunea dublei cetățenii a fost resuscitată anul trecut, o dată cu adoptarea a două legi, una a aşa numitei solidarități a națiunii maghiare în care se arată că sursa tensiunilor din Europa de astăzi este "dictatul" de la Trianon şi că soluția ar consta în obținerea drepturilor colective şi al autonomiei pe baze etnice şi în autodeterminrea comunităților maghiare din bazinul carpatic. Cealaltă lege este aceea a dublei cetățenii la care nu a existat nici un fel de reacție din partea celor care dețin pârghiile puterii în statul român, cu o excepție: Comisia de Politică Externă a Senatului României. A fost respinsă categoric orice similitudine invocată de partea ungară şi, din păcate, acceptată la Bucureşti de preşedintele Băsescu privind legea românească şi respectiv cea maghiară. Între legea română de acordare a cetățeniei şi legea ungară există câteva **diferențe fundamentale**. În legea românească este vorba de un act reparatoriu până la gradul 3 de rudenie. Legea ungară introduce elemente bazate pe fundamente etnice, încălcându-se, astfel, un principiu extrem de important al legislației europene. Legea ungară este extrem de laxă, ceea ce duce la acordarea în masă a cetățeniei, până la cea de-a 17-a spiță, contrar reglementărilor europene. **Articolul 63** din **Tratatul de Pace de la Trianon** spunea că pentru persoanele care au mai mult de 18 ani, pentru soții şi pentru copii există un termen de un an de la momentul intrării în vigoare a Tratatului **să opteze liber** între cetățenia noului stat

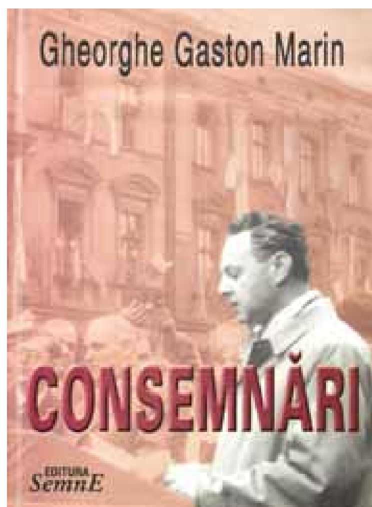
Ungaria sau cetățenia statului român. Nu a fost o pierdere a cetățeniei împotriva voinței acestor oameni, ca în Basarabia, de aceea **caracterul reparatoriu** al legii ungare a dublei cetățenii **nu stă în picioare**. Legea maghiară promovează un **criteriu etnic** de acordare a cetățeniei **neacceptat la nivel european,** o acordare **colectivă**. Legea românească este o lege europeană, ea se bazează pe principiul *jus sangvinus*, cine se naşte din părinți sau bunici cetățeni români, indiferent de etnie, poate solicita obținerea cetățeniei **prin procedură invidualǎ**. "

Domnul ambasador **Ion Diaconu** a arătat că *"Acordarea dublei cetățenii pentru mase mari de oameni are **consecințe politice şi teritoriale"***. Legea maghiară încalcă **Convenția europeană privind eliminarea discriminărilor** care prevede că un stat poate să reglementeze liber acordarea cetățeniei **cu condiția să nu o acorde discriminatoriu pe bază de naționalitate**.

"Nu permiteți istoriei să se repete ca farsă şi, cu atât mai puțin, ca tragedie", spunea mesajul Forumului Civic al Românilor din Covasna, Harghita şi Mureş, semnat de Dorin Suciu.

Mesaj care cerea trezirea din somnul rațiunii la ceasul al unsprezecelea...

Oameni care au scris istoria: Gaston Marin

Născut la data de 14 aprilie 1918 la Chişineu-Criş, în judeţul Arad, **Gheorghe Gaston-Marin** este, azi, unul din contemporanii noştri care a participat la evenimente determinante pentru cursul istoriei europene, istoriei României şi care, deşi nonagenar,doreşte încă să se destăinuie prin paginile volumului autoconfesiv sau în discuţii despre momentele esenţiale pe care le-a trăit…

În decursul celui de al doilea război mondial, familia sa care locuia la Cluj, a fost deportată la Auschwitz, unde tatăl său a fost imediat exterminat prin gazare, iar mama şi sora sa au fost împuşcate. Gaston Marin a urmat cursurile Facultăţii de Matematică şi Fizică la Sorbona şi ale Facultăţii de Electrotehnică şi Energetică din cadrul Institutului Politehnic din Grénoble (Franţa). Teza de doctorat a fost elaborată la acelaşi Institut în anul 1941, sub conducerea profesorului Louis Neel, laureat al premiului Nobel pentru fizică, dar Gaston Marin nu a mai putut primi titlul, fiindcă intrase în mişcarea franceză de rezistenţă împotriva naziştilor. A publicat numeroase lucrări ştiinţifice, iar cea intitulată *Încălzirea oţelului prin cuptoare de înaltă frecvenţă* a servit drept temelie unei importante lucrări tehnice în Algeria. A participat la nume-

roase acțiuni de reprimare a activităților naziste, a condus mişcarea de rezistență din sudul Franței, iar în 1942 a intrat în Partidul Comunist Francez. Acolo a primit numele conspirativ Gaston, pe care îl va păstra ca nume oficial pentru toată viața.

După cel de-al doilea război mondial, a revenit în România, unde a ocupat funcții importante în calitate de tehnocrat, fiind, pe rând, ministru al Energiei Electrice şi Industriei Electrotehnice (1949-1954), preşedintele Comitetului de Stat al Planificării (1954-1965) şi apoi vicepreşedintele Consiliului de Miniştri (1962-1969). În paralel, a îndeplinit şi funcția de preşedinte al Comitetului de Stat pentru Energie Nucleară (1955-1966). A condus apoi Comitetul Național pentru Prețuri şi comisia româno italiană de dezvoltare economică.

Prin contactele lui, a atras reprezentanți ai unor concerne occidentale în România. *"În vara anului 1959,* scrie acesta, *o delegație economică română, din care au făcut parte Bârlădeanu, Gaston Marin, Florescu şi Petri, a făcut o vizită la Paris cu ocazia căreia am purtat convorbiri cu Valery Giscard d'Estaing, ministru al Economiei şi Finanțelor, cu Flechet, ministru al Comerțului Exterior, cu Jeanneney, ministru al Industriei, cu mari firme ca Schneider, Pechiney şi altele. Au fost vizitate, de către reprezentanții firmelor franceze, printre altele, fabrica de semiconductori şi materiale eletronice de la Băneasa, fabricile de alumină şi aluminiu de la Oradea şi Slatina şi, mai târziu, utilajele reformării catalitice de la Ploieşti, precum şi laminorul de tablă groasă de la Galați. Ne-am creat relații de încredere, uneori chiar amicale, cu conducătorii firmei Schneider, doamna Schneider, prințul De Brissac, Jean Laurens Delpech şi ai altor firme care şi-au trimis reprezentanți permanenți la Bucureşti cu scopul de a facilita derularea contractelor".* A contribuit decisiv la proiectul centralei

hidroelectrice de la Bicaz, la înființarea Uzinelor Electroputere Craiova în colaborare cu Schneider şi Delpech şi a Combinatului Siderurgic de la Galați, combinatul cu tehnologia cea mai avansată la acea vreme.

Un aspect deosebit îl constituie activitatea diplomatică pe care a desfăşurat-o timp de decenii în favoarea României. A fost membru al delegației României la Conferința de Pace de la Paris (1947). În anul 1963, după participarea la funeraliile preşedintelui american John F. Kennedy, a consolidat relațiile diplomatice cu lumea occidentală, inclusiv cu Statele Unite ale Americii. Aceste acțiuni au fost încurajate de guvernul american şi de preşedintele Lyndon B. Johnson şi i-au conferit României un statut privilegiat în rândul statelor comuniste, activitatea diplomatică a lui Gaston Marin contribuind la deschiderea României către lumea occidentală şi acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate, ulterior. Alături, printre alții, de Corneliu Mănescu, fost ministru de Externe (1961-1972) şi de alți apropiați ai lui Gheorghiu Dej pe care îl considera un mare patriot pentru tot ceea ce a făcut pentru detaşarea României de colosul sovietic, a acționat pentru desprinderea de la linia tradițională a Moscovei şi pentru "deschiderea spre Occident”.

Ai zice că deține secretul tinereții. Acesta este, de fapt, secretul lui Polichinelle, care se poate ghici din mărturisirile pe care le face în presă ori în volumul autobiografic apărut la Editura Semne, “Consemnări”. Este unul dintre oamenii secolului care, fără îndoială, au scris istoria, întotdeauna în favoarea României. Prin educație, prin cultura sa vastă, prin faptul că poate comunica fluent în mai multe limbi străine, prin calitățile sale de om de lume, şi-a atras simpatia celor mai importanți oameni politici, de la preşedinții Statelor Unite J.F. Kennedy, Lyndon B.

Johnson sau Richard Nixon la preşedintele Franței, Valery Giscard d'Estaing sau la capetele încoronate ale Europei. I-a cunoscut pe Huşciov, Trotsky, Micoian şi alții şi, prin amintirile sale evocate în volumul amintit, depune mărturie pentru un întreg secol de frământări sociale şi politice din viața Europei.

CLIPA, martie 2009

Un simbol al României: Mugur Isărescu

Guvernatorul Băncii Naționale a României, acad. **Mugur Isărescu**, a primit miercuri, 27 octombrie, titlul de Doctor Honoris Causa din partea Şcolii Naționale de Studii Politice şi Administrative din Bucureşti, în Aula Bibliotecii Centrale Universitare. Rectorul SNSPA, Paul Dobrescu a elogiat "prestanța profesională, dar şi distincția umană a Guvernatorului BNR care a reprezentat, în ultimii 20 de ani, un ax de stabilitate a țării". Prof. dr. Vasile Secăreş a vorbit despre bagajul ştiințific al lui Mugur Isarescu care este unul de excepție şi-l recomandă ca pe unul dintre cei mai mari economişti ai țării. Mugur Isărescu ocupă funcția de guvernator al BNR din septembrie 1990, cu un an de întrerupere (dec. 1999 - dec. 2000), perioadă în care a ocupat funcția de prim-ministru şi este membru titular al Academiei Române din 2006. A publicat până acum peste 15 lucrări ştiințifice, a elaborat peste 60 de studii şi este autor, coautor sau coordonator al unui număr de 30 de cărți. Mugur Isărescu este preşedinte al Asociației Române a Clubului de la Roma şi membru al Comisiei Trilaterale. Sunt 20 de ani de la începutul misiunii de guvernator şi tot atâția de la înființarea Şcolii Naționale, an în care guvernatorul Mugur Isărescu şi-a început şi cariera didactică în SNSPA. *"Sunt onorat pentru primirea acestui titlu, onorat si emoționat. Legăturile mele cu SNSPA sunt vechi, dacă 20 de ani*

înseamnă ceva vechi", a declarat guvernatorul BNR. În discursul său, guvernatorul a vorbit despre buna guvernanță care include corectarea dezechilibrelor economiei româneşti, printre care asistența socială, necesitatea de a aduce înapoi în țară cele câteva milioane de angajați români care lucrează în străinătate şi care nu contribuie la buget, folosirea corectă a indicatorilor economici şi nu în scopuri politice şi electorale, revenirea la un cod de etică în afaceri. Felicitându-l, redacția CLIPEI îi doreşte celui care reprezintă cu strălucire România în lume, o viață lungă şi activă cu sănătate!

CLIPA, noiembrie 2011

Oameni pentru oameni

Acad. Constantin Popa: *"Aveam acest vis…"*

Acad. **CONSTANTIN POPA**

Născut la 24 aprilie 1938, la Stroeşti (Vâlcea), lângă Horezu, într-o familie cu zece copii ai unui simplu funcționar de primărie, dat afară în anii '50, din motive "politice", cu mama casnică, profund dedicată familiei. A urmat Şcoala Tehnică Medie Medicală şi apoi Facultatea de Medicină ca bursier intern, absolvindu-le pe primul loc. Format la şcoala Gheorghe Marinescu, discipol al lui Jean-Martin Charcot – fondatorul neurologiei moderne, s-a specializat la Salpêtrière în Paris, apoi în SUA, Anglia, țările scandinave. Academicianul **Constantin Popa** este şeful Clinicii de profil din cadrul Institutului Național de Neurologie şi Boli Neurovasculare. Distins cu numeroase premii pentru activitatea sa din domeniul cercetării medicale, este şi Preşedintele Asociației Naționale Române de Stroke (AVC) şi membru al mai multor academii prestigioase. Face parte din conducerea Societății Mondiale de Atac Vascular-Cerebral şi din alte 27 de societăți de neurologie din întreaga lume. A publicat zeci de volume şi mii de articole specializate în multe țări, a

primit numeroase premii de excelență şi este coordonatorul neurologiei româneşti.

Ce sau cine v-a determinat să vă schimbați destinul şi să părăsiți locurile natale, domnule academician?

Nu mi-am propus de la început să devin ceea ce sunt. Am plecat de la Horezu la zece ani, pentru că tata mi-a zis că trebuie să învăț (eram zece copii şi eu eram cel mai studios dar şi cel mai pirpiriu)... Eram o familie modestă. Am avut o soră la Bucureşti care m-a ajutat o vreme, am stat la internat vreo paisprezece ani, primeam o bursă din care trăiam. Tata a avut intuiția aceasta de a mă trimite la Bucureşti, la studii. Dacă nu m-aş fi născut acolo, între dealurile acelea, privind zi de zi cu nesaț către orizontul de vise care se deschidea în fața mea, poate că nu aş fi făcut atâtea în viață. Şi acum aud foşnetul satului… fetele cântau, în timp ce munceau la câmp sau în gospodărie… Îmi plăcea cântecul fetelor, cântecul păsărilor la mine în sat. Când se duceau la muncă, la câmp, ritmul muncii era cântatul. Dinu Săraru ştie lucrurile astea şi le-a şi evocat în "Clipa", în "Nişte țărani” şi în alte romane. El e din aceaşi zonă, ne înrudim, dar el a avut o situație mult mai bună, ei erau mai înstăriți. Îmi amintesc că mama îmi spunea: uite, Codine, vine primăvara. Era un ghiocel care apărea în fiecare an, în acelaşi loc. Şi acum am amintirea olfactivă a acelui ghiocel… Era o femeie bună, nici tata nu era foarte sever, dar era ferm… Şi frații mei au studiat... Mai toți au ajuns ingineri, profesori. Dar pentru mine lectura cărților era viața mea. Citeam cărți când mă duceam la "treabă", la muncile câmpului sau la păstorit, lucruri pentru care nu eram prea bun, fiind slab şi bolnăvicios. Primii ani de viață, cât am trăit la țară, sunt de neuitat: cântecul care însoțea munca. Apoi ceremoniile: hora, duminicile la biserică. Tata citea mult şi ne-a învățat multe.

Marele profesor Gheorghe Marinescu a reprezentat pentru Romania, și nu numai, un model, un om cu o viziune extraordinară, fiind şi astazi un reper în neuroştiințe. Ce a însemnat el şi maestrul lui, Charcot, pentru dumneavoastră?

M-ați întrebat de Prof. Gh. Marinescu. După marele Charcot, el a creat a doua şcoală de neurologie din lume, în 1897, pe vremea când avea doar 27 de ani. Nu a vrut să rămână la Paris pentru că intenționa să dezvolte neurologia în România. Şi, după cum scria într-o scrisoare pe care am văzut-o chiar la Salpêtrière, *“mai ales pentru că mama mea este bolnavă”*. Am discutat adesea cu cei de acolo, în special cu cei tineri, cărora le venea greu să conceapă că Marinescu nu era francez. Ei îl credeau de-al lor... El a lucrat opt ani acolo. A venit în țară şi a înființat o clinică, deşi îl căutau şi englezii şi americanii. A creat şi o şcoală: a format peste douăzeci de neurologi de valoare europeană. Cei mai importanți elevi ai lui au fost Artur Kreindler şi Oscar Sager, acesta din urmă fiind profesorul meu. Gheorghe Marinescu se plasează istoriceşte între 1863 şi 1938. Aşadar, încă din secolul al XIX-lea el a impus un nivel de cunoaştere ştiințifică, aşa de înalt, încât în fiecare dintre centrele universitare din țară este câte un elev de-al lui care, la rândul lui, a creat o şcoală. În Bucureşti, erau două centre: la Colentina şi aici, la numărul 9. Noi, pe el, nu l-am cunoscut, pentru că n-aveam cum, dar toți am învățat în spiritul şcolii lui, el fiind elevul preferat al tatălui neurologiei moderne.

Cum a decursformarea dumneavoastră la Paris?

La Paris, luasem concursul cu brio. Eram şapte străini, dar eu am fost preferat pentru că veneam de aici. Nu eram “un alt Marinescu”, nu îmi permit să spun aşa ceva, dar scrisesem, la o vârstă foarte tânără, patru-cinci lucrări care s-au publicat în ’70-’71

şi au fost republicate acum, exact ca atunci, în revista "Brain", în America. Colaborarea cu ei a continuat, iar azi, deşi sunt membru în 15 societăţi ştiinţifice internaţionale, cea franceză mi-e de suflet. Când mă duc acolo, sunt ca la mine acasă. Am beneficiat de un mediu favorabil pentru întreaga comunitate ştiinţifică internaţională, pentru că centrul mondial al neurologiei a fost la Salpêtrière, chiar dacă astăzi, există la Paris zece spitale care au secţii de neurologie. Şi pe mine au vrut să mă oprească acolo…

Şi ce v-a determinat să reveniţi în România?

Existenţa mea în mediul ştiinţific şi universitar. Viaţa mea este legată de crearea nia pacestui Institut de Neurologie şi de boli neurovasculare pe care eu l-am înfiinţat în urmă cu 14 ani, după model american. Aveam acest vis şi poate el m-a întors… Am lucrat la San Diego, la Boston, la New York şi, revenit în ţară, am înfiinţat acest institut atât denecesar şi în Romîe baza catedrei de neurologie care funcţiona. În cadrul programelor ştiinţifice interne şi internaţionale, colaborăm cu numeroase societăţi ştiinţifice americane şi europene şi dezvoltăm cercetarea în neurochirurgie şi în neurologie, aici existând un compartiment de asistenţă neurologică şi neurochirurgicală şi un department pentru urgenţele neurovasculare.

Care sunt principalele realizări ale Institutului?

La doi ani după americani, în '98 am înfiinţat prima unitate de *stroke*, noţiunea englezăpentru accidentul vascular cerebral, unitate cu particularităţi proprii de organizare pentru a trata bolnavul în primele trei ore de la debutul bolii. Este o extrapolare din cardiologie, de la infarctul de miocard în care se foloseşte o subtanţă intravenoasă pentru a dizolva cheagul care astupă coro-

narele. Americanii au fost primii care au reuşit să salveze oameni în faza acută a accidentelor lor vascular-cerebrale, utilizând activatorul plasmiogenictisular, care nu dă complicații. Eu am introdus metoda la doi ani după americani, alte țări europene au introdus-o în 2003, noi fiind în top în acest domeniu. Ideea este de a restabili fluxul sangvin în vasul astupat, în primele trei ore de la începutul accidentului vascular cerebral, adică la începutul paraliziei, căci timp de trei ore se poate obține recuperarea funcțională. Şi am mai reuşit crearea a încă şase puncte de urgență de acest tip. Mulți medici urmează a fi pregătiți peste hotare pentru că protocolul e foarte pretențios.

Cum se duce lupta împotriva accidentelor vasculare la noi?

În America, există un serviciu specializat pentru *stroke*, salvarea venind, de regulă, până într-un sfert de oră. Dar la noi lucrurile nu stau aşa… În institut am modernizat toată rețeaua de patologie neurovascularăşi am introdus peste 25 de tehnici şi metode noi, dar, mai ales, investigațiile cele mai moderne, la Colentina şi apoi aici, unde am preluat şefia catedrei conduse de profesorul Vlad Voiculescu. Am introdus angiografia cerebrală, debitul sanguin cerebral, arteriografia cerebrală, utrasonografia Doppler, metode non-invazive pentru explorarea vaselor creierului, am dezvoltat cercetarea fundamentală lucrând zece ani cu izotopi radioactivi, am lucrat la IFA un an de zile, ca să învăț ce era de învățat, iar acum, folosim tomografia computerizată şi imageria pe rezonanță magnetică.

Cum putem preveni accidentele vascular-cerebrale?

Din păcate, nu există prevenție la noi în țară. Nu sunt combătuți la timp factorii de risc: fumatul, hipertensiunea arterială,

diabetul, alcoolismul, intoxicațiile, grăsimile în sânge, bolile genetice, toate acestea favorizând apariția aterosclerozei, respective îngroşarea vaselor de sânge şi depunerea de cheaguri care astupă vasele. Nu se face o educație preventivă în acest sens. Pot fi de ajutor şi anumite medicamente foarte simple cum sunt aspirina, Plavixul care îndepărtează riscul apariției cheagurilor. Lipsa prevenției face ca țările din est să se situeze pe primul loc ca mortalitate din cauza bolilor cerebro-vasculare. La americani, de pildă, mortalitatea este de 6 ori mai mică decât la noi. Bolile acestea există şi la copii, ei pot face accidente ischemice, vasele se astupă din cauza excesului de grăsimi. Semnul principal al AVC este paralizia. Dacă apare pe dreapta, leziunea este situată în stânga creierului fiind afectat şi limbajul. Dacă hemiplegia este pe stânga, bolnavul nu-şi mai recunoaşte partea stângă, pe de altă parte are o indiferență față de boală, are halucinații kinestezice, tulburări vizuale şi de sensibilitate.

Ne place să credem că mintea noastră e o entitate puternică, de neschimbat. Este chiar așa sau depindem, în mod aproape umilitor, de biochimia organismului nostru, de neurotransmițători, hormoni, enzime?

Echilibrul biochimic, dar şi organic şi funcțional, determină starea noastră de sănătate. De multe ori, boala de inimă are un curs insidios, asimptomatic. Folosim o metodologie modernă în acest institut, de a monitoriza bolnavii – respirație, puls, circulație etc. – ca să vezi ce se întâmplă în momentul în care au făcut un AVC. Există un sindrom, *neuro-heart disease*: boala cardiacă neurogenă. Uneori, leziunea cerebrală, mai ales cea din emisfera dreaptă, influențează inima. Poate să producă fibrilații ateriale, poate să producă tulburări de ritm de altă natură, inclusiv infarct miocardic.

Cardiologii trebuie să cunoască lucrurile acestea, aşa cum şi noi trebuie să cunoaştem bolile de inimă pentru că tratamentul e diferit. În câteva cuvinte, de la o simplă pierdere a sensibilității sau paralizie, la tulburări de echilibru şi chiar la moarte, un accident vascular cerebral poate avea o gamă întreagă de consecințe nefaste.

Cum putem lupta împotriva unor boli degenerative?

Sunt preocupări la fel de importante atât pentru neurologi, cât şi pentru psihiatri. E un domeniu fundamental de cercetare în neurobiologie: ce se întâmplă cu celula nervoasă care ajunge în situația de a nu mai produce ceea ce trebuie să producă din punct de vedere cognitiv. E un proces numit apoptoză: un proces de degenerescență, de distrugere programată genetic. Celulele încep să îşi înceteze activitatea şi, încet, încet, dispar. Genomul nostru e programat să trăim 150 de ani. Dar asta, nu se poate din cauza factorilor de mediu. Omul are 100 de miliarde de neuroni şi de zece ori mai multe celule care le asigură protecția. E o prostie să spui că, după pensionare, la 65-70 de ani, te "odihneşti". Te odihneşti de fiecare dată când dormi. Odihna celulelor tale nervoase este somnul. Pensionarea este o convenție socială. Pentru noi, biologii, ea este un factor nociv, un factor care poate duce la boală. De aceea, recomand oricui, pensionar sau nu, să continue să lucreze. Nu la tuneluri şi pe şantier, ci activând celula nervoasă. Citind, ascultând muzică, pictând, mişcându-te. Dacă celulele intră în adormire, ele încep să se distrugă. Aşa se produce apoptoza. Noi pierdem, oricum, cam 100.000 de astfel de celule, pe zi. În America, omul este menținut în activitate, cu toate drepturile, indiferent de vârstă. Palade al nostru, la San Diego, a lucrat până la 94 de ani. Bineînțeles, trebuie să ai şi motivație. Să

eviți factorii de risc, tutunul, grăsimile în exces, să îți faci controale periodice şi să îți pui neuronii în mişcare, făcând lucruri utile şi plăcute. Acesta e secretul vieții îndelungate: munca permanentă.

În viața dumneavoastră, ce leagă trecutul de viitor?

Muzica: leac pentru suflet. Muzica era, în sat, la mine, parte din viața oamenilor. Având un radio acasă, am auzit pentru prima oară muzică simfonică. Îl ascultam cu mare interes şi l-am urmărit apoi, ani de-a rândul, pe Iosif Sava. Mai târziu, am început să urmez şi un fel de pregătire muzicală, pentru că acasă nu avusesem ocazia, deşi tata ştia să cânte, ca mai toată lumea de pe acolo, la instrumente populare. Prima şcoală pe care am urmat-o la Bucureşti, a fost Şcoala Medie Tehnică Medicală, de patru ani, făcută cu mari profesori din perioada regimului anterior, care fuseseră trimişi la Canal, apoi eliberați şi puşi în posturile “de jos”, adică la liceu. Şi ei ne-au învățat carte! Ziua predau orele obişnuite, iar seara ne învățau filosofie, limbi străine, muzică... Aşa am învățat, în anii '50, franceză, engleză şi aşa mai departe. Oamenii aceştia se simțeau bine cu noi. Şansa asta pe care am avut-o este paradoxală pentru că, istoriceşte, este o mare dramă, dar care s-a transformat pentru ei într-o bucurie şi, pentru noi, într-un mare avantaj. Profesorii aceştia erau de înalt nivel. Am terminat primul Şcoala Tehnică Medicală, timp în care am şi muncit. Am lucrat la gară, am cărat lemne, am ajutat pe şantiere. Pentru noi conta foarte mult. În timpul acesta, singura mea preocupare era să citesc, cât mai mult, inclusiv literatură, să asist la toate concertele de la Ateneu şi de la Operă. Se făceau reduceri pentru copiii merituoşi. Aşa m-am apropiat de muzică…

Ce vă doriți cel mai mult, domnule academician?

Drama țărilor mici este aceea că valorile nu sunt recunoscute. Cel mai mult mi-aş dori ca Europa să înțeleagă că orice individ poate deveni performant, atunci când comunitatea țintește asta. Aveam şi am acest vis… Şi îmi doresc şi sănătate ca să pot munci. Îmi doresc ca România să revină la nivelul cultural la care a fost chiar şi înainte de '89 şi să ajungă într-un moment în care inteligența românească să iasă la suprafață, purificând şi ordonând societatea în care trăim. Şi, nu în ultimul rând, pace…

CLIPA, iunie, 2011

În luna Tişri, dincolo de banal, cu profesorul Jean-Jacques Askenasy

Citit cu ochii specialistului neurolog, ai psihiatrului, dar şi ai profanului, ai nespecialistului, primul volum din seria intitulată „Biosemiotica vieții banale“, „Catharsis I. Emoții, umor, râs şi plâns” al profesorului israelian de limba română **Jean-Jacques Askenasy**, legendă vie a neurologiei româneşti, este şi o carte de literatură bună. Cel de-al doilea volum, lansat recent la Bookfest, dedicat unor manifestări la fel de obişnuite, căscatul şi oftatul, deschide încă o fereastră surprinzătoare asupra vieții banale, dezvăluind "o față de in şi una de mătase” a clipei trăite, privite printr-o prismă care oferă perspectiva multiplă a unor mirifice universuri necunoscute. Are delicatețea unui artizan al miniaturii, surâsul cald al omului de omenie înconjurat de prieteni, făcând uz de umor ca de o baghetă magică a spiritului său creator… temperat de o binecuvântată modestie. Caligrafia sa fină te poartă

ca un covor zburător în epoci diferite, de la anticii Hippocrates ori Cicero la savanți medievali ca Albrecht von Haller sau Hermann Boerhaave şi până la specialişti contemporani în domeniul neuroştiințelor precum Robert Provine sau Ronald Baeninger. Parafrazând mărturisirea de credință a autorului, medic a cărui viață s-a confundat cu profesia, profesorul Askenasy descoperă legătura dintre banal şi boală, instituind o nouă disciplină, medicina banalului, cu observația că *"oamenii sunt veseli sau trişti, că râd sau surâd zilnic, că plâng în hohote sau numai că lăcrimează, (...) că oamenii cască, strănută şi sughit semnalizând stări pe care medicina savantă le ignora".* Apropierea de banalitatea cotidianului este, de fapt, apropierea de viața omului, cu mai multă intensitate decât analizând bolile lui, rare şi pasagere. *"Pătrunderea în secretele banalului cotidian şi analiza lor cu ajutorul resurselor pe care mi le oferă meseria de neurolog, mi-au dat senzația că, fără a mă închide într-un laborator cu microscoape electronice, mass-fragmentografie şi celule suşe, pot sluji sănătatea omului, prin simpla adaptare a prescriptelor lui Sartre la banalul cotidian."*

"Oftatul şi căscatul sunt două destăinuiri biologice", acesta este moto-ul volumului dumneavoastră lansat recent la Bookfest. Ce ne destăinuie, de fapt, cele două forme de manifestare ale vieții noastre?

Căscatul este un eveniment frecvent, o banalitate căreia nu i s-a acordat atenție, deşi ascunde un tezaur de biologie. Component al biosemioticii cotidiene, se derulează în fața ochilor noştri, fără să-i dăm atenție. Să caşti, să oftezi, să strănuți şi să sughiți este atât de natural că nu merită atenție. Aceste fenomene fireşti nu trebuie însă trecute cu vederea, deoarece ascund în ele multe din secretele vieții. La întrebările, cum se produce

căscatul? ce rost are? când apare, de ce persistă de milenii? Majoritatea oamenilor nu au răspuns!

Ce v-a determinat să studiați aceste acte atât de "insignifiante"?

În primul volum din ciclul "Biosemiotica vieții cotidiene” am ales ca obiecte de studiu surâsul, râsul şi plânsul, umorul şi emoțiile ca să justific faptul că emoția este structura pe care se bazează existența surâsului, râsului şi plânsului, creierul nostru emoțional, la fel de important, după cum spune ştiința din ultimii douăzeci, treizeci de ani, ca şi creierul rațional... Un surâs e ceva banal... s-a spus... Nu poți să pretinzi unui profesor, unui medic sau unui cercetător în medicină, să studieze surâsul. Nu poți să-i pretinzi să studieze căscatul. Când, de fapt, lucrurile stau altfel... toate acestea sunt realmente importante. Iar eu, cum mă apropii de capătul de cale, vorba lui Blaga, mi-am ales ca subiect toate aceste elemente ale vieții banale. Viața cotidiană este compusă din surâs, din râs, din emoție, dintr-un sughiț, dintr-un căscat, dintr-un oftat, dintr-un strănut, toate aceste lucruri nu intră în curicumul nici unei facultăți de medicină. Am descoperit că toate astea sunt momente din viața cotidiană, de o extraordinară importanță.

Ați putea exemplifica?

Cineva se duce la o conferință la Academie şi în primele 20-25 de minute ascultă cu atenție, ia notițe şi înțelege totul. La un moment dat, vorbitorul abordează o chestiune mai complicată. Şi atunci ascultătorul se trezeşte că începe să îşi caute locul mai bine pe scaun, îşi pune mâna pe păr, întoarce puțin capul, îşi mişcă mâna şi la urmă trage un căscat. Şi după aceea ori redevine atent, ori

deloc. Ce înseamnă "trage un căscat"? Un căscat înseamnă inspirarea unei cantităţi de aer de trei ori mai mare decât cantitatea de aer a unei respiraţii normale. Un căscat înseamnă că sistemul nervos autonom trece de la simpaticotonie la parasimpaticotonie. Au loc nişte modificări.

Ce fel de modificări?

Căscatul produce în muşchii maseteri o invazie de sânge din plexurile venoase, mărind, astfel, circulaţia arterială. Oxigenul inspirat o dată cu o cantitatea mai mare de aer permite corpului, prin influenţa pe care o are hiperoxigenarea asupra aparatului cadiovascular, să îl facă pe ascultător să reintre în gradul de concentrare pentru a putea continua şi înţelege conferinţa academicianului. Studiind acest fenomen, am descoperit că, împreună cu aceste lucruri, un simplu căscat produce transformări URIAŞE(!!!) în corp: la nivel hormonal, la nivelul neurotransmiţătorilor, oxitocina şi vasopresina cresc şi se produc, astfel, modificări incredibile... Treci pe stradă, vezi pe unul care cască, acest lucru nu-i spune nimic nici lui, nici ţie, nici profesorului care trece pe lângă voi, în schimb, dacă stai şi te gândeşti şi adânceşti ce poate face un căscat, îţi dai seama că el poate soluţiona o situaţie cu un mare grad de dificultate... care se traduce în limbaj popular prin plictiseală, somnolenţă, oboseală, tot ce vrei... Şi caşti... Modificările care se

produc te fac să reintri în starea de homeostazie în care poți să continui şi să receptezi raționamentele conferențiarului, să interpretezi ce vrea el să-ți transmită. Treci peste momentul dificil.

De fapt, ce şi cum se întâmplă în organism ?

Eu respir, să zicem, de 17 ori pe minut şi în momentul în care casc, ritmul respirator se schimbă. Dacă intru într-o salvă de căscaturi, în loc de 17 respirații, pot căsca de 9 ori. Cantitatea de oxigen inhalată e mult mai mare. Dar schimbarea ritmului produce nişte transformări în creier. Intrând în mrejele biosemioticii vieții banale, descoperi un tezaur de noutăți inimaginabile.

De ce nu sunt deloc banale acte atât de "banale"?

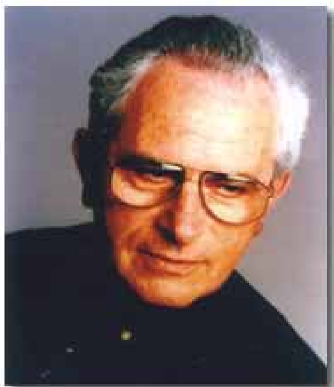
Fiecare din aceste concepte biosemiotice are două coordonate, două moduri de manifestare: normal şi patologic. Evident că actul normal este unul reflex. Râsul poate fi normal, dar şi manifestarea unei epilepsii. Zâmbetul poate fi expresia cuceritoare a feminității, dar poate fi şi reprezentarea unui facies de schizofrenic. Căscatul poate să fie un fapt banal, dar şi manifestarea unei obsesii. Existența acestei dualități între normal şi patologic obligă la includerea acestui capitol în curiculumul medical, deoarece aceste forme de manifestare pot fi indicații pentru anumite patologii bine definite, pe care încerc să le clasific în aceste cărți, de aşa-zisă popularizare. Sforăitul şi apneea de somn au fost instituite drept teme de interes medical la presiunea marelui public. Medicina somnului a devenit disciplină ştiințifică la solicitările venite din partea pacienților. Aşa se petrec lucrurile şi cu celelalte teme.

Biosemiotica vieții banale" este expresia unui observator neobosit şi a colecționar preocupat de miticul, poeticul şi simbolicul existenței. Toată această arhitectură epică a cărților dumneavoastră sugerează varii ipostaze ale condiției umane. Care ar fi concluzia preliminară a unui asemenea demers?

Scoaterea acestor fenomene din cotidian şi plasarea lor sub reflectoarele neuroştiinței ne ajută să descoperim adâncimea banalului vieții, sensul lui pierdut, imensitatea dimensiunii acestui banal, dar şi frumusețea CLIPEI pe care o trăim...

Interogația ca o rugăciune a minții

Descifrând enigmele somnului cu prof. univ. dr. Jean-Jacques Askenasy

„Viața de la naştere la moarte conține în ea starea de somn care ocupă 33% din timp, atenția pe care i-o acordăm, însă, e de numai 1%. Este timpul să-i acordăm atenția cuvenită.”

(J.-J. Askenasy)

Profesorul dr. **Jean-Jacques Askenasy,** neurolog la Universitatea Tel-Aviv, membru de onoare al Academiei de Ştiințe Medicale a României, preşedintele Societății de Medicina Somnului din Israel şi vicepreşedintele Asociațiilor de Cercetare a Somnului din Asia şi-a lansat, recent, sub cupola Academiei Române, un nou volum de literatură ştiințifică de specialitate intitulat „Enigmele somnului”.

Nu demult, la sediul Fundației Naționale pentru Ştiință şi Artă fusese lansată o altă carte a profesorului Jean Askenasy "Minimul necesar despre Conştiință pentru un intelectual al

mileniului III” pe care trebuie să o aducem în memoria şi în conştiința cititorului pasionat de ştiințele medicale ale mileniului în care am intrat. O scriere tulburătoare, care aruncă în aer locuri comune sau care pulverizează, pe alocuri, granițele înguste ale simțului comun. *„În perioada cât am studiat conştiința, am trăit dualitatea Descartes/Spinoza în mod cameleonic, adică puteam să fiu spinozian în acest minut pentru a deveni cartezian în minutul următor... Prin această afirmație, încerc să spun că m-am detaşat de sindromul primordialității spirit sau materie, încercând cu disperare să fiu neutru. Căutam să evit, pe cât se poate, faptul de a vedea în natură pe creatoarea creierului şi în creier pe creatorul lui Dumnezeu, pentru ca, în minutul următor, să văd spiritul în calitate de creator al naturii şi creierului.”* Cartea profesorului Askenasy se ocupă de ritmul cunoaşterii, de substratul filosofic al conştiinței, de relația realitate/conştiință, de conştiința la om şi animal, de sindromul Fantomă sau de patologia conştiinței, de conştiință ca model de globalizare precum şi de relația dintre conştiință şi fizica cuantică. Acad. Eugen Simion a remarcat: *„Există în această carte multe capitole care se interferează cu literatura şi filosofia. Sunt întrebări la care nu întotdeauna aşteptăm răspunsuri. Există un personaj care a lansat o frază celebră, Heidegger care spunea că interogația este o rugăciune a minții. Acest lucru îl face profesorul Askenasy aici, pune întrebări care cuprind, în ele lucruri foarte subtile...”* În cuvântul său, autorul a venit, atunci, cu un film inedit şi tulburător din zona a ceea ce el numeşte „infrastructura” conştiinței: universul animal. *„În scrierea acestei cărți am avut mari momente de îndoială. S-a pus problema... când a apărut conştiința. S-a spus că animalele nu au conştiință. Iată însă că sunt imagini, sunt întâmplări care contrazic acest lucru. Sunt poate elemente de conştiință care există la*

animale. Acesta este motivul pentru care am scris acest eseu, pentru ca să ridic întrebări şi să tulbur... conştiinţe."

Şi lansarea „Enigmelor somnului" s-a bucurat de atenţia multor prestigioşi specialişti precum academicianul Ionel Haiduc, preşedintele Academiei Române, acad. Maya Simionescu, profesorul Irinel Popescu şi alţii

În puţine cuvinte bogate în semnificaţii, profesorul Michel Jouvet spune, în prefaţa cărţii: *„O viaţă activă şi creatoare necesită o veghe cu o atenţie care să permită observarea realităţii şi găsirea de soluţii la multiplele probleme care apar la fiecare pas. O veghe de bună calitate este legată dialectic de un somn de bună calitate. Pe măsură ce veghea noastră se prelungeşte, somnul nostru va fi mai profund. Somnul, care ocupă o parte importantă din viaţa noastră, este reglat de diverse mecanisme, care, la rândul lor, pot fi tulburate. Astăzi, când lumina artificială imită lumina soarelui, unul dintre mecanismele prin-cipale de reglare a somnului, ceasul biologic, poate fi cu uşurinţă dereglat."*

Profesorul Askenasy a reuşit să scrie o carte ce se adresează unui larg public de cititori, de la studenţi la medicină la medici practicieni la cercetători, cu scopul de a lărgi sfera înţelegerii acestei ramuri moderne a medicinii, „medicina somnului".

Talentul său demonstrat în calitate de clinician în neurologie îl ajută pe profesorul Akenasy să explice complexitatea somnului, în cursul căruia apar perioadele de visare. Cercetările ştiinţifice pe care le-a efectuat îl îndrituiesc să descrie relaţiile dintre vis şi memorie.

Capitol după capitol, autorul descrie şi explică tulburările somnului din timpul nopţii. Interesant este efectul pe care l-a avut războiul din Golf asupra populaţiei Israelului pe care profesorul le-a studiat chiar în timpul războiului.

Sunteți din nou în România. Ce v-a determinat să scrieți această nouă carte?

Pentru început, dați-mi voie să redau câteva gânduri pe care le-am pus în postfața cărții mele despre enigmele somnului. Inspirat de pasiunea dascălului meu pentru marea necunoscută în care ființa umană îşi petrece o treime din viață şi despre care se ştie atât de puțin.

Ați ales, iată, România, ca teren propice de prezentare a acestui nou volum? Este, România, un sol mai fertil decât altele pentru obiectivele pe care vi le-ați propus?

Scrisă de mine, elevul său, pe pământul străbunului Maimonide, această carte vede lumina tiparuluin în România, fiind menită să ducă mai departe făclia contribuției şcolii româneşti de neurologie, la desluşirea şi înțelegerea enigmelor creierului. Discipol şi continuator al părintelui şcolii româneşti de neurologie, Gheorghe Marinescu, savantul Oscar Sager continuă astfel, după disparița sa dintre noi, să fie onorat de discipoli, la rândul său.

Cui dedicați această nouă carte?

Dedic „Enigmele Somnului" savantului Oscar Sager. Doresc însă să îi pun aici, în lumina amintirii pe toți dascălii mei: academicienii Oscar Sager, Artur Kreindler, Vlad Voiculescu, Nicolae Cajal ca şi pe profesorul american Melvin Yahr.

Cum ați ajuns aici?

Drumul a fost lung. De la cartea despre efectul vibrațiilor asupra sistemului nervos, la alta care tratează relația dintre reli-

gia iudaică şi interpretările somnului. A urmat o carte în ebraică intitulată „Treimea cenuşie a vieții” apărută la Editura Oram, o carte de popularizare a descoperirilor în medicina somnului. Am scris o carte despre „violență” împreună cu câțiva colegi, tradusă în engleză şi spaniolă. Pentru a-mi păstra, dacă vreți, tonusul scrierii, colaborez la 5 dintre ziarele şi revistele de limba română din Israel.

Sunteți nu numai un reputat om de ştiință şi publicist, dar şi un membru activ al vieții culturale a israelienillor români. Ce ne puteți spune despre relațiile dintre diplomația română şi aceste elite culturale israeliene?

Mai curând mă străduiesc să fiu, decât sunt, om de ştiință. Despre relațiile diplomatice România-Israel s-au scris cărți şi se mai pot scrie multe, este un capitol captivant deoarece s-a menținut în două perioade ale istoriei României, cea de dictatura comunistă şi cea postdecembristă, din două unghiuri diferite. Referitor la perioada postdecembristă, îmi permit să afirm că ambasadoarea dumneavoastră doamna Mariana Valeria Stoica a adus mari servicii relațiilor României cu Israelul. Conştientă de faptul că pentru Israel, evreii români au jucat un rol incontestabil recunoscut de istorie, ambasadoarea a reuşit, într-o perioadă grea pentru diplomația română, când pe tapet se afla procesul recunoaşterii participării la genocidul evreilor din timpul celui deal doilea război mondial, să creeze un contact sincer şi deschis cu minoritatea israelienilor de etnie română. Le-a sesizat punc-tele sensibile, le-a respectat şi le-a folosit cu inteligență în fa-voarea României, legând nenumărate prietenii. Am convingerea că această tendință pozitivă va fi continuată de actualul ambasador al României la Tel Aviv.

Ce vă aduce în România atât de des, doar plăcerea de a călători?

Viața mea este viața unui individ care a trăit în patru țări, deci călătoria face parte integrantă din ființa mea. M-am născut la Sofia unde am trăit până la vârsta de trei ani, de la trei la nouă ani am trăit la Paris, de la nouă la 42 de ani am stat în România, şi de la 42 de ani şi până azi locuiesc în Israel. Cât timp am stat în România din cauza regimului comunist nu am avut voie să părăsesc țara, datorită originii mele considerate de regimul comunist, „nesănătoasă”... În ultimii 35 de ani de când sunt în Israel, am călătorit în zeci de țări şi continui să călătoresc admirând minunățiile planetei pământ. Vin în România din plăcerea de a revedea oameni şi locuri, simt pentru ea un amalgam de bucurie reală şi amintiri, dar vin şi pentru a întâlni atât pe vechii cât şi pe noii mei prieteni, pe care-i prețuiesc.

Cum se vede România culturală şi ştiințifică din Israel?

În Israel se consideră, astăzi, că medicina, ingineria, teatrul şi cultura românească sunt patru domenii care s-au impus la nivel mondial. Din lumea medicală pot să spun că din cei nouă decani ai facultății de medicină de la Universitatea noastră din Tel Aviv, facultate care poartă numele de Sackler, au funcționat trei distinşi decani fiecare dintre ei cu câte două mandate, profesorul Wischnitzer, profesorul Haim Boikis şi profesorul Făinaru. Mulți elevi ai şcolii româneşti de neurologie răspândiți în lume s-au impus pe plan mondial, amintesc aici pe Mircea Steriade de la Universitatea Lavalle din Canada, pe profesorul Ionăşescu de la Universitatea Iowa din Statele Unite, pe profesorul Ion Petrovici de la Universitatea din Kőln şi pe profesorul Mihai Botez de la Universitatea din Montreal. Aportul acestor discipoli ai şcolii româneşti de medicină şi de

neurologie a fost recunoscut de Academia Română şi de fostul ei preşedinte acad. Eugen Simion care i-a invitat la Academia Română în anul 2003 şi le-a conferit atât lor cât şi mie diploma de onoare pentru activitatea ştiinţifică. La randul ei Academia de Ştiinţe Medicale a României ne-a acordat titlul de Doctor Honoris Causa. Şcoala românească de neurologie are reprezentanţi de frunte care s-au impus pe plan international, cum ar fi academicianul prof. Costantin Popa, profesorul Ovidiu Băjenaru şi mulţi, mulţi alţii, imi cer scuze de a nu-i fi menţionat pe toţi.

Ce vă preocupă acum?

Mă bucur să văd spectacole de teatru aici sau în turneele teatrului românesc cu actori ca Radu Beligan, Horaţiu Mălăele, Mircea Albulescu, Florina Cercel, Ileana Stana Ionescu, precum şi mulţi dintre regizorii români cu care am avut prilejul şi plăcerea să am discuţii prelungite şi care m-au făcut să apreciez dimensiunile acestor personalităţi ale teatrului românesc şi să sesizez diferenţa dintre generaţii, care reprezintă, de fapt, schimbările petrecute în România ultimilor 18 ani. Sunt un mare iubitor de teatru şi, când sunt în România, încerc să folosesc timpul cât mai bine.

Există un secret al tinereţii?

Elixirul tinereţii este antrenamentul fizic si cerebral. Activarea permanenta a celor 745 de muschi ai corpului si ale celor 100 de miliarde de celule ale creerului, este elixirul care confera vietii fericirea de a trai, pana in ultima milisecundă.

Cum aplicaţi metoda?

Împreună cu soţia, în afara antrenamentului zilnic de gimnastică suedeză şi jogging, de un an şi jumătate învăţăm italiana,

scriu cărți şi spre deosebire de 9 ore de lucru pe zi, cât lucram până m-am pensionat de la spital, lucrez acum 19, în parte din cauză că nu mai am randamentul tinereții, în parte pentru că îmi traiesc ultimii ani contra cronometru.

Cui veți preda ştafeta?

Studenților mei şi fiului meu care este profesor în medicină şi care lucrează la un spital în Israel. Am un nepot care este student la medicină la Universitatea Beer Sheva. Suntem trei generații de medici, toți aflați într-o rivalitate atroce, în pofida diferențelor de vârstă. Când dăm de vreun bucluc sau de o greutate, redevenim rude apropiate şi ne consultăm prieteneşte, (pentru a ne intoarce la rivalitate).

Cum ați încheia acest interviu?

Cu un gând de suflet adresat cititorilor, acela de a încerca să fie senini, echilibrați şi în loc de a perpetua urâtul obicei de a-i critica pe alții, să învețam permanent pentru a împiedica îmbătrânirea, a cărei pecete este uitarea şi trăirea vieții în trecut. Descifrând enigmele somnului descifrăm de fapt, enigmele vieții, ale începuturilor, ale tinereții fără bătrânețe, într-un proces de interogație, ca o eternă rugăciune a minții.

CRONICA ROMÂNĂ, mai 2008

Doctorul Rareş Nechifor, pionierul radiologiei intervenționale în România

Pentru doctorul **Rareş Nechifor**, a face bine, cu delicatețe, este un mod de a trăi. Prin de intervențiile sale endovasculare non-invazive, el tratează omul ca pe un întreg indivizibil, a cărui armonie este respectată, ajutând sute de femei să-şi păstreze, integral, echilibrul fizic şi psihic, să rămână… femei, să poată deveni mame… Şi toate acestea în deplin acord cu jurământul lui Hipocrat: *"Voi săvârşi îngrijirea bolnavilor spre folosul lor, pe cât mă vor ajuta puterile şi mintea"*. O *Dharma,* legea întregului-viu în lume, această profundă compasiune universală şi umană.

Un sfert dintre femei fac fibroame uterine, indiferent de vârstă. O asemenea situație poate fi o dramă în viața lor. Până nu demult, soluția medicală era extirparea uterului. Însă o metodă revoluționară de tratare a fibroamelor uterine le scapă de bisturiu.

Ea se practică din 1995, îi aparține medicului francez Jacques Ravina şi a fost aplicată la noi, pentru prima dată, de doctorul Rareş Nechifor. Din 2000, metoda a depăşit stadiul experimental şi s-a aplicat pe scară largă, mai ales în Statele Unite.

La nivel mondial, peste 20.000 de femei au beneficiat de această tehnică. Noua metodă de tratament se numeşte embolizare uterină şi nu implică tăieturi, ci doar "înțeparea” arterei brahiale cu un cateter prin care se injectează particule biocompatibile, care astupă vasele de sânge responsabile pentru "alimentarea” fibroamelor. Dr. radiolog intervenționist Rareş Nechifor: *"Din anul 2002, am aplicat şi noi această terapie. La început, modest, câteva cazuri, apoi, din ce în ce mai multe. Şi rezultatele nu au întârziat să apară. În doi ani, am reuşit să construim o colaborare solidă cu Clinica de Ginecologie a Spitalului Universitar, de pe urma căreia au beneficiat sute de paciente.”*

Ființa umană nu este doar suma organelor sale, ci un sistem integrat, iar doctorul Rareş Nechifor ține cont de acest întreg aparținând marelui Tot. Să vindeci concomitent trupul şi sufletul, prin toate mijloacele, pentru că întregul posedă energia care, la rândul ei, sprijină viața. O simbolistică mnemonică ne spune că zeul Vishnu este apărătorul lumii nu pentru că este cel mai puternic, ci pentru că este cel mai milostiv. Nu forța şi nici rațiunea înstrăinată de om, dau viață omenirii, ci adevărul integrator şi vibrant. Pornind de la acest principiu el încearcă, prin toate mijloacele, să întărească energia vitală a organismului, corectând, printr-o rază de lumină, ceea ce este de corectat.

CLIPA, martie 2011

O luptătoare contra infertilităţii: Catherine DeUgarte

Dr. **Catherine M. DeUgarte** a moştenit de la străbunicul său, medicul Marcu Cajal şi de la bunicul său, academicianul Nicolae Cajal, pasiunea pentru medicină şi omenia, dorința de a-şi ajuta semenii aflați în nevoie sau bătrânii fără sprijin. Ea a absolvit studiile medicale la Universitatea din Boston. A urmat rezidențiatul în obstetrică şi ginecologie la Universitatea din California Los Angeles (UCLA) şi un stagiu de specializare în infertilitate şi endocrinologie reproductivă la UCLA/Cedars Sinai din Los Angeles. Deține funcții importante în asociațiile americane de specialitate şi a publicat numeroase lucrări, cuprinzând rezultatele cercetărilor şi observațiilor de laborator. Este preocupată de diagnosticul genetic în etapa de preimplantare, de infertilitatea feminină şi masculină, de Sindromul Ovarian Polichistic şi de disfuncția sexuală feminină.

Vorbeşte, pe lângă engleză şi română, limbile franceză şi spaniolă.

Care sunt preocupările de bază ale specialistei în infertilitate Catherine DeUgarte?

Sunt specializată în infertilitate din 2005 şi lucrez la Los Angeles la Clinica Pacific Fertility Center. Sunt profesor asociat cu

UCLA. Am realizat o teză care se referă la Fertilizarea In Vitro şi diagnosticul genetic în etapa de preimplantare (PGD-Pre-implantation Genetic Diagnosis).

Cum decurge procesul de Fertilizare In Vitro?

În procesul de Fertilizare In Vitro, ouăle se scot dupa ce femeia primeşte injecții cu hormoni, se pune sperma in vitro după care se fertilizează ouăle şi se formează embrioni. Şansa ca o femeie de 40 de ani să aibă un copil, fără ajutor medical, e de 5% pe lună. Cu ajutor specializat, şansele sunt de 20% pe lună, daca aştepți până la 45 de ani ele sunt şi mai mici, chiar cu fertilizare in vitro (FIV). Vedetele de la Hollywood de peste 40 de ani care fac copii sunt, în general, asistate de specialiştii în infertilitate. Când se adaugă PGD la FIV, se testează embrionii obținuți în eprubetă şi se poate vedea dacă au probleme genetice, de exemplu boala Huntington. Sunt analizați aceşti embrioni pentru a se alege embrionii normali pentru a nu se naşte copii cu boliile testate. De obicei, dacă iei zece embrioni, jumătate nu sunt normali. Se şi poate alege sexul pentru a preveni unele boli transmise pe cromozomul X. În unele cazuri se aplica PGD si pentru a respecta cererea familiei, de exemplu, dacă familia are trei băieți şi vrea o fată.

Există nişte contraindicații după anumite vârste?

Trebuie să ținem cont de faptul că fiecare persoană e altfel. Dacă cineva e sănătos la 50 de ani poate avea mai multe şanse să aibă un copil sănătos decât o persoană de 30 de ani cu diabet şi tensiune mare. În clinica noastră, limita de vârstă a pacientelor ar fi cam de 55 de ani la femei. De obicei, dupa 42 de ani, se iau ovocite de la femei mai tinere, donatoare. Dar,

împreună, vârsta cuplului nu trebuie să depăşească 110 ani. Colegul meu cu care lucrez a avut o pacientă care a rămas gravidă la vârsta de 67 de ani cu gemeni, în Spania, acesta fiind un record mondial. Ea l-a mințit pe colegul meu, spunând că are 55 de ani, nimeni nu i-ar fi ghicit vârsta, deoarece arăta foarte bine.

La bărbați există o limită de vârstă?

La bărbați nu există limită de vârstă cum există la femei. În SUA, am înregistrat succese cu persoane la vârste considerabile, care au procreat copii sănătoşi. Condițiile de laborator sunt foarte bune.

Care ar fi elementul de noutate pe care doriți să-l aduceți la cunoştința publicului?

Cel mai nou element este faptul că oamenii şi-au dat seama în ce constau pericolele de a aduce pe lume gemeni, tripleți etc. Este bine să nu se mai implanteze mai mulți embrioni în uterul mamei. Înainte, se puneau chiar şi 5-6 embrioni. Pericolele nu lipsesc. Riscă să se nască prematur, cu un intelect deficitar, pot muri chiar. Pot fi ambliopi, hipoacuzici, retardați, pot avea probleme motrice, genetice. De aceea, se încearcă să se pună un singur embrion, cel mult doi, în loc de 5-6, cum se obişnuia mai demult. Eu încerc să conving pacienții să implanteze doar unul, un embrion sănătos.

Ce spun testele genetice, în general?

Noi facem teste genetice la pacienții de anumite etnii. Dacă provin din familii de evrei, au mai multe şanse să aibă anumite boli, cum ar fi boala Tay Sachs, autosomatic recesivă.

Dacă în familie există boala asta şi ambii membri ai cuplului sunt purtători a acestei boli, sunt 25% şanse ca şi copilul să o moştenească. Dacă sunt testați genetic partenerii, dacă boala este prezentă, se poate pune diagnosticul genetic şi se poate alege embrionul normal. Depinde de pacienții mei. La americanii de origine africană se poate întâlni anemie sickle cell şi la pacienții albi sau de origine europeană se poate întâlni „cystic fibrosis”, caz în care copiii pot avea probleme cu respirația.

Se poate detecta riscul îmbolnăvirii de diabet în faza de preimplantare?

Nu există o sigura genă asociată cu diabetul. Nu se poate testa genetic. Dar s-au făcut nişte teste de cancer numite BRCA. In majoritatea cazurilor testăm numai 5 cromozomi-13,18,21,X,Y.

Ce pacienți vin la dumneavoastră?

Noi avem tot felul de pacienți. Majoritatea sunt cupluri care au trecut de 40 de ani. Mulți folosesc ovocite de la donatoare. Avem femei care nu şi-au găsit partenerul dorit şi atunci folosesc sperma de la donatori. Şi avem multe cupluri de homosexuali care vor să aibă copii şi atunci folosesc o purtătoare pentru copiii lor şi apelează la o donatoare de ovocite, pe care le fertilizează ambii parteneri. În citeva state, legislația permite căsătoria între homosexuali.

Ce proiecte pe tema infertilității ați realizat în România?

În anul III de rezidențiat am efectuat un stagiu de specializare cu domnul doctor Marinescu şi cu doamna doctor Dracea şi am organizat, împreună cu domnul doctor Peltecu, o conferință despre infertilitate la care a participat şi profesorul meu din Los

Angeles, Alan DeCherney, editorul celui mai important jurnal de infertilitate din lume „Fertility & Sterility”, împreună cu prof. Joe Simpson. A fost prima manifestare pe această temă, organizată în România de Fundația „Nicolae Cajal”, manifestare care s-a ținut la Sâmbăta de Sus

Cum se prezintă situația naşterilor în SUA?

În SUA, sunt foarte mulți bătrâni, numărul naşterilor au scăzut deoarece situația economică e mai grea, multe femei lucrează si se gândesc să aibă copii, după 35 de ani. Încerc să conving femeile de faptul că nu e bine să se hotărască foarte târziu să facă copii. De asemenea, contraceptivele trebuie să fie corect folosite, încă din adolescență pentru a evita avortul care comportă anumite riscuri, inclusiv pe acela de a rămâne infertilă.

Cum se creşte un copil în America?

Pe de o parte, în SUA, mamele nu pot sta acasă decât 6 săptămâni, nu doi ani de concediu plătit, ca în România. Pe de altă parte, există problema îngrijirii nou-născutului. Eu, pentru cei doi copii ai mei, am avut norocul să mă ajute cineva din familie. Cine nu, îşi angajează o bonă. Soțul meu se trage dintr-o mamă belgiancă şi un tată din Bolivia. Fetița mea vorbeşte româneşte, englezeşte şi învață şi spaniola, limbă foarte utilă în SUA.

Bolile cele mai frecvente la copii, în Statele Unite, care ar fi?

Aş vrea să discut un singur aspect. Frecvența cazurilor de obezitate infantilă. Soțul meu care este chirurg de copii şi-a deschis o clinică pentru tratarea obezității infantile. În SUA, cam unul din trei copii este obez din cauza alimentației de tip fast-

food. Se încurajează reclamele la dulciuri. În toate locurile frecventate de copii, se vând numai alimente proaste, prăjite în grăsime, dulciuri. De aceea, s-a ajuns la acest fenomen de masă, obezitatea infantilă. Există copii a căror greutate este de ordinul sutelor de kg şi care recurg la *by-pass*-ul stomacal.

Care ar fi, în SUA, factorii de risc care favorizează infertilitatea?

Femeile obeze au şanse diminuate cu până la 30% de a rămâne însărcinate. Lupta contra fumatului este un element pozitiv în SUA. În Los Angeles s-a interzis fumatul în toate restaurantele, cluburile de noapte, în spitale şi în jurul lor, există o distanță legală prohibită. Este interzis să fumezi în maşină, dacă ai minori cu tine. În unele oraşe, nu e voie să fumezi afară. Nu se permit reclamele la țigări. Unii din pacienții mei sunt afectați de consumul de țăgări şi de alcool. Eu nu încep un tratament contra infertilității, până nu se aplică un tratament de dezintoxicare de tutun, de droguri sau de dezalcoolizare. Dacă mama este alcoolică, copilul se naşte cu un sindrom specific-fetal numit „Alcohol Syndrome”. El are nasul mai turtit, iar deasupra buzei, gropița lipseşte.

Cât costă tratamentele de combatere a infertilității?

Tratamentele de infertilitate sunt costisitoare, ajungând cam la 10 000 de dolari lunar, plus medicația care ajunge şi ea la două-trei mii. Dacă se apelează la donatoare de ovocite şi la agenții, costurile se dublează. Dacă este nevoie de mamă-purtătoare, aceasta ar costa şi ea vreo 30 000 de dolari în plus. Aşadar, eforturile financiare ale celor care încep astfel de tratamente sunt deosebite. Dar în clinica noastră am luat hotărârea să ajutăm

cuplurile de români, aşa că, pentru acestea, costurile vor fi la jumătate, pentru tratamentul de fertilizare in vitro, nu şi pentru medicație. Alături de proiectele ştiințifice în colaborare cu specialiştii români, pe care le vom organiza pe tema infertilității, acesta este un gest pe care îl fac pentru țara mea de care, sufleteşte, nu mă voi despărți niciodată.

CLIPA, decembrie, 2008

Invitata "Cronicii Române": prof. dr. Doina Dimulescu

Convorbiri în inima prezentului

Prof. dr. **Doina Dimulescu**, şefa Clinicii de Cardiologie a Spitalului Clinic de Urgență Elias este o persoană dinamică, molipsindu-i şi pe ceilalți cu energia sa catalizatoare. Activitatea de cercetare şi-a început-o cu tema doctorală „Disfuncția diastolică a ventriculului stâng în boala coronariană” sub conducerea ştiințifică a prof. dr. L. Gherasim. În 1978 a primit Premiul Fundației „Dr. Emilia Dumitriu” pentru cel mai bun absolvent al Facultății de Medicină, în 2007 devine Fellow al Societății Europene de Cardiologie. În 2000 urmează un stagiu de formare şi cercetare în ecocardiografia specială (transesofagiană, de stress, perioperatorie) la Milano, Italia. Este membru al Asociației Europene de Ecocardiografie.

Cum reuşiți să țineți pasul cu informația de ultimă oră din domeniul cardiologiei?

În medicină, fiecare congres internațional aduce informații majore, lucru care uneori schimbă standardele de practică de la

an la an, astfel încât se întâmplă ca ghidurile internaționale de practică ce apar, de regulă, o dată la patru ani, să devină perimate după doi-trei ani din pricina acestor noi date. Turn-over-ul informației în medicină este extrem de mare, astfel încât, fără o informare riguroasă, care să utilizeze absolut toate resursele, inclusiv internetul, este practic imposibil să fii la curent. Din acest punct de vedere, manifestările internaționale pot avea un rol important fiindcă acolo se comunică, de regulă, toate studiile importante. Noi, ca profesori, avem, printre altele, şi menirea de a transmite aceste informații, indiferent de canalele pe care le utilizăm pentru a le obține, colegilor din țară şi colegilor noştri mai tineri de care suntem responsabili în procesul lor de formare ca specialişti.

Care este centrul de interes al activității dumneavoastră?

Pe mine, personal, mă pasionează foarte mult imagistica în medicină, am început cu ecocardiografia; acum, în ultimul an, ne bucurăm să avem la dispoziție aici, în spital, posibilitatea analizei de rezonanță magnetică cu program de cord, care ne-a adus într-adevăr o revelație în materie de explorare a patologiei cardiace, tomografie computerizată cu aplicații cardiace şi, sigur, toate aceste informații pe care le primim din imagistică aduc noi posibilități de a realiza diagnosticul unor afecțiuni care, altfel, sunt dificil de evidențiat şi de tratat.

Puteți să descrieți avantajele acestor noi modalități de analiză?

Ele aduc informații despre unele boli care sunt foarte greu de diagnosticat prin mijloace convenționale: unele forme de cardiomiopatii, ischemia miocardică, suferința muşchiului cardiac în boala

ischemică, evidențierea miocardului viabil – care poate fi salvat prin intervenții de by-pass aortocoronarian, unele boli sistemice, infiltrative, la care diagnosticul trebuie să vină din explorări histopatologice, din biopsii – pot fi diagnosticate şi prin evaluare prin rezonanță magnetică. Sunt multe aplicații care sunt complementare cu celelalte metode, nu se substituie acestora, decât foarte rar.

Veniți cu experiența dumneavoastră în lecțiile practice pe care şi le însuşesc tinerii pe care îi formați...

Ecocardiografia este o metodă, pe care o predăm tinerilor rezidenți şi este un domeniu, în care apar inovații tehnologice remarcabile. Sunt tehnici care permit, nu doar evaluarea curentă a pacienților, ci şi tehnici care ne ajută să pătrundem în fiziologia cardiacă şi ne furnizează informații foarte importante, despre funcția cardiacă, lucruri care sunt actualmente în cercetare şi despre care, sigur veți mai afla în viitor. Sunt informații cantonate momentan în cercetare, cu aplicații clinice incipiente.

Profesorul e un profesionist dar şi un părinte, un mentor pentru discipoli…

În lumea în care am trăit cu toții ani şi ani de zile, până în ’89, am avut parte de un climat foarte bun intelectual şi moral, de o susținere deosebită în clinica prof. Gherasim, care a fost un mentor spiritual şi profesional extraordinar. Chiar şi atunci, când simt că mă lasă puterile, gândul meu e că trebuie să dau la rândul meu, ceea ce am primit. Altfel, generația care urmează va pleca de aici, în virtutea tentației standardelor din occident. Ca profesor trebuie să laşi în urma ta o îmbunătățire a practicii medicale, a gândirii medicale, pentru generația care urmează.

Aşadar, îmi doresc să formez tineri, să crez o şcoală, în cinstea şi în memoria marilor mei profesori, pe care i-am avut.

Ce performanțe atingeți aici în spital?

Avem un ecograf util pentru practica medicală şi suntem în curs de a obține un ecograf, mult mai performant, cu care să putem face cercetare, prin care să putem dispune de tehnicile moderne de diagnostic ecocardiografic.

Care este situația generală în România, conform statisticilor, în ceea ce priveşte populația bolnavă de inimă?

Nu este vorba de ceea ce constatăm noi ca specialişti. Există date la nivel european, ca şi date interne, patologia cardiovasculară este extrem de răspândită în România, bolile cardiovasculare reprezintă cauza nr.1 de deces, prin accidentul vascular cerebral, care are drept cauză hipertensiunea severă netratată, dar nu numai. Bolile cardiovasculare au început să afecteze oameni la vârsta activă, când încă sunt considerați tineri, între 45 şi 65 de ani.

Care ar fi cauzele?

Cauzele sunt multiple, unele dintre ele nu sunt foarte clare nici pentru cei care se ocupă de cercetarea epidemiologică. Nu este o situație doar a României; este o situație caracteristică întregului est al Europei, o diferență notabilă față de vestul Europei. Nivelul de mortalitate este mult mai mare. Nu ştim foarte bine toate motivele pentru care rata mortalității se menține atât de ridicată. Sunt incriminați factori legați de modul de viață, alimentație, obiceiul de a fuma şi lipsa unor măsuri la nivel de politică națională – până de curând – în privința acestor caracteristici nefavorabile sănătății cardiovasculare.

Ce s-ar mai putea face pentru diminuarea ratei de îmbolnăviri cardiace?

Probabil interzicerea fumatului în locurile publice va avea unele efecte. Apoi, urmează o serie de factori de mediu şi se pare că, nu în ultimul rând, stresul psihosocial ar putea avea efecte nefavorabile asupra patologiei cardiovasculare. Rămân şi factori cu rădăcini economice, cum ar fi nivelul de asistență medicală, accesul pacienților la îngrijire. În urma analizelor la nivel național, o mulțime de pacienți au fost descoperiți ca având factori de risc pentru boala cardiovasculară. Asta e una din soluțiile de a sesiza răul de la rădăcină şi de a ataca boala cardiovasculară la momentul la care ea poate fi supusă unei corecții eficiente. Sarcina noastră, ca doctori, nu e simplă, fiindcă din pricina fluxului imens de bolnavi, rămân puține resurse de prevenție – oameni care să aibă timp pentru aceasta, resurse financiare... Sigur, toată lumea ştie că e mai eficient să faci prevenție de boală cardiovasculară, numai că noi avem de-a face cu un număr foarte mare de bolnavi, mulți cu boli avansate care nu au primit la timp terapiile adecvate – bolnavi coronarieni, ajunşi în stadii avansate de insuficiență cardiacă, hipertensiuni grave, bolnavi care au trecut prin două-trei accidente vascular-cerebrale etc. Intervențiile eficiente se întind, de regulă, pe decenii, nu pe un an-doi...

Ce înseamnă să trăieşti frumos, în opinia dumneavoastră, doamnă profesor?

Înseamnă să trăieşti sănătos, în primul rând. Să ai posibilitatea să te scoli dimineața fără să te gândeşti că trebuie să mergi la spital sau să iei un pumn de medicamente şi, mai ales, posibilitatea de a-ți face planuri de viitor. Ideea de a-ți putea face proiecte de viitor mi se pare esențială. Boala poate să-ți afecteze

considerabil viața. Orice altă conotație a ideii de a trăi frumos pleacă de la această premisă, a sănătății.

Ce înseamnă viața de familie pentru dumneavoastră?

Viața de familie face parte din acel segment al existenței noastre în care noi trăim într-un mediu normal, nu aici, în spital, unde vedem numai boală, numai suferință... E resursa noastră spirituală, care ne permite să ne păstrăm energia şi tonusul. Puterea de a lupta cu suferința şi cu moartea...

Dar timp liber mai aveți?

Am destul de puțin timp liber. Îmi place să citesc... altceva decât medicină. Îmi plac expozițiile de pictură, muzeele. Îmi place natura, îmi plac animalele, îmi plac caii. Am un cățel acasă... Animalele sunt legătura noastră cu natura, chiar şi aici, între blocuri...

Ce vă doriți cel mai mult?

Cel mai mult îmi doresc să fiu sănătoasă, ca să pot continua acest proiect: punerea pe picioare a unui serviciu serios de cardiologie... Sunt 5 ani de când ne-am mutat în spitalul Elias şi am înființat această clinică de cardiologie. Am pornit la drum cu câțiva oameni tineri, entuziaşti, care au devenit, din rezidenți, doctori specialişti, cu multă responsabilitate. Vreau să dezvoltăm acest serviciu astfel încât să devină un reper pentru cardiologia românească, să-l completăm cu un serviciu de cardiologie intervențională, să încercăm să punem bazele unei clinici de chirurgie cardiovasculară. Pentru că aproape tot timpul mi-l dedic exercitării misiunii mele de profesor şi de medic, îmi doresc să pot să ajut cât mai mulți oameni să trăiască mai bine şi mai frumos. Sănătate tuturor celor care ne citesc!

Din nou, despre Adam şi Eva...

Un dialog cu profesorul dr. **CONSTANTIN DUMITRACHE**, cel care a fost, timp de 17 ani, directorul Institutului de Endocrinologie “C.I. Parhon”

Sunteți profesor, cercetător, medic practician. Cum vă îmbinați preocupările şi în ce ordine şi logică le abordați?

A răspunde la întrebarea dumneavoastră e destul de greu pentru că preocupările mele au planuri succesive ținând seama de multiplele mele calități pe care, în parte le-ați menționat. În primul rând de profesor şi atunci seria de studenți pe care o am în această clipă mă absoarbe foarte mult, ca şi dorința de a face cursurile în aşa fel încât toată lumea să le înțeleagă. Sistemul meu de a preda este un sistem în care studentul îmi este prieten, este un egal, doar un pic mai mic în vârstă şi căruia trebuie să îi foloseşti toate potențele pe care le are el. Chiar acum veneam de la întâlnirea cu studenții, unde am vorbit despre Goliath, încercând să argumentăm dacă avea sau nu avea o boală endocrină. Am avut şi o discuție despre prima carte care vorbeşte de infertilitate...

...care este...

...Biblia pentru că, îndeamnă, încă de la început: „Înmulțiți-vă şi stăpâniți pământul!” Deci, dintr-o dată, procesul de procreare este cel care determină destinul speciei umane. De aici, poți porni discuția despre fertilitate, tocmai pentru a crea acea atmosferă în care studentul să nu se simtă timorat, să nu se simtă ținut la distanță, ci, aşa cum am mai spus, să simtă că vrei să comunici sincer şi direct cu el. Cred că acesta a fost motivul pentru care studenții m-au preferat în momente foarte grele ale evoluției disciplinei de endocrinologie, cât şi a evoluției politice a țării. În perioade în care unele dintre cadrele didactice au fost contestate. Mai în glumă, mai în serios, în Biblie mai putem presupune şi primul act de anestezie: Adam a fost adormit când a fost „operat” pentru a i se scoate o coastă care ar fi şi un act de chirurgie toracică.

Cât despre activitatea dumneavoastră de cercetare, care ar fi preocupările din clipa de față?

A doua activitate este cea de cercetare pe o durată mai lungă. Săptămâna care urmează avem o întâlnire a unui grup mare de cercetare din diverse specialități, biologi, biofizicieni, endocrinologi, morfologişti, legată de problema osteoporozei şi alimentației bolnavilor de osteoporoză, pornind de la animale, cum trebuie hrănite, tocmai ca să putem beneficia de aportul de elemente necesar organismului. Una dintre temele mele de cercetare predilecte este tocmai osteoporoza şi am introdus în România primele aparate de măsurare a masei osoase, primul laborator de markeri osoşi a fost înființat în institutul nostru, avem o bază de cercetare în biologia osului câştigată prin concurs la CNCSIS, la Ministerul Învățământului.

Este unică în toată țara această bază de cercetare care există la noi. Aparate mai sunt şi în altă parte. Dar studiul biologiei osului, laborator de markeri osoşi nu există decât la Institutul „Parhon”.

Cum şi când ați venit în institut?

Subliniez aici norocul mare pe care l-am avut fiind primit în institut de o serie întreagă de oameni mari, printre care profesorii Barbu Ionescu, Maximilian, Nae Simionescu, toți patronați de profesorul Milcu – un generator de idei şi de îndrumări. Un mentor. Şi datorită acestora şi a multor altora, capitolul „sexualizare” a fost cel care m-a preocupat şi care a dus la elaborarea a trei cărți legate de aceste probleme. Chiar „Patologia sexualizării” a fost una dintre cărțile mele foarte apreciate şi care, la vremea respectivă era unică prin modul cum reunea la un loc toate problemele legate de sexualizare şi care a primit premiul „Victor Babeş” al Academiei Române.

Ce este sexualizarea, ca domeniu de referință ?

Sexualizarea consider că este procesul cel mai important şi cel mai complex care se derulează în organismul uman. Gândiți-vă doar la faptul că începem încă din prima clipă, aceea fericită sau nefericită în care se întâlnesc două celule: ovulul şi spermatozoidul. Aşadar, în clipa zero. Şi apoi ele evoluează o dată cu individul, toată viața şi ele sunt cele care imprimă normalitatea sau patologicul asupra structurii şi funcțiilor abilitate, de către procesul de sexualizare. Şi de aceea, când am dat exemplul cu Biblia, am pornit de la acest element care, de fapt, este baza perpetuării, baza existenței omului pe pământ… a tot ce înseamnă biologie pe această planetă.

Cercetările dumneavoastră îmbină în mod armonios anatomia cu genetica, embriologia cu hormonologia, aspectele clinice cu cele filozofice şi aduc un elogiu celui care a fost mentorul multor generații de endocrinologi, prof.dr. Barbu Ionescu, cel care v-a îndrumat paşii în misterele biologiei. Care sunt afecțiunile cele mai frecvente legate de procesul de sexualizare?

Procesul de sexualizare este un proces complicat care se desfăşoară în etape, aceste etape se condiționează una pe cealaltă şi tot procesul este controlat genetic. Şi viața publică, viața socială are o influență mai mult asupra funcționalității decât structurii. Chiar s-a incriminat această influență în patologia ovarului polichistic, de exemplu, care, la ora actuală, a devenit foarte frecvent. În rândurile tinerelor ocurența acestei afecțiuni este foarte mare. S-a discutat aici despre una dintre cauze: stresul psihic. La bărbați, tulburările de spermatogeneză sunt cauzate, de asemenea, de condițiile de viață, de stresul zilnic. Dacă până în urmă cu câțiva ani, consideram că numărul normal de spermatozoizi este între 60 şi 120 de milioane pe ml, la ora actuală, considerăm că cifra normală se situează între 20 şi 60 de milioane. De ce s-au pierdut ceilalți? S-au pierdut tocmai din cauza modului de viață modernă, tracasantă şi de aici atâtea cupluri infertile, care vin zi de zi la consultații. Nu există zi să nu vină cupluri cu altfel de probleme, din ce în ce mai frecvente în peisajul patologiei endocrine.

Punctați, încă o dată, cauzele generale ale bolilor endocrine celor mai frecvente...

Stresul, alimentația, lipsa de mişcare, noxele, mâncarea conservată, excesiv de sărată, folosirea unor substanțe cum ar fi e-urile, alcoolul care a devenit un fel de antistres general, chiar şi cei care nu beau au ajuns să consume cantități moderate de alcool, tutunul,

chiar unele sporturi pot influența starea pacientului. S-a uitat plimbarea, mişcarea în aer liber, la ora actuală nimeni nu mai merge pe jos şi de aici obezitatea, această epidemie care va afecta sănătatea populației globului şi va duce la decăderea speciei, în viitorul foarte apropiat. Te scoli dimineața şi te urci în tramvai sau în autobuz, în metrou sau în maşina personală, te duci la serviciu, stai pe scaun şi, la întoarcere faci acelaşi lucru. Treaba ta, dar păcatul se răsfrânge şi asupra copiilor pe care îi duci la şcoală, îi iei de la şcoală, tot aşa, cu mijloace de transport, omori doctorii pentru scutiri de sport, copiii nu mai fac mişcare şi stau, pe urmă, în fața calculatorului sau a televizorului şi ne trezim că avem în casă copilaşi frumoşi dar supraponderali. Toate aceste lucruri transferă o patologie care, altădată, apărea la 40, la 50, la 60 de ani şi duc la apariția acesteia mult mai devreme. Şi e demonstrat că infarctul apare deja la vârste mult mai tinere, decât altădată, tocmai din cauza obezității, a lipsei de mişcare, a alimentației, fast-food-ul fiind unul dintre duşmanii nr. 1 al copiilor, care nu vor şi altceva. Astfel, obezitatea a devenit prima boală globalizată.

Aşadar, să recapitulăm... Ca la şcoală. Care ar fi, în opinia dumneavoastră, bolile vieții moderne?

Cele mai grave şi frecvente boli ale omului modern sunt obezitatea care înseamnă, pentru SUA, 60% din populație, pentru Europa 40, pentru restul lumii cam 20%. Globalizarea va duce la uniformizarea situației, pentru că Mc Donald's există şi în Tahiti ca şi la San Francisco. Al doilea pericol: osteoporoza şi toată patologia de vârstă. Ajungem la aproape un sfert din populația globului care are osteoporoză. Patologia cardiovasculară şi patologia metabolică se situează la cote alarmante şi cancerul este una din bolile cele mai întâlnite.

De fiecare dată când vorbiți despre profesia dumneavoastră, începeți prin a evoca numele celor care v-au format ca specialist...

Eu sunt un tip melancolic, un romantic, un sentimental, aşa încât pot să vă spun că am ținut la profesorii mei şi la înaintaşii mei, nu numai la cei din facultate, ci şi la cei din perioada anterioară. Am urmat, la Brăila, Colegiul Național „Nicolae Bălcescu” unde, datorită profesorilor mei, am studiat subiecte şi autori interzişi într-o vreme plină de prohibiții de acest ordin. Am avut, la română, un profesor celebru, la matematică, de asemenea. Astăzi, nivelul de cultură a scăzut foarte mult. Un medic trebuie să aibă şi o cultură vastă pentru că vine în contact cu toate categoriile populaționale. Un medic nepregătit îşi pierde mult din prestigiu şi din credibilitate. El trebuie să fie într-o permanentă efervescență. Dacă te-ai oprit o zi, ai pierdut mult. Dacă nu citeşti zi de zi, dacă nu scrii zilnic, îți pierzi multe dintre calitățile pe care trebuie să le aibă un cadru didactic. Am peste 20 de monografii publicate, individual sau în colectiv, peste 600 de lucrări şi îmi face plăcere să scriu la diverse reviste şi, uneori, tratez subiecte şi de alte specialități, şi literatură şi religie şi istorie care sunt, uneori nostime, alteori interesante şi prin care îți poți exprima punctul de vedere. Datorez formația mea ştiințifică şi morală unor oameni mari precum profesorul Parhon, profesorul Milcu, profesorul Barbu Ionescu. În afară erau conformişti, în institut făceau ştiință. Şi noi am putut să facem lucruri deosebite, experimente, noi am făcut aici hipnoză, am făcut astrologie, cronobiologie, lucruri care, pe vremea aceea nu erau permise, aici a fost înființat primul laborator de genetică. Aş evoca şi numele doamnei profesor Pitiş – o bibliotecă ambulantă şi un depozitar extraordinar de cultură. Cu doamna profesor Pitiş puteai vorbi orice, de la Imperiul bizantin până la cele mai noi descoperiri ale geneticii.

Ce reprezintă, în câmpul larg al ştiinţelor medicale, endocrinologia?

Endocrinologia este o disciplină de sine stătătoare dar şi o disciplină de graniţă pentru oricare domeniu al medicinei. Nu poţi face nici chirurgie, nici ortopedie, nici cadrdiologie dacă nu ai endocrinologul lângă tine. Este elementul unificator al gândirii oricărui medic de valoare, indiferent de specialitatea lui. Este poate şi ultima specialitate mare care apărut şi la care România a avut o contribuţie formidabilă prin profesorul Parhon care a pus bazele acestei discipline.

Aveţi o mare afecţiune şi recunoştinţă pentru familia din care proveniţi...

...care este un centru de greutate al existenţei mele. Fac parte dintr-o familie de ingineri, sunt născut în ţara gazului, în Moreni, în care totul mirosea a gaz, de la apă până la aer. Toată lumea mă vedea un bun inginer şi fiecare vacanţă a mea era marcată de o practică într-o fabrică în care tata mă ducea dintr-un atelier în altul să văd care e viaţa în uzină şi mă punea şi la treabă. Am urmat un an de politehnică, dar dorinţa de a face medicina a fost mai mare şi m-am înscris la medicină. M-a pasionat şi mă pasionează istoria şi am citit mult în domeniu, şi o altă pasiune a mea este numismatica. Atunci când sunt nervos, agitat sau obosit mă joc scoţând nişte monede, iau lupa şi, uitându-mă la ele, mă liniştesc. Am început să le colecţionez de când eram copil, din clasa a şasea de la Brăila, acesta fiind un oraş cosmopolit, am avut posibilitatea să am monezi egiptene, turceşti, ruseşti etc. Apoi am început să colecţionez medalii, dar nu sunt un colecţionar tipicar, cu rafturi aranjate, chiar şi soţia mea spune că mai trebuie o cameră pentru că peste tot găseşte câte o cutie cu medalii sau monede. Dar

acesta este apartamentul meu de bloc, atâta am făcut. Soția mea este medic specializat în endocrinologie-ginecologie. Profesiile noastre se îmbină. Aşa încât aici discutăm numai lucruri legate de profesie, dar nu şi acasă.

Aveți mulți prieteni, ați fondat şi Asociația de Prietenie România-Israel...

Fac parte dintre membrii fondatori ai Asociației de Prietenie România-Israel, am cunoscut-o şi am colaborat şi cu Veronica Bârlădeanu şi Victor Bârlădeanu, inițiatorii acestei asociații. L-am cunoscut şi pe academicianul Cajal care a fost unul dintre marii oameni pe care i-a avut această țară. Nu a fost numai un profesor de excepție, un inframicrobiolog de excepție dar a fost şi un mare om căruia oricând i te puteai adresa şi căpătai un ajutor imediat. Şi când te ajuta, ştiai că ai un om care te va apăra în orice situație.

Ce legături ați dezvoltat în cadrul asociației? Ați fost vreodată în Israel?

Nu am fost în țările mai calde deoarece nu suport căldura. Am prieteni, colegi care au lucrat în Institut şi care au plecat în Israel. Amintesc, de pildă, familia Strihan, de exemplu, Andrei Strihan celebru prin Estetica lui prefațată de Eugen Ionescu, doamna Puica Strihan, mare endocrinolog... Deşi anii trec, amintirile rămân.

Putem vorbi despre o degringoladă a valorilor în societatea post-decembristă românească?

După 1989, mulți oameni de ştiință, cercetători, profesori s-au retras puțin tocmai din cauza vârtejului vieții în care trăim, a

exagerărilor presei şi vieții politice care au creat o stare anormală în viața noastră. A apărut o dilemă legată de un anumit hormon. Auzim la televizor sintagma: „hormon criminal”. Se urmăreşte senzaționalul şi nimic altceva. Şi atunci oamenii care au preocupări seroase s-au dat deoparte, îşi văd de treburile lor, iar în presă intervin atunci când simt că nu se mai poate. Îmi doresc să revenim la normalitatea necesară, la reperele corecte, la valorile reale pe care le avem în țară şi în străinătate. Să le punem în lumină. Presa vorbeşte mult despre infractorii români, despre faptele lor în străinătate. Dar avem oameni foarte valoroşi şi aici şi acolo care sunt ținuți într-un con de umbră. Pe urmă, presa vorbeşte foarte mult de răul care există în sănătate. Dar, s-au făcut şi multe lucruri bune. Se uită că de 50 de ani am fost subfinanțați. Dar, paşii care s-au făcut au fost paşi reali. În 1989, aveam două tomografe în Bucureşti, acum avem 50 de tomografe în Bucureşti; nu aveam nici un RMN, acum sunt zeci şi tot aşa. Ştim să criticăm un ministru, să-l facem țăndări, dar dau un singur exemplu. Diabeticii, 800 000 de diabetici pe care îi are țara asta, beneficiază de orice medicament, fără limită. Aşa e programul de diabet în România. Fără limită. Şi acest lucru l-a realizat acest om, care este actualul ministru. Nicăieri în lume nu mai există un asemenea program. Iar programul de analize a dus la descoperirea multor diabetici, a multor cardiaci. Dacă la început acest program a fost aspru criticat, acum este văzut în adevărata lui lumină.

Ce înseamnă a trăi frumos, domnule profesor?

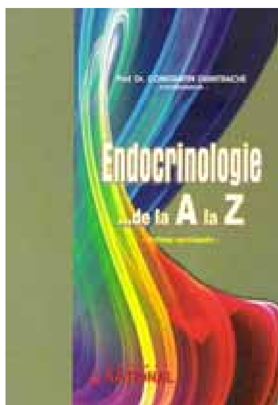
A trăi frumos devine o noțiune foarte greu de explicat. Din punctul meu de vedere, eu cred că am trăit frumos şi aceasta datorită câtorva lucruri. Am avut o familie părintească de toată lauda, am fost totdeauna loial şi mi-am respectat cuvântul dat. Nu

am făcut rău nimănui. Am ajutat pe toți cei care mi-au cerut acest ajutor. Şi, la fel de important este să faci ceva în viața asta. Am doi copii şi sunt fericit şi nemulțumit totodată. Fericit că am două fete dar nefericit că m-am oprit la doi copii. Trebuia să am cel puțin patru pentru că nu cred în aşa zisa greutate de a creşte copii. Eram puşti, aveam 25 de ani când am avut primul copil, am cinci nepoți şi de-abia aştept luna viitoare când vor veni la Bucureşti pentru două luni. Deşi trăiesc în străinătate, ştiu perfect româneşte. Ei vin an de an, îşi petrec vacanța aici, iubesc România, sunt foarte fericiți când vin la Bucureşti, de unde pleacă la munte, la mare. Apoi, important este să îți iubeşti locul unde munceşti, de unde mănânci, să-l respecți. Am fost 17 ani director al acestui institut, dar l-am condus ca un participant direct şi am vrut să rămână ceva după mine, pornind de la statuia profesorului Parhon, într-o perioadă în care lumea vedea în el un fost preşedinte comunist, nu savantul de mare renume care a fost profesorul Parhon, cu primul tratat din lume de endocrinologie, cu prima catedră de endocrinologie, cu primul institut de endocrinologie, aşadar toate aceste lucruri îi aparțin. Cred că nu am trăit şi nu trăiesc degeaba.

Dicționar de endocrinologie

Când l-am întrebat pe Profesorul Dumitrache, reputatul endocrinolog de la Institutul „Parhon”, ce înseamnă a trăi frumos, mi-a spus: *„A trăi frumos devine o noțiune foarte greu de explicat. Din punctul meu de vedere, eu cred că am trăit frumos şi aceasta datorită câtorva lucruri. Am avut o familie părintească de toată lauda, am fost totdeauna loial şi mi-am respectat cuvântul dat. Nu am făcut rău nimănui. Am ajutat pe toți cei care mi-au cerut acest ajutor. Şi, la fel de important este să faci ceva în viața asta.”*

Copiii, prietenii, cărțile. Marile lui iubiri. Recent, Profesorul Dumitrache ne-a dăruit un nou volum: „Endocrinologie... de la A la Z" în care ne oferă nouă, cititorilor interesați o bibliotecă bazată pe un generos bagaj informativ; un instrument de lucru comod, rapid, eficient, concis, actual.

Prof. dr. **Constantin Dumitrache** (coord.)
„Endocrinologie... de la A la Z",
Dicționar enciclopedic,
Editura Național, 2008, 912 p

Volumul este menit să răspundă unui imperativ important – timpul –, să acopere un gol în literatura de specialitate, să aducă o contribuție substanțială la inegalabila construcție ce este endocrinologia românească şi să facă încă un pas în „lungul drum" spre marea enciclopedie endocrină. *„Eu sunt un tip melancolic, un romantic, un sentimental, aşa încât pot să vă spun că am ținut la profesorii mei şi la înaintaşii mei."* Cărțile profesorului Dumitrache amintesc mereu de marii lui formatori, în primul rand, de savantul de mare renume care a fost profesorul Parhon, cu primul tratat de endocrinologie din lume, cu prima catedră de endocrinologie, cu primul institut de endocrinologie. *„Cred că nu am trăit şi nu trăiesc degeaba."* O viață de om aşa cum este şi care îşi extrage sevele rodnice din solul fertil al dragostei de oameni.

CLIPA, februarie 2009

O şcoală, un model:
prof. univ. dr. Florian Popa

„Eu pot să spun despre un bun profesor că e formator de şcoală, că tineretul învață de la el să facă lucruri importante pentru comunitate, că se ocupă de o facultate, de o universitate, de un domeniu în care are o atitudine constructivă.”

Prof. univ. dr. **FLORIAN POPA,**
rectorul Uiversității de Medicină
şi Farmacie „Carol Davila”
din Bucureşti

Este medic primar de chirurgie generală şi doctor în științe medicale. A condus peste 20 de ani Spitalul "Sf. Pantelimon” din Bucureşti. A fost onorat cu titlul de Doctor Honoris Causa de doua universități. Rectorul Universității de Medicină şi Farmacie "Carol Davila” se află acum la al doilea mandat consecutiv.

De ce v-a fost dragă medicina, domnule profesor Florian Popa?

După o practică de o viață, iată-mă la sfârşit de carieră. De ce mi-a fost dragă medicina, e o întrebare mai concretă. Dar un

om poate vorbi de iubirile sale atunci când e mai eliberat de ele, în general. Mi-am dorit să fiu medic şi am dorit pentru că, la vremea aceea, sunt deja aproape patruzeci şi ceva de ani de atunci, a fi medic, a fi ofiţer şi a fi preot erau, pentru comunităţile locale, profesiile cele mai râvnite, cele mai apreciate, cele mai dorite de copii şi puţini erau norocoşii care puteau intra ca studenţi la medicină, iar unul dintre aceşti norocoşi am fost eu.

De unde aţi plecat?

M-am născut la Piatra Neamţ, am făcut liceul la Bacău şi am plecat cu gândul să fiu student în Bucureşti, cu toate că, mai aproape, ar fi fost Iaşii. Dar am visat să ajung în Capitală şi am ajuns. Asta se întâmpla prin anii ‘60 şi am intrat în facultate făcând faţă unei concurenţe care, la vremea aceea era cam de 20 de candidaţi pe un loc, spre deosebire de astăzi când, după cum ştiţi, cu greu se adună 2-3 pe un loc la facultatea de medicină. Unul din motive, probabil, era şi această admiraţie pe care comunitatea, oamenii o aveau pentru doctori şi pentru munca lor, ceea ce azi a cam dispărut.

Cu ce gânduri aţi intrat în facultate şi care a fost evoluţia dumneavoastră, în linii mari?

Am venit în facultate cu acest vis, să ajung medic chirurg, socoteam că e mai bărbătească profesia, că e mai admirată, că ai o libertate mai mare de exprimare, de decizie, lucru întru totul adevărat. Eu am făcut facultatea aici cu gândul, în toţi anii, să devin chirurg şi am devenit chirurg. Am învăţat meseria la şcoala profesorului Burghele, ca preparator, după aceea am fost mutaţi cu un colectiv de la Panduri la Spitalul fost 23 August, actual „Sf. Pantelimon”, împreună cu profesorul Simici. Sunt 36 de ani de când

lucrez în acest spital care, la vremea aceea era un spital nou, construit pentru o zonă mai muncitorească din Bucureşti, aproape de platforma industrială „23 August”, de uzinele Republica şi toate uzinele din partea de est a oraşului. În jur erau doar cocioabe, actuala şosea Pantelimon nu exista şi, îmi amintesc şi acum, când am ajuns acolo mă simțeam ca într-un sat şi aveam o oarecare strângere de inimă gândindu-mă că profesorul meu m-a trimis într-o astfel de zonă. De atunci până azi, oraşul s-a schimbat, s-a mărit, s-a construit un întreg cartier. După o perioadă în care am fost intern la Spitalul Floreasca, ajungând preparator în clinica profesorului Burghele, am rămas în învățământ şi până în prezent am străbătut tot ceea ce înseamnă grade universitare, am ajuns profesor de chirurgie în 1995 şi am încercat, încă de la început, ca orice tânăr, să învăț tot ceea ce apare nou în profesia a cărei tehnologie este într-o continuă schimbare, am urmat stagii de pregătire în chirurgia oncologică, în chirurgia videoasistată şi în țară şi în străinătate, apoi stagii de instruire în management pentru că am condus acest spital vreo 20 şi ceva de ani, în paralel cu activitatea mea de chirurg şi cea didactică. După ce am ajuns profesor, am devenit prorector al acestei universități şi, de vreo şase ani, sunt rectorul Universității de Medicină şi Farmacie „Carol Davila”, pe lângă alte însărcinări pe care le-am avut pe linie de stat, în calitate de director al Direcției Sanitare a Municipiului Bucureşti şi apoi de secretar de stat în Ministerul Sănătății Publice.

Înainte de ’89 problemele erau de cu totul altă natură față de cele actuale...

Timpurile se schimbă, societatea se schimbă. Față de problemele din 1970, sigur că altele sunt cele din 2008. Societatea este într-o continuă reformare. Reforma nu a început în`90 sau în

2000. Practic, din câte îmi amintesc, nu a fost perioadă a vieții mele în care să nu se vorbească despre reform, cu toate că medicina, ca şi biserica sunt poate, cele mai statornice instituții greu de reformat în totalitate pentru că oamenii au anumite trăiri, sentimente față de aceste profesii cu profundă penetrație umanitară. Însă, problemele sunt altele, față de perioada dinainte de '89. Prin anii '80, se punea problema stagiului obligatoriu, se punea problema unor specialități în care nu era foarte uşor să ajungi în baza examenelor de secundariat sau de promovare academică. Au fost perioade în care nu se putea promova din lipsă de scoatere la concurs de posturi pe partea academică a activității medicale. Tehnologia era mult rămasă în urmă. De la izolarea care exista în regimul comunist până la dificultățile financiare ale statului, era greu să ne apropiem de ceea ce occidentul beneficia la perioada respectivă. Cu toate aceste greutăți, şcoala românească de medicină era foarte apreciată de către europeni şi de către restul lumii, trecutul acestei şcoli era extrem de valoros şi cerea celor prezenți să țină seama de el, aveam doctori prestigioşi, profesori extraordinari care erau solicitați în afară.

Profesorii din Facultatea de Medicină sunt de mare valoare. Totuşi se vorbeşte, în general, de o degringoladă a învățământului românesc...

Eu consider că e puțin exagerată această încercare de a nu privi cu obiectivitate activitatea cadrelor didactice din învățământul medical. Profesori de valoare au existat şi există şi acum. Amintiți-vă câteva nume, profesori contemporani cu dezvoltarea mea. Mă gândesc cum a fost chemat în consult la şefi de stat profesorul Arseni care era din afara Comunității Europene. Mă gândesc la profesorul Burghele care era cunoscut în Franța şi în vestul Europei la fel de mult ca aici, în România. Mă gândesc la profesorul Cajal

care era un dascăl şi un cercetător de renume european, iar la rostirea numelor lor şi a altora nu exista acel „no name" de astăzi din structurile de clasificare a activității unor oameni.

Ce şi cum s-a schimbat în această privință?

Lucrurile s-au schimbat, au apărut termeni noi de comparație, elemente care sunt în măsură să tempereze ideea de dascăl renumit. Dacă ar fi să mă refer numai la scările valorice create de aşa-zisele ISI Thompson şi Pubmed, instituții care preiau activitatea ştiințifică a unor oameni, o pun în nişte rafturi şi, în funcție de cât sunt de accesați dau şi valoarea individului. După părerea mea, a o privi numai aşa este o eroare. Viața unui om nu poate fi evaluată prin trei articole ISI, prin patru articole PubMed, viața unui om este cu totul altceva decât aceste elemente care pun într-un sertăraş o viață de muncă. După mine, un profesor este important nu atât dacă are două, trei sau cinci articole ISI Thompson. Aceasta este o firmă care face o activitate benefică, dar o activitate aşa cum o face orice societate comercială. Pentru mine e important ceea ce lasă omul acela după el. Ceea ce face, într-adevăr. Eu nu pot să zic de un profesor că e mai mare sau mai mic dacă are două sau cinci articole ISI. Eu pot să spun despre un bun profesor că e formator de şcoală, că tineretul învață de la el să facă lucruri importante pentru comunitate, că se ocupă de o facultate, de o universitate, de un domeniu în care are o atitudine constructivă.

Dar despre clasificarea universităților ce credeți?

E cunoscut faptul că nici o universitate din România nu apare în primele 500 de universități după clasificarea Şanhai, să spunem. Poate fi corect dar nu în totalitate. Să nu uităm de unde s-a plecat. Universități care, acolo, în acea clasificare, ocupă locuri de vârf, au

plecat de la alte poziții decât cele româneşti. Nu trebuie uitat că, timp de foarte mulți ani, universitățile din această parte de lume au fost izolate. Cu mare dificultate cineva putea să trimită un articol ştiințific la o revistă din vestul care a creat aceste sisteme de clasificare. Sunt convins că, în condițiile actuale, când lumea s-a mai uniformizat în apropierea ei față de această comunitate europeană, e o posibilitate de a merge în pas cu ei. Unul din elementele care certifică o anumită poziție în această clasificare este, de exemplu, dacă ai un absolvent laureat al Premiului Nobel. Universitatea „Davila” îl are pe profesorul Palade, laureat al Premiului Nobel. Cred că activitatea depusă în această universitate şi în altele din România va ajunge să pună învățământul românesc pe locul pe care-l merită.

În ce măsură vă afectează Procesul Bologna?

Procesul Bologna nu ne afectează din două motive: universitățile de medicină au rămas cu tradiția lor de 360 de credite, adică de şase ani, dar am fost obligați să dezvoltăm şi alte elemente de învățământ aderând la acest proces Bologna şi a apărut o formă de şcolarizare care se sfârşeşte cu licența, pentru asistenți medicali şi pentru moaşe. Lumea modernă are nevoie de aceşti oameni cu un anumit grad de pregătire care să le asigure o evoluție şi o activitate constructivă şi, în primul rând, utilă. Iată că ne-am adaptat procesului Bologna, am făcut această şcoală, are vreo trei ani de când funcționează şi anul acesta, la admitere, a început să crească şi concurența. Vin oameni hotărâți de la început să facă această profesie. Şi cred că nu greşesc.

Ne pleacă medicii tineri...

Sunt mulți medici tineri care doresc să lucreze în spațiul european şi chiar în afara lui, în America. În Uniunea Europeană

câştigul unui doctor este, într-adevăr, mult mai mare. Oamenii doresc să-şi mângâie orgoliile, unii se văd cercetători, se văd activând în zone cu tehnologie de ultimă oră. Acolo trebuie să-şi reia studiile. Dar ambiția unora de a se afirma în anumite zone ale cercetării sau chiar ale practicii medicale nu îi opreşte nici de la aceste eforturi suplimentare pe care ar trebui să le facă pentru a se putea afirma profesional. Un alt element important ar fi modul în care este privit medicul la noi. Este aspectul acesta al mediatizării luptei anticorupție. Nu cred că există vreun filmuleț realizat în acest scop sau vreun exemplu care să nu înceapă cu un doctor. Dar trebuie să fie clar, nu toți doctorii sunt corupți, nu toți doctorii cer bani, nu toți doctorii vor bani de la pacienții lor, nu toți doctorii aplică aceleaşi procedee care pot fi incluse în categoria micii corupții.

Se poate vorbi despre o slabă acoperire cu medici a teritoriului țării?

Trecem printr-o perioadă grea, cu mari inundații. În zone cu un mare deficit de medici... Sunt zone de mare instabilitate din punctul de vedere al personalului. Dacă sunt medici acolo şi cred că sunt, ei au o sarcină foarte dificilă. Dacă nu sunt câți ar trebui, e vina celui care păstoreşte sistemul şi care ar avea puterea să stabilizeze oamenii, creându-le nişte condiții.

Este medicul practicant un om de sacrificiu?

Medicina necesită cea mai lungă perioadă de pregătire. Pentru ca un doctor să pună mâna pe bolnav, trebuie să urmeze minimum 9 şi maximum 13 ani de şcolarizare. Nouă ani pentru medicina de familie, 13 ani, de exemplu, pentru neurochirurgie. E o perioadă care impune multe sacrificii, atât din partea celui

care o face cât şi a familiei lui care trebuie să îl susțină. De fapt, el face un apostolat. Dacă faci toate aceste lucruri, să te mai vezi şi prin presă, acuzat de corupție... Toți actorii din sistem sunt nemulțumiți. Omul când intră într-un spital nu poate fi mulțumit. Nu se duce acolo din dorința de a sta în spital. El vine cu o suferință, cu o nemulțumire față de natură, față de societate. Nu poți spune că toți cei încadrați în sistem cer avantaje materiale pentru o practică medicală pe care, până la urmă, sunt obligați să o facă. Aşa că eu nu aş fi partizanul celor care generalizează.

Încă o dată, e o profesie de sacrificiu?

Eu pot să vă spun ceva din viața mea. Timp de zeci de ani eu nu am avut sâmbete şi duminici libere. Trebuia să mă duc şi sâmbăta şi duminica să văd bolnavii şi nu eram plătit pentru asta. Şi de 1 ianuarie, cât eram la profesorul Burghele care nu făcea o distincție că e 1 ianuarie sau 30 decembrie sau 23 august, la vremea aceea. Şi vă mai spun ceva, nu am avut puține nopți încărcate de coşmarul întrebărilor: *„Am făcut bine, nu am făcut bine? Cum va evolua bolnavul?”* Îmi trecea prin minte întreg filmul vreunei operații dificile şi mă întrebam dacă am greşit pe undeva. Şi mi se perinda în fața ochilor ceea ce făcusem în timpul intervenției şi îmi analizam fiecare mişcare. Viața unui medic nu este chiar uşoară. Pentru mine, câteodată ieşirea din rol nu era după terminarea intervenției, poate după ce pleca bolnavul, mi se ştergeau din minte unele secvențe. Viața de medic nu este o viață uşoară.

Corupția este sau nu este o realitate?

În toată lumea există oameni mulțumiți de activitatea unui medic curant, în toată lumea i se oferă doctorului, drept mulțumire, o floare, un stilou, un cadou, o sticlă de băutură, un tablou,

asta nu înseamnă corupție. Dacă aş putea să condamn ceva, poate aş merge la un principiu biblic. Există o frază în care Isus spune: *„Nu puteți voi greşi, cât pot eu ierta”.* Aş condamna medicul care condiționează prestarea unor servicii profesionale de anumite avantaje. Este oribil să poți, să ştii, să fii pus să ajuți şi să n-o faci pentru că nu primeşti sau că nu ți se dă cât ai cerut. Dar, în rest, după o activitate în care puțini ştiu ce înseamnă implicarea spirituală totală chiar, a chirurgului, ce înseamnă acele ore când ai viața omului în mâna ta, faptul că după acest spectacol grotesc al luptei cu moartea, care nu e simplu, ai un om în mână şi-ți dai seama că orice scăpare poate să dea o întorsătură nedorită vieții bolnavului, dacă acel om vine şi îți mulțumeşte cu ceva, mie nu mi se pare un gest nelalocul lui. Mi se pare chiar omenesc. Un fost pacient al meu – nu ştiu dacă mi-a dat ceva când a plecat din spital –, dar ştiu un singur lucru: că nu există sărbătoare, de Paşte, de Crăciun, de Anul Nou, în care să nu mă sune. *„Domnule doctor, sunt cutare. Vă mulțumesc pentru ce ați făcut şi vă doresc toate cele bune.”*

Ați fost, vreodată, la rândul dumneavoastră, pacient?

Chiar cred că nu poți să fii doctor complet până când nu eşti pacient într-un pat de spital. Cândva m-a operat domnul profesor Antonescu. Am avut o fractură deschisă la un picior. Un om extraordinar. Nu ştiu cum aş face să mă duc să-i dau celui care a avut grijă de mine, ceva. Sigur că m-aş gândi enorm. O floare, i-o place floarea asta, nu ştiu dacă îi place. Un stilou: îi place marca asta? Nu ştiu dacă îi place. O vază de cristal sau de argint, i-o place cum arată? Şi atunci, poate, m-aş gândi: „în ciuda discuției despre bani, m-aş duce să-i dau o sumă, ca să-şi ia dânsul ceva ce-i place. Dacă îi spun: *„Domnule, nu ştiu ce vază*

să-ți iau, ia-ți-o dumneata.” Mi se pare omenesc. În condițiile în care acel om nu mi-a cerut nimic. Acel om care a venit pentru mine noaptea, de acasă. Dacă se face un astfel de efort... e condamnabilă această relație? Eu cred că e firească. Desfid ideea că un doctor poate să nu facă ceea ce ştie şi ceea ce trebuie pentru un om în necaz, pentru că nu i se dă, dar nu mi se pare condamnabil că un om vrea să mulțumească pentru un serviciu pentru care nu i s-a cerut nimic. Cei care condiționează actul medical ar trebui izolați de marea masă a medicilor care au o activitate decentă, corectă şi chiar cu sacrificii.

Rectorul este întrebat asupra sorții şcolii de medicină, este el auzit de decidenți?

Un rector întotdeauna este întrebat. A vorbi cu şeful unei şcoli creează o imagine pozitivă pentru politicieni. Cât eşti de auzit însă, nu aş putea să dau un prognostic foarte exact. Ştiți cum e, în medicină, sistemul de sănătate şi sistemul de învăță-mânt medical ar trebui să fie unitare. Unul fără altul nu merge. Degeaba tehnologizezi dacă nu ai oameni. Or, oamenii nu se formează decât în şcoală. Discuțiile cu profesorii universitari au loc, dar ele nu duc atât cât ar trebui la reformarea sistemului. Eu vă dau un exemplu. Peste tot, în lume, există spitale universitare. Eu ştiu că aceste spitale universitare sunt cele mai căutate. Pre-şedintele nostru a fost operat de urgență într-un spital univer-sitar de la Viena. Mi se pare curios ca în România, țară euro-peană, cu o şcoală bună, să nu existe un spital universitar. Casa în care vă aflați este simbolul unei şcoli care are 150 de ani de existență. Mi se pare curios că nu e acceptată nici denumirea. De numele de „universitar” parcă ne ferim. De ce? Parcă ne e ruşine sau ne e frică să spunem unui spital românesc bine dotat, atât cu

tehnologie cât şi cu oameni, că e spital universitar. Eu cred că ar fi o mândrie pentru țara asta să avem spitale universitare la Bucureşti, la Cluj, la Iaşi, acolo unde au existat. La dimensiunea ei şi la valoarea ei ar trebui, Universitatea, să aibă un spital unde să facă şi învățământ şi asistență. Semnalez această lipsă, în sistemul românesc, a spitalului universitar. Sau poate este o desconsiderare a spațiului academic, ceea ce ar fi mai grav, pentru că, oricum, de aici începe formarea specialistului.

Ce vă doriți cel mai mult?

Doamnă, am ajuns la vârsta în care îmi doresc cel mai mult sănătate. Am ajuns la vârsta în care îmi doresc cel mai mult zâmbetul copilului, al nepoților. Mi-aş dori ca această şcoală pe care o conduc, să ajungă acolo unde a fost şi unde îi e locul. Mi-aş dori binele comunității în care trăim.

CRONICA ROMÂNĂ, 2008

Prof. dr. Irinel Popescu, la încheierea Simpozionului „Nicolae Cajal” al Academiei Române: *„Avem nevoie de astfel de modele”*

Prof. dr. **Irinel Popescu** a devenit foarte cunoscut în Romania dupa ce a introdus transplantul de ficat în practica medicală. A realizat primul transplant hepatic în România, în anul 2000, după ce s-a întors din SUA, unde a învățat timp de 3 ani tehnicile de transplant. Conduce Clinica de Chirurgie şi Transplant Hepatic de la Institutul Fundeni. Este, de asemenea, preşedintele Comisiei de Învățământ din Senatul României. Are o energie debordantă cu care îndeplineşte numeroase funcții.

De curând s-a încheiat Simpozionul „Nicolae Cajal” organizat de Academia Română, ale cărei lucrări le-ați deschis, alături de alte personalități ale ştiinței româneşti. Ce reprezintă Academia Română pentru cercetarea medicală?

Într-o astfel de viziune, Academia Română, Secția de Medicină a Academiei Române este forul cel mai important de la care aşteptăm orientările care marchează această perioadă de tranziție, în sensul modelului de urmat. De la bază, toți se uită spre Academia Română ca la un model şi trebuie să găsească la nivelul Academiei modelul de care are nevoie. De cealaltă parte, Academia Română trebuie să încerce să ofere orientările necesare, trebuie selectate

câteva direcții în care să ne dezvoltăm, trebuie să ajute acele centre în care există preocupări şi dotare şi care pot să constituie această rețea națională de cercetare biomedicală, să se implice direct în activitatea de cercetare.

Ce a reprezentat Academicianul Cajal pentru medicina românească?

Recentul Simpozion „Nicolae Cajal" organizat la nivelul Academiei Române constituie un model, în primul rând pentru că, Academicianul Nicolae Cajal, cel pe care îl omagiem, constituie el însuşi un model în ceea ce priveşte modul în care se face şcoală în medicină, în ceea ce priveşte rolul cercetării în dezvoltarea medicinei, el a condus un institut de cercetare, a fost el însuşi un distins cercetător cu contribuții remarcabile pentru cercetarea medicală românească şi, în plus, a promovat anumite direcții şi discipline foarte noi la vremea respectivă, ca de exemplu imunologia; de altfel, în cadrul acestui simpozion a fost o secțiune dedicată imunologiei de transplant pe care el a introdus-o ca disciplină clinică şi a definit-o mai bine, în România, ca domeniu de cercetare experimentală. De astfel de modele avem nevoie, pentru a găsi drumul potrivit, drumul drept în hățişul acesta, în care există contradicții şi divergențe.

Care este direcția spre care se îndreaptă medicina românească în contextul integrării în Uniunea Europeană?

În medicina românească au loc o serie de transformări în ultimul timp şi cred că e nevoie, mai mult decât oricând, de a orienta frământările şi căutările prin care trece medicina din țara

noastră, în direcția cea bună. Sigur că trebuie să diferențiem o medicină practică, o medicină de zi cu zi, de o importanță capitală pentru sistemul de sănătate din România, pe care o practică medicii de familie şi în sistem public şi în sistem privat şi care asigură baza sistemului de sănătate din România. Dincolo de asta, există şi o medicină academică, i-aş spune, care pleacă de la necesitatea cercetării, ca factor de progres în medicină.

Care credeți că ar fi rolul cercetării medicale în societatea românească?

Cercetarea a fost definită, chiar la nivel politic, ca factor de dezvoltare extrem de important, în Europa. România, ca membru al Uniunii Europene încearcă să urmeze o astfel de directivă, investind din ce în ce mai mult în cercetare, într-un cadru organizat, cu granturi atribuite prin competiție şi ale căror rezultate sunt în curs de evaluare. În domeniul medical, sigur că există preocupări în acest sens, ele ar trebui să fie, poate, mai bine structurate. S-a constatat în țări chiar mai bogate, că banii pentru cercetare trebuie investiți selectiv în câteva domenii în care există disponibilități de cercetare în țara respectivă şi să nu fie împărțiți la întâmplare. În aceste domenii care trebuie structurate într-o rețea națională de cercetare biomedicală, să se treacă la evaluarea rezultatelor preliminare pentru a şti cum să continuăm.

Aveți experiență câştigată în mari centre de cercetare medicală din lume...

Da, de pildă Statele Unite constituie un model. În SUA relativ puține universități organizează cercetare, studii doctorale. Majoritatea universităților sunt centrate pe licență şi, poate, pe eventuale studii de masterat. La noi, din păcate, mult prea multe

universităţi au atribuţii şi de cercetare fără să probeze că au şi capacitatea să o facă. O mai bună clasificare şi o mai bună selecţie în acest sens se impune. În momentul de faţă este în curs de apariţie o mică monografie pe care am elaborat-o în calitate de preşedinte al comisiei de învăţământ din Senatul României şi care se referă la evaluarea universităţilor şi la rolul acestora. O dată ce autonomia universitară devine o noţiune cu implicaţii din ce în ce mai mari, majoritatea universităţilor, în virtutea acestei autonomii sigur că vor avea calitatea şi să facă promovările pe care le doresc şi să organizeze programe de învăţământ aşa cum şi le doresc. Dar, în aceste condiţii, greul va cădea din ce în ce mai mult pe procesul de evaluare obiectiv prin care vor fi clasificate aceste universităţi. În urma acestei clasificări numai o parte dintre ele ar trebui să primească dreptul de a organiza studii doctorale, deci de a face cercetare iar finanţarea din bugetul public, în orice caz, ar trebui să fie diferenţiată, premiind acele universităţi în care există preocupări pentru cercetare şi o puternică componentă de gen.

Care sunt direcţiile activităţii institutului pe care îl conduceţi?

În Institutul Fundeni ne preocupă dezvoltarea cercetărilor genomice în cancer, încercăm să descifrăm mecanismele apariţiei acestei boli, avem deja o serie de date preliminare în cancerul de colon şi în cancerul de pancreas pe care urmează să le publicăm. În terapiile celulare am început tratamente cu celule stem în afecţiunile hepatice şi în diabetul zaharat şi am dori să continuăm aceste cercetări. Transplantul hepatic constituie una dintre preocupările particulare ale clinicii noastre şi, la nivel clinic, iată, ne apropiem de 150 de transplante hepatice efectuate. În domeniul imunologiei de

transplant, rezultatele terapeutice, profilaxia hepatitelor virale după transplant, protocoale de imunosupresie optimă şi aşa mai departe. Şi, în sfârşit, o a patra direcție o constituie chirurgia laparoscopică şi robotică. Din acest an, Institutul Fundeni a început chirurgia robotică. Fără îndoială, primele rezultate arată că este o chirurgie a viitorului. Roboții sunt sisteme care operează cu mai multă finețe decât mâna umană, brațul robotic ajunge uşor în zone în care mâna omului nu poate ajunge iar vizibilitatea pe care o are chirurgul în cursul chirurgiei robotice este semnificativ mai bună decât cea pe care o are în chirurgia deschisă.

Care credeți că ar fi cel mai mare pericol în viața noastră?

Din păcate încep să cred că alimentația este cel mai mare pericol pentru că şi la nivel internațional discuțiile purtate şi în jurul aditivilor şi în jurul modificărilor genetice ale alimentelor, datorită presiunii industriei nu au ajuns niciodată la un rezultat concret şi anume la a stopa astfel de practici. S-ar putea să fie una din cele mai mari racile ale lumii contemporane. Posibilitățile pe care le reprezintă globalizarea şi lumea modernă sunt extraordinare şi, în mare parte, reprezintă progrese, poate, cu această excepție: alimentele.

Ce înseamnă a trăi frumos?

A trăi frumos înseamnă să facem ceea ce ne place. Apoi e bine să ajungem la locul potrivit. Mulți sunt tentați să încerce să obțină poziții în disproporție cu posibilitățile lor reale, pot să creeze adevărate drame. Idealul în viață este ca fiecare să ajungă acolo unde poate să-şi exprime capacitățile plenar (după cum spun anglo-saxonii: „the sky is the limit”) dar să nu ocupe o poziție care să le depăşească realele posibilități. Astfel se poate

adeveri vorba noastră *„Cât de puțin îi trebuie unui om ca să fie fericit.”* Lucrurile extrem de mărunte reuşesc să ne facă fericiți. În opinia mea, aceste două condiții trebuie îndeplinite: să faci ce-ți place şi să ocupi locul potrivit.

Pe lângă multiplele activități pe care le desfăşurați, vă mai rămâne timp şi pentru altceva?

Nu prea îmi mai rămâne mult timp liber, în orice caz, în week-end încerc să-mi păstrez cât de cât condiția fizică deoarece chirurgia de transplant necesită o foarte bună condiție fizică şi de aceea sâmbăta şi duminica joc tenis. Joc, de pildă, cu Horațiu Mălăele, la dublu, de obicei şi câteodată jucăm şi la simplu aşa că rezultatele sunt amestecate, dar efectele sunt benefice. Seara, în funcție de timpul pe care-l am, mai citesc diverse cărți; de exemplu, acum citesc o carte foarte interesantă despre viața Sfântului Pavel. Lipsa de timp e, însă, cronică.

Ce vă doriți cel mai mult?

Vreau să termin proiectele pe care le-am început, unele constituie diverse lucrări, care au plecat la anumite reviste, altele sunt în curs de elaborare, pe genomică, pe terapii celulare, pe transplant, toate fiind domenii de vârf. Bolnavilor, care până nu demult erau bolnavi condamnați, li se poate acorda, iată, o a doua şansă. Iar pentru sufletul meu, ceea ce doresc tuturor cititorilor acestui interviu: sănătate şi armonie.

CLIPA, octombrie 2010

De ce avem nevoie de modele?

Simpozionul „Academician Nicolae Cajal” la ediția a VI-a

Dr. **Irina Marin Cajal**,
subsecretar de stat la
Ministerul Culturii

„Şcoala românească de medicină a fost pentru acad. Nicolae Cajal a doua sa familie. De ce avem nevoie de modele? Pentru că, în acest fel, munca generațiilor dinaintea noastră rămâne veşnic alături de noi, pentru că ne putem legitima cu ceea ce ei au creat şi pentru că, dincolo de biografie există un sacrificiu greu de descris, echivalent cu cel al lui Sisif, de a duce în vârful dealului încă o generație şi încă o generație. Iată de ce pregătirea fiecărui congres dedicat memoriei tatei este, de fapt, un omagiu adus memoriei celor care l-au precedat, «şirului de bărbați de pe umărul meu drept» *cum spunea Nichita Stănescu. Iar eu, continui să afirm, că nu exista comunicare în care tata să nu amintească de profesorul lui iubit, Ştefan S. Nicolau şi nu pot să nu evoc aici elevii lui dragi care îl continuă azi. Ce păcat că vorbele nu se pot vedea, ați putea să vedeți că, în aceste cuvinte,*

nu sunt doar gândurile mele ci tot ce am moştenit de la cei care m-au crescut cu multă dragoste, cu o avere care mi-a rămas şi pe care o ofer cu aceeaşi bucurie, pe care am simțit-o când am început să înțeleg lumea, acea poveste din casa părinților şi bunicilor mei în care nu erau mâțe şi motocei ci era multă lumină şi mai ales erau mulți, mulți prieteni. Tata e acum sigur aici, umbra lui, lângă el, mama, şi abia aşteaptă să vadă ce ați mai făcut", a spus Irina Marin Cajal, subsecretar de stat la Ministerul Culturii în deschiderea lucrărilor celui de-al VI-lea Simpozion „Academician Nicolae Cajal"şi Conferinței „Terapii Celulare" organizate de Fundația „Dan Setlacec" şi dedicate promovării Proiectului "Specializare pentru performanță, eficacitate şi răspuns în domeniul transplantului de organe – S.P.E.R."

Au salutat manifestarea ambasadorul statului Israel la Bucureşti, Dan Ben Eliezer, academicianul Victor Voicu, profesorul dr. Irinel Popescu şi preşedintele Academiei Române. Lucrările s-au axat pe două teme principale: medicina şi cercetarea translațională, precum şi virusologia şi medicina moleculară. Au fost prezentate comunității stiințifice medicale rezultatele eforturilor cercetătorilor, simpozionul oferind, pe parcursul celor trei zile de desfăşurare, o oportunitate importantă de cooperare şi interacțiune.

Omul numit speranță

IOAN LASCĂR,
şeful Clinicii de Chirurgie Plastică şi Microchirurgie Reconstructivă a Spitalului Clinic de Urgență "Floreasca” din Bucureşti.

„Asta este munca chirurgului. Nu poți să-ți închizi biroul şi să pleci. Sunt problemele specifice profesiunii care te țin în priză cel puțin în primele zile ale concediului. S-a întâmplat destul de des să nu pot pleca în concediu din cauză că au apărut cazuri care au reclamat prezența mea.”

Meritul creării şcolii româneşti de chirurgie plastică reparatorie îi revine profesorului Agrippa Ionescu, format între anii 1952-1958 în Şcoala de Traumatologie practică a războiului din Corea, dar şi la marea Şcoală Rusă de Chirurgie Plastică din Leningrad. Profesorul Agrippa Ionescu dezvoltă specialitatea prin rezultatele lui dar şi ale celor formați în clinica sa. Are multe contribuții originale şi intervenții cum ar fi: traumatologie, acci-

dente colective cu politraumatisme tratate conform protocolului propriu, toate tipurile de arsuri (termice, chimice, electrice) dar şi sechelele lor. Încă din 1958 introduce transfuzia integrală de sânge în reanimarea arsului extensiv, homogrefe temporare de piele în tratamentul arsului extensiv post excizie sau detersie escară de arsură, în scop de reechilibrare şi salvare a vieții. Profesorul Agrippa Ionescu dezvoltă pentru prima dată la noi domenii cum ar fi chirurgia mâinii, reconstrucții de perete abdominal, reconstrucții sau crearea de organe genitale externe, masculine şi feminine, chirurgia estetică şi multe alte domenii.

Ca descendent şi continuator al şcolii profesorului Agrippa Ionescu, dr. Ioan Lascăr introduce, în 1986, operațiile microchirurgicale şi dezvoltă specialitatea de chirurgie plastică şi microchirurgie reconstructivă în Spitalul Clinic de Urgență Floreasca. Practică microchirurgia reconstructivă şi autotransplantul de segmente de membre, de țesuturi compuse. Prin personalitatea sa, are un rol esențial în strategia specialității de chirurgie plastică reconstructivă, impunându-şi punctul de vedere după anul 1990. Introduce şi dezvoltă, în România, tratamentul modern al transsexualismului.

Prof. dr. Ioan Lascăr conduce, de mulți ani de zile, secția de Chirurgie Plastică şi Microchirurgie Reconstructivă a Spitalului de Urgență din Bucureşti. Este cel mai cunoscut specialist roman în domeniu, având la activ circa 35.000 de pacienți operați. A reuşit să îi redea zâmbetul unei tinere care se născuse cu o paralizie pe jumătate de față (operație care a durat aproape 10 ore). A condus echipa internațională formată din medici români şi americani care a operat tumora gigant de 70 kg., caz unic în lume prin raportul de greutate între tumoră şi pacient (2/1) – caz mediatizat la nivel mondial. Ca preşedinte al Comisiei de Chirurgie Plastică, Micro-

chirurgie Reconstructivă a Ministerului Sănătății reuneşte şi consultă sistematic membrii Comisiei pe țară în scopul îmbunătățirii organizatorice a specialității. Este şeful Comisiei Profesionale a Colegiului Medicilor din Bucureşti. Este Prorector al Universității de Medicină şi Farmacie Carol Davila.

Se numără printre cei mai valoroşi medici români la ora actuală, contribuția lui la salvarea atâtor vieți fiind covârşitoare. Ai spune că Dumnezeu l-a binecuvântat pe acest om, atât de cald, mereu zâmbitor şi atât de iubitor de armonii: muzica marilor clasici îl însoțeşte pretutindeni şi îl inspiră ca şi armonia picturilor abstracte ale fiului său care, în acelaşi timp, îi creează starea necesară concentrării asupra cazurilor atât de complicate care i se prezintă. Chirurgul cu mâini de pianist devine, astfel, limanul numit speranță al celor aflați în marea cumpănă a vieții.

Ce vă doriți cel mai mult, domnule profesor?

Mi-ar plăcea să nu-i dezamăgesc pe înaintaşi. Asta înseamnă părinții mei, familia mea la care țin foarte mult, pe cei care m-au format. Cel mai mult țin la profesorul Agrippa Ionescu, îndrumătorul meu în specialitate. El este magistrul meu, el mi-a deschis acest orizont, m-a stimulat şi mi-a creat condițiile pentru a putea să mă dezvolt. Şi mi-ar face plăcere să mă pot considera un adevărat urmaş al lui.

Aveți o listă atât de bogată de realizări, ați readus atâtea trupuri inerte la viață, ați redat zâmbetul şi speranța atâtor familii... Care a fost ideea care v-a călăuzit în viață?

Am o listă de operații impresionantă. Am aproape 35 000 de oameni operați. Cu astfel de cifre puțini oameni se pot lăuda, ca să zic aşa. Şi asta înseamnă muncă de dimineața până noaptea. Faptul

că am însumat atât de multe intervenții se datorează şi privilegiului de a lucra într-un spital ca acesta, Spitalul de Urgență unde patologia este extrem de amplă, extrem de variată şi este un loc unde specialitatea mea este chiar fundamentală, aşa că eu consider că nu m-am înşelat atunci când am ales să plec de la profesorul meu, de la magistrul meu şi să întemeiez cel de-al doilea serviciu de chirurgie plastică din țară în acest spital. E un loc în care şi elevii mei, rezidenții mei se pot pregăti corespunzător, probabil că acesta este şi elementul de atractivitate. Cam un sfert din specialiştii în chirurgie plastică reparatorie lucrează în Spitalul de Urgență. Activează aici medici cu experiență bogată, medici cu experiență medie şi medici în curs de formare, rezidenți. Şi din țară şi din străinătate.

Care este elementul de noutate care caracterizează activi-tatea Spitalului de Urgență Floreasca, domnule profesor?

Aici în clinica Spitalului de Urgență, elementul care domină prezentul şi viitorul imediat este punerea în funcțiune a primei unități moderne de îngrijire a arşilor grav din România. Ceea ce vedeți aici, acoperişul acesta curb din fața noastră reprezintă supraetajarea corpului de clădire din zona urgenței, primiri, terapie intensivă şi bloc operator pentru urgențe, este, aşadar, o extensie pe verticală a acestui corp operator de clădire unde va funcționa unitatea de arşi după parametrii de exigență actuali şi indicatorii de calitate care trebuie să domine tipul acesta de activitate în prezent. De asemenea, va funcționa aici şi prima unitate modernă de chirurgia mâinii şi transplant de mână, avem acest proiect aprobat de Agenția Națională de Transplant. Este un proiect în curs de realizare şi aşteptăm ca momentul oportun să apară, să avem o compatibilitate între un donator şi un receptor şi să putem face şi transplant de mână.

Ascultați muzică clasică şi în timpul operațiilor, peste tot?

Da, acesta e numitorul comun al activității mele, de dimineața până seara. Şi la consultații şi în zona de operații şi la Clinica de Urgență şi la clinica privată, regimul sonor este acelaşi: Mozart, Vivaldi, Grieg...

Ați studiat vreun instrument?

Nu, sunt armonii necesare, este doar o plăcere nativă aş spune.

Cum armonizați activitatea de aici cu cea de la clinica privată? Cum reuşiți să răspundeți atâtor solicitări? Cum îmbinați cele două tipuri de activități, cea de la spital şi cea de la clinică?

Spitalul de Urgență este o unitate cu un profil cu totul particular, consider că este o entitate unică în România, este un spital de eşalon superior, după părerea mea şi nu numai a mea. Din experiența mea de chirurg plastician, care înseamnă mai mult de 25 de ani petrecuți în Spitalul de Urgență, consider că, practic, acesta este ultimul nivel la care poți trata un pacient cu probleme complexe, multidisciplinare, în special pe probleme de traumatologie, dar nu numai. Cazurile complexe pot fi rezolvate oportun, la nivel de maximă competență în acest spital. Practic, nu ai unde să mai îndrumi bolnavii la un alt for de competență superioară plecând de la ceea ce se face în acest spital. Eu nu îmi amintesc să fi trimis un pacient în altă parte pentru că, efectiv, nu mai ai unde. Cu mijloacele de aici, care, din fericire, sunt consistente, mă refer la baza materială şi la dotarea tehnică, la nivelul tehnologic care este corespunzător şi compatibil cu obiectivele pe care şi le propune acest spital şi cu sarcina care îi revine în cadrul structurii sanitare din țara noastră, rezolvăm cele mai

grave cazuri din aria noastră de competențe... Deci, plecând de la acest element, sigur că clinica privată este o instituție mai confortabilă, dacă vreți. Spre deosebire de un serviciu privat, aici, în spital, nu-ți poți permite să selectezi pacienții, au venit din stradă sau au fost aduşi după un accident de circulație sau de muncă, sau sunt trimişi de la un alt spital, județean sau municipal, nu contează nivelul, pot veni de la oricare alt spital. Aici, pacienții nu poți să-i selecționezi. Ei vin cu probleme complexe, ştii că este, de multe ori, ultima şansă pentru astfel de pacienți şi trebuie să aloci mijloacele materiale corespunzătoare şi să mobilizezi factorul uman pentru a-i da şansa maximă de supraviețuire.

Ce înseamnă serviciul în domeniul privat, pentru dumneavoastră? Cum abordați cele două ipostaze profesionale?

Într-un serviciu privat, pacienții sunt selecționați. Acolo există criterii riguroase de selecție, sunt primiți doar acei pacienți care sunt armonizați cu nivelul tehnologic, cu nivelul de competență şi cu nivelul de îngrijire pe care îl oferă acest serviciu. Eu m-am străduit să realizez o clinică având un nivel maxim de dotare dar şi posibilitatea de a aborda cazuri de o complexitate nelimitată. Este partea mai plăcută, mai confortabilă a activității mele, este partea a doua a programului cotidian. Aici, în Spitalul de Urgență se lucrează sub presiune continuă, în regim de foc continuu. Aici nu există sâmbătă, nu există duminică, nu există Crăciun, Paşte, Anul Nou, revelion, totul se desfăşoară la aceiaşi parametri de exigență, de calitate, de solicitudine pentru pacient. Nu poți să discriminezi un pacient care vine de revelion, să-i dai mai puține şanse decât unui pacient care vine într-o zi obişnuită de lucru. Într-un serviciu privat, însă, totul este programat, este anticipat, ştii cum să-ți dozezi gradul de dificultate al

intervențiilor chirurgicale în funcție de celelalte elemente din programul cotidian. Acestea sunt diferențele notabile între un astfel de serviciu şi un serviciu privat în care îți poți desfăşura activitatea la un nivel de presiune mai scăzut decât într-un spital de urgență. Ca să nu mai punem la socoteală şi avantajele pentru pacient, confortul, solicitudinea, condițiile hoteliere, comunicarea pacient-personal şi condițiile de bloc operator, toate se fac într-un regim mai confortabil. În clinica privată serviciul a fost rezervat în special intervențiilor din zona chirurgiei estetice. Un serviciu privat care să se adreseze segmentului chirurgiei estetice reprezintă situația ideală pentru acest tip de structură sanitară iar cheltuielile pentru acest tip de intervenție nu sunt acoperite de asigurările de sănătate în nici o țară din lume.

Este chirurgia estetică un fel de artă?

Este o artă, se ocupă de modelarea trupului uman, îl înfrumusețează.

Mai aveți artişti în familie... Fiul dumneavoastră...

Fiul meu este pictor şi sculptor. Îl moşteneşte pe tatăl meu care a fost preot şi care era, de asemenea, un sculptor pasionat.

Profesorul Lascăr mai are vacanță?

Sunt de ieri în concediu. Ieri am avut pacient operat de urgență, azi a venit un pacient de la Galați, mai sunt şi alți pacienți operați pe care trebuie să-i văd. Asta este munca chirurgului. Nu poți să-ți închizi biroul şi să pleci. Sunt problemele specifice profesiunii care te țin în priză cel puțin în primele zile ale concediului. S-a întâmplat destul de des să nu pot pleca în concediu din cauză că au apărut cazuri care au reclamat prezența mea.

Nu vă întreb unde plecați. Vă întreb ce țară v-ați dori să vedeți...

Deşi am numeroase invitații, nu am ajuns încă în Israel... Îmi doresc să cunosc Israelul ca turist dar şi ca profesionist. Ştiu că acolo se practică o medicină de cel mai înalt nivel şi ca dotare şi ca nivel de competență şi că țara are o structură sanitară foarte bine pusă la punct. Este extrem de important să ai securizat drumul pe care-l parcurge un pacient de la prezentarea la consultație până la toate fazele intervenționale şi de tratament. O țară plină de istorie şi de frumuseți pe care tare mult mi-aş dori să le văd...

CRONICA ROMANA, 2008

Mircea Popescu: *„Cel mai mare ucigaş rămâne microbul, nu războaiele”*

Mircea Constantin Popescu, om de ştiinţă româno-american, autor a peste 100 de publicaţii ştiinţifice şi patente în domeniul microbiologiei, imunologiei, vaccinurilor şi medicamentelor, pionier în cel al biotechnologiei industriale în SUA, profesor la Universitatea din Illinois, colaborator al unor institute americane de prestigiu în domeniul cancerului şi în industria farmaceutică, fondator şi preşedinte al primei companii de biotehnologie a statului New Jersey, dedicată producerii vaccinurilor anticancer.

Sunteţi din nou în România. Ce v-a adus, de data asta, în ţară, domnule profesor?

Multe evenimente. Am primit, iată, titlul de cetăţean de onoare al oraşului meu natal, Slobozia. Înainte de ceremonia de la Slobozia, am avut contacte cu instituţii româneşti pentru a construi o relaţie româno-americană în domeniul imunologiei. La simpozionul „Nicolae Cajal” mi-am adus omagiul, prin contribuţia mea, marelui profesor. Revin şi, din ce în ce mai mult, mă implic în ceea ce se întâmplă în ţară. Sunt nu doar un om de ştiinţă, dar şi un om

de cultură, ca mulți români din SUA, deoarece cred că ştiința face parte integrantă din cultura umanității. Revin la izvoare; România este o *Alma Mater* la care te întorci oricât de departe ai pleca.

Ce vă preocupă în prezent, domnule profesor?

În mod deosebit, posibilitatea de a găsi o a patra modalitate de tratament al cancerului. Cele trei modalități folosite până acum sunt chirurgia, radioterapia, chimioterapia. Consecințele lor sunt foarte toxice (în cazul radioterapiei şi chimioterapiei). A patra modalitate, care devine din ce în ce mai importantă, este tratamentul biologic: anticorpii monoclonali, interferonul, vaccinurile şi tratamentele cu celule stem şi celule activate, antrenate să atace procesul canceros. Tratamentele biologice sunt importante pentru că, în general, sunt mult mai puțin toxice şi sunt specifice: nu atacă întregul organism, ca în cazul chimioterapiei, ci atacă în mod specific celulele şi procesele canceroase.

Ce v-a atras spre acest domeniu de elecție?

Am fost fascinat de ideea aceasta, a tratării cancerului, din două motive: în primul rând, tatăl meu, bunica mea şi alți membri ai familiei au murit de cancer şi nu i-am putut salva. A doua rațiune: cancerul ar fi o boală virală, idee foarte răspândită şi credibilă în anii ’60. Am intrat la Institutul de Virusologie, unde mi-am făcut doctoratul, mi-am întâlnit maeştrii, am fost apreciat şi de acolo am plecat mai departe. Până în ’73 am lucrat în România, cu o scurtă perioadă de *training* postdoctoral în Israel, la Hadasa Medical School din Ierusalim, şi apoi am plecat şi mi-am dezvoltat cercetările, mai întâi în Germania, apoi în SUA. Drumul meu „spre Cythera” nu a fost pe un vas luxos, ci a fost unul foarte sinuos şi complicat.

Cum ați ajuns în America?

În America am fost invitat să lucrez. Şi am fost foarte bine primit de către cei care m-au solicitat. Devenisem cunoscut acolo, începusem să public mult în revistele americane. M-au invitat ca *visiting professor*, apoi mi-au oferit un post stabil în care am funcționat cinci ani, în Chicago. Un oraş superb arhitectonic, care nu este numai chintesența Americii (fiind în mijloc, are influențe atât din Est, cât şi din Vest), ci are şi o activitate ştiințifică şi culturală intensă şi foarte mulți imigranți, inclusiv români foarte valoroşi. Am avut onoarea de a-l cunoaşte acolo, chiar pe Mircea Eliade. Am stat de vorbă cu el, la catedră: era déjà, destul de obosit şi bolnav, dar a fost o plăcere să-i cunosc viziunea extraordinară, să-i împărtăşesc părerile. L-am cunoscut şi pe Emil Popescu, cel care a avut o contribuție mare în formarea şcolii de hematologie de la noi. El a fost mentorul soției mele din România, Adriana Delia Popescu. Mulți alți români: Marius Teodorescu de la „Cantacuzino”, prof. emerit la Chicago... filosofi, oameni de artă, oameni de ştiință de la alte institute.

Care a fost demersul activității dumneavoastră în spațiul american?

Ideea că ştiința trebuie să fie în folosul practic al celui care suferă a devenit aproape un impuls de nestăvilit. Este rațiunea de a fi a companiilor de biotehnologie. Scurtarea procesului ştiințific urmăreşte ca rezultatele să intre cât mai repede în tratamentul medical practic. A fost o tentație pentru mine, mai ales că singurul lucru pe care îl ştiam despre capitalism în anii ’80 era... *Das Kapital*. Ideea că o să cunosc puțin mai bine societatea în care trăiam, lucrând în sfera medicală, a fost foarte tentantă. Aşa se face că am devenit pionier în prima companie de biotehnologie în New Jersey, a cincea din lume, profilată pe sisteme medicale. Odată intrat în

dinamismul vieții productive n-am mai putut să mă întorc în viața academică, deşi am continuat să țin cursuri timp de cinci ani, făcând naveta cu avionul de la Princeton la Chicago, susținând tezele de doctorat la care eram *advisor*. Viața într-o companie de biotehnologie este extrem de palpitantă. Lucrurile decurg rapid: sunt investitori, investiții, stimulente extraordinar de puternice. Eu plecam să țin cursuri timp de o lună şi, între timp, compania se dubla: aparatură nouă, mai mulți oameni – aşa de repede şi de dinamic a fost procesul, mai ales la începuturi. Am colaborat cu multe instituții, farmaceutice şi universitare şi, în primul, rând cu Institutul Național de Cancer. Acolo, a apărut ideea vaccinurilor anticancer, din colaborarea cu doctorul Larry Kwak de la NHI (National Health Institute). Larry încerca de mult timp să facă un vaccin împotriva limfomului, un cancer al celulelor albe, numite celule B, cele care produc anticorpi. Este o boală mortală, în care celulele sunt încă dispuse în tumori; când acestea circulă în sânge, e vorba de leucemie. El a venit cu o idee originală: pentru că celulele albe produc anticorpi şi fiecare tumoră începe dintr-o singură celulă, înseamnă că anticorpii celulei-mamă, care creează peste ani o tumoră, sunt în fiecare dintre celulele-fiice. Izolând anticorpul din aceste tumori, obținem o amprentă, o identitate a acesteia. Creând un sistem imunitar care să recunoască amprenta, putem declanşa un sistem reactiv imunitar împotriva tumorei. Unul foarte specific, aşa cum am mai spus. Numai că acest proces de izolare, amplificare şi creare a sistemului imunitar durează foarte mult: cam şase luni de zile; practic, deşi foarte palpitant, e greu de aplicat şi foarte scump.

Care e partea originală a concepției dumneavoastră?

În colaborarea de care am vorbit am creat un nou vaccin, bazat pe o idee mai bună. De ce să nu fac eu o celulă canceroasă

care să semene cu o bacterie sau cu un virus? Sistemul imunitar s-a dezvoltat, în cursul evoluției, ca un sistem care să apere macroorganismul împotriva virusurilor şi bacteriilor. Dacă celulele tumorale ar fi asemănătoare bacteriilor, ne-am adresa mai bine sistemului imunitar în capacitatea lui de a apăra organismul nu doar împotriva microbilor, ci şi împotriva celulelor canceroase. La această idee am adăugat ceva şi mai original: celula aceasta artificială, canceroasă, de dimensiunea unui microb, să fie încărcată cu hormoni imunitari (interleukine), în aşa fel încât, atunci când injectăm miliardele de celule-microbi făcute de noi cu amprenta celulelor canceroase, acestea să poarte cu ele şi stimulentele necesare declanşării unei reacții imunitare puternice împotriva cancerului. Ideea aceasta, a unui vaccin care să fie în acelaşi timp un sistem de transport al medicamentelor necesare (hormonii imunitari), este o idee originală care a fost concepută de noi, publicată în reviste de specialitate, susținută de majoritatea specialiştilor şi testată chiar pe om. Între timp, vaccinul acesta, realizat cu ani în urmă, a ajuns să fie verificat în stadiul 3 – ultimul stadiu înainte de lansarea pe piață –, iar rezultatele clinice au fost considerate în 2009, în "Wall Street Journal" şi în "Time", una dintre primele zece mari descoperiri importante în medicină. Deci domeniul în care activez este unul nou şi din ce în ce mai important. Ani de zile am fost preşedintele unei companii canadiene în SUA care se ocupa cu cercetarea şi dezvoltarea mai multor vaccinuri. Unul dintre ele, realizat pentru terapia cancerului de plămâni, este acum achiziționat pentru producție de compania Merck şi se află în stadiul 3, ca şi cel inițiat de colaboratorul meu Larry Kwak. Mai avem 9 noi vaccinuri terapeutice pe care le-am dezvoltat cu Institutul Național de Cancer şi le-am preconizat ca vaccinuri generale, pentru orice fel de cancer. Pro-

blema este că, pentru a fi aprobate (legislația de dezvoltare a unui medicament în SUA e foarte rigidă), trebuie să demonstrezi eficacitatea vaccinului într-o anumită indicație. Pentru demonstrarea eficacității acestora, noi ne-am concentrat pe bolile hematologice: limfomul şi leucemia. Odată demonstrată eficacitatea lor, aplicarea spre alte forme de cancer este mai uşoară. În cazul vaccinului preluat de Merck pentru cancerul pulmonar ne-am axat pe carcinomul pulmonar pentru că, în perioada experimentală, vaccinul s-a dovedit cel mai eficient pentru acest tip de boală.

Care este cel mai mare duşman al vieții, domnule profesor?

Cel mai mare ucigaş rămâne microbul, nu războaiele. Ştim asta din Primul Război Mondial, când virusul gripal a omorât de şase ori mai mulți oameni decât armele. Chiar şi astăzi, malaria omoară aproximativ două milioane de oameni anual. Există şi bolile noi; omenirea, în expansiune, intră mereu în conflict cu microbii, iar densitatea crescută a populației favorizează răspândirea acestora. Tratamentele cu antibiotice, uneori nesăbuite sau mai puțin necesare, creează un mediu la care microbii se adaptează şi devin rezistenți. Cazurile de microbi rezistenți se înmulțesc.

Alți duşmani nevăzuți?

Omenirea este expusă şi la virusurile noi. Virusul gripal se combină şi se recombină, trecând de la oameni la animale, generând noi tulpini la care omenirea nu e imună, cu rezultate posibil dezastruase. S-a crezut că virusul H1N1 e un asemenea caz, dezastruos, dar combinația nu este atât de patogenă – e chiar o afecțiune blândă. Vaccinul H1N1, cel puțin în cazul vaccinurilor de la

Institutul „Cantacuzino”, este produs exact la fel ca şi vaccinul trivalent anual, având aceleaşi beneficii şi aceleaşi riscuri. Evident, nu e cazul să lăsăm garda jos. Omenirea este încă sub spectrul unui atac microbian de proporții mari; tot aşa cum România se aşteaptă la un cutremur, biologii se aşteaptă la o agresiune masivă din partea unui microb sau al altuia.

Spuneați că ştiința este parte integrantă a culturii…

Am prieteni oameni de ştiință, iubitori de artă, literați, profesori, şefi de catedre universitare. E un mediu intelectual foarte dinamic în Princeton. Am prieteni care sunt pianişti şi mă invită la concerte. Am un prieten, iubitor de operă, care este foarte cunoscut acolo. Am prieteni sculptori (sculptorul Mateescu, foarte cunoscut în SUA). În Princeton e un teatru unde se „verifică” majoritatea pieselor în drum spre Broadway. Se spune că la Princeton, dacă arunci în sus o monedă, va cădea înapoi pe capul unui doctor în Ştiințe.

Ce vă doriți cel mai mult, domnule profesor?

Am o casă cu o grădină, îmi place să simt pământul în mâini şi să-l cultiv. Îmi cultiv grădina, în sens voltairian, cu credință şi dragoste. Am o bicicletă cu care merg zeci de kilometri pe săptămână, uneori 30 într-o zi. Cred că o minte sănătoasă se dezvoltă într-un corp sănătos şi cred, de asemenea, că ştiința este o parte importantă a culturii, lucru pe care aş vrea să-l înțeleagă şi cei care planifică strategiile culturale româneşti în străinătate. Sunt un om de ştiință şi cultură născut în solul fertil al României şi-mi doresc ca, prin tot ceea ce fac, să arăt lumii că, parafrazând vorba cronicarului, nasc şi în România oameni…

CLIPA, iunie 2010

„Acum 10-12 ani mai credeam că statutul de specialist este suficient pentru a te face auzit. Acum îmi dau seama că, fără implicare politică, este greu, chiar imposibil.”

(prof. dr. I. Sinescu)

Prof. dr. **Ioanel C. Sinescu** este şeful Clinicii de Chirurgie Urologică şi Transplant Renal din Spitalul Clinic Fundeni. Născut la 8 decembrie 1951 la Iaşi, a absolvit, în 1975, Institutul Medico-Militar şi s-a specializat, începând din 1984, în transplant renal (chirurgie sub microscop operator) în SUA, la UCLA (Los Angeles, California), Louisville (Kentucky) şi New York. Ulterior a urmat stagii de specializare în tehnici de abordare modernă a aparatului urinar, la Hamburg şi Munchen (endourologie şi litotriție extracorporală) şi apoi alte stagii de specializare în transplant renal la Tel Aviv, Paris, Cleveland si Louisville. Este discipol si succesor al renumitului

profesor si academician Eugen Proca. Este preşedinte al Societăţii Române de Urologie şi membru în numeroase societăţi internaţionale de urologie. Are o activitate publicistică impresionantă şi a coordonat impunătorul Tratat de urologie în patru volume, recent apărut la Editura Medicală.

Asociaţia Română de Urologie şi Editura Medicală au lansat, în data de 12 iunie, un impresionant „Tratat de urologie”, la redactarea căruia, sub îndrumarea dumneavoastră, domnule profesor, au participat mai mult de o sută de urologi din România. Cui se adresează această vastă operă colectivă?

Tratatul se adresează, întâi de toate, urologilor şi, în special, celor care încep rezidenţiatul, tinerilor specialişti şi chiar celor cu experienţă, pentru că educaţia medicală a unui specialist continuă pe tot parcursul vieţii profesionale. Acest „Tratat de Urologie” cuprinde patru volume care însumează 3600 pagini de text medical alături de o bibliografie extrem de bogată şi o iconografie extrem de valoroasă şi sugestivă, adiacentă noţiunilor medicale a căror valoare ştiinţifică creşte, iar informaţiile sunt de ultimă oră, bazate pe evidenţe ştiinţifice de nivel ridicat. Textul dublat de imagine se imprimă mai bine în memoria vizuală, iar noţiunile de specialitate devin mai clare, sunt mai uşor de reţinut de către cititorii interesaţi. Tumorile tubului digestiv care interesează sistemul urinar sunt mai bine şi mai clar reprezentate astfel.

Cum contribuie Tratatul la formarea urologilor români?

Vă dau doar un exemplu: un urolog care nu ştie şi chirurgie ginecologică, nu este un specialist complet, el trebuie să se formeze în întreaga patologie a aparatului urinar, şi mă refer aici în special la cancer.

Ce face din Clinica de Chirurgie Urologică un centru de excelență?

Această clinică etalon, aş spune, a urologiei româneşti, Clinica de Chirurgie Urologică de la Fundeni acoperă o patologie extrem de complexă, care cuprinde toate cele 12 subspecialități ale urologiei, de la endourologie la urologia oncologică şi reconstructivă şi până la transplantul renal. Centrul de transplant renal este unul dintre cele mai mari din Europa, apreciat de Asociația Europeană de Urologie ca un Centru de Excelență. Aici se efectuează mai mult de 100 de transplanturi pe an şi, după 11 ani de activitate, rata de funcționare a rinichilor, în timp, este de peste 83%, procentaj ce depăşeşte rezultatele centrelor europene cu experiență. De la înființare, din iunie 1997, în Centrul de Chirurgie Urologică, Dializă şi Transplant Renal au fost efectuate circa 900 de transplanturi renale, din care 51 la copii, cu rinichi recoltați de la donatori în viață şi de la donatori aflați în moarte cerebrală. Este o situație care ne situează printre centrele cele mai bune, având în vedere că avem şi oameni dedicați numai acestei activități.

Ați continuat şi ați dezvoltat opera teoretică şi practică a marelui dumneavoastră mentor, pe care îl amintiți de fiecare dată, când vorbiți despre centru: academicianul Eugeniu Proca.

Profesorul Proca a reprezentat, pentru mine, o şcoală şi mi-a deschis calea spre acest domeniu de vârf al medicinei: transplantul. Când am terminat eu internatul, prin anii ’79-’80, se vorbea despre iminența efectuării primului transplant renal în această clinică. Acesta a şi fost realizat, în 1980, de fostul şef al clinicii: acad. Eugeniu Proca, demn urmaş al profesorilor Herescu şi Hortolomei, elev al prof. Burghele, cel care, în 1989, a re-

înființat Societatea Română de Urologie (anulată în 1945), al cărui preşedinte a fost până în aprilie 1999 şi care a reînființat Revista română de urologie.

În 1984, profesorul Proca m-a trimis la o specializare în SUA unde am învățat să operez sub microscop, ajutându-mă astfel să deschid, în România, un nou domeniu. M-am specializat în California, la UCLA şi apoi în Louisville, Kentucky. Eram acolo în anul Jocurilor Olimpice de la Los Angeles, când blocul comunist, cu excepția României, le boicota. Faptul că România participa la Olimpiadă, mi-a adus un plus de simpatie din partea americanilor. Mi-am făcut o mulțime de prieteni acolo şi am şi revenit după ’89 acolo unde învățasem chirurgia microscopică şi realizarea transplantului de rinichi de la donatori în viață sau aflați în moarte cerebrală. Şi aşa, am contribuit la elaborarea unei legi care este o mixtură între legea americană şi cea franceză, cea a transplantării organelor de la donatori în moarte cerebrală, lege promulgată în 1998.

Îi datorez enorm profesorului meu, acad. Proca şi aş vrea să menționez, tot aici, modelul uman şi comportamental care a fost, pentru mine şi pentru toată generația mea de medici, academicianul Nicolae Cajal.

Care este problema cea mai gravă în patologia cu care vă confruntați?

Cancerul de prostată. Numărul unu ca incidență în patologia umană. În privința mortalității, îşi dispută primul loc cu cancerul pulmonar.

Care este principala cauză a cancerului de prostată?

Este una, fără îndoială, hormonală. Cu cât un bărbat este mai viril, cu atât mai mult are neşansa, ca după o anumită vârstă,

să facă un cancer de prostată. Există şi cauze de ordin genetic – în familii unde predispoziția se transmite pe linie masculină, dar, în principiu, condiționarea este hormonală. Cheia de bază a tratamentului este supresia hormonilor androgeni sau introducerea unor hormoni antagonişti.

Poate fi descoperit cancerul de prostată în stadii incipiente?

Aş vrea să remarc faptul că programul acesta național de analize este un început foarte bun. Dar acest început trebuie să continue, adăugând unele investigații care sunt indispensabile. Dacă avem dreptul la sănătate aşa cum este prevăzut în Constituție, trebuie să ajungem la investigațiile minimale obligatorii. Cancerul de prostată se poate diagnostica şi trebuie diagnosticat. Este vorba de o analiză a unui antigen specific prostatic, care, din fericire, are un marker tumoral uşor abordabil şi detectabil în sânge: antigenul specific prostatic, aşa-numitul PSA, care, dozat la fiecare bărbat trecut de 45 de ani, ar trebui efectuat măcar o dată pe an. Sunt nişte standarde, în funcție de vârstă şi de dimensiunea prostatei – determinate ecografic – care indică probabilitatea sau certitudinea unui cancer de prostată, certitudinea neobținându-se doar prin dozarea biochimică sau imunologică a acestui marker tumoral, ci şi prin examenul histologic efectuat fie prin puncție, prin biopsie prostatică, fie prin rezecția prostatei la endoscopie dacă se impune aşa ceva. În orice caz, se recurge şi la studierea prin microscop a țesutului prostatic.

Printr-o politică de sănătate corectă, coerent condusă şi susținută, idealul este să descoperim cancerul de prostată într-un stadiu localizat. PSA-ul nu este o analiză obligatorie în România pentru că România nu a ajuns încă la nişte standarde minimale la nivel european.

Este, PSA-ul, o analiză scumpă?

Nu este o analiză scumpă, iar şansele de a descoperi acest tip de cancer în stadii incipiente, perfect vindecabile, sunt mari.

Conform Asociației Europene de Urologie şi conform tuturor protocoalelor din țările europene, antigenul specific prostatic trebuie să intre obligatoriu în acea baterie minimă de teste pe care să le asigure Casa Națională de Asigurări de Sănătate făcând, dacă vreți, ceea ce este civilizat şi normal, medicina omului sănătos. Să încerci să descoperi leziuni într-un stadiu incipient. Dacă se constată că are PSA-ul mare, aceasta declanşează seria de investigații şi se ajunge la concluzia că are cancer de prostată intracapsular. Acesta se tratează curativ şi cu mari şanse de reuşită. Dacă vrem să avem o populație sănătoasă, trebuie să introducem aceste teste obligatorii. Este mult mai ieftin să depistezi anumite afecțiuni într-un stadiu incipient, suferința este minimală, evităm consecințele grave ale necunoaşterii evoluției bolii al cărui tratament, în stadii avansate, costă enorm. Este o problemă mare, atât pentru pacienți care, aflați în stadii mai grave, suferă cumplit, cât şi pentru familie şi pentru societate. Ar fi foarte important ca acest fel de cancer să fie depistat într-un stadiu precoce pentru a putea fi tratat cu rezultate bune.

La fel de importante sunt şi acele mamografii pentru descoperirea cancerului mamar şi acea citologie Papanicolau pentru descoperirea cancerului de col uterin. Sunt nişte politici de sănătate de o importanță extraordinară. Nu aş vrea să vedeți ce înseamnă o pacientă care a fost surprinsă cu cancer de col uterin avansat care nu mai răspunde la radioterapie, la care apar fistule între vezica urinară, vagin şi rect, unde apar extensii ale tumorii şi care se chinuie cumplit, ani de zile, într-o stare biologică de neimaginat pentru că nu a avut şansa să fie descoperită într-un

stadiu precoce în care tratamentul aplicat ar fi putut duce la vindecare. Am făcut o mulțime de materiale şi cereri pentru a introduce aceste teste pentru depistarea cancerului de prostată şi până acum am obținut doar promisiuni.

Cum se tratează cancerul de prostată?

Dacă este vorba de un cancer de prostată localizat, fie recurgem la operația clasică, fie intervenția se face laparoscopic, fie, mai nou, acum şi foarte în vogă în SUA este prostectomia radicală robotică. În afară acestor tipuri de prostatectomii mai există şi posibilitatea de a trata definitiv cancerul de prostată intracapsular introducând nişte „semințe” radioactive după un program stabilit de un computer în funcție de topografia cancerului de prostată, metodă numită brahiterapie. Este o metodă pe care am introdus-o în țară în urmă cu doi ani şi avem deja mai mult de 120 de intervenții de acest gen cu rezultate excelente.

Dar dacă este vorba de un cancer extins?

Dacă nu surprindem cancerul de prostată strict localizat şi îl surprindem extins, extracapsular, deci extraprostatic, atunci toate tratamentele noastre cuprind operații paleative: fie încercăm cu hormoni antiandrogeni inhibând hipofiza şi, în consecință, testiculul de a secreta testosteron, fie efectiv scoțând testiculele, încercăm să-i scădem stadiul, pentru că acest cancer este hormono-sensibil şi hormono-dependent. S-ar putea ca la acei bolnavi la care extensia extracapsulară este mică, să constatăm că, după o jumătate de an de tratamente hormonale, cancerul s-a retras şi este intracapsular şi atunci poate beneficia de tratament curativ. Tratamentul hormonal rămâne, în acest caz, o verigă de bază, la care se adaugă radioterapia.

În alte situații, cancerul se extinde, iar, în stadii tardive poate da metastaze osoase şi pulmonare. Pentru întârzierea apariției metastazelor se folosesc metode combinate, hormonoterapie, radioterapie, chimioterapie, iar când acestea apar, se urmăreşte ca evoluția lor să fie mai lentă prin mijloace de tratament combinate.

Când şi în ce patologie recurgeți la operația reconstructivă?

Când constatăm, la vezica urinară, care este localizarea predilectă pentru o tumoră de tip uroterial, tumori extrem de frecvente şi foarte adesea infiltrative. Aceasta înseamnă că, tumorile vezicale superficiale se dezvoltă din interior. Când observăm în vezică nişte excrescențe în interior ca o fragă, ca o mură, ca o căpşună sau mai mari. Uneori acestea sunt moi, sunt superficiale şi pot fi rezecate endoscopic pe cale transuretrală, dar atunci când aceste tumori sunt mai extinse, operația, din păcate, nu mai poate fi conservatoare şi constă în scoaterea vezicii urinare. Aceasta este o operație urologică de mare amploare şi atrage după sine o derivație urinară pentru că scoțând acest rezervor, urina trebuie să ducă undeva iar noi am făcut pentru prima dată în țară o bancă de vezici de substituție. Vezicile urinare pe care le scoatem le înlocuim cu vezici făcute din segmente de tub digestiv, fie ileon, fie colon, colon ascendent sau colon stâng. Avem sute de astfel de intervenții iar rezultatele oncologice la distanță, în timp, sunt excelente. Aceasta este o patologie grea şi nu poate fi abordată în oricare centru. Rata de supraviețuire este mare atâta vreme cât respectăm, obligatoriu, nişte protocoale de diagnostic şi de tratament. Vreau să vă spun că noi putem să imaginăm fel de fel de tehnici. Fiecare bolnav este un unicat iar patologia lui este, de

asemenea, individualizată. Sunt nişte standarde pe care, respectându-le, în operația reconstructivă a vezicii urinare, de exemplu, rezultatele sunt foarte bune.

Se poate efectua transplant renal în cazul existenței unui cancer?

Am făcut transplanturi la copii, transplanturi la pacienți care îşi pierduseră aparatul urinar în urma unor forme de cancer. Pentru un pacient care a avut un cancer ai nevoie de cel puțin doi ani ca să vezi dacă nu există recidivă. Imunosupresoarele care se administrează după un transplant scad imunitatea şi atunci cancerul înfloreşte. Am avut paciente cu operații de cancer pelvian sau uterin, am făcut transplant la pacienții diabetici.

Se poate schimba mentalitatea oamenilor, în sensul de a da o atenție mai mare prevenției?

Suntem, din păcate, în unele domenii, rămaşi în urmă. În România, un pacient ajunge la spital când nu mai poate merge, când cade jos. Nu mai există, mai ales la țară, acea rețea de medicină primară în care să urmărească evoluția sănătății oamenilor. Mai erau acele etape intermediare care erau policlinicile unde se puteau face investigații. Centre de diagnostic sunt, în momentul de față, dar toate sunt private. Şi costurile sunt mari, prohibitive chiar, pentru un om obişnuit. De aceea, toți pacienții care vin la noi din țară cu probleme reale sunt ajutați să-şi facă investigațiile, sunt internați.

Cum ați creat clinica?

Am creat clinica după structura Clinic Cleveland Foundation (SUA), unul dintre cele mai faimoase centre din lume. Eu împreună

cu 18 colegi şi 25 de rezidenți efectuăm peste 8000 de operații pe an într-un bloc operator cu nouă săli de operație numai pentru urologie, cu o secție de reanimare modernă şi completă. Clinica mai cuprinde departamentul de transplant renal, cu personal specializat, cu 32 de paturi, doi medici anestezişti-reanimatori, trei nefrologi, personalul fiind implicat doar în îngrijirea pacienților care au facut un transplant. Rezultatele sunt la fel de bune sau chiar mai bune decât media europeană.

În ce stadiu se află proiectul clinicii de nefrologie?

De câțiva ani încerc să înființez Institutul de Boli Renale la Fundeni, dar mă lovesc de obstacole chiar din interiorul spitalului. Pentru că tot pe această structură funcționează Institutul de Cardiologie, care se ocupă de patologia aparatului cardiovascular, medical, chirurgical şi substitutiv. Ar fi extraordinar să avem la dispoziție o clinică medicală de nefrologie. Acest lucru a fost perfect înțeles de ministrul sănătății, dar s-a lovit de rezistențe din partea unor colegi. Acum 10-12 ani mai credeam că statutul de specialist este suficient pentru a te face auzit. Acum îmi dau seama că, fără implicare politică, este greu, chiar imposibil. Dar, din păcate, nu am timpul necesar să mă implic în politică. Ministerul Sănătății ar trebui să pornească de la premisa că, în mare, populația României este mai bolnavă decât media europeană, iar contribuțiile la fondul de sănătate nu sunt folosite cu maximă eficiență.

Ce vă doriți cel mai mult?

În primul rând să fiu sănătos ca să pot să-i ajut şi pe alții să redevină sănătoşi. Îmi doresc, de asemenea, să lucrez într-o țară civilizată, să pot avea la dispoziție tot ceea ce corespunde standardelor medicinii anului 2008 şi ca, pe viitor, vocile specialiş-

tilor să fie ascultate. Apoi, nu în ultimul rând, îmi doresc o presă cu profesionişti responsabili care să prezinte fapte şi nu zvonuri, să cântărească corect opiniile divergente. Pentru mine, campania unor ziare în goană după senzațional în cazul morții patriarhului Teoctist a fost o experiență dramatică şi nemeritată. Chiar dacă am câştigat procesul împotriva celor care m-au calomniat, sentimentul de dezgust va persista multă vreme. De aceea, mulțumesc Cronicii Române pentru ideea de a face un interviu obiectiv cu mine.

CRONICA ROMÂNĂ, 2008

Ce e un actor?

Maestrul Ion Lucian,
de la Creangă la Creanga de aur

Dacă superlativele ar fi comparabile, despre **ION LUCIAN** s-ar putea spune că este un Beligan al teatrului pentru copii...

O viață petrecută aproape în întregime în luminile rampei, însumând peste şapte decenii de carieră artistică... Născut pe 22 aprilie 1924, la Bucureşti, a lucrat ca actor, regizor, director de scenă, profesor, scriitor, a înființat şi condus două importante teatre dedicate copiilor: "Ion Creangă" şi "Excelsior". Pentru strălucita sa activitate în spațiul francofon, în iunie 2004, maestrul Ion Lucian a fost decorat cu titlul de Ofițer al Ordinului Național al Legiunii de Onoare din Franța. Este membru al Asociației Scriitorilor Francezi de Teatru şi Muzică din 1973 şi al Asociației Internaționale a Teatrelor pentru Copii şi Tineret, fondată la Paris, membru al Uniunii Scriitorilor din România, Societar de Onoare al Teatrului Național din Bucureşti şi director al Teatrului Excelsior. Luptând 12 ani pentru a menține activitatea Excel-

siorului în săli de împrumut, după dezamăgirea cu tăierea pensiei şi a salariului care i-au afectat şi sănătatea, a venit momentul să-şi vadă visul cu ochii: inaugurarea noului sediu al Teatrului de copii Excelsior. *"Mi s-a împlinit un vis de 20 de ani. 12 ani de când aşteptam să se termine construcția şi reparațiile şi 20 de ani de când s-a înființat teatrul. Nu se poate descrie ce bucurie copleşitoare, dar nu este numai a noastră bucuria aceasta. Acum le transmit spectatorilor că îi aştept cu toată dragostea pentru că le-am pregătit nişte surprize cu totul şi cu totul remarcabile"*, a declarat maestrul Ion Lucian în seara zilei de 4 mai, la inaugurarea noului sediu al teatrului, la aniversarea vârstei de 87 de ani, la care îl regăsim parcă mai îndrăgostit de teatru şi mai dornic să-şi vadă realizate toate proiectele.

Cum s-a născut Teatrul "Ion Creangă"?

Am realizat cât de bogați suntem pentru că îl avem pe Creangă, basmele şi poveştile lui. Aşa că atunci când am înființat primul teatru de copii am cerut autorizație pentru numele "Ion Creangă". Şi Dumitru Popescu, care pe vremea aceea era „Dumnezeul culturii”, mi-a spus: *"Da' ce-ți veni să pui numele acesta? Ce, Creangă e scriitor de teatru?”* La care i-am răspuns: *"Nu, dar acesta e teatrul copiilor!"* Îmi aduc aminte că am montat Harap Alb care a avut un mare succes. Am făcut din aproape toate poveştile lui scurte spectacole coupé. Acum condițiile îmi permit să reiau Harap Alb şi celelalte dramatizări.

Vă e dor de anii aceia ?

O, Doamne, ce nevoie aş avea de ei. Acuma trebuie să vă mărturisesc că am cam obosit... pentru că Climatul nu ne este favorabil şi nici măcar nu ne acceptă. Convingerea că ceea ce

facem e bine ne-au procurat-o, pe lângă copii, chiar spectatorii noştri adulți, părinții pentru care eu am făcut un ciclu special duminică dimineața ştiind că numai atunci au timp să-şi ia copiii să vină la teatru. Şi veneau părinții cu bunicii. Când au văzut că s-a demolat Excelsiorul vechi, în pofida precarității lui, ei n-au realizat că se dărâmă pentru renovare. Au venit buluc aici, manifestație. "De ce s-a dărâmat teatrul nostru, noi unde mai mergem?” Au fost nişte dovezi de ataşament care pe noi ne-au topit. Aşa că, ştim că e bine şi se poate.

Cum s-a născut Excelsiorul? Putem să-l considerăm *Creanga de aur* a maestrului Ion Lucian?

După un calcul făcut de mine, în cele 2-3 teatre dedicate copiilor, dacă ar avea spectacole zilnic şi cu săli mai mari decât cele pe care le avem, ar putea acoperi prezența unui copil bucureştean o dată pe an la o sală de teatru, ceea ce mi se pare un lucru de neacceptat pentru că, de fapt, dragostea pentru teatru este o căsătorie care nu se desface niciodată. Dar logodna se face în tinerețe şi dragostea începe în copilărie. Dacă reuşim să-i facem pe copii să se îndrăgostească de fenomenul teatral, care este o derivată a culturii, ne asigurăm un viitor fericit, dacă nu, riscăm să avem toate nemulțumirile pe care lumea modernă le acumulează. Din această cauză am ținut mult să înființez imediat după Revoluție acest teatru şi, pentru că sala pe care o aveam era absolut nesatisfăcătoare, am luptat, mi-am creat acest vis de a face un lăcaş de cultură pentru tinerele generații care vor urma. Lupta a fost grea, 12 ani n-am cedat şi iată, acum, acest lăcaş realizat la cele mai înalte coordonate, modern, bine echipat, intim, cald şi deschis tuturor generațiilor de copii, adolescenți, tineri şi părinți. Dar am regăsit Creanga de aur în drumul către inima copiilor: Teatrul Excelsior.

Dar repertoriul?

Repertoriul este bogat şi se va îmbogăți din ce în ce mai mult. Norocul nostru a fost că bagajul repertorial a fost atât de bogat încât am putut să survolăm aceşti cinci ani de construcție cu piesele pe care le aveam în repertoriu. Cum aceste piese încă nu au fost epuizate şi vin generații mai noi de copii, am hotărât ca, alături de cele mai noi premiere care sunt "Vrăjitorul din Oz" şi "Snoave cu măşti", să folosim din vechiul repertoriu neepuizat încă acele piese semnate de mari valori ale literaturii universale: Andersen, Selma Lagerlof şi alții.

Cum s-a format trupa actuală?

Trupa este tânără şi profesionistă. Inițial am fost numai şapte şi pe parcurs am avut nevoie de forțe tinere pentru cele două spectacole, "Vrăjitorul din Oz" şi "Snoave cu măşti" şi am făcut o audiție. Şi am avut norocul să alcătuim o echipă foarte bună care acum interpretează "Vrăjitorul din Oz" la care am obținut aprobarea de a avea muzica originală a filmului pe care se cântă live şi se dansează. De curând americanii au realizat o statistică a filmelor din întreaga istorie a cinematografiei, ca număr de spectatori şi, dacă pe locul I a rămas "Titanicul", pe locul II este "Vrăjitorul din Oz". Vă dați seama că vestea asta va interesa publicul nostru, stimulându-l şi mai mult să vină la spectacol.

Ce alte formule veți adopta pentru a dezvolta activitatea teatrului?

Reactivez o mai veche idee a mea de la "Creangă", un club care se va numi "Ghioceii teatrului" în care vom încerca să investigăm, împreună copiii cu interes pentru cultură, legile mondiale ale dramaturgiei. Avem o sală superbă de repetiții şi n-aş vrea să

rămână nefolosită. Acolo intenționez un ciclu care să se cheme "Moş Poveste-mi spune...” În fiecare zi, un actor al trupei va prezenta unui grup de grădiniță, câte-o poveste. În clubul "Ghioceii teatrului", copiii vor căpăta noțiuni de dramaturgie, de scenografie, de dans şi mişcare scenică, adică acele elemente care sunt componente ale unui spectacol, pentru ca atunci când vizionează, să poată să înțeleagă... Am mobilizat şi o echipă de psihologi care să urmărească reacțiile publicului, modul cum copiii recepteazā spectacolele.

V-ați gândit să dezvoltați oferta făcută adolescenților?

Vom avea spectacole şi pentru tineri, ne gândim la o istorie universală a teatrului ca un fel de catedră de istorie a culturii şi spectacolele vor fi analizate prin prismă filozofică sau din unghiul adevărurilor de viață în întâlniri ulterioare... Sperăm ca toate montările noastre care capătă alura pe care noi ne-am dorit-o întotdeauna, să poată fi filmate şi arhivate. Avem un site, recent făcut, la care încă se lucrează, dar foarte solicitat. Pentru că am întărit secretariatul literar, vom avea o activitate mai intensă şi pe internet.

Dar turneele mai sunt ele posibile?

Turneele în țară devin din ce în ce mai greu de realizat pentru că prețurile sunt tot mai mari, iar costul biletelor nu poate acoperi costurile deplasărilor. În străinătate, am făcut turnee cu "Creangă"; eram mai mult afară decât aici. Excelsiorul şi-a ridicat prima dată cortina în Franța, am fost apoi în Belgia, în Spania. Nu pot să vă spun cum am fost primiți!

Ce obstacole mai apar în calea demersului teatral?

Am aflat şi, din păcate, n-am cum să contracarez acest lucru, că sunt o sumedenie de trupe înjghebate cum dă Dumnezeu care

bat şcolile, care bat sălile de provincie făcând un mare deserviciu culturii, pentru că noi avem o imensă responsabilitate şi de-asta chiar spectacolele dedicate copiilor trebuie să fie de zece ori mai bune decât cele pentru adulți. Pentru că un copil care vine pentru prima dată în viața lui la teatru, n-are instrucția necesară, e total dezarmat şi atunci nu poate să compare sau să aprecieze un spectacol, el îl trăieşte. Şi dacă această primă lectură pe care i-o facem este defectuoasă, el nu asimilează fenomenul cultural, el respinge ce vede şi astfel l-am pierdut. Pe lângă asta, mai există şi mentalitatea imbecilă că cultura nu produce şi că, aşadar, este un parazit social costisitor, dezagreabil pentru unii, în special pentru Putere. Dar poporul care îşi neglijează cultura şi-a semnat, după părerea mea, testamentul social.

Uşile spre teatrul de adulți v-au fost deschise de un Calboreanu, de un Ion Manolescu. Dar în teatrul de copii cine v-a făcut intrarea?

Lucia Sturdza Bulandra. Ea m-a distribuit odată într-un rol, l-am înlocuit pe Dabija care era bolnav şi am jucat un ursuleț într-o piesă de copii. Şi aşa am descoperit publicul acesta, care este minunat. **Mi-nu-nat!** Este cu sufletul curat, comunică fără rezerve cu personajele, se bucură, suferă, îşi manifestă sentimentele față de eroii din fața lui. Le datorăm copiilor noştri toate aceste eforturi pentru ca ei să se formeze în spirit umanist. Să te dăruieşti total publicului este scopul şi menirea oricărui actor, a oricărui director de teatru. Iar maestrul CLIPEI, scriitorul Dinu Săraru ştie mai bine ca oricine acest lucru...

CLIPA, mai, 2011

Maia, cea mai frumoasă dintre Pleiade…

S-a născut o stea:
MAIA MORGENSTERN.

Născută la 1 mai 1962, la Bucureşti, s-a înălțat proiectând trei luminițe: Tudor Aaron, Eva Leea Cabiria si Ana Isadora.

A debutat în cinematografie în anul 1983, în filmul "Prea cald pentru luna mai", în regia Mariei Callas Dinescu şi în rolul Ioanei din „Aceşti îngeri trişti” de Dumitru Radu Popescu, pe scena Teatrului Tineretului din Piatra Neamț. Nenumăratele roluri cărora le-a dat viață, fac din ea una dintre figurile cele mai îndrăgite ale teatrului românesc. În filmul „Balanța” de Ion Băieşu, în regia lui Lucian Pintilie, a realizat un rol care i-a adus notorietatea internațională şi Premiul Felix al Academiei Europene de Film… Este Liubov Andreevna, a fost Ecaterina cea Mare, Dorimene, Mama Morton, Papa, Luiza, Anna Andreevna, Aldonza, Marguerite, Titania, Haya, Domnişoara Iulia, Varia, Viola, Liz Morden, Medeea şi multe altele…

"Steaua dimineții", în germană, un alt nume dat Fecioarei Maria, mama evreică a lui Iisus…

Evreică sau româncă? Întrebare la care Maia răspunde, oriunde s-ar afla, în țară sau pe mapamond: *„Sunt mândră că sunt evreică şi româncă în acelaşi timp. În familia noastră se respectă atât sărbătorile creştine cât şi cele evreieşti. Ştim să ne bucurăm unii de sărbătorile celorlalți. Şi cred că asta ține nu de curaj, ci de firesc.”*

Care sunt rolurile în care Maia Morgenstern îşi trăieşte clipa de azi?

Liubov Andreevna este rolul meu, azi, un rol iubit, temut, la care aspiri aşa ca la marea dragoste, un foc imens de care ți-e frică să te apropii. S-a lucrat foarte intens şi foarte frumos la "Livada de vişini” cu domnul Felix Alexa. Acest personaj, dincolo de orice prejudecată şi de orice stereotip, Liubov Andreevna, este simbolul iubirii iraționale, totale, pe care o poți şi n-o poți condamna oricât ai sta şi te-ai gândi la personaj, prin ce trece, cum reacționează, ce face, ce-i de blamat, ce-i ridicol, ce e inacceptabil, fiind, în acelaşi timp, simbolul dragostei care, cu tragismul ei, va fi absolvită pe pământ şi în ceruri.

Mircea Eliade spunea că actorul are o experiență omenească de o altă calitate decât a noastră. Ce reprezintă acest rol?

Un dar imens, într-adevăr "o experiență omenească de o altă calitate decât a noastră". Acest rol mi l-a dat cadou viața, soarta, Dumnezeu. Felix Alexa a avut încredere în mine şi s-a luptat pentru spectacol, iar lucrul ăsta am să-l spun pentru că nu se poate trece aşa, oricum, peste el şi pentru că este expresia unei prietenii, poate cel mai frumos dar pe care ți-l poate face viața, simbol al încrederii

în ceea ce sunt. Prietenie în sens artistic, în sensul încrederii, al nădejdii, în pofida oricărui curent de opinie, că eşti la modă, ori nu eşti la modă, că se consideră că e bine, că nu-i bine, ceva ştii că rămâne inalterabil, peren. Iar Felix a avut încredere şi s-a luptat pentru asta şi dincolo de micile orgolii şi frecuşuri inerente, de fapt, comunicăm foarte bine în sens artistic. Şi ne înțelegem şi avem încredere unul în altul. Are încredere în intuiția mea, în devotamentul meu față de scopul artistic iar eu, la rândul meu, am încredere în el, în concepția lui. Ceea ce face el e un lucru viu, e o perpetuă căutare. Felix e un om deosebit de onest care recunoaşte, când e cazul: *"Am greşit. O luăm de la început, da, ai avut dreptate."* Da, hai să încercăm şi aşa. Repet, a fost un dar pe care mi l-a dat viața, rolul actual din "Livada de vişini".

Dar nu e singurul… La Teatrul Evreiesc se poate vorbi de o altă întâmplare fericită, tot în regia lui Felix Alexa… unde jucați alături de fiul dumneavoastră, Tudor Aaron Istodor…

O altă bucurie şi împlinire a fost premiera cu spectacolul "Tragedie dentară" la Teatrul Evreiesc de Stat, pe care, iarăşi, o consider o mare victorie personală pentru că e un text cu care am făcut cunoştință la Paris, la invitația lui Jean-Claude Grumberg, autorul însuşi care m-a invitat să văd spectacolul chiar în Sala "Elvire Popesco", spectacol distins, la Paris, cu premiul Molière. Ei, bine, spectacolul m-a sedus cu umorul lui dulce-amar, complet iconoclast, distrugând tabu-uri. Despre Holocaust se vorbeşte numai într-un anumit fel. Dar tragedia a avut atâtea fațete care, din păcate, nu s-au epuizat. Alte şi alte aspecte ale tragediei țâşnesc încă din memorie. Tragedia şi comedia vieții, paradoxurile se contrapun astfel încât zâmbeşti, râzi, plângi, situațiile se răstoarnă. Recunoştința se poate transforma instantaneu în disperare şi ură. Felix

nu văzuse versiunea franceză. Dar a avut încredere în opiniile mele. Ne ocupam şi de “Livada de vişini” în acelaşi timp. E un regizor foarte serios şi un minunat coleg şi prieten.

Ce rol a avut întâmplarea în realizarea, aproape simultană, a acestor două roluri diametral opuse, sub bagheta aceluiaşi regizor?

A fost extrem de interesant. Nu cred în întâmplare, în hazard, dar viața mă contrazice: întâmplarea a făcut să lucram la spectacol când am fost chemată de cei de la Editura Litera la prezentarea şi lansarea cărții “Se numea Sarah” de Tatiana de Rosnay. Mă ocupam de spectacol, se apropia data premierei, în fine. mi-am zis: am nevoie de asta ca de un par în cap! Nu mă pot concentra acum să citesc literatură... Ce să fac? Dar nu puteam să refuz. Mi-au indicat un pasaj. Şi până la urmă n-am mai putut lăsa cartea din mână. A fost ca o documentare pentru perioada în care avea loc acțiunea piesei de la TES. Mi-am dat seama că nu ştiam multe lucruri! Tot aşa şi cu filmul „La rafle“, „Razia“, cu Mélanie Laurent şi Jean Reno. Era vorba despre Parisul anilor '40, despre al doilea război mondial, o perioadă trecută sub tăcerea unei sfinte ipocrizii... E vorba despre vinovăție şi ticăloşie. Întotdeauna ocupanții poartă toată vina? Dar cei care au asistat, au colaborat, au venit în întâmpinarea lor, au supralicitat? Dacă scormoneşti puțin, apoi mai mult, afli ce au făcut francezii înşişi, dincolo de faptele ocupanților.

În această muncă de documentare ați descoperit lucruri cutremurătoare despre care nu se vorbeşte.

În mod concret, ce se spune despre deportarea evreilor în ’42? Vorbim de obicei în termeni generali, “au fost deportați”, “au

murit în lagăre...” Dar cum au ajuns acolo? Care e primul pas? De la cel mai amărât portar până la factorii de decizie... Nu s-au scris suficiente cărți, dar această carte a fost deschizătoare de drumuri. O fetiță căreia nu-i venea să creadă că înşişi jandarmii francezi, care până mai ieri fuseseră aşa de drăguți, erau cei care-i îmbrânceau şi-i scoteau noaptea din pat ca să-i trimită în lagăre. Pe de altă parte, atâția oameni mărunți au încercat să-i salveze.

Acestea sunt realizările actuale pe scenă... În cercul magic al teatrului...Dar în cercul de suflet al familiei?

Ca să vorbim de aceste realizări... aş putea vorbi despre realizările copiilor mei... Ambii învață la şcoala 11. Cabiriei îi place fizica cel mai mult – îi moşteneşte pe bunicii ei matematicieni –, iar Izadorei îi plac activitățile practice, desenul, lucrul manual.

Cum a fost anul care a trecut, pentru Maia Morgenstern?

2010 a fost un an plin cu sămânța speranțelor viitoare. S-au pus bazele multor proiecte frumoase. Am jucat-o pe Electra în Grecia, dar dragostea mea pentru cultura şi limba lor e mult mai veche. A fost foarte frumos în 2009, în Atena şi mai târziu la Sofia, Tirana şi Belgrad când s-a creat un spectacol pe baza unei legende, “Voica”, prezentă în tot spațiul balcanic: Grecia, Albania, Bulgaria, Serbia, România... Peste tot a fost un triumf, doar la Bucureşti a fost o bălăcăreală. Pentru noi tot ce înseamnă Balcani are o conotație peiorativă. Nu e păcat să ignorăm o comoară de folclor, de tradiție, de semnificații?

Care sunt ispitirile Eladei?

Inima ca un cristal şi energia vieții! Pofta de a trăi, bucuria de a exista... Loialitatea prietenilor, bucuria vieții. Atena are peste 360

de teatre. Nu spun că toate sunt nestemate. Dar dacă ele există, înseamnă că cineva are nevoie de ele! Mişcarea, dorința, nevoia de teatru, de o altfel de trăire a vieții... Pentru mine, Grecia a fost ca o şcoală, am învățat o groază de lucruri, acolo e o atmosferă specială. Toți actorii, şi cei din cor, şi personajele, am fost înconjurați cu dragoste, cu atenție, cu căldură şi aprecieri de către regizorul Sotiris Hadzakis. Asta nu înseamnă că nu ni se cerea să dăm tot ce putem. Am lucrat enorm…

Sunteți din nou studentă… la greacă…

Aşa mă îndeamnă sufletul. Da, studiez neogreaca şi ebraica. Totul se leagă, are miez, are semnificație. Toate limbile au un rost, există interdependențe între noțiuni şi semnificații... Sunt limbi care au un substrat sacru…

Un drum către Dumnezeu?

Acesta este un aspect strict personal. Nu vreau ca credința mea să devină un logo de scris pe tricouri. Mai ales în ultima vreme, dacă îți afirmi credința şi fluturi nişte citate, dacă te expui drept mare practicant de religie, ți-e asigurată o vizibilitate şi eşti imediat ținta respectului. Un lucru e sigur, pot să îl declar la orice oră din zi, sus, tare, deschis, este totala mea credință şi respectul meu față de cele zece porunci. Le respect. Cred în ele. Fiecare se raportează la transcedental, mai întâi, în funcție de tradiția în care s-a născut; e dreptul fiecăruia să aleagă cum o face sau să nu o facă. Dar cele zece porunci: să nu minți, să nu furi... Cred din adâncul sufletului că de aceste legi morale simple are nevoie umanitatea. Ele stau la temelia civilizației, în sens profund. În rest, cât vibrăm, cât studiem, cât e modă... Se cuvine să respecți credința fiecăruia. Vai şi amar de noi, câte distrugeri s-au făcut în

numele religiei! Noțiuni şi teorii pe jumătate înțelese, citate anapoda, scoase din context! Aşa mi se pare atât de ridicol şi de trist. Căci dincolo de rațional, dincolo de tangibil trebuie să existe iubirea.

Ce e un evreu?

Aşa cum spunea un mare rabin, esența iudaismului constă în a nu face celuilalt ceea ce ție nu-ți place să ți se facă…

Au existat şi demoni potrivnici muncii dumneavoastră de actor?

De o asemenea întrebare m-aş fi temut. Simțeam şi simt că nu sunt în stare să dau răspunsul pe care mi l-aş fi dorit. Eram conştientă, mi-era teamă de aspirațiile mele, că nu voi fi în stare să dau răspunsul care să cuprindă tot ce simt. E permanenta spaimă de a nu dezamăgi. Aş vrea să nu dezamăgesc pentru că exist prin ochii oamenilor. Ochii lor sunt oglinda mea iar reflexia în oglindă e permanentă. Să nu ne fie frică de vorbe mari, apăsate, definitive,

sunt vorbe care exprimă multitudinea, înălțimea, alteritatea. Profunzimea năzuințelor şi aspirațiilor noastre.

***"Actorul cunoaşte un fel de transmigrație. Încarnarea atâtor personaje, nu înseamnă să te reîncarnezi de tot atâtea ori?"* se întreba Mircea Eliade. Este actorul un fel de şaman?**

Atunci când eşti pe deplin conştient că meseria de actor este sacră, încerci cel puțin să creezi o nouă realitate. Aşa spunea Eliade. Nu că aş fi de acord cu el în totalitate, dar rimează cu o vibrație a mea. Sunt lucruri care vibrează în mine şi pe care nu ştiu încă să le exprim şi vreau să găsesc o formă de a mă face înțeleasă şi de a putea să transmit, dincolo de actul teatral, ceea ce simt. A fi actor este o formă de manifestare a sacrului, atunci când ți-o asumi şi crezi lucrul ăsta.

Un Mărțişor din partea mea şi a celor de la revista CLIPA…

Cititorilor, colaboratorilor CLIPEI, maestrului Dinu Săraru, un magician al teatrului românesc, dragostea Maiei Morgenstern.

CLIPA, februarie 2011

Risipei, se dedă actorul…

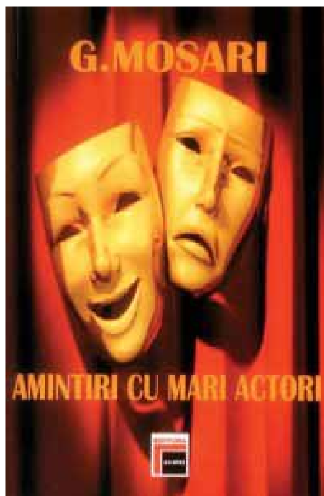

G. Mosari,
şi minunata lui soție, Rica

Editura 24:ORE a publicat volumul *Amintiri cu mari actori*, carte semnată de cunoscutul prozator şi publicist **G. Mosari**, băcăuan de origine, dar stabilit de mai bine de trei decenii în Israel. Coperta, excepțională sub aspect grafic, este realizată de editorul şi scriitorul Adi Cristi, prefața aparținând scriitorului Ioan Holban, directorul Teatrului Național din Iaşi, iar portretele sunt desenate de Florin Buciuleac.

În paginile volumului, amintiri despre Carmen Stănescu, Florin Piersic, Horațiu Mălăele, Damian Crâşmaru, Adela Mărculescu, Nicu Constantin, Stela Popescu, Alexandru Arşinel, Maia Morgenstern, Nicolae Nițescu, Silviu Stănculescu, dar şi un nume necunoscut, bunul prieten de o viață al autorului, actorul amator Costel

Boştioc, trecut în nefiinţă la începutul lunii septembrie a.c. Autorul a reuşit să ni-i apropie prin sinceritatea clipelor de viaţă, care reînvie sub pana lui. Un volum dedicat clipelor dăruite nouă în risipa cărora li se dedau actorii…

G. Mosari,
Amintiri cu mari actori
Editura 24:ORE, Iaşi, 2010.

CLIPA, noiembrie 2010

Viitorul teatrului românesc

ELENA MORAR,
regizor

Impresionanta inițiativă a Teatrului de Comedie lansată în 2005 – Festivalul "Comedia ține la tineri" – a pus în lumină reale talente ieşite recent de pe băncile facultăților de profil: tineri regizori, precum: Marcel Țop, Alex Mihail, Aurel Palade, Zolan Zakarias, Eugen Gyenmant, Alexandru Mâzgăreanu şi, iată, revelația acestei ediții, regizoarea de 24 de ani, **Elena Morar**.

Juriul, format din Ileana Lucaciu, Mihaela Teleoacă, Dorina Chiriac şi Vlad Cristache, a acordat premiul pentru **cel mai bun spectacol,** montării "Zvăpăiata", după A.P. Cehov, în regia Elenei Morar, coproducție a Teatrului Metropolis & UNATC "I.L. Caragiale", secția MASTER – Regie Teatru. Spectacolul va intra în repertoriul Teatrului de Comedie, în stagiunea curentă. **Cel mai bun regizor** a fost desemnat **Elena Morar** pentru spectacolul "Zvăpăiata", după A. P.Cehov, montare recompensată şi cu alte premii: premiul pentru **cea mai bună actriță într-un rol secundar**, **Monica Săndulescu**, în rolul Iulia; premiul pentru **cel mai bun actor într-un**

rol secundar, acordat lui **Adrian Nicolae**; **premiul pentru scenografie,** care a recompensat talentul lui **Vladimir Turturică,** precum şi pentru costumele din acelaşi spectacol. **Menţiunea specială a juriului a fost** acordată **Anei Covalciuc** pentru rolul Olga Ivanovna şi lui **George Albert Costea** pentru rolul scriitorului.

Un spectacol în care cultura enciclopedică a regizoarei se metamorfozează în întruchiparea unor personaje dificile prin balansul lor între comic şi dramatic, chiar tragic, roluri însufleţite, cu măiestrie, de un surprinzător florilegiu de talente: Ana Covalciuc, Andrei Mateiu, Serban Gomoi, Lucian Iftime, Adrian Nicolae, George Costea, Razvan Georgescu, Monica Săndulescu, Vlad Pavel, Liviu Chiţu.

Vivat, crescat, floreat!

Spiritul național la… Național

A schimbat măştile, de la Pulcinella la Brighella şi Arlecchino, de la Egist din „Electra” la Randle McMurphy din „Zbor deasupra unui cuib de cuci”, de la Kent din „Regele Lear” la Aymaro din „Numele trandafirului”, de la Lino din „Generoasa fundație” la Dragomir din „Năpasta” sau Damian Vulpenaru din „Crimă pentru pământ”.

Un actor complex, capabil de metamorfozări profunde. **Costel Constantin**.

Ce sunt rolurile pentru actor?

Ceea ce sunt copiii pentru o mamă. Actorul spune că întotdeauna îşi iubeşte toate rolurile, ca mama, copiii. Dar au fost roluri foarte importante, de la cel din „Zbor deasupra unui cuib de

cuci”, pe care l-am iubit foarte mult, Tihon din „Furtuna” de Ostrovski, pe urmă Tipătescu din „Scrisoarea pierdută”, apoi a fost „Profesionistul” în care am jucat un rol minunat, pe urmă Krecinski, pe urmă Kocicariov din „Căsătoria” de Gogol, pusă în scenă de Sanda Manu şi, bineînţeles, ajung şi la superbul rol, un rol minunat într-o piesă despre care îmi pare rău că nu se mai joacă, „Crimă pentru pământ”, a lui Dinu Săraru, care e una din cele mai frumoase poveşti de dragoste din dramaturgia românească, o poveste de dragoste de la ţară, cu nişte profunzimi nebănuite şi cu mari frumuseţi de stil şi, ultimul, dar nu cel din urmă, ci aş zice chiar cel dintâi, ajung la rolul Ştefan cel Mare din „Apus de soare”, pentru care orice actor român, dacă îl are trecut în palmares, poate fi mândru. Este o partitură romantică, de o mare forţă dramatică, pe care orice actor şi-ar dori-o în repertoriu.

Ce a reprezentat rolul lui Ştefan cel Mare din piesa „Apus de soare”, în regia lui Dan Piţa, pentru actorul Costel Constantin, „moşit” în Naţional?

Spiritul naţional la Naţional... În cel mai pur sens al cuvântului. Montarea acestui spectacol de referinţă al teatrului românesc a fost ideea salutară a scriitorului Dinu Săraru, directorul de atunci al Teatrului, cel care a condus în mod remarcabil destinele teatrului românesc atâţia ani. Costumele purtau semnătura Luanei Drăgoescu, muzica era a lui Adrian Enescu, decorurile ale lui Mihai Mădescu, jocul actorilor, toate au contribuit la realizarea acestei piese cu zeci de personaje. Am avut parteneri foarte buni, iar realizarea în sine a făcut cinste primei scene a ţării. O realizare care i se datorează, ca atâtea altele, şi directorului de atunci al teatrului, Dinu Săraru, cel care a fost alături de noi, la repetiţii, de la început până la sfârşit.

Ați stat alături de Dan Pița, care era, prin excelență, regizor de film, în calitate de co-semnatar al textului, asistent de regie şi protagonist. Ați simțit, vreun moment, că sunteți în umbra rolurilor create de un Nottara, un Calboreanu?

Nici Calboreanu nu a stat în umbra lui Nottara şi fiecare epocă a avut modurile ei proprii de expresie, actorii ei, şi sunt convins că, peste 10 sau 20 de ani, o să apară un alt tânăr care va face un rol bun şi foarte personal în această minunată piesă. Acum, în epoca în care am făcut eu acest rol, el a prins foarte mult pentru că eu iau întotdeauna pulsul sălii, simt publicul… Spectacolul a avut momente absolut electrizante, superbe. Tot aşa cum nici directorii Naționalului nu au stat în umbra cuiva, această scenă având şansa să fie condus de mari oameni de teatru. Dinu Săraru, cel care a condus destinele teatrului în acea perioadă, se înscrie în seria acestor oameni emblematici alături de care m-am format şi m-am împlinit ca actor.

***„Teatrul este una dintre ultimele experiențe pe care oamenii le mai pot trăi şi visa împreună. Iar actorul este magicianul acestei experiențe”*, spunea maestrul Beligan la sărbătorirea a 90 de ani de viață şi a 70 de ani de carieră teatrală.**

Să-ți spun care e legătura între această aniversare şi faptul că interviul mi-l iei mie. E o legătură foarte importantă. Anul 1969, când eu am venit în Bucureşti, este anul în care Radu Beligan a fost numit la direcția Teatrului Național. El a încercat, ca orice director, să întinerească echipa cu nişte oameni pe care îi remarcase el, personal. Aşa că, atunci când a venit la Teatrul Național, l-a adus pe Ovidiu Iuliu Moldovan de la Timişoara şi pe mine de la Iaşi. Eu terminasem Institutul în ‘64 şi am stat până în ‘69 la Iaşi. De atunci şi până astăzi, am jucat la Teatrul Național din Bucureşti. El m-a adus în teatru, cu el am făcut nişte roluri importante, care au fost esențiale pentru mine. De pildă am jucat în „Scrisoarea pierdută”, cu care am făcut un celebru turneu la Paris, la Teatrul Odeon, iar la sfârşit, Eugen Ionescu, care era în sală, s-a ridicat în picioare şi a strigat „Bravo, bravo, România!”.

După cum ştii, Radu Beligan a fost director 20 de ani, timp în care s-au jucat nişte spectacole extraordinare şi în multe din ele am avut şansa să fiu distribuit. Aici montau mari regizori şi aş vrea să evoc numele unuia dintre ei: Horea Popescu, cel care a semnat nişte spectacole absolut antologice cum ar fi „Zbor deasupra unui cuib de cuci”, „Caligula” sau „Generoasa fundație”, „Ploşnița” şi „Coana Chirița”…

Dacă vorbim de regizori, trebuie neapărat să-l amintesc pe Radu Penciulescu cu care am făcut, tot la începutul carierei mele, la Național, „Regele Lear”, cu George Constantin în rolul principal, eu jucând unul din rolurile importante: Kent. A fost un spec-

tacol mult mediatizat la vremea respectivă, cu care am făcut un celebru turneu în Italia. Apoi a urmat Andrei Şerban, care a strălucit cu „Trilogia antică”, „Livada de vişini” şi altele.

Şi, ca să fac un arc peste timp, în perioada când Andrei Şerban a fost directorul teatrului, a chemat un tânăr regizor a cărui realizare de sfârşit de promoție la Institut o apreciase, să pună în scenă o piesă grea pe scena mare, în care eu am jucat chiar rolul principal, în mai mult de o sută de spectacole, până când una dintre actrițele protagoniste a trebuit să nască şi a întrerupt, pentru o perioadă, spectacolele. E vorba de „Vrăjitoarele din Salem” de Arthur Miller, în regia lui Felix Alexa, şi tot atunci se lansa şi o pereche de scenografi foarte talentați, Buhagiar. Apoi, tot cu Felix, am făcut „Nunta lui Krecinski”, ca astăzi să încep cu el tot o piesă rusească, „Sinucigaşul”.

Teatrul Național nu se bucură numai de dezvoltarea spiritului național, ci şi de continuitate în aria valorilor şi generațiilor. Mi-am spus că e o piesă foarte interesantă şi astfel închei anul 2008 cu bucurie şi intru în 2009 cu acelaşi sentiment. Am fost la lansarea revistei *Clipa*, condusă de scriitorul Dinu Săraru, iar acum am început să repet în această piesă. Semne bune anul are…

Aprecieri europene

Domnule Săraru,

*Vă mulțumesc mult pentru invitația la premiera oficială a piesei „*Apus de soare*” de Barbu Ştefănescu Delavrancea, eveniment artistic atât prin modul de abordare regizoral al acestei drame istorice, cât şi prin aportul semnificativ al unor importante forțe actoriceşti, din diverse generații, talente de excepție.*

Piesa are o montare ce reuşeşte să fie monumentală şi modernă, sub îndrumarea regizorală a lui Dan Pița, care a avut ca aliați de rafinament, pe scenografii Mihai Mădescu (decoruri) şi Luana Drăgoescu (costume), care au îmbinat simplitatea şi sobrietatea mijloacelor, cu opulența vieții de la curtea domnească. A fost o seară excelentă!

Jonathan Scheele
Ambasador, Şeful Delegației Comisiei Europene în România
Bucureşti, 18.05.2004

CLIPA, ianuarie 2009

De vorbă cu Dragoş Galgoțiu, după o premieră impresionantă

Regizorul **Dragoș Galgoțiu**:
„Spectacolul acesta e, cred, o invitație de a privi cerul...”

Proiectul amplu semnat Dragoș Galgoțiu „Epopeea lui Ghilgameș”, spectacol care reunește creațiile sculptorului Alexandru Rădvan cu decorurile lui Andrei Both, costumele Doinei Levintza și muzica interpretată de Kronos Quartet, a fost reprezentat în premieră, recent, la Teatrul Odeon.

V-ați împlinit visul de a pune în scenă această epopee primordială. De când, cum şi de ce Ghilgameş? Ce v-a atras, încă de la început?

Lumea Egiptului antic şi cea sumeriană m-au fascinat încă din copilărie. Mult mai târziu, m-au marcat alte evenimente: lectura operei lui Thomas Mann, Iosif şi frații săi, cu acel fantastic discurs privind modul de înțelegere a marilor mituri în spațiul mesopotamian. Şi a mai fost un moment extrem de important,

am făcut un spectacol pe un text de Eschil, cel acuzat că a dezvăluit Misterele eleusine care se bazează tot pe povestea asta cu Tamuz, cu Dmuzi, cu zeul care moare şi care învie. Era vorba de o mitologie adoptată şi adaptată, tot aşa cum a fost preluat Dyonisos din spațiul trac.

Ce ați descoperit acum, citind povestea cu alți ochi?

Dimensiunea mitologică a textelor, visele despre care Jung spunea că ascund visele mari ale omenirii. Uneori, privesc orice gest estetic, orice act teatral ca pe o fereastră prin care văd dincolo de realitate. Pe de altă parte, caut un adevăr intangibil, ca şi cum aş căuta catedrala mea pierdută, catedrala Sf. Mihail din Cluj, care mi-a marcat retina, copilăria, visele.

Apoi, tot timpul mi-am căutat catedrala aceea pe care o am undeva, în mine, ea pentru mine înseamnă sens, înseamnă ordine, înseamnă adâncul realității. În momentul în care dai viață unui text care e cu 3000 de ani mai vechi decât Tora, decât Biblia, fără îndoială că acolo există ceva care dă sens existenței. Sunt texte mai vechi decât piramidele. E interesant că, la evrei, anul 0 este exact anul întemeierii Urukului. Iar Ghilgameş, personajul legendar sau istoric este al V-lea rege după potop. Suntem aproape de țipătul de naştere al umanității.

Foto: Mihaela Marin

Cum ați reuşit să dați un fir unitar unor istorii atât de disparate?

Am încercat două lucruri: nu să ilustrez o lume, ci să o caut şi să o descopăr în esența ei.

Ce estetică stă la baza alternanței mit-realitate?

Toată estetica spectacolului are la bază o anumită dramaturgie a spectacolului care se bazează foarte mult pe vizualitate. În Ghilgameş am folosit texte autentice, Facerea lumii, mitul lui Etana, cel cu zborul, iar textul cel mai vechi, sumerian, nu akkadian, nu babilonian, incantația aceea dintre Inanna şi Dumuzi, e mai vechi cu vreo 3000 de ani decât Cântarea Cântărilor… Toate personajele devin, pe rând, naratori. Spectatorii asistă, de fapt, la o poveste cu personaje. Am urmărit să dăm unitate spectacolului, păstrând textul originar. Când punem un text important în scenă, ne întrebăm de ce trăim, ce suntem de fapt, iar spectacolul ăsta e, cred, o invitație de a privi cerul.

Şi muzica propune o alternanță între spațiul mitic şi cel contemporan…

Am folosit muzică din sudul Irakului, din zona Yemen-ului, muzica dervişilor învârtitori, surse iraniene, am descoperit importanța percuției în zona asta. Am încercat să fac un contrapunct cu elemente extrem de actuale, cu muzică de jazz şi muzică de film. Aceasta din urmă creează, susține imagini, e un fel de pastă sonoră emoțională. M-a marcat foarte mult o întâlnire cu Nichita, care mi-a vorbit foarte mult despre teoria rupturii în poezia contemporană. Cred că teatrul meu poate fi citit ca o poezie contemporană în care fracturile stilistice sunt esențiale.

Punerea în scenă a unui mit primordial poate fi o formă de conectare la actualitate?

Prin muzică, aveam o realitate sonoră derizorie cu hip-hop şi, pe de altă parte, cu Purcell care topeşte impresii şi te duce în altă realitate legată de lumea lui Oberon şi a Titaniei şi a lui Puck… Acelaşi text de Shakespeare e, de fiecare dată, o ocazie de a-l regândi, capătă profunzime, se nuanțează. Tot ce înseamnă carnea spectacolului, construcția dramaturgiei, totul e un act de re-citare a textului.

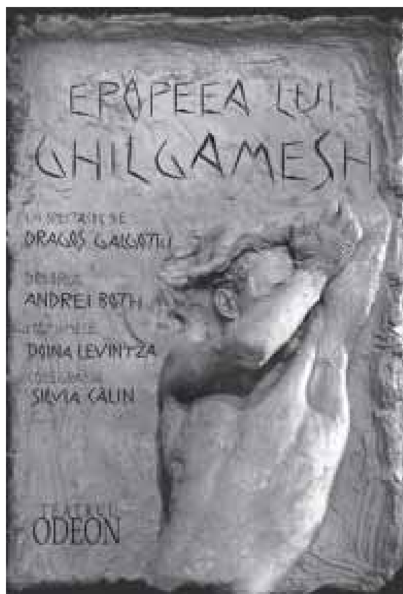
Spectacolul începe şi se termină cu imaginea unei imense biblioteci în care cărțile sunt vii, se mişcă şi vorbesc…

Acest text fundamental a născut biblioteca lumii. Sumerienii influențează culturile lumii de mai târziu. Pe de altă parte, biblioteca e un citat dintr-un cadru din Călăuza, spre sfârşit, când personajul principal se află în fața unei biblioteci uriaşe. De fapt, în spatele lui e cartea. Am făcut o legătură între acest orb al meu şi personajul lui Tarkovski, pentru că şi el pleacă din spațiul istoric către un spațiu mental. Iar Andrei Both îmi povestea despre momentul extra-ordinar în care a văzut manuscrisele străvechi de la British Museum. Cartea devine metafora-om, legătura dintre Cuvânt şi Ființă. Cartea este o memorie a civilizației.

În viziunea plastică a spectacolului, jocul de lumini şi umbre multiplicate de oglinzile în mişcare dau o anumită energie cadrului de joc… Dar simbolul luminii galbene?

Pe peretele din fund al scenei, e un reflector cu lumină galbenă, în mijlocul unui gol întunecat există un punct de atracție, poate ăsta e oceanul creier, e ceva dincolo de existența noastră, ceva care ne tulbură şi ne atrage. Şi aici aş vorbi despre

un pictor care m-a tulburat pe mine foarte mult, Caspar David Friedrich, cel care pictează abisul, ceea ce nu se vede. Într-un peisaj apare, în fundal, un gol, un hău, oamenii privesc într-acolo, pe ferestre se văd vârfuri de catedrale gotice şi catarge, pictorul pare fascinat de ceva de neatins, de ceva de neînţeles. Şi în Ghilgameş apar fascinaţia către misterul spaţiului gol, misterios, şi oglindirile acestei lumini galbene în spaţiul de joc. Are loc recompunerea realităţii într-o nouă formă mentală, în spirit modern.

Simbolic vorbind, ne putem regăsi în Ghilgameş?

Ne regăsim toţi, prin această limbă adamică. E un subiect mistic, desigur, dar o idee comună tuturor oamenilor. Limba adamică reprezintă relaţia dintre om şi Dumnezeu, dialogul cu Dumnezeu. Alegerile noastre sunt verbele noastre. Actul teatral nu e cumva limba adamică, uitată, nu înţelegem că tot ceea ce trăim noi are un sens? Cred că Epopeea lui Ghilgameş ipostaziază primul mare model existenţial în care ne regăsim cu toţii.

CLIPA, aprilie 2009

Ce e un actor?

"Alcătuirea mea cea condamnată
Să-ncapă în…a fost odată"
(Horațiu Mălăele)

Viața ta seamănă cu o poveste…

Da, povestea călătorului care se caută. Dacă vrei să afli ceva despre mine, întreabă-mă…

Ce?

De unde vin, cine sunt şi unde mă duc…

De unde vii, Horațiu Mălăele? Cu cine ți-ai făcut ucenicia? Cine te-a învățat desenul, actoria, arta vieții?

Unul dintre ei a fost primul meu învățător de desen care s-a numit Nicu Gherghe. El mi-a pus un creion în mână, el m-a învățat cum se face o rață, el m-a învățat cum se face o mână şi îi sunt îndatorat toată viața pentru că şi datorită lui am reuşit să nu mă plictisesc. Mai întâi, Ion Dogar Marinescu, un prieten de-al

meu de demult, a fost, nimeni nu mai ține minte, un mare caricaturist care a renovat, într-un fel, fața caricaturii româneşti pe la începutul anilor '70 şi a făcut un grup care s-a numit Punct Grup şi datorită lui am învățat să gândesc desenând. Mai apoi a fost Saul Steinberg, un alt român de care habar n-are lumea şi care s-a născut aici, în România, la Râmnicu Sărat şi a fost, poate, cel mai mare grafician pe care l-a avut umanitatea. La un moment dat, răsturnând nişte metehne şi, mă rog, instalând altele, dar foarte modern, aş putea spune eu, a fost un fel de Brâncuşi al graficii, şi de la el am învățat, urmărindu-l. Apoi, el a fost paginator la New York, a devenit faimos. Mai încoace, a fost Octavian Cotescu cu care am petrecut patru ani într-ale actoriei şi care a fost maestrul meu de drept în arta spectacolului şi a descifrării, a limpezirii unui rol. Un părinte bun, de la care am învățat multe. Ne-a explicat cât de dramatică e meseria, cât de pasionantă e actoria. Noi am facut Institutul in anii in care el se afla la etajul de deasupra Teatrului Bulandra, în cea mai extraordinară etapă a lui. Era perioada anilor '70, când am văzut spectacole puse în scenă de Liviu Ciulei, spectacole uluitoare cum ar fi "Leonce şi Lena", "O scrisoare pierdută", "D'-ale carnavalului", "Nepotul lui Rameau", "Play Strindberg". Apoi au fost prietenii mei dragi, Toma Caragiu, Gheorghe Dinică, Marin Moraru, Radu Beligan şi alții.

Nu te-ai simțit crescând în umbra lor?

Nu am avut sentimentul creşterii, am avut sentimentul acumulării, într-un fel, şi pentru asta le sunt recunoscător.

Dar regia, dar filmul?

Nu am încercat să fac regie de film sau regie de teatru pentru că trebuia sau pentru că îmi folosea. Am citit nişte texte,

am crezut că văd lumina unui spectacol şi atunci am purces la treabă. Niciodată nu m-am gândit să fac film. Dovada e că am şi propus scenariul ăsta mai multor regizori şi mai multor producători. Nimeni nu i-a dat curs şi atunci m-am ambiționat, am zis că îl fac eu. În momentul în care m-am apucat de treabă am ştiut că pot să-l şi fac. De obicei nu mă apuc de un proiect fără să am sentimental că îl duc la bun sfârşit.

Care consideri că a fost rolul tău cel mai drag?

Nu am avut un singur rol foarte drag pentru că am avut şansa opțiunii de la bun început, nu am fost obligat să joc ceva, aşa încât, alegându-mi rolurile, acestea au devenit proprii mei copii şi nu poți să iubeşti un copil mai mult decât pe celălalt.

Dar rolurile foarte grele?

Au fost mai multe. "Sinucigaşul" a fost o cârcă destul de grea, o raniță destul de mare, intram pe la sfârşitul spectacolului care dura vreo două ore jumate, era destul de chinuitor, erau conflicte multe, era un rol în forță, deci, din punctul ăsta de vedere, a fost unul din rolurile grele.

Cine eşti tu, Horațiu... şi ce e un actor?

Dumnezeu ştie. Asta mă întrebam şi zilele trecute, oare ce-l împinge pe un om să se împrăştie în atâtea personaje, evident neglijându-şi propria personalitate pentru că, poate că, uneori, are prea puțin timp pentru el. Este în natura actorului să fie atât de ubicuu, atât de proteic, atât de versatil. Este un om care izvorăşte continuu şi învață permanent, calfă călătoare în căutarea perfecțiunii: *"Ce e un actor?/Şi ce vrea sa spună?/Un biet trecator cu-o țigară în mână/E singur şi trist, cortina-i căzută…/ Paharul e gol… clipa pierdută…*"

Cum te simți când joci un rol dominant?

În momentul în care ai un rol mai complicat şi direcțiile sunt bine prestabilite, evident că te supui total acelor reguli. Te umpli de un eu imaginar, eşti acel personaj, trăieşti în pielea lui.

În ce loc ți-ar plăcea să trăieşti, în trecut sau în viitor?

Mi-ar plăcea să fi trăit în trecutul ideal, să mă bucur de un confort financiar mai stabil, de compania unor oameni mai zâmbăreți, mai binedispuşi.

Unde este "acasă” pentru tine?

Poezia înseamnă pentru mine "acasă". Iubesc mult poezia, mai ales a celor pe care i-am cunoscut şi iubit: Nichita, Sorescu. Îi iubesc pe Blaga, pe Eminescu. Da, sunt şi rămân un romantic.

În 1979 când ne-a vizitat țara, Celibidache vorbea despre o gravă confuzie a valorilor în care se zbătea cultura românească. S-a schimbat ceva în această privință?

Nu sunt un foarte bun analist să fac o vivisecție foarte corectă, fac una subiectivă. E o criză în cultură, în special a receptorului, dar şi dintr-un punct de vedere pe care îl enumeram mai la deal, al lipsei de bani, al stresului pâinii zilnice, isteria asta politică, conjuncturală. Toate astea la un loc dau un receptor defect. Astfel, oamenii de cultură nu sunt apreciați, mai sunt câteva zile până la Ziua Culturii şi acest lucru nu este receptat cu un interes real. La noi există această meteahnă: dacă în țările celelalte oamenii se bucură de oamenii valoroşi pe care-i au, la noi, dacă arăți un om de cultură, trebuie mai întâi să-l scuipi ca să-l vezi. Lumea s-a obişnuit să înjure, e un lucru rău. Valorile culturale excepționale, din păcate, ori nu sunt receptate, ori există o indiferență asumată.

Care e soarta tinerilor actori, azi?

Poate că sunt puțin speriați. Am întâlnit o babă care a spus un lucru foarte deştept despre raportul nostru cu fatalitatea. Pentru că tot înjuram şi mă întrebam "ce va fi, ce va fi?” ea a făcut o butadă excepțională şi liniştitoare, în fond, a spus: *"Domnule dragă, nicicând n'o fo' să nu fie-ntr-un fel.”* Iată, acum e în felul ăsta, la anul va fi altfel şi aşa mai departe. Umanitatea nu e datoare să meargă pieptiş înainte şi probabil că nu are nici o obligație. Ea trebuie să mai dea şi la vale, să mai urce şi un deal, să mai şi coboare. Probabil că acuma rostul ei este să coboare.

Nu te întristează distrugerea deliberată a memoriei Bucureştilor?

E trist, dar unii mai şi clădesc. Dacă privim pesimist numai în partea cenuşii, o să fim şi mai trişti. Să ne uităm şi să-i încurajăm pe cei care fac şi vor să facă. Pentru că *"Şi mâine-i o zi /Şi ziua din tine /Frumos va zâmbi /Speranței din mine."*

Încotro? La ce visezi? Ce îți doreşti cel mai mult? Dar nouă, spectatorilor?

Îmi doresc să fim sănătoşi, să fim veseli şi să avem noroc. Râdeți, căci râsul este muzica sufletului, jucați-vă căci jocul este secretul tinereții, să citiți deoarece cartea este fântâna înțelepciunii, să gândiți, înțelepciunea fiind izvorul puterii, să fiți calmi, dar, calmul e calea spre fericire, să fiți buni fiindcă bunătatea este cheia succesului şi să iubiți… pentru că iubirea este rațiunea de a trăi…

Cum trăieşti această relație cu Dumnezeu?

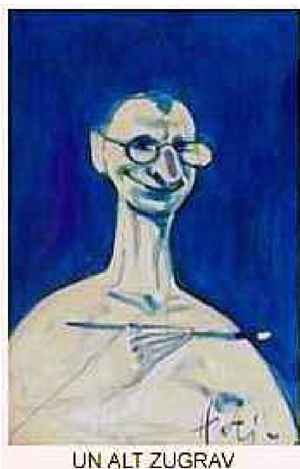
Tot ce există, există datorită proporției divine. Care, fără îndoială, i se datorează.

Crezi în destin?

Da, cred că suntem predestinaţi şi cred că există o putere absolută care ne cârmuieşte. Cred că există un destin, cred că avem o sarcină. Vezi tu, animalul nu se plictiseşte, omul se plictiseşte. Dacă se plictiseşte şi pătrunde rostul acelei plictiseli, înseamnă că nu face, în momentul acela, ceea ce trebuie. El ar trebui să fie în altă parte, să-şi ducă rostul în altă parte. Dacă se plictiseşte, înseamnă că e în pericol**.**

Încotro? Unde ne mai inviţi în viitorul apropiat?

Peste vreo două săptămâni voi vernisa o expoziţie de nuduri într-un spaţiu mic, dar vesel, pe str. Smârdan, la nr. 37. La Teatrul "Metropolis” am început repetiţiile la o piesă a lui Moretti, care se cheamă „Toulouse-Lautrec la Chantal". Acestea sunt invitaţiile pe care o să vi le fac, în curând… O invitaţie special tuturor oamenilor mari care realizează magazinul cultural CLIPA, continuator al frumoasele lucrări interbelice, sub direcţia maestrului Dinu Săraru, unul din mentorii miraculoşi ai culturii române contemporane.

UN ALT ZUGRAV

O flacără preţioasă pentru a fi dusă mai departe…

CLIPA, ianuarie, 2011

George Ivaşcu:
„Politica teatrului nostru este omul”

La 3 ani de la înfiinţarea Teatrului METROPOLIS

Care a fost scopul creării celui mai tânăr teatru românesc, domnule director George Ivaşcu?

Scopul acestui teatru de proiecte a fost acela de a crea o alternativă la teatrul tradiţional de repertoriu, cu trupă fixă. La noi joacă peste 290 de actori-invitaţi; de la cei foarte prestigioşi la cele mai tinere talente. Dacă strategia noastră s-ar extinde, s-ar crea astfel de spaţii unde un artist tânăr să îşi poată prezenta proiectul care să fie finanţat de către stat şi să poată fi jucat la cele mai înalte cote ale valorii... Fiind cel mai tânăr teatru, a trebuit să facem efortul deosebit ca, în paralel cu reconstrucţia

clădirii, să construim şi un repertoriu. Având în vedere multitudinea de oferte de pe piață şi tendința publicului de a fi reticent la nou, în aceşti trei ani a trebuit să devenim un brand. A fost o luptă foarte grea. Dacă am fi fost singurul teatru într-un oraş de provincie, era mult mai uşor. Ne-am concentrat asupra a ceea ce credem că îi lipseşte cetățeanului bucureştean: o diversitate culturală. Pragmatic, îi spun teatru-hipermarket. Pe galantarul nostru repertorial trebuie să existe toate genurile de teatru, pentru toate gusturile, astfel ca publicul să poată alege.

Repertoriul actual este foarte variat. Ce aveți în plan?

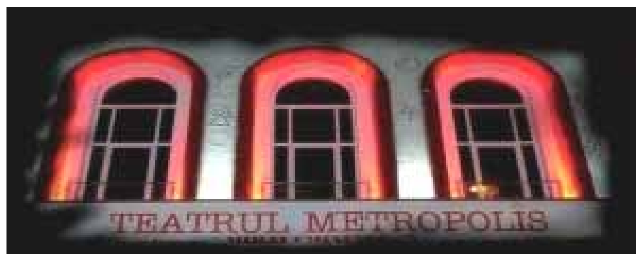
Titluri foarte mari. Urmează premiera *Vocea umană*, cu Oana Pellea, în regia doamnei Sanda Manu. Apoi *Nevestele vesele*, un musical românesc, în regia lui Tocilescu, pe muzică de Alifantis. Va urma Horațiu Mălăele cu spectacolul *Toulouse-Lautrec*. Pregătim şi *Îngeri în America*, în regia lui Victor Ioan Frunză.

Cum ar trebui să arate Bucureştii în context european?

Suntem capitala cea mai săracă din punct de vedere al instituțiilor de cultură. Să luăm drept exemplu doar fostele țări comuniste. Varşovia, Budapesta. Oraşe culturale, prin numărul de muzee, prin numărul de obiective, prin numărul de spectacole... Nimic nu este mai inconsistent în politica românească decât programul cultural. Fiecare ministru al culturii face altceva. Nimeni nu continuă ceea ce s-a început bun. Sunt foarte multe lucruri de făcut, dar cred că, în primul rând, ar trebui să ne ocupăm serios de educație. Cred că un elev trebuie să fie educat, nu învățat. Noi nu avem educația de a aprecia şi chiar de a colecționa artă. A merge la un spectacol intră, de fapt, în educația fiecăruia. Noi nu suntem învățați încă din şcoală că tot ceea ce înseamnă bunuri culturale ne aparțin.

Ce vă doriți, ca om de teatru?

Primul lucru pe care mi l-aş dori ar fi normalitatea. Un alt lucru pe care mi-l doresc este comunicarea interumană nemijlocită. Nu obiectul te defineşte pe tine ca om. Nu obiectele de care suntem înconjurați, maşină, telefon, computer, ci subiectul care eşti tu în această scurtă existență. Femeia nu trebuie să fie obiect, ci subiect. Cu o trimitere la *Enigma Otiliei*, de pildă, şi cred că spre acest lucru tindem. Interesul momentului nu este, în primul rând, acela de a culturaliza, ci de a face oamenii să viseze, să spere. Asta e şansa artei, de a visa în realitate. Omul, în sinea lui, este un copil. Dacă realitatea te face să-ți fie ruşine că eşti cumva un visător, asta cred că este menirea artistului, de a fi un mare visător. Drept care ai nevoie măcar de speranță. Când nu mai tragi speranță, merită să te întâlneşti cu oamenii, să vii la teatru.

Cum selectați proiectele?

Prima întrebare pe care o pun unui regizor când vine aici este: ce poveste îmi spune? Omul, în sinea lui, este un copil, are nevoie de poveşti. Uneori, realitatea te face să-ți fie ruşine că eşti visător, idealist. Dar poate că asta este misiunea artistului. Iată, Brâncuşi a fost un mare visător, Da Vinci la fel. Până la urmă acesta e artistul, un visător în realitate. Şi atunci, avem nevoie şi de cineva care să ne hrănească visele. Cred că omul are o natură

duală şi dacă nu înțelege aceste lucruri pe care le purtăm cu noi, atunci el riscă să se piardă pe sine. Şi atunci eu, prin artă, trebuie să-i dau omului acea dimensiune care îi lipseşte. Sunt poveşti care nu țin de un prezent, sau care țin de un prezent continuu, de pildă povestea lui Romeo şi a Julietei este povestea noastră, a tuturor. Se creează comuniunea respectivă între spectacol şi spectator.

Ce vă interesează cel mai mult la un proiect?

Niciodată dimensiunea politică, ci doar condiția umană ce are la bază câteva lucruri valabile indiferent de tipul de sistem, fie el totalitar sau democrat. Să zicem frica, venită din instinctul de conservare al fiecărui individ. Într-un sistem, frica este generată de lipsa de drepturi, în capitalism există frica locului de muncă, frica zilei de mâine. Literatura a născut eroi, cei care îşi depăşesc frica printr-un act de curaj, curajul de a te asuma pe tine, curajul de a spune „ăsta sunt eu”, în raport cu lumea sau cu societatea în care trăieşti… Romeo şi Julieta au

curajul de a învinge frica instaurată de cele două familii. În literatura de valoare, întotdeauna, indiferent de epocă, fiecare subiect propune eroul, cel care are curajul să-şi depăşească condiția umană, cel care are curajul să accepte sau să nu accepte un tip de sistem. Eu nu ştiu dacă Tarelkin este un astfel de erou, dar ştiu că este un om care a avut curajul să-şi depăşească frica.

Ca să folosim o expresie consacrată, care ar fi politica teatrului dumneavoastră?

Cred că aceeaşi cu a maestrului Dinu Săraru, care a fost, în calitate de director de teatru, un magician. Mă interesează omul. Cel care vine în sala de spectacol. Omul, în două ipostaze: artistul de pe scenă, care are curajul să emoționeze şi să se autoemoționeze, şi publicul, care trebuie să aibă parte de ceea ce nu găseşte în viața reală. Aşadar, politica teatrului nostru este omul… Vă mulțumesc pentru CLIPA de sinceritate pe care mi-ați prilejuit-o…

CLIPA, noiembrie 2010

Jocul Reginei

Maia Morgenstern

Am revăzut-o, la TES, în rolul Elzei din „Jocul Regilor” de Pavel Kohout, regizat de Felix Alexa, alături de Mircea Rusu şi de Andrei Finţi.

O femeie care se sacrifică în egală măsură pentru a-i salva pe cei doi bărbaţi, iubindu-i. Cum aţi abordat acest rol?

Am pornit ca într-o piesă ştiinţifico-fantastică. Mi se părea o situaţie atât de imposibilă, mi se părea o situaţie de pe altă planetă. Să duci o viaţă „atât de” dublă, o spun cu toate ghilimelele de rigoare. Şi pas cu pas şi frază de frază, am alunecat centimetru cu centimetru, ca într-o apă foarte rece sau foarte fierbinte, în această aventură care se numeşte „Jocul regilor” care este o mică bijuterie. La care am lucrat ca pentru un filigran. Emoţie cu emoţie, fiecare stare, fiecare moment, desfăcut, analizat, cu implicaţii… Ce ar putea să însemne, ce ar fi putut să în-

semne acum 20 de ani, a fost ca o scuturare dinlăuntru a prejudecăților.

Cum se împacă iubirea cu morala?

Minciuna e un lucru groaznic, adulterul e ceva cumplit, e de aruncat cu pietre, şi iată cum nişte adevăruri imuabile, implacabile, de necontestat, devin, de fapt, un blocstart pentru o altă percepție a realității, lăsând dogma deoparte.

Şi iată cum, mergând pe calea unei analize psihologice, într-un spațiu dramaturgic pe care nu-l simțeam deloc realist, ea ajunge să ducă două vieți complet paralele, fără nimic frivol. Doar sacrificiu şi asumare, cu umor şi curaj, a tuturor responsabilităților. De ordin practic, de ordin teoretic, moral, etic, filosofic. Această femeie care îşi salvează şi soțul şi iubitul are de fapt doi soți, ea duce două existențe. Fiecare dintre ei hotărăşte ceva. Definitiv. Aşa e viața. Ea acceptă jocul de şah până la sfârşit. Nu se supără când vede că se cam pierde partida, când forțe potrivnice dau peste tabla de şah şi răstoarnă piesele. Asta e regula jocului. Şi îl joacă până la capăt.

Şi… mai în adânc?

Este o sondare a unei zone de care îmi e şi frică să mă apropii. Are o dimensiune acest personaj pe care şi-o asumă cu o naturalețe, cu un firesc, cu un curaj nebun. Elza nu există decât în raport cu ei. Ea şi-a asumat viețile lor, le duce în cârcă. Nu se plânge niciodată. Nu se autocompătimeşte nicio secundă, deşi a trebuit să renunțe la o carieră tulburătoare, impresionantă.

Iubeşte oamenii aşa cum sunt, nu vrea să transforme pe nimeni. Împiedică tragedii. Împiedică nenorociri. În micile detalii, în făcutul curățeniei, în spălatul rufelor, ea continuă să se ocupe

şi de suflet şi de existența cotidiană, în aceeaşi măsură. Continuă să furnizeze confort. Ce uriaşă distanță față de Medeea care îşi sacrifică copiii, îşi omoară copiii, pentru că cercul sfânt al căsătoriei a fost rupt de soțul ei, de Iason. Ca femeie divorțată, Medeea se aneantizează. Nu, Elza noastră face doi copii cu doi bărbați diferiți şi îi creşte la fel pe amândoi. Aici e vorba de curajul de a-şi clădi destinul. De a ține în viață doi oameni. Doi bărbați.

Ce urmează?

Urmează o încercare foarte interesantă, un spectacol-lectură la care eu țin foarte mult, este o falsă conferință, o lecție de bune maniere. Textul îi aparține lui Jean Claude Grumberg. E un spectacol în care personajul care ne vorbeşte se constituie în „avocatul diavolului". Este un pretext pentru a arunca din nou o lumină crudă asupra vieții, este o satiră, un pamflet.

Sunt citate autentice din mari autori, care, din păcate, prin scrierile lor au pavat drumul către marea tragedie a secolului XX, către Holocaust, şi au legitimat, prin scrierile lor, xenofobia, antisemitismul, ura de rasă, texte abjecte, de un ridicol incredibil, şi care, totuşi, aveau atunci valoare de lege. Lege care dădea drept de viață şi de moarte asupra unor oameni.

O piesă ca un strigăt, să nu uităm că şi părinții mei sunt supraviețuitori ai Holocaustului.

“Maia, să studiezi în fiecare zi la limba română; tu eşti evreică şi trebuie să ştii limba română de două ori mai bine ca românii” – o îndemna tatăl în adolescență.

Atunci când a primit un premiu internațional pentru un rol de film şi a observat, la intrarea în marea sală de festivități din Haifa, unde se decernau premiile, că, din mulțimea de drapele lipsea tricolorul, le-a spus organizatorilor că nu urcă pe scenă dacă nu se arborează şi steagul României.

Semnează simplu: ***Maia Morgenstern***

CLIPA, martie 2009

Nu nouă, Doamne…

Ctitorie românească la Locurile Sfinte: vis și realitate la Ierihon

Ierihon – pământ străvechi

La 25 km nord-est de Ierusalim și la 13 km de locul unde Iordanul se varsă în Marea Moartă, dealul Tell Es-Sultan ascunde mai multe așezări construite, fiecare, peste ruinele celei dinainte. Numele celui mai vechi oraș din lume, de origine semită, înseamnă „luna” (atât calendaristică, „yerihu”, cât și astrul în sine, „Yarah”). În zona colinei Tell es-Sultan, fortificațiile excavate au aproximativ 12.000 de ani vechime, provenind de la sfârșitul perioadei mezolitice: primul oraș din lume cu ziduri de apărare.

Cele mai vechi urme de locuire au fost găsite la 15 metri în pământ. Locuințe din neolitic, unelte din piatră, os și lemn vechi de peste 10.000 mii de ani. Un oraș solid, dar ai cărui locuitori nu cunoșteau existența ceramicii. Ruinele Ierihonului evocă milenii

de pace și cuceriri. Au urmat cuceritori care au lăsat, în urma lor, civilizația ceramicii, începând de la Sha'ar ha Golan pe râul Yarmuk și până la Byblos și în alte locuri. Practicarea agriculturii, cultivarea plantelor și domesticirea animalelor, precum și folosirea ceramicii au avut loc în Ierihon cu 1.000 de ani înaintea Mesopotamiei și Egiptului, iar construcțiile sunt anterioare piramidelor cu 4.000 de ani.

Apoi, în epoca timpurie a bronzului, cu trei milenii înainte de Hristos, un alt oraș a înflorit aici, până în timpul când zidurile Ierihonului au căzut în sunetele trâmbițelor și urletelor războinice ale poporului israelit condus de Iosua. Pe la anul 1300 înainte de Hristos, Josua a cucerit cetatea Ierihonului, așezare atât de veche încât nimeni nu-i mai știa începuturile, care se pierdeau în urmă cu șase-șapte milenii; cea mai bătrână urbe din lume, construită la cea mai joasă altitudine, peste 300 de metri sub nivelul mării. Dărâmarea Ierihonului este paradigmatică pentru tot ceea ce a urmat. Ceea ce s-a întâmplat la Ierihon prefigura soarta întregii țări a Canaanului.

Drumul prin pustiul Iudeii duce spre locul în care Mântuitorul nostru Iisus Hristos, după ce a primit botezul de la Ioan, a postit 40 de zile, s-a rugat și a fost ispitit de diavol. Ierihonul este cea mai mare oază din lume. O oază udată cu apa Izvorului lui Elisei, despre care se scrie: „Aşa zise Domnul: Iată am făcut apa aceasta sănătoasă şi nu va mai pricinui nici vătămare, nici moarte, nici nerodire”.

Muntele Ispitelor, al Postului, numit de localnicii palesti-nieni Jebel Quruntul, o adaptare a expresiei latine Mons Quarantana străjuiește acest loc unde Iisus i-a dat răspunsul diavolului care încercase să-l ispitească: „Piei, satano! Căci scris este: Domnului, Dumnezeului tău să I te închini şi Lui singur să-i slujeşti”.

Așezământul românesc: un vis

Și chiar în aceste locuri sfinte, în zilele Preafericitului Patriarh Daniel, prin străduințele de 15 ani ale părintelui superior Ieronim Crețu, s-au desăvârșit visele înaintașilor încheindu-se construcția celei mai frumoase biserici românești din Țara Sfântă, începută în anul 1999. A fost Gheorghe Samoilă, brutar la Patriarhia Ierusalimului, care, prin anii ‘30 ai secolului trecut, a cumpărat o bucată de pământ la Ierihon cu gândul de a ridica pe ea o bisericuță, fie şi cu ziduri de cărămidă nearsă. A fost, prin 1947, arhimandritul Victorin Ursachi, delegatul patriarhal la Locurile Sfinte, arhiepiscopul de mai târziu al românilor din America, care s-a străduit şi el zadarnic să ridice în acele locuri un lăcaş de rugăciune. Şi marele preot Ilarion Argatu, arhimandrit al Sfintei Mănăstiri Cernica, va răscumpăra terenul de la moştenitorii brutarului şi îl va dona Patriarhiei Române. În anul 1995, datorită afluenței pelerinilor români, s-a decis construirea unui nou așezamânt românesc la Ierihon sub conducerea arhimandritului Ieronim Crețu, Superiorul așezămintelor românești de la Locurile Sfinte.

Ctitoria românească

Dar să-l ascultăm pe părintele arhimandrit Ieronim Crețu, cel care s-a nevoit ani de-a rândul să inițieze și să ducă până la capăt lucrările de artă și construcție ale așezământului:

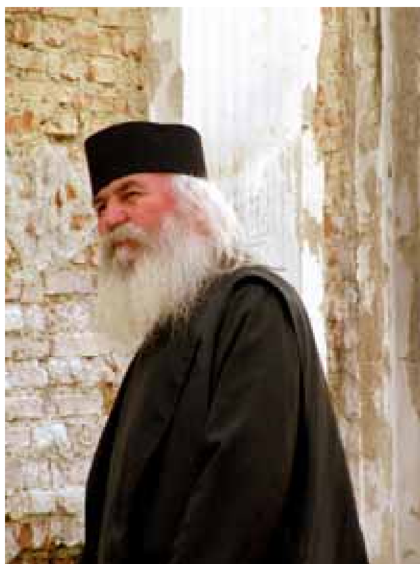
„În acești ani, am reușit să achiziționăm alte terenuri înconjurătoare și să extindem suprafața disponibilă. Am apelat la domnul profesor Sorin Vasilescu – descendent din Movilești și, pe linie munteană, înrudit cu doamna Chiajna – care a răspuns pozitiv solicitării noastre. Domnia sa și arhitectul Horia Gavriș s-au documentat și au realizat proiectul având ca sursă de inspirație biserica bolniței Mănăstirii Cozia, capodoperă a arhitecturii noastre bisericești,

ctitorie a lui Petru Cercel. Au răspuns benevol inginerii care s-au ocupat de studiile de rezistență, doamna inginer Mihaela Popovici și domnul inginer Constantin Teodorescu împreună cu care am realizat proiectul care trebuia supus aprobării Ministrului Administrației din ANP-Autonomia Națională Palestiniană. Ne-am bucurat de o maximă înțelegere și sprijin din partea autorităților palestiniene, care trebuiau să supună proiectul atenției președintelui Arafat și am obținut aprobarea în toamna anului 1999. Pe 27 martie '99 am făcut agheazma de inaugurare. Însăși organizarea șantierului a cerut eforturi mari, ne-am lovit de dificultăți, dar Dumnezeu ne-a ajutat să le surmontăm. După atâtea decenii de speranțe și eforturi, am reușit să punem piatra de temelie a așezământului. Sfânta Masă din altarul viitoarei biserici a fost târnosită la 8 ianuarie 2000 – a doua zi a Crăciunului după stilul vechi păstrat de Patriarhia Ierusalimului – de către preafericitul Patriarh Teoctist, în contextul sărbătorilor panortodoxe închinate jubileului Naşterii Domnului. Și iată, azi, cu ajutorul lui Dumnezeu, în vremea Prefericitului Patriarh Daniel, am văzut încheiate lucrările bisericii, minunat pictată de Ioan și Daniela Moldoveanu, și ale casei de oaspeți, rămânând în construcție spațiile dedicate conferințelor și reuniunilor internaționale. În aceste locuri care poartă încărcătura spirituală a minunilor Mântuitorului, sfântul așezământ românesc de la Ierihon își așteaptă pelerinii care vor fi primiți cu pâine și sare de toate maicile și părinții care se nevoiesc să aducă prinosul muncii lor credinței noastre și sfințeniei locurilor".

CLIPA, martie 2010

Înaltul Ioan, ziditorul…

ÎPS Ioan, Arhiepiscop al Harghitei şi Covasnei:
"Suntem grăniceri ai naţiei române"

- La 14 noiembrie 1951, în Pietrani, Bihor se naşte al patrulea copil al părinţilor săi, Ioan şi Ilca.
- Absolvă Facultatea de Instalaţii şi Automatizări din Bucureşti (1976) şi Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu (1990)
- Coordonează restaurarea mai multor aşezăminte bisericeşti (Tismana, Polovraci, Bucovăţ, Lainici, Crasna), zidind în incinta mănăstirii Lainici, o nouă biserică, la îndemnul ÎPS Nestor Vornicescu, (în anii '80).

- Arhimandrit al Bisericii Ortodoxe Române de la Ierusalim. Stagii de doctorat la Institutul Biblic din Ierusalim finalizate cu două titluri de doctor, (în Studii Biblice şi în Egiptologie şi Orientalistică). Are loc pictarea unei părți a bisericii româneşti din Ierusalim şi a bibliotecii nou create.
- Instalarea ca Episcop al nou înființatei Episcopii a Covasnei şi Harghitei la 25 septembrie 1994.
- Deschiderea a peste 165 de şantiere de construcții, restaurări şi reparații de biserici, mânăstiri şi case parohiale, multe distruse în timpul ocupației horthyste.
- De la două mănăstiri (Sf. Ilie din Toplița, ctitorie a patriarhului Miron Cristea şi Mănăstirea Doamnei – Moglăneşti) se ajunge la opt schituri şi mănăstiri.
- Arhitect şi ziditor al Mănăstirii „Adormirea Maicii Domnului" de la Izvoru Mureşului, sinteză a stilului domnitorului Matei Basarab cu stilul brâncovenesc.
- Promotor al studiilor teologice în rândul tineretului român din zonă. Hirotonisire de preoți în toate parohiile vacante din episcopie.
- Constituirea unui patrimoniu cu destinație culturală, socială, economică şi locativă (peste 30 de imobile) cu aproximativ 250 de angajați.
- Înființarea Centrului Ecleziastic de Documentare "Nicolae Colan" şi a Centrul Cultural "Miron Cristea" în fosta casă a prefectului român din perioada interbelică, Valeriu Oțetea, achiziționată şi reamenajată de Episcopie.
- Înființarea Muzeului "Carpații Răsăriteni" (Sf. Gheorghe) şi a Filialei Muzeului "Oltului şi Mureşului Superior" (Miercurea Ciuc).

- Denumirea unor instituții de cultură, şcoli şi străzi cu numele unor personalități ale istoriei noastre naționale, laice şi bisericeşti.
- Fondarea revistei şi Editurii "Grai Românesc" şi tipărirea volumului "Românii din Covasna şi Harghita", sinteză monografică a comunităților româneşti din cele două județe ale eparhiei (2002).
- Promovarea Universității de Vară de la Izvoru-Mureşului, alături de Fundația Națională pentru Românii de Pretutindeni şi Centrul European de Studii Covasna-Harghita cu participarea reprezentanților comunităților de români din Bulgaria, Serbia-Muntenegru, Macedonia, Albania, SUA, Germania, Franța, Italia şi Suedia, pe lângă cele din Ucraina şi Republica Moldova (zece ediții).
- Organizarea Sesiunii Naționale de Comunicări Ştiințifice "Românii din sud-estul Transilvaniei. Istorie. Cultură. Civilizație", alături de Direcțiile Județene Covasna şi Harghita ale Arhivelor Naționale, Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Centrul de Cultură Arcuş şi Centrul Ecleziastic de Documentare "Mitropolit Nicolae Colan" (şaisprezece ediții).
- Ridicarea ÎPS Ioan la rang de Arhiepiscop pentru activitatea ierarhică pilduitoare şi slujire deosebită şi îndelungată a Bisericii la 23 august 2009, în cadrul Sfintei Liturghii săvârşite de către PF Daniel, Patriarhul României şi de membrii Sfântului Sinod.

Cu ce sentimente priviți în urmă, Înalt Preasfinția Voastră?

Noi, românii din această zonă suntem grăniceri ai nației române, astăzi, aici, la izvoarele Mureşului şi ale Oltului. În 1994 s-a înființat Episcopia Ortodoxă Română a Covasnei şi Harghitei din

rațiuni pastoral-misionare, dar şi pentru păstrarea identității româneşti în această zonă. După '90, la reacția dură a populației maghiare, foarte mulți intelectuali români din zonă au fost, efectiv, alungați. Apăruseră inscripții peste tot: „Românii să plece!” Şcolile mixte care contribuiseră mult la apropierea celor două etnii, s-au separat. Înainte, în clasele paralele de români şi de maghiari, în pauze, copiii se întâlneau şi se împrieteneau, vorbeau între ei şi româneşte şi ungureşte, legau prietenii care sprijineau stabilitatea şi menținerea unui echilibru etnic aici, în zonă. Au fost despărțiți dascălii şi profesorii care predau în aceleaşi şcoli într-o atmosferă de înfrățire. A venit momentul învrăjbirii de după '89 care a bulversat societatea. Au fost perioade când autoritatea statului român din zonă aproape că nu mai exista, când erau câte doi prefecți, unul român şi unul maghiar. La instalarea, după '90, a prefectului român, în fața Prefecturii a fost plasat un sicriu negru. Pe fondul acesta tensionat al relațiilor interetnice, au fost alungați profesori şi preoți români. Se ajunsese, în anii '90 să se repete anumite situații din anii '40, au fost şi pierderi de vieți omeneşti şi, în situația aceasta incertă, autoritățile statului român pierduseră efectiv controlul asupra situației din zonă. Astfel, românii şi-au pus încă o dată nădejdea în Dumnezeu şi în Biserică. Într-o localitate unde trăiesc şi români şi maghiari e foarte greu să fie ales un primar român deoarece ai noştri votează candidații mai multor partide iar maghiarii votează un sigur partid. Iată de ce a trebuit să mă implic pentru a mai estompa anumite orgolii politice. De multe ori am făcut apel la oamenii politici pentru ca să avem un deputat, un senator pentru județele acestea, pentru că au fost perioade când nu am avut reprezentanți în Parlament. Presiunea a fost atât de mare încât în prezent nu avem prefect român în nici unul din cele două județe.

Cum s-a ajuns la înfiinţarea acestei episcopii?

Un grup de intelectuali şi de preoţi a făcut apel la Sinodul Bisericii Ortodoxe Române, cu o rugăminte, cu o iniţiativă foarte curajoasă, să înfiinţeze o nouă episcopie. Încă nu se reînfiinţaseră toate episcopiile desfiinţate în perioada comunistă. Această cerinţă inedită a fost foarte bine analizată pentru că se mai înfiinţaseră în ţară episcopii dar în zone majoritar româneşti, cu mulţi preoţi şi credincioşi. În sfârşit, Sfântul Sinod a aprobat înfiinţarea acestei episcopii şi s-a primit ca ajutor din partea statului, atunci, o clădire aici, în Miercurea Ciuc ca reşedinţă iar eu, fiind la Ierusalim, am fost ales eiscop de către Sinod şi am venit în ţară. Instalarea mea ca episcop a fost cu totul deosebită, au participat doi patriarhi, Patriarhul României şi Patriarhul Alexandriei şi un număr mare de înalte feţe bisericeşti, demnitari, toată lumea asigurându-mă că voi fi sprijinit în activităţile mele pentru stabilizarea românilor aici, pentru refacerea bisericilor româneşti, pentru consolidare instituţională şi legături directe cu Patriarhia, cu Sfântul Sinod, nu numai în beneficiul populaţiei române, ci şi al celei maghiare pentru că noi românii nu dorim să se facă un drum pentru români şi un drum pentru unguri ci **dorim să călătorim împreună pe acelaşi drum**, având puncte comune de viaţă şi de convieţuire, păstrându-ne, într-un fel sau altul, fiecare, identitatea naţională.

Cum a fost la început?

Am trăit situaţii foarte delicate. Îmi aduc aminte că, într-o seară nu era nimeni la poartă. Am întrebat maicile unde este paznicul. *„Iertaţi-ne, dar l-am trimis în pod să ne prindă nişte porumbei ca să avem ce să mâncăm mâine.”* Asta a fost situaţia. Însă astăzi, prin muncă şi prin strădanie, nu este om care să

treacă pragul Episcopiei noastre şi al bisericilor pe care noi le-am zidit în această parte de țară şi să nu primească un blid de mâncare. Înființarea Episcopiei noastre n-a fost văzută cu ochi buni de către autoritățile locale maghiare dar activitatea noastră s-a desfăşurat în spiritul păcii, noi întotdeauna considerând că suntem acasă, în țara noastră şi că trebuie să facem să fie mai bine. Am încercat şi am recuperat o bună parte din credincioşii noştri ortodocşi maghiarizați, care au revenit la biserica noastră. Pe atunci, cale de 100 km de la Miercurea Ciuc, nu găseai un preot român. Bisericile româneşti au fost distruse în perioada horthystă. La Herculian rămăsese doar o ruină, cu molozul până la ferestre, biserica fiind transformată în depozitul de gunoi al localității. Încă se mai păstrau fragmente de pictură, deşi biserica nu mai avea acoperiş. În ea crescuseră copaci, era duminică, ora 12, ora liturghiei iar eu eram, cum spune psalmistul, ca o pasăre printre dărâmături, zicându-mi: *„câți preoți, câți ierarhi se bucură la această oră de sfânta liturghie iar eu sunt ca o bufniță, părăsit, aici, între dărâmături”*. Şi în momentul acela, mi-am ridicat ochii spre cer şi a venit o pasăre, a cântat de câteva ori şi apoi şi-a luat zborul iar eu am lăcrimat atunci şi am zis: *„Uite, Dumnezeu mi-a trimis o pasăre cu care să săvârşesc şi eu sfânta liturghie. Poate că şi pustnicii, în munți, săvârşeau şi ei o sfântă liturghie cu păsările codrilor.”* Am plecat mai departe şi mai departe şi, la un moment dat, i-am spus şoferului: *„Opreşte maşina lângă mărul acesta şi ia din el două mere".* Le-a adus, le-am binecuvântat şi am zis: *„Luăm şi noi două mere pentru că, astăzi, nu avem şi noi o bucată de anaforă ca orice creştin care merge la sfânta biserică”.* N-am avut prescură pentru slujbă în ziua aceea şi ne oferise Dumnezeu două mere în loc. Am restaurat, între timp, acea biserică, cu studenți de la teologie, neavând muncitori. Am

scos de acolo 8 camioane de moloz. Săpând, la un metru şi jumătate, încă se mai păstra pardoseala bisericii. În biserica aceasta au vrut să mă bată anumite persoane de etnie maghiară. Eu n-am avut sfinţenia lui Hristos să las să mă lovească cu pumnul în faţă şi m-am tras la o parte. Cu câteva momente înainte, preotul maghiar din zonă fusese anunţat că cineva se accidentase la câmp, un maghiar, şi eu am oferit imediat maşina cu care venisem, să-l ducă de urgenţă la spital. Aşa am răspuns gestului aceluia agresiv. Într-o zi, o creştină româncă măritată cu un maghiar, mi-a arătat, cu ochii în lacrimi, o fotografie pe care o păstra ea în Biblia de grai românesc, o fotografie cu panorama satului, după care am putut reconstitui forma acoperişului bisericii. La Herculian, lucrarea era gata şi mai trebuia să se pună uşa bisericii. Singurul român din sat ne vizita adesea în timpul lucrării şi, după ce au montat uşa bisericii, muncitorii s-au dus să îi dea lui cheia de la biserică, dar omul murise de trei zile. N-au avut cui să o lase...

Şi după Herculian?

Am restaurat, apoi, biserica de la Doboşeni, cu o istorie foarte interesantă şi dureroasă. Din ea rămăseseră numai zidurile care adăposteau rugi de mure. Iar în altar crescuse un frasin. Şi, la apusul soarelui, am pus să se taie frasinul din altar. Copacul cădea într-o parte, soarele cădea după munţi. Am sărutat acel frasin pentru că, timp de 60 de ani, **el** a slujit în acea biserică. Preotul acelei biserici a fost frasinul. Oamenii alungaseră preotul român şi atunci Dumnezeu îmbrăcase în veşmânt verde, în veşmântul vieţii un frasin care slujea acolo o sfântă liturghie împreună cu păsările care îşi făceau şi ele cuib în ramurile lui. Iată cum Dumnezeu a purtat de grijă şi acelei biserici şi neamului

nostru românesc. Am refăcut acoperişul bisericii şi într-o zi a trecut pe lângă mine în cetățean care vorbea destul de precar româneşte: *„Părinte, ştiți care este istoria acestei biserici?”* Eu am crezut că este maghiar şi am zis: *„Dumnezeu să ne păzească țara şi lumea aceasta de războaie.”* El era însă român asimilat. Mi-a spus: *„După 30 august '40, la câteva zile, un colonel de armată maghiar a venit cu trupele în sat şi a convocat toți bărbații români la primărie cu unelte de lucru... Ei au crezut că îi duce să repare drumuri, să repare poduri. Şi după ce s-au adunat toți, le-a dat următorul ordin: Acum vă îndreptați spre biserica voastră şi o dărâmați".* Nu şi-ar fi putut nimeni închipui aşa ceva. Toată lumea a amuțit. Atunci soldații au tras focuri de armă în aer şi au amenințat că îi împuşcă. Şi, cu mare durere în suflet, sub foc de armă, s-au dus să-şi dărâme biserica. Foarte încet. La urmă, trupele maghiare au plecat, pereții bisericii au rămas, dar au fost demolate turlele, acoperişul. Acolo m-a aşteptat tot Dumnezeu cu mure dulci şi am lucrat cu studenții şi am restaurat biserica. Astăzi preotul de la Baraolt îi vizitează şi pe românii din Doboşeni care au revenit la biserica ortodoxă.

Câte biserici româneşti au fost distruse de horthyşti? Care este starea de spirit a românilor maghiarizați?

În perioada horthystă au fost demolate în jur de 20 de biserici, unele au fost chiar dinamitate şi n-am găsit decât temelia. Aşa s-a întâmplat la Tulgheş şi la Căpeni unde am pus, pe locul fostelor biserici, câte o cruce şi o inscripție comemorativă. La Bixad au fost peste 400 de familii de români, erau două biserici româneşti în localitatea aceasta şi chiar în '89, câțiva credincioşi au dormit în biserică pentru că maghiarii voiau să-i dea foc. În anii '90 au avut loc manifestări violente antiromâ-

neşti... Ne îndreptăm spre Micfalău. Într-un recensământ făcut de maghiari în 1902, în localitatea aceasta trăiau 1818 români. Azi sunt mai puțin de 150 de suflete. Într-o zi, la slujbă, i-am întrebat: *„Ce s-a întâmplat cu voi de ați rămas doar 150?”* Restul fuseseră trecuți cu forța la altă confesiune, la limba maghiară, şi mi-au spus: *„Părinte, noi suntem fiii vitregi ai acestei țări".* Sunt nişte oameni necăjiți, care trăiesc o viață tristă. Ceea ce este important, chiar dacă mulți dintre ei şi-au pierdut graiul şi limba românească, totuşi ei cu Dumnezeu doresc să vorbească în limba română, să se roage româneşte aşa cum s-au rugat moşii şi strămoşii lor. Ei îşi doresc preot român şi slujbă românească.

Mănăstirea Izvorul Mureşului

Cum sunt sprijiniți de autorități?

S-ar putea face un studiu să se vadă dacă sub conducere românească vreun maghiar şi-a pierdut limba, dacă a fost forțat să o părăsească, pentru că şi în perioada comunistă au avut şcoli în limba maternă. **Dar acum autoritățile județene fac uz doar de**

limba maghiară, deşi limba oficială a statului român este limba română. Bietul român, trebuie să apeleze la traducător pentru a comunica cu autoritățile locale. Acesta este respectul lor față de România.

Se întorc tinerii români în zonă?

Cei care pleacă la studii în altă parte refuză să revină aici pentru că nimeni nu-i angajează fără cunoaşterea limbii maghiare. Pe fondul acestor tensiuni şi a umilirii românului de aici s-a creat această imagine de zonă gri, instabilă, unde investitorii străini nu vin. În ceea ce mă priveşte, am încercat să mențin un echilibru interetnic, să estompez tensiuni, să vindec răni. Noi trebuie să ne îndreptăm fața către viitor, către o lume interculturală. E nevoie de pace, aşa că, cu mila lui Dumnezeu, am refăcut bisericile şi am construit altele noi, iar acum avem opt biserici şi schituri şi avem un număr de călugări şi călugărițe chiar mai mare decât în alte episcopii din țară. Sunt peste o sută de preoți şi avem preoți chiar şi în parohii cu 40-50 de credincioşi. De curând am dus un tânăr teolog într-o parohie de 46 de familii. Am cerut în mod special locuri la studii pentru cei de aici şi acum, aproape toți cei peste 100 de preoți sunt născuți în această zonă. Unii absolvenți de teologie predau în şcolile româneşti, alții lucrează în muzee, în domeniul asistenței sociale. În această perioadă am refăcut şi şcoli româneşti care erau în paragină. În unele şcoli care s-au închis am încercat să organizăm mici muzee ale localității respective.

Dar despre relația cu celelalte etnii?

În apropiere e o comunitate de romi. Preotul care preda la şcoală m-a sunat într-o zi de iarnă şi mi-a spus că nici un copil nu a venit la şcoală. Nu aveau, săracii, cu ce se încălța. Şi atunci i-am spus: *„Împreună cu învățătoarele, treceți pe la toate casele lor şi*

luați-le numerele de la încălțăminte". Şi după vreo oră-două mi-a transmis că avea numerele de la toate cele 70 de perechi. Cineva a mers şi le-a cumpărat încălțăminte de iarnă, ciorapi, alimente, detergenți şi le-am trimis, iar a doua zi toată lumea a venit la şcoală. A fost un telefon care a sesizat o situație delicată şi imediat s-a rezolvat. Fără birocrație, fără aşteptare. Cât am putut, am construit case şi pentru oameni foarte săraci. O astfel de familie locuia într-o baracă de 3/3 metri, 9 persoane, din care patru copii erau la şcoală, toți premianți. Am cerut primăriei un teren şi am ajutat la ridicarea unei case, în trei zile. Şi alte şi alte situații, tot aşa, rezolvate pentru rezolvarea problemelor. Dacă s-ar face astfel de parteneriate cu statul, am putea rezolva mai multe asemenea cazuri. Prin unele localități am îndemnat preoții să caute şi să vadă dacă nu sunt case goale, părăsite, să le amenajăm pentru că, dacă te pomeneşti cu o femeie, cum s-a întâmplat, cu trei copii în brațe, care a plecat de acasă, bătută, să putem să o găzduim... Să putem să dăm un ajutor rapid la nevoie. Pentru a evita abandonul şcolar, donăm rechizite, am oferit o masă caldă copiilor în cantinele şcolare, pe perioada de iarnă, lemne de foc... În câte zone din țară au murit oameni, în timpul iernii, de frig şi, la noi, unde sunt geruri cumplite, nu a murit nimeni. Colaborăm cu poliția, cu care ținem legătura, şi nu o dată ne-au fost aduşi oamenii care rămâneau pe stradă noaptea, în ger. Oameni pe care, indiferent de etnie, i-am găzduit.

Ne îndreptăm către alte două biserici aflate în şantier...

Suntem la Vâlcele, aşezare balneară renumită înainte de primul război mondial, acum căzută în paragină, unde, iată, am refăcut biserica. S-au bucurat de virtuțile locului un Iorga, un Bălcescu – cel care, privind spre Braşov, de pe colinele împădurite, a scris: *„Ardealul, acest pământ binecuvântat de Dum-*

nezeu". Avem aici un şantier de restaurare. Şi în localitatea Araci care urmează, un altul. În Araci s-a născut mitropolitul Nicolae Colan al Ardealului şi academicianul Horia Colan. Au fost peste 400 de familii de români, dar azi mai sunt doar vreo 80. În perioada de vârf am avut peste 120 de biserici în şantier. Unele erau în construcție, altele erau în reparație. Trebuia să fac rost de bani şi de mâncare pentru oameni. În momentul acesta, mai avem trei şantiere. Şi mai sunt şi comunitățile mici unde trebuie să ajutăm la întreținerea bisericilor şi cimitirelor româneşti.

Împărtăşesc toate acestea revistei academice şi patriotice *CLIPA* conduse de scriitorul Dinu Săraru, pe care am avut bucuria să-l cunosc în preajma mitropolitului Nestor al Olteniei, şi care, el însuşi, şi-a adus obolul de ctitor la Slătioara, în județul Vâlcea.

Cum vor decurge lucrurile, în continuare?

Se vede clar că statul român nu are o strategie pentru această zonă. Progresul economic ar putea detensiona relațiile interetnice. Acolo unde muncesc împreună, români şi maghiari se leagă prietenii, se pot ajuta unul pe altul. În relațiile de muncă, în viața comună de zi cu zi sunt relații normale între oameni. Factorul politic actual nu împacă, ci învrăjbeşte. Aceste două județe au fost ocolite de investitori iar statul nu a dirijat investitorii către ele. În aceste județe avem resurse de ape minerale care se pierd, peisaje frumoase, păduri de brad, locuri minunate de tratament, în paragină. Există forță de muncă foarte bine pregătită şi calificată în multe domenii.

Cum faceți față acestui balans permanent între tristețe şi speranță?

Zona, nereprezentând un interes electoral pentru politicienii români, este cam ocolită de unii. Puterea statului român e foarte slăbită în zonă. Garda maghiară, organizație interzisă în Ungaria, mărşăluieşte pe străzi; se calcă în picioare simboluri ale istoriei României; au loc manifestări antisemite... **Cu tristețe în suflet dar şi credință,** vom continua să organizăm ediții ale Universității de vară de la Izvoru Mureşului pentru a coaliza reprezentanți ai spiritualității româneşti în jurul problemelor noastre naționale.

Repet ce am spus la instalare*: „Îi asigur şi pe cei de alte neamuri care trăiesc aici, împreună cu noi, că clopotele catedralei noastre nu vor face şi nu vor încerca să facă amuțite clopotele lor, şi atât clopotele bisericilor noastre cât şi clopotele bisericilor celorlalte confesiuni să atragă în zi de sărbătoare, să adune pe creştinii de orice confesiune la ruga către bunul Dumnezeu, ca sunetele clopotelor să înalțe spre Bunul Dumnezeu ruga noastră către acelaşi Dumnezeu viu, căruia ne închinăm toți acum şi pururea şi în vecii vecilor, Amin".*

"Tămâioarele", bisericile de sub munte

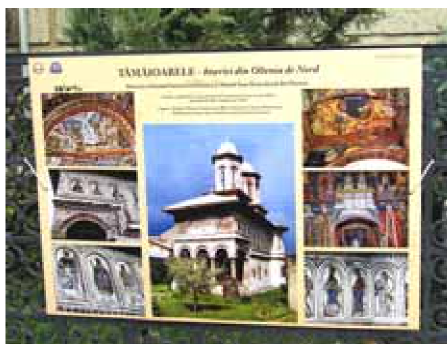

De vorbă cu prof.dr. **I.GH. ROSCA**, rectorul ASE

"Tămâioarele", a cincea expoziție stradală de fotografie tematică a Academiei de Studii Economice. Cum v-a venit ideea cu expozițiile de afişe?

O mai fac şi alții, Muzeul de Artă, de pildă. Eu cred că datoria unei universități nu este doar una care vizează propria sa comunitate. Trebuie să se răsfrângă asupra întregii societăți în care trăieşte. ASE-ul se află într-o zonă excepțională, centrală, cu mulți vizitatori. Şi atunci proiectul nostru a fost următorul: Palatul ASE să fie adus la forma sa inițială. Era cea mai spectaculoasă clădire din zona aceasta până în ’40. De fapt, este şi acum. Nu există în piața Romană o clădire mai frumoasă, mai monumentală. Atunci am simțit că putem să dăm cetățeanului posibilitatea să se bucure. Prin acest proiect am deschis seria de expoziții externe cu istoria construcției palatului ASE. A fost spectaculoasă. A fost şi pentru noi o mare surpriză să constatăm că, în 1924, când a început construcția, aici era mahala. Erau bojdeuci; case care n-aveau nici

un fel de confort. Toate proprietățile cumpărate de ASE pentru construcția acestui palat erau case fără etaje, cu trei camere şi grajd în curte. Un sat. În acel moment, centrul Bucureştiului era în zona Sf. Gheorghe. Având foarte mulți vizitatori, ne-am propus ca aceste expoziții să devină permanente. Am continuat abordând tematici interesante. Tema clădirilor salvate de la demolare prin translare: blo-curi, biserici, case memoriale care au putut fi salvate pentru că a fost cineva care le-a putut trage sute de metri din calea demolărilor. Apoi tema "50 de ani în Cosmos" şi 30 de ani de la primul zbor al lui Prunariu. Apoi, a urmat şi o expoziție excepțională legată de reabilitarea sa-telor şi meşteşugurilor să-seşti: Viscri, şi toată zona Sighişoarei, cu toată fru-musețea lor. Iar acum, avem Tămâioarele, bise-ricuțe de sat, adevărater comori de artă. Ele sunt ctitorite de țărani îmbogățiți, înainte de ajunge la pragul boieriei. Pictori de mare talent şi sensibilitate, plasați între arta naivă şi arta modernă, cu o sclipitoare viziune dumnezeiască. Ele au o caracteristică: leagă omul de Dumnezeu, îl apropie de viața oamenilor simpli. Sunt scene din viața lor, dansul ursului, avem scena rurală cu munca câmpului; în loc să vedem domnitori sau boieri, vedem țăranul şi familia sa.

De ce acest titlu?

Tămâioara este o floare foarte sensibilă, care creşte primăvara şi moare la primul cântec al cucului. Sacrificiul acestei flori ține de sacrificiul celor care au făcut aceste biserici. Bisericile

de sub munte. Dacă ne uităm, toate sunt sub munte. Ca sentiment al omului care a ctitorit biserica, “sub munte” spune mai mult decât “în nord, în sud, în vest, în est”.

Trebuie să scrieți acolo că mi-am însuşit această critică, a lui Dinu Săraru: Tămâioarele sunt, mai degrabă, bisericile de sub munte, nu din nord sau din vest. Muntenii aveau un fel al lor de a fi din viețuirea lor între ferocitatea animalului de munte, cu care erau prieteni şi duşmani în acelaşi timp, şi dorul de civilizație, dorul de a te întâlni cu oamenii pe care nu-i aveai la îndemână; oamenii pentru care trebuia să cobori din munte. Dar, atenție, ei au fost şi creatori de civilizație. În județul Vâlcea, oamenii sunt puternici pentru că au trăit în munte. Oltenii, de regulă, trăiesc la câmpie. Ei sunt oltenii de sub munte – e cu totul altceva. Ei sunt

la mijloc, între Oltenia şi Ardeal, dar şi-au ales soarta Olteniei. E greu de explicat de ce. Din temperament. Sunt iuți. Vâlceanul nu te iartă niciodată.

Sunteți vâlcean?

Eu sunt vâlcean, chiar din Râmnicu Vâlcea. Păi despre asta e vorba. Dorința mea este să aduc nu numai Tămâioarele, ci şi marile mânăstiri ale Vâlcei.

CLIPA, noiembrie 2011

Redescoperind România cu 3MT Tours

Dragii mei **MIHAI, MIHNEA**
şi **MARCELA TONCESCU**,
de ce ați plecat la drum,
pe căi muscelene?

"După o viață întreagă petrecută în turismul românesc şi după ce mi-am întemeiat propria agenție, ***3MT Tours****, am avut dorința să promovez şi eu un ținut din România în turismul internațional. Nu este un lucru uşor. În primul rând din cauza imaginii României în străinătate, care este mai proastă decât realitatea din țară. Tu ştii, eu lucrez în special cu elvețeni. Ei bine, curajoşii care vin la noi îmi spun invariabil (după ce şi-au dat seama că România merită să fie vizitată) că toți cunoscuții, prietenii şi rudele cărora le-au spus unde îşi petrec vacanța, au rămas siderați: În România? Dar ce vrei sa faci acolo? Din varii motive pe care nu le pot înşira aici (nici nu le cunosc pe toate), România este percepută ca o țară în care nu ai ce vedea, în care domneşte o sărăcie lucie, care e plină de câini vagabonzi, de copii ai străzii, de boală şi mizerie, în care personalul de servire se încruntă la tine în loc să-ți zâmbească. Cu tot sprijinul pe care ni-l acordă ministerul ca să putem participa la târguri şi expoziții internaționale de profil, noi, oamenii din turism, nu putem ameliora imaginea României în străinătate. Noi putem perfecta*

serviciile din turism, de care ne ocupăm în permanență, dar imaginea țării este de competența guvernului care o reprezintă.”

(Mihai Toncescu)

Irina Airinei: Care este obiectivul major al centrului vostru turistic pe care l-ați edificat?

Mihai Toncescu: Mi-am propus să promovez un ținut din România practic ne-cunoscut în turismul internațional. S-a întâmplat să aleg Muscelul. Pentru a avea o bază, am construit o pensiune la Valea Mare Pravăț, la care am încercat să aplic toate sugestiile pe care turiştii conduşi de mine le-au făcut altor pensiuni în toți aceşti ani. Şi am început să-i aduc în Muscel. Mai întâi cu o oarecare timiditate, apoi, văzând că le place şi că se pot face programe interesante, cu tot mai mult aplomb. Drept urmare, în vara aceasta am fost contactat de una din agențiile cu care lucrez în Elveția, fiind rugat să organizez o înnoptare la un mare hotel bucureştean şi o cină în oraşul vechi pentru 65 studenți şi profesori de la HFT (Hohe Fachschule fűr Tourismus din Luzern). Mai aveam de aranjat şi transferurile în şi din Covasna cu 2 autocare. Pe parcursul corespondenței, am propus ca o grupă de studenți să vină şi la pensiunea noastră din Valea Mare Pravăț, lucru acceptat cu plăcere.

Irina Airinei: Cum s-au derulat lucrurile?

Mihnea Toncescu: Şcoala Superioară de Turism din Luzern desfăşoară, de mai mulți ani, diferite proiecte în România, în cadrul practicii studenților şi masteranzilor săi. Până acum, aceste proiecte au fost efectuate în folosul unor comune din județele Covasna şi Buzău. Agenția de turism 3 MT a izbutit să trezească interesul Şcolii Superioare de Turism Luzern asupra comunei Valea Mare Pravăț pentru un prim proiect de dezvoltarea turismului, o noutate în județul Argeş.

Proiectul a vizat trei aspecte: propuneri de drumeție şi program de excursii în favoarea comunei Valea Mare Pravăț. Drumețiile şi excursiile au fost marcate, respectiv documentate în aşa fel ca oaspeții pensiunilor să poată profita de ele. În acest sens două echipe de câte doi studenți au identificat câteva căi tradiționale de drumeție, le-au marcat, au evidențiat obiectivele turistice şi apoi le-au fixat pe hărți. Acestea vor fi afişate la pensiuni. O altă echipă de 2 studenți va documenta 2-3 posibilități de excursii plecând din Valea Mare (mănăstire, munți, râu, locuri de pick-nick etc) cu hărți, fotografii, acces, obiective. Un alt proiect a urmărit trezirea conştiinței turistice la şcoală, într-o clasă şi efectuarea unei acțiuni de curățenie. Masteranzi elvețieni au predat lecții pe tema turismului ecologic şi cultural unei clase la şcoala din Valea Mare. Expunerile s-au axat pe conştiința turistică, turismul în lume şi în Elveția şi turismul în Valea Mare. A fost organizată şi efectuată o acțiune de curățire a pădurii şi amenajare a unui loc de pick-nick. Grupul al doilea de lucru se va ocupa de sintetizarea ofertei turistice a

comunei Valea Mare în pagina web. Este vorba de obiective, cum ar fi mânăstiri, puncte de belvedere, activități ale comunei, personalități interesante etc. Acestea precum şi fotografiile respective vor fi incluse şi într-o broşură care va include şi programele de drumeție şi excursii, preluate de la grupul Valea Mare 1. Scopul nostru este ca Valea Mare Pravăț să devină comună turistică în beneficiul tuturor agenților economici şi persoanelor autorizate existente. Am dori să promovăm turismul în zona Muscelului, atât de ofertantă.

Irina Airinei: Să intrăm puțin în detalii, ce ar cuprinde oferta culturală a zonei în care şi voi aveți rădăcini familiale?

Marcela Toncescu: Atestat documentar încă de pe la 1300, Câmpulung Muscel cu care Valea Mare se învecinează, este un loc care încântă ochiul şi spiritul vizitatorului curios. De la Târgovişte, fosta capitală a Țării Româneşti, mai departe, către Valea Mare se trece prin Valea Dâmboviței care traversează o zonă sinuoasă, la picioarele Leaotei unde, pe o înălțime, se află Mănăstirea Cetățeni care păstrează o urmă tălpii apostolului Andrei, el fiind menționat şi la Nămăeşti, mult mai aproape de Valea Mare, loc de închinăciune în care se intra prin tavan. Căutând un preot al lui Zamolxe sau pe cineva pe care ar fi putut să-l convertească la creştinism, el a lăsat acolo o icoană. Negăsind pe nimeni ar fi spus „Nemo est", de unde numele de azi al Nămăeştiului. Oraşul Câmpulung, rămas aproape neatins în perioada comunismului, are o zestre arhitecturală extraordinară.

Irina Airinei: O zestre culturală, în general…

Mihai Toncescu: De aici provine primul document în limba română de la 1521, „Scrisoarea lui Neacşu din Câmpulung către judele Braşovului, Johannes Bencker". Aici a fost tipărită şi prima carte în limba română, „Învățături peste toate zilele alese pe scurt", la 1642. Muscelul se mândreşte cu personalități printre care Constantin Aricescu, Goleştii, Dimitrie Nanu, C. I. Parhon, Ion Barbu, Tudor Muşatescu, Theodor Aman, Pârvu Mutu Zugravu, Radu Gyr, Dimitrie şi George Mirea Mihai Tican-Rumano, Petre Țuțea, George Topârceanu. Muscelul are muzee interesante, case memoriale, biserici rupestre valoroase care îşi vor bucura, cu siguranță, vizitatorii români sau străini.

În loc de postfață

Fereşte-mă, Doamne, de prieteni...

Larry L. Watts a absolvit cu master Universitățile din Washington, Seattle şi UCLA, având şi un doctorat la Umea University din Suedia.

Între 1990 şi 1991, a condus Biroul IREX din Bucureşti, iar pînă în 1997, a fost Senior Consultant al Project on Ethnic Relation şi director al Biroului PER din România.

Din 1990, a fost consilier în probleme de reformă democrată şi control asupra instituțiilor statului şi s-a ocupat de înființarea Colegiului Național de Apărare şi a Consiliului pentru Minorități Naționale.

Articolele şi studiile sale au apărut în "Studies in Intelligence", "Problems of Post-Communism", "Armed Forces & Society", "World Policy Journal", " European Security". co-editor la "Globalization of Civil-Military Relations: Democratization, Reform and Security" etc.

Publică „Reforma militară românească şi integrarea în NATO”, „O Casandră a României. Ion Antonescu şi lupta pentru reformă 1918-1941” – volum considerat drept cea mai bună biografie politică a Mareşalului Antonescu.

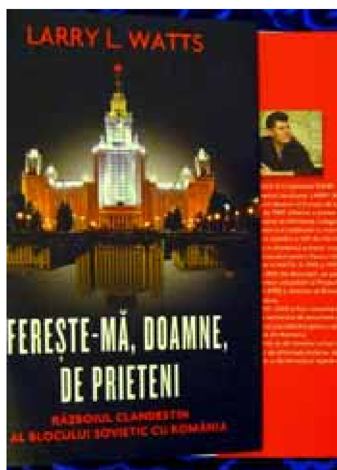
Cea mai recentă carte a sa, „Fereşte-mă, Doamne, de prieteni", tratează un subiect incendiar: războiul secret al sovieticilor şi aliaților loiali acestora din Pactul de la Varşovia împotriva României. Volumul monumental – 795 de pagini cu aproape 3000 de note de subsol şi o bibliografie de peste 800 de titluri – a produs un veritabil cutremur în conştiința publicului avizat. În el, Larry L. Watts analizează războiul rece clandestin dus de țările din Pactul de la Varşovia cu România. O Românie pe care, în cartea sa, americanul nostru o plasează la înălțimea şi în lumina adevărului istoric. Un gest atât de aşteptat...

Cartea dumneavoastră „Fereşte-mă, Doamne, de prieteni” (Bucureşti, RAO, 2011) începe cu un citat şocant din Engels: „[Românii sunt] un popor fără istorie... destinați să piară în furtuna revoluției mondiale... [Ei sunt] suporteri fanatici ai contrarevoluției şi [vor] rămâne astfel până la extirparea sau pierderea caracterului lor național [...] Dispariția [lor] de pe fața pământului va fi un pas înainte.” Cum poate fi explicată această teribilă „sentință”?

Engels a încercat să identifice „popoarele-gunoaie” pe care el le considera contrarevoluționare şi trebuiau, în opinia lui, să dispară, pentru realizarea unei revoluții globale, iar scoțienii, din care mă trag eu şi care au luptat şi ei pentru libertate, au fost la fel de desconsiderați de către el. Timp de un secol după întemeiere, Statele Unite au fost cam singura republică democratică din lume, Europa fiind dominată de imperii. Dar, până atunci, democrația, încă de la apariția ei, în Grecia antică, a fost clădită pe spatele

sclavilor. Toată lumea ştia că Statele Unite sunt o democrație, dar, în acelaşi timp, noi – americanii şi europenii – nu am considerat că indienii sau negrii sunt egali în drepturi cu noi.

Noi, americanii, nu am ştiut prea multe despre situația României, românii fiind nerecunoscuți ca naționalitate şi religie în Imperiul austro-ungar. El i-a catalogat foarte urât pe români şi a făcut un apel la uciderea lor în masă. Ceea ce s-a şi întâmplat, în Transilvania, în 1849. [Ca şi în Basarabia în acea perioadă. Politica justificativă a Imperiului Țarist, aceeaşi cu cea a Imperiului Habsburgic, apoi austro-ungar, a funcționat şi în Statele Unite, unde băştinaşii cuceriți prin expansiune imperialistă au fost etichetați ca inferiori, ca un pericol pentru toată lumea.] Marx a fost de acord cu Engels, şi ce au scris ei a devenit Biblie pentru Lenin si Stalin.

Războiul secret din interiorul Pactului de la Varşovia împotriva României are rădăcini mai adânci, românii constituind o insulă de latinitate între cele trei imperii înconjurătoare – rus, habsburgic şi otoman şi urmaşele acestora. Poate fi dorința de expansiune a puterilor înconjurătoare explicația războaielor de imagine duse împotriva românilor începând cu Evul Mediu, continuând cu 1848, Unirea Principatelor, războiul de independență, înființarea României mari, perioada inter- şi postbelică?

A existat o declarație de război a lui Lenin. Nimeni nu scrie despre asta. De fapt, primul război sovietic cu o altă țară [după

Pacea de la Brest-Litovsk], a fost cu România, la începutul lui 1918. Pornind de la o armată distrusă total, România şi-a creat o armată adevărată care a avut posibilitatea să dezarmeze şi să alunge peste graniță trupele bolşevice. Au fost mai puțin de patru sute de mii de oameni în armata română, ba mai mult, pentru misiunea aceasta au fost utilizați doar o sută şi ceva de mii de oameni, dar ei au fost foarte bine organizați cu ajutorul francezilor şi astfel au indus o mare teamă şi un resentiment extraordinar, o ură teribilă printre soldații bolşevici. Sovieticii, ca şi ruşii înainte, au avut o atitudine de total dispreț față de români şi, în consecință, această abordare a fost înrădăcinată în sistemul de învățământ. Au practicat un şovinism care justifica expansiunea lor în zona Moldovei, ei pretinzând despre români că sunt barbari, sălbatici şi lipsiți de orice competență şi nu merită nici un fel de drepturi. Rusul să vină să bată un cui în casa ta din care să te alunge fără drept de apel, este o abordare caracteristică imperiilor! Noi, americanii, ne-am purtat la fel cu indienii. Şi la fel s-au comportat austro-ungarii şi, în special, partea ungară unde a fost înrădăcinată aceeaşi concepție. Nu ştiu dacă austriecii au redresat astăzi lucrurile, dar cred că da, conformându-se noilor condiții europene. Dar, în Ungaria, nu au fost reevaluate lucrurile şi, din cauza aceasta, acest şovinism este, încă, foarte puternic, afectând, chiar, politica de stat. Acum, o dată introdus în învățământ, devine o teorie acceptată, pe care este foarte dificil să o mai schimbi. În Ungaria de azi, în loc să aibă loc o reevaluare a sistemului de învățământ, cum, de exemplu, s-a făcut în Germania prin procesul de **denazificare**, este răspândită fără ruşine politica şovină antiromânească, iar fenomenul se extinde şi în Franța, pe posturile TV de stat în care se vorbeşte într-un mod extremist care nu poate să fie acceptat, astăzi, într-o Europă liberală.

Suntem, azi, mai civilizați?

Şovinismul este împotriva spiritului Uniunii Europene, este scandalos şi pune un mare semn de întrebare asupra tuturor abordărilor politice ale ungurilor privitoare la România. De exemplu, până recent, reprezentatul UE în Moldova a fost un ungur. Dacă această persoană a fost născută şi crescută în Ungaria, ar fi fost foarte dificil pentru ea să rămână neafectată de aceeaşi bază de şovinism antiromânesc. Şi ce înseamnă asta pentru orice fel de abordare normală şi constructivă? Marile puteri trebuie să ajungă la un acord între ele. E clar că, în prezent, Germania şi Franța sunt foarte interesate să aibă o relație bună cu Rusia. E normal, între puterile mari, chiar şi numai în interesul păcii. Dar de aici şi până la a exclude România, până în 2007, din convorbirile cu Moldova, cu care are granițe comune şi a cărei populație e majoritar românească, şi, apoi, să se mai şi pretindă că România e deja reprezentată de un oficial al UE, originar din Ungaria, în aceste convorbiri, e o glumă proastă. Acest lucru trebuie subliniat, discutat, lămurit. Autoritățile europene tac mâlc. Situația în sine este întoarsă împotriva României, ungurii spun că România e antimaghiară! Dar şovinismul antiromânesc e evident – poporul român rămânând un popor paria mulți ani după căderea lui Ceauşescu – e un fenomen foarte nociv care trebuie combătut pe plan european,

Cum poate fi combătut?

Există două lucruri, aici, care au un impact puternic. Unul este acest şovinism ca politică imperială în Rusia țaristă şi Austro-Ungaria care a fost preluată de Uniunea Sovietică şi respectiv de Ungaria şi n-a fost schimbată nici după '89. Aceasta este o mentalitate, nu un complot, din cauză că oamenii nu creează această imagine, nu falsifică lucrurile intenționat, ei cred asta. Aceste idei le sunt inculcate

prin şcoală. Şi Kossuth este prezentat, de exemplu, ca un erou democrat, dar nu se scrie în cărțile lor de istorie despre şovinismul lui. Kossuth care a aruncat asupra românilor anatema de a fi nişte ucigaşi care au luptat împotriva revoluției, cu Avram Iancu şi cu toți ceilalți. E foarte greu să înlături asemenea mentalități. Vreau să împărtăşesc o experiență personală. Eram la liceu, în anii '70, când în şcoala primară şi secundară ni se spunea că numai noi, americanii, proveniți din europenii colonizatori, noi am civilizat continentul America de Nord. De fapt, mulți colonişti au ucis indieni. Am crescut cu aceste idei denaturate, în şcoală erau jocuri cu cowboy şi cu indieni şi toată lumea voia să fie cowboy. Acum istoria este prezentată în şcoală mai aproape de adevăr. La început, am avut un mare resentiment față de cei care credeam că vor să-mi distrugă aceste icoane ale copilăriei mele. Nu e uşor să schimbi o mentalitate. Îmi imaginez cât de dificil ar fi pentru unguri să gândească despre Kossuth ca despre un criminal, din cauză că el este o icoană pentru ei. Este un erou şi pentru ei şi pentru diaspora din Statele Unite, multe organizații primind numele lui, iar mentalitățile, repet, nu se schimbă uşor. Şovinismul trebuie eradicat din sistemul de învățământ de oriunde. Asta nu este istorie, ci politică europeană. E o chestiune care trebuie abordată deschis. Adevărul este că țările din Pactul de la Varşovia au conlucrat împotriva României, încă din anii '60 şi în anii '70-'80, au continuat într-un mod foarte nociv, prin serviciile lor de informații până în '91, singura schimbare a fost în ceea ce priveşte Cehoslovacia în '90.

Dedicați în cartea dumneavoastră o amplă analiză faptului că Gheorghe Gheorghiu-Dej a reuşit scoaterea trupelor sovietice de pe teritoriul țării şi a dus o politică națională, contracarând şi strategia revizionistă a Budapestei. Dar, pe vremea lui, „lupta de

clasă” a provocat multe victime. Care e imaginea corectă a lui Gheorghiu-Dej în istoria României?

Perioada Dej poate fi împărțită în partea de dinaintea şi de după sfârşitul lui Stalin.

Prima perioadă nu a fost sub controlul românilor. Asta nu este o scuză. Nu numai că au fost 700 000 de militari sovietici postați în România în 1946 şi nu numai că a dominat echipa cominternistă, Pauker, Luca, Georgescu, dar au lucrat aici mulți ofițeri sovietici, Bodnarenko, Pintilie, Sergiu Nicolau (Serghei Nikonov) Nicolski, etc. – Nikonov, de exemplu, a fost şeful informațiilor externe pus de sovietici şi soția lui care a fost secretara lui Gheorghiu-Dej, şeful gărzii de corp şi şeful de cabinet, chiar şi şoferul lui Dej, toți erau NKVD-işti. Se poate conchide că el nu a avut prea mult spațiu de manevră.

Asupra lui Dej au avut loc mai multe atentate. Nu se ştie dacă întâmplarea din noiembrie 1957, a fost sau nu un atentat, când un avion IL 14, având la bord o delegație a PMR ce zbura la Moscova pentru a participa la aniversarea Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, s-a prăbuşit la aterizare pe Aeroportul Vnukovo, la ora 17.48, din cauza unei „erori de pilotaj”. Au murit ministrul de externe Grigore Preoteasa şi trei membri ai echipajului. Ceilalți pasageri au suferit răni grave. Nicolae Ceauşescu, secretar al CC al PMR, a fost mai norocos. Dej s-a retras în ultima clipă, ne mai îmbarcându-se în avionul rusesc cu care trebuia să ajungă la Moscova.

Situația era foarte proastă, aviația şi flota erau sub control sovietic total. Altădată, din ordinul lui Hrusciov avionul sovietic în care se afla Dej, a fost deviat deasupra Chinei, fără aprobarea acestei țări. China a fost cât pe ce să doboare avionul. Hrusciov urmărea să scoată România din joc pentru că România avea

relații bune cu Mao şi, în acelaşi timp să arate lumii cât de barbar era liderul chinez.

A fost, Dej, un personaj atât de complex?

Ca şi vremurile. În prima parte a conducerii lui, erau foarte puține şcoli, analfabetismul era în floare, sistemul de sănătate era precar, sărăcia era mare şi el a devenit un fel de erou muncitoresc. Specialist în provocări, a petrecut ani de zile în închisori. Dar, pentru supraviețuirea în Comintern, mai trebuia îndeplinită o condiție: să fii mereu gata de trădare, dacă Stalin a spus altceva, față de ce spusese ieri sau chiar cu 5 minute înainte, să adopți noua directivă, lichelismul fiind instrumentul puterii.

Problema cu Dej a fost că, deşi el nu dădea înapoi de la abordarea fără milă a realității, lichea nu a fost. Şi el şi Ceauşescu erau să-şi piardă viața în atentatele puse la cale de sovietici din cauza asta. Dej a fost forțat să îl denunțe pe Tito ca ucigaş. El a fost omul care a declarat că vrea să fie mediator între Tito şi Stalin. Apoi, cam la un an de zile, era cât pe ce să fie eliminat. A avut abilități diplomatice în medierea dintre China şi Uniunea Sovietică. El, şi alți români, au avut abilitatea să facă abstracție de interesul lui, de interesul românesc, când era angajat în mediere, acesta fiind unul din secretele reuşitei. Gheorghiu Dej a avut o orientare românească, națională, fără îndoială. El s-a gândit la România ca la țara lui şi la poporul român ca la poporul lui.

Alții, cei din Comintern, Pauker, Luca, Chişinevski au fost orientați spre proletariatul internaționalist, spre Uniunea Sovietică şi, de aceea, ei nu au reprezentat România. Şi dacă acest lucru merită să fie recompensat cu admirație sau recunoaştere, Dej a

câştigat, cu toate enormitățile care au fost comise în perioada naționalizării şi colectivizării forțate.

Grigore Preoteasa a fost cel care, în sesiunea plenară a Națiunilor Unite din 3 Decembrie 1956, declara: „Guvernul român acordă dreptul de azil politic preşedintelui de consiliu Imre Nagy şi grupului său”.

Imre Nagy a fost prizonier privilegiat la Snagov, fiind deținut într-o vilă frumoasă. Avea condiții bune şi chiar costume făcute la comandă, iar românii au încercat să-i asigure o viață foarte acceptabilă, chiar sub control sovietic. Preoteasa ajunsese la un acord cu ONU ca Crucea Roşie să-l viziteze pe Nagy, dar sovieticii s-au opus. Preoteasa a intrat în dizgrația lor. Deci, faptul că şi-a pierdut viața poate să fi fost mai mult decât un accident. După '62, România a încetat să mai depindă de sovietici pe linie de aviație şi echipaje şi a construit sau cumpărat avioane şi a pregătit piloți cu ajutorul englezilor şi al altor țări occidentale.

În 1971, Brejnev declara: „Ceauşescu a mers prea departe. El conduce lupta împotriva noastră şi reprezintă obstrucția fundamentală în calea liniei noastre. (...) Tot în 1971, la Conferința de la Crimeea, Kadar acuza: „Ceauşescu ne-a abandonat întotdeauna (...), a trădat poziția comună“. Opoziția României la invadarea Pragăi, în '68, tratativele cu China, cu America, apoi politica față de Israel şi de țările arabe au fost ele considerate la justa lor valoare?

Toate aceste performanțe pozitive ale României au fost sistematic subminate de „prieteni”. Politica excepțională a României în Orientul Apropiat, de pildă. Ceauşescu a fost convins până în

măduva oaselor că, de fapt, el poate să aducă o contribuție importantă în problema aceasta. Yossif Govrin a scris despre această politică pro-israeliană. El a cunoscut foarte clar situația din România, fiind director al Departamentului Europa de Est din Ministerul de Externe al Israelului din '79 până în '85, după care a fost ambasadorul Israelului în România până în '89. Unul dintre lucrurile cele mai importante care trebuie luate în considerare despre Ceauşescu este faptul că, România a fost singurul stat din blocul comunist care a întreținut relații diplomatice şi economice cu Israelul şi singurul din acest bloc care nu le-a întrerupt niciodată, fapt care i-a conferit lui Nicolae Ceauşescu o pondere deosebită în politica externă a Israelului şi, în genere, a occidentului. Pe plan strategic, acest aspect este foarte important. Din cauza politicii lui Ceauşescu, „prietenii" din est au denigrat total România. Dar, exact în mijlocul revoluției din 1989, la 24 decembrie, în paginile ziarului „The Washington Post" în care toți şefii de stat se refereau la tiranul sângeros şi monstrul Ceauşescu, Shimon Peres a scris că, pentru Israel, nu este aşa de uşor să facă astfel de considerații din cauză că, chiar dacă omul a fost un tiran pe plan intern, pe plan internațional el a fost omul păcii. Acest lucru e interesant din două motive. Nu atât prin ceea ce a spus despre Ceauşescu, ci prin ceea ce a spus despre relațiile dintre Israel şi România. Relația româno-israeliană a fost puternică, decenii de-a rândul. Nu numai datorită rolului de mediator jucat de România, ci şi din cauza sprijinului pe care Israelul l-a oferit țării dumneavoastră. Pe la începutul anilor '80, Ceauşescu a pierdut sprijinul americano-evreiesc, dar nu a pierdut sprijinul Israelului.

Menționați în carte că războiul contra României a fost dus de KGB până târziu, prin 1995. Aşa cum în secolul al XVI-lea

„legenda neagră” propagată de inamicii Spaniei a învăluit această țară, creându-i imaginea de simbol al represiunii, obscurantismului intoleranței religioase şi înapoierii intelectuale şi artistice (!), tot aşa o legendă neagră învăluie, astăzi, România. Sunt semne vizibile că acest război de imagine contra țării noastre este dus şi în prezent. Ne întrebăm, retoric, de ce şi de către cine?

În 1989, noi americanii, am realizat primele legături cu serviciile de informații din Europa de est, noi având foarte puțini oameni în zonă şi în special în Balcani, primul contact fiind cu serviciile ungare. Ei ne-au oferit informații deloc favorabile românilor. Şi apoi, în '90 şi '91, am creat aceleaşi legături cu Polonia, cu Cehia, cu Bulgaria dar nu şi cu România care era văzută în continuare ca un inamic. Parțial, cel puțin. De ce? Din cauză că noi am primit informații de la ei că România ne este inamic, iar noi n-am avut sursele noastre, singura sursă pe care am avut-o din 1989 până la sfârşitul lui '92 fiind reprezentantul CIA la Bucureşti, Harold James Nicholson, care a fost depistat, mai târziu, ca agent sovietic! În aprilie '92, când a fost numit director la SIE, Ioan Talpeş, primul şef de servicii care n-a avut legătură cu fosta Securitate, a deschis relațiile cu americanii şi prima sa vizită în Statele Unite a fost în martie '93. Atunci, directorul FBI a ridicat problema: De ce ai sute de agenți aici împotriva noastră? Şi Talpeş a fost surprins fiindcă el a ştia foarte bine că România nu a avut mai mult de 12 agenți sub acoperire în Statele Unite în ultimii 25 de ani. O țară ca România nu poate avea sute de agenți sub acoperie, este enorm. Nici Statele Unite nu au avut atât de mulți agenți în Uniunea Sovietică, în timpul războiului rece! Sovieticii şi alți membri ai Pactului de la Varşovia au folosit pretextul agenților români acoperiți ca să compromită România în Statele Unite. Şi lucrurile au mers aşa pe mai departe, iar acest lucru apărea şi într-un manual pentru Departamentul de

Apărare al SUA în 1996 unde se menționa că România şi China au rămas inamici ai intereselor economice americane. În '96! Iar după '91, după prăbuşirea Uniunii Sovietice, când serviciile de informații au fost reformate parțial, toți au intrat într-un fel de competiție între egali pentru sursele de asistență din occident. Şi ei au conlucrat, în toată perioada războiului rece, pentru excluderea României. Dar, de data asta, nu le mai dicta Moscova, ci doar interesul lor propriu, lucru foarte nociv pentru România, lucru necunoscut şi neînțeles de occident.

Care a fost rolul serviciilor secrete străine, al agenților KGB şi urmaşilor lor în ratarea „revoluției" române din 1989?

În România de după '89 a existat linia gorbaciovistă care nu a vrut intervenție militară, a fost linia GRU care a fost pregătită pentru intervenția militară şi paramilitară şi a fost linia KGB-istă, de asemenea, pregătită pentru intervenția militară sau paramilitară. Puterea a fost acaparată de vechii agenți sovietici înlăturați de Ceauşescu. Şi a apărut, Nicolae Militaru, de unde? Un tânăr ofițer a anunțat, pur şi simplu, la Televiziune, numirea lui Militaru drept comandant al armatei. De către cine?! Şi Militaru a reactivat o mulțime de oameni care au fost pregătiți în Uniunea Sovietică. De zece ani de zile nu mai fusese nimeni la vârful armatei pregătit în Uniunea Sovietică. Fuseseră înlăturați. Si acum ei au apărut din nou, şeful de stat major, la informații militare, la Interne şi mulți alții, toți pregătiți de sovietici. Şi tot atunci au fost aduşi şi Doicaru şi Caraman. Securitatea a fost desființată, ceea ce a fost o mare greşeală. Aceeaşi greşeală am făcut-o noi, americanii, în Irak. Dacă procedezi aşa, pierzi controlul evenimentelor. În Polonia, în Ungaria, în Cehia, în Bulgaria s-a negociat cu „cei vechi" şi nu a fost nici o problemă. Ei au rămas în serviciu, nu a fost nici un proces, procese

au fost numai aici, în România, şi totuşi unii au spus că nu au fost destul de multe procese. Dar dacă fac o comparație cu alte țări, România a fost singura țară în care au avut loc astfel de procese şi în care manipularea mediatică a funcționat masiv.

Este o ipoteză conform căreia Karoly Kiraly ar fi putut fi agent sovietic. Se spune că el ar fi unul din păpuşarii evenimentelor de la Târgu-Mureş din martie 1990. Dar fenomenul Piața Universității, multiplele mineriade au fost manipulări ruseşti?

Karoly Kiraly e plauzibil să fi fost agent sovietic. A fost, nu o dată, în URSS. A fost la studii acolo. Şi, mai mult decât atât, când Gorbaciov a venit aici în '87 şi Karoly Kiraly era consemnat la domiciliu, Gorbaciov a trimis o maşină de la Ambasada sovietică la Târgu- Mureş, l-a luat la recepția la care a fost şi Ceauşescu şi, în timpul acestei recepții, a stat de vorbă cu Kiraly vreo zece minute. Şi după asta Kiraly a fost dus cu o maşină sovietică din nou la Târgu-Mureş. Nu mai este nici o îndoială, el a fost omul sovieticilor. Ar fi foarte folositoare o abordare istorică şi nu polemică despre ce s-a întâmplat în martie 1990.

Toate acestea au putut fi date pe față abia după 2000, din ceea ce s-a putut recupera din arhivele ultrasecrete ale RDG, apoi din arhivele URSS, grație lui Boris Elțîn care a permis accesul la documente, o vreme. Un volum uriaş de documente rămâne, însă, sub aceeaşi lespede grea a tradiționalei conspirativități şi ipocrizii. Care arhive rămân ferecate în continuare? De ce?

Arhivele foste sovietice au rămas blocate. Ruşii au deschis temporar accesul la ele între '91-'92. Şi chiar şi atunci, accesul la documentele româneşti a fost dificil. Este o poveste, aici, foarte interesantă care sugerează cât de importantă a fost România pentru

ei. Au fost create trei arhive pentru depunerea documentelor luate de sovietici de la guvernele şi statele inamice în perioada celui de-al doilea război mondial: polonez, francez şi român. Aceste arhive au fost închise. După câțiva ani, arhivele româneşti au fost împărțite, o parte la Ministerul de Interne al Uniunii Sovietice, o alta la Ministerul de Externe, o parte a fost predată Moldovei Sovietice, Ucrainei, o altă parte a fost închisă în arhivele KGB, fenomenul e foarte interesant. Nu aşa s-a întâmplat cu arhivele poloneze sau franceze care au rămas într-un bloc. Această împărțire a îngreunat orice fel de reconstituire. Consider că asta au intenționat. În plus, există arhive ale Ungariei, Poloniei, Cehoslovaciei care nu au fost declasificate. Sovieticii au mers prin toate arhivele țărilor fostului Pact de la Varşovia, cu acordul guvernelor lor, pentru a extrage orice document care aparținea serviciilor sovietice. Parțial, ne-am folosit de arhivele Mitrohin şi Gordievski şi mai puțin de ceea ce a fost spus de Kalughin. Am folosit arhivele STASI pe care ruşii nu au reuşit să pună mâna şi Statele Unite au găsit acolo dosarul de agenți, cam 13.000 de agenți, dar şi mii de saci de documente tăiate care au rămas în Germania şi sunt pe cale să fie reconstituite în Comisia Federală. Cel mai bine ar fi dacă s-ar publica pe internet. Mai există, despre România, o mulțime de documente în Moldova şi în Ucraina, dar care nu sunt încă declasificate.

Este această carte o reparație morală la loviturile de imagine date României? Ce urmează?

Chiar dacă, după preşedintele Johnson, poziția extrem de curajoasă a României în criza rachetelor din Cuba nu a mai fost făcută cunoscută, serviciile nu obişnuiesc să îşi revizuiască poziția din trecut. Acest lucru ține de aşa-zisa patologie organizațională. Este vorba despre cunoştințele deficitare referitoare la adevărata

politică externă a României, despre efectul campaniei intense de dezinformare duse de țările Pactului de la Varşovia împotriva țării dumneavoastră. După '89, vălul „legendei negre” a continuat să se îndesească, scopul fiind însă altul, rivalitatea lor cu România în relația cu occidentul. Foştii „prieteni” din Pactul de la Varşovia au scos România din joc. Ei sunt, astăzi, bunii europeni... Şi în Orientul apropiat, România e lipsită azi, de orice şanse din cauză că ei au reuşit să o izoleze. Am conceput cartea aceasta ca o introducere pentru o nouă carte despre perioada de după '89, dar am ajuns numai la nivelul anului 1978 din cauza faptului că, dacă aproape 800 pagini sunt cam mult, aceste 1.500 pagini care au fost deja scrise atunci ar fi fost mult prea voluminoase. Astfel, am publicat o primă jumătate. Conținutul celei de-a doua cărți, care sper că va aduce noi lămuriri, va ajunge până în decembrie 1989.

Ne dorim numai prieteni ca dumneavoastră!

„Dincolo de valoarea umană și literară a interviurilor din această carte, ele, împreună cu interviurile din cele două cărți anterioare, *Sortiți să vadă* și *Călători spre Cythera*, vor depune mărturie peste decenii că în această țară, nu numai că „nasc oameni”, dar că au trăit și vor trăi OAMENI, care s-au mântuit prin dăruire, iubire de semeni și creație.”

DORIN SUCIU

ISBN: 978-973-8411-81-4

